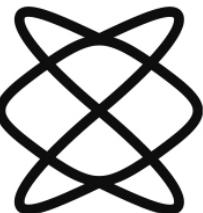

הפקולטה למדעים מדויקים
אוניברסיטת תל אביב
ע"ש רייןmond וברלי סאקלר

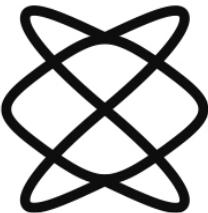
זיכרון
מלחתת חרבות ברזיל

החולג למדעי המחשב (0368) מערכות הפעלה (2162) (גרסה ארוכה)

מרצה: רני הוד

מתרגלים: רועי דוד מרגלית, תומר סולומון, עידן כהן
תשפ"ד, סמסטר א' (2024)

מסכם: רועי מעין

The Raymond and
Beverly Sackler Faculty
of Exact Sciences
Tel Aviv University

פרק 1 - מבוא

3.....	מבוא
11	זיכרון וירטואלי (חומרה)
17	זיכרון וירטואלי (תוכנה)
30.....	תזמון תהליכיים ו-IO

פרק 2 – מערכות קבצים

40.....	מערכות קבצים
50.....	Crash Consistency

פרק 3 – נושאים נוספים

54.....	סנכרון
72	רשתות

1 – זיכרון ותהליכיים

מבוא

איך מחשב עובד?

מבנה המחשב:

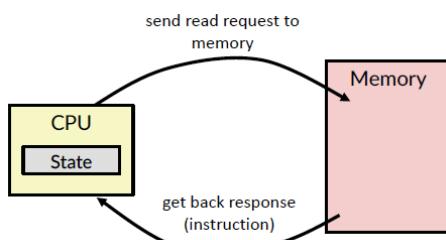

החלק העיקרי הוא ה-CPU, מוגדר מרכיבים מורכבים שמשתורת לביצוע תכנית. התכנית שמורה בזיכרון (Memory), מערכת של בתים, אשר האינדקס בזיכרון. מוגדרת כתובות.

השווואה למ"ט: אפשר להשוות את המודול הנ"ל **למבנה טירונג אוניברסלי.** למ"ט יש סרט, ולמעבד יש זיכרון. הגישה לסרט היא לא עילית, המוגנה צריכה להזיז את הסרט עד שהטהה שהייה לגשת אליו והיה מתחת לראשו.

בזיכרון של המעבד, אפשר לגשת לכל בתובות בזמן קבוע (Random Access Memory). מ"ט הוא מוגדר מרכיבים: בכל רגע נתון המוגנה נמצאת במצב נוכחי $Q \in Q$, החישוב מתקדם ע"י מעבר בין מצבים. גם למעבד יש חלק של state (מצב) ויש לוגיקה (בדומה לפונקציית מעברים) שגוראות את ה-instruction (הआקסטרקציית ה-PC שמוביל את הכתובת של הפוקודה הבאה שהמעבד יירץ (האנלוג לראש של מ"ט).

מצב ורגיסטרים: העניין הוא שה-state של מעבד הוא לא אמורפי, **יש לו מבנה מוגדר**, ונitin לשנות אותו באמצעות instructions. המצב מיוצג בעיקר על ידי registers. ברגיסטר הוא רצף של ביטים (נניח 64), והם נחלקים לשתי קבוצות: **כלליים (general purpose)** שלא משמשים על פעולות המעבד, אפשר לחושב עליהם כמו משתנים. האחרים **משמשים על פעולות המעבד**, כמו למשל ה-PC שמקביל את הכתובת של הפוקודה הבאה שהמעבד יירץ (האנלוג לראש של מ"ט).

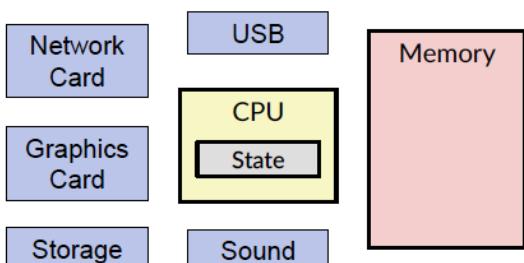

הפוקודות: אוסף הפוקודות של ארכיטקטורת חומרה נקרא ISA. כל פוקודה היא בעצם רצף קצר של בתים, שמקודד את הפוקודה. פוקודות בסיסיות פועלות רק על מצב המעבד, ויש פוקודות נוספות שמתקשירות עם הזיכרון (קריאה וכתיבה).

הדרך שבה החישוב מתקדם: בכל שלב, המעבד ניגש לכתובות שרשומה ב-PC, קורא שם פוקודה ומקדם את הערך של ה-PC לפוקודה הבאה. המעבד מפענח את הקידוד של הפוקודה שנקרה וմבצע אותה – משנה את המצב בהתאם. וחוזר חלילה.

תכניות: כשאנחנו נדבר על תכניות, נתכוון לקוד מוגנה (assembly) שモרכבת מפקודות מעבד. תכנית בשפת C היא סתם קובץ טקסט, המעבד לא יכול להריץ אותה. יש לבצע קומפלט ותרגם אותה לקובץ exe שמסוגל פוקודות מעבד. באופן דומה, גם ב-python התכנית היא סתם טקסט, אך במקרה זה יש interpreter (שכתב ב-C וkompilet-l-exe בעבר) והוא יודע להריץ את הקוד שלו. לסייעו, חשוב להבין את ההבדל בין שפת התכניות לבין פוקודות המוגנה שבסופה של דבר רצוי.

התקנים:

רוב המשחק שלנו משתמשים הוא לא עם ה-CPU או הזיכרון. התקנים שונים כמו שמע, ברטיס רשות, אחסון, ברטיס גרפי, נמצאים בכל מכשיר אלקטרוני היום. הם מחברים את המעבד לעולם החיצוני, הפיזי, ויש פוקודות מיוחדות שמתקשירות עם התקנים. ההבדל העיקרי בין מכשירים שונים הוא באיזה התקנים יש, ומה היכולות שלהם.

זיכרון: המונח זיכרון מתייחס למה שהגדרכנו קודם – מערכת של בתים שמחוברת למעבד. תכנית הוא נקרא DRAM. להתקנים אחרים שנשמר עליהם מידע אנחוני נקרא התקני אחסון, והם כוללים SSD, HD וכו'. הסיבה להבחין זיכרון לאחסון הוא שיש בינו לבין הבדלים מהותיים, משמשים גם על איך משתמשים בהם, בפרט במערכות הפעלה:

- ה-DRAM נגיש ישרות למעבד (באמצעות פוקודות load, store). לעומת זאת, התקני אחסון לא נגישים ישרות למעבד.
- צריך לבצע משוחה עקייף בשבייל לעבוד איתם.
- זיכרון ניתן לגשת ברוחולציה של בתים (byte-addressable). עם התקני אחסון אפשר לעבוד רק בرمת בלוקים של מידע, ולא בתים בודדים.
- הזיכרון הוא נדיף (volatile), התוכן שלו נמחק כאשר המחשב נסבב. התקני אחסון הם volatile/non-volatile.
- התקני אחסון הם יותר איטיים מהזיכרון, רוב טכנולוגיות האחסון איטיות בסדר גודל מהזיכרון, גם הזמן שלוקח להתקין להחזיר תשובה למעבד, וגם קצב העברת הנתונים.

מטרות ותפקידים מערכות הפעלה

איך לגרום לתוכנית לרוץ?

- התוכנית היא סתם אוסף בתים, איך היא יכולה לגרום לעצמה לרוץ? (bootstrapping). הפתרון הוא שחייבים עצה חיצונית, שהמעבד נטל קיימת כתובת קבועה בזיכרון שהוא מזכה את התוכנית שהוא ירצה. זה מה שנקרה בצע booting.

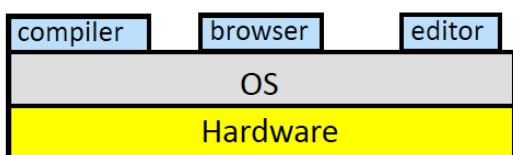
- כדי לקבל ריצה "סימולטניית" של מספר תוכניות, מבצעים בעצם סוג של אשליה, באמצעות time sharing של המעבד. כלומר, מחלקים את זמן המעבד בין כל התוכניות שאמורות לרוץ – בפרק זמן מסוים ריצה תוכנית A ואז פרק זמן מסוים עבורם להריץ את תוכנית B, ואז חוזרים להריץ את A מהנקודה שבה הופסקה וכו'. חלונות הזמן האלו שנוטנים לתוכנית לרוץ בהם יכולים להיות קצריים מספיק (מיילישנות), כך שambilhetnu זה נראה כאילו התוכנית לא מפסיקת לרוץ.

מימוש מנגנון time sharing מעלה מספר שאלות:

- מבנים (איך עושים) – איך אפשר ליצור תוכנית שרצאה? איך אפשר לחזור להריץ אותה מהנקודה שבה היא עצה?
- מדיניות (איך משתמשים) – متى בדוק לעצור תוכנית? איך תוכנית תהיה הבאה בתור לרוץ?

מטרות מערכות הפעלה:

מטרה	פירוט	הערות
1 – ניהול משאבי resource) (management	לאפשר ולנהל את השימוש של משאבי החומרה בין שאר התוכניות (כמו המעבד). כאן נctrar מבנים כדי למשם את השימוש הזה בצורה שקופה, ואלגוריתמים של מדיניות: שצריכים מצד אחד למקם את הcnisol של המשאב, ומצד שני שתהיה חווית משתמש טובה (במה שייתר מהר).	יש למנוע בעיות פוטנציאליות - אם רוצים לשתחם משאים בין תוכניות צריך לדאוג לבידוד (isolation). לא נרצה שבשימוש היזכרון נשתרע על התוכניות עצמן שיגשו רק למידע שלhn ולא למידע של תוכניות אחרות. בתוכניות יש באגים, ותוכנית שנכנסת לוולה אינספורת תוקעת את העסוק. קיום של isolation מאפשר את מודול בתיבת הקוד שאנו מכירים "כל תוכנית לעצמה" (מבחינת הקצתה זיכרון למשל).
2 – הגנה ובידוד (isolation)	למשם הגנה ובידוד של תוכניות אחת מהשנייה. נרצה לבדוק שגיאות ותקלות, (SHIPFNUO רץ על התוכנית שגרמה להן), להגן על מידע של תוכניות, ולוזוד שמשאים מסווגים בצורה הוגנת.	מערכות הפעלה צריכה לשם כך עדשה מהחומרה. דבר על מגנונים במעבד שעוזרים לטפל בקריסה של התוכנית שכרגע רצה, בהפרדה של היזכרון שבו תוכניות משתמשות, בעצירה של תוכנית וכו'.
3 – אבstraction לתוכנים (abstraction)	הגדרת ממשאים לביצוע פעולות OS, הגדרת אובייקטים מושפעים ופועלות עליהם, בלי לומר איך הממשק ממומש מאחריו הקלעים. למשל, כמו קבצים.	כדי להשתמש בכל התקנים שמחברים למחשב, אנחנו צריכים לארטראקציה. יש המונ התוכנים, של חברות שונות, לא נוכל לעבוד ישירות מול כל אחד מהם.

לסבירו, אפשר לחשב על מערכת הפעלה כمعין שכבה תוכניתית שמגשרת בין החומרה לשאר התוכניות. התוכניות בסופה של דבר רצות על המעבד באמצעות time sharing. **מערכת הפעלה דואגת שהיא תוכל לבצע את התפקידים שלה** ליותר מדי פעם היא נתנת לתוכניות גישה ישירה לחומרה. מערכת הפעלה היא דוגמה קלאסית ל-system: תוכנית שמספקת אבstraction לתוכניות האחרות עבור שימוש במכשיר כלשהו (כמו browser, editor וכו').

מבנה מערכות הפעלה

הkernel: מערכות הפעלה שנלמד עליה בקורס נקראות "МОולטיוט" – תוכנית אחת, עם סט אחד של משתנים. דוגמה פשוטה לכך היא מערכות אוטם, ובמה שרך axton. שאיתה נעבד בקורס. הבעה במערכת מונוליטית היא שאם יש באג במקומות שונים איפיל נידח בקוד, הוא יוכל להפעיל את כל מערכת הפעלה ואת המחשב יחד אותו. התוכנית שהוא מעסיקת המערכת נקראת kernel. כל שאר התוכניות שרצות על המערכת נקראות תוכניות level user. מבחןינו **"מערכת הפעלה" = kernel**. כל שאר האלמנטים במחשב – ספריות, אפליקציות, שירותים – הם לא חלק מהkernel.

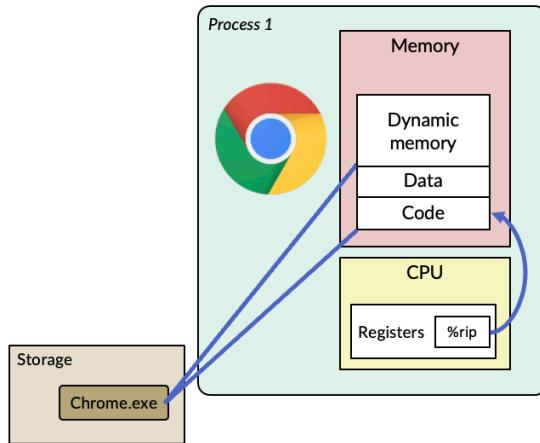
תהליכיים:

תהליך (process): תהליך הוא אבסטרקציה שהפונקציונליות שלו הוא מעבד וירטואלי. הוא מורכב משתי אבסטרקציות:

1. flow Logical control – פונקציונליות של תוכנית שרצה בלבד על המעבד, אליו כל מה שמעביד עשויה זה להריץ את הפקודות של התוכנית. עושים זאת ע"י time-sharing, המכינזם נקרא **context switching**.
2. Private address space – פונקציונליות של זיכרון פרטני, כל מה שנמצא בזיכרון הוא רק מידע של התוכנית, וכל הזיכרון עומד לרשות התוכנית (לא צריך לחשב אילו כתובות כבר תפוסות). המכינזם נקרא **virtual memory**.

למעבד הירטואלי שהתהליך מגדר יש עוד תכונה: משקל לשירותים של מערכת הפעלה (system call interface).

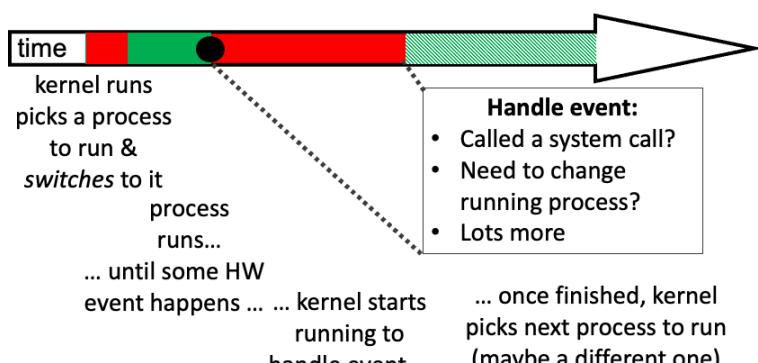
נשים לב שתהליך הוא רק **אבסטרקציה**, אלא מתרג גם **אובייקט במערכת** (למשל גם המושג קובץ מתאר אבסטרקציה של גישה לאחסון, אבל גם אובייקט של קובץ טקסט למשל). **האובייקט במערכת של תהליך הוא תוכנית user-level** שהוא שרה.

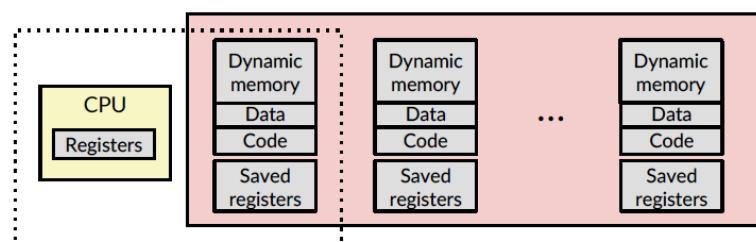
חשוב להבחין בהבדל בין תהליך (תוכנית שרצה דינמית) לתוכנית עצמה (ה-exe). כדי להפוך לתהליך (בלומר לזרץ), מערכת הפעלה צריכה לטען את הסטטי. האובייקט במערכת של תהליך הוא תוכנית user-level.

- התוכנית היא רצף של ביטים ומוביל סדרה של פקודות, הקוד של התוכנית, המשתנים שלה וכו'. היא מתארת חישוב שיכול להתבצע, אבל היא לא החישוב עצמו. **لتוכנית אחת אפשר ליצור כמה תהליכיים שייחזו במקביל**.
- התהליך הוא בבר החישוב עצמו, **הוא רץ ויש לו מצב** (ה מצב של המעבד שמריז אותו בכל רגע) – העריכים של הריגיסטרים. בנוסף, יש לו זיכרון דינמי: הזיכרון שימושים בו רק בזמן ריצה, משתנים מקומיים בפונקציות וזכרון שימוש דינמית ע"י malloc/new.

קצת על זיכרון וירטואלי: מנגנון שמאפשר למערכת הפעלה להגביל את הכתובות בזיכרון הפיזי (DRAM) שהתהליך יכול לגשת אליהן באשר הוא רץ. הזיכרון שנגיש לתהליך נקרא מרחב הכתובות שלו. הגבלה מתבצעת בצורה שקופה לתהליך. **מרחב הכתובות מוגדר ע"י גיסטר במצב המעבד**. לבינתיים, חשוב להבון שהגבלת זיכרון של תהליך מבוסעת ע"י **שינויים מסוימים** במצב המעבד.

:CPU time sharing

ה-flow העיקרי של מערכת הפעלה: רוב הזמן היא לא רצתה כי היא מותנת לתהליכיים להריץ על המעבד. ב-boot המעבד מרים את **מערכת הפעלה (באדום)**, ולאחר הדבר הראשון שהיא עשויה **לשוחור תהליך להריץ (בירוק)**. יש לה מנגנון שמאפשר לה לעצור את עצמה ולהביא את המעבד למצב שהוא יירץ את התהליך שברורה: ישירות על המעבד לא הפרעה עד שקוריה event חומרתי, ואז המעבד יודע להחזיר את מערךת המערכת. העירה קטנה לגבי המעבר בין תוכניות שרצות: זיכרון וירטואלי **אפשר העברה ישילה**, כלומר, כל פעם עושים פוקוס לאזור אחר בזיכרון הפיזי (תהליכיים רבים לא צריכים את כל הזיכרון הפיזי) וכן אפשר לתזקק מרוחבי כתובות של הרבה תהליכיים במקביל.

:CPU state switch – כדי לעבור בין תוכניות צריכים לשמר שטח address space-i control flow: נדרש לשמר את "מצב המעבד" של התוכנית שעוצרים, ולשוחר את מצב המעבד של התוכנית שאליה עוברים (איפה שערכנו אותה פעם קודמת). כדי לשמר את ה-address space נדרש לעשות פעולה דומה ולעבור בין מרוחבי כתובות – מה שמנגדיר אותו הוא חלק ממצב המעבד ולכן המנגנון של

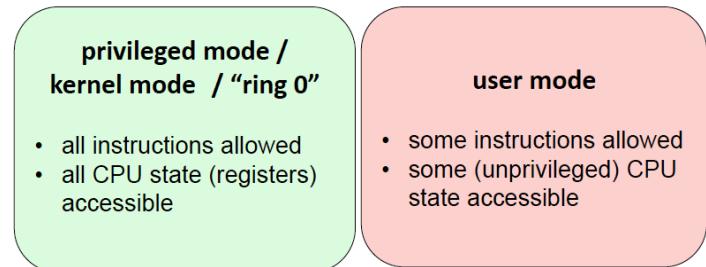
שמירה ו切换 של מצב המעבד סוגר לנו את הפינה זו. **אנחנו זוקקים ל-snapshot של המצב בזיכרון**. מצב המעבד הוא בעל מבנה מוגדר, ומערכת הפעלה שומרת את המצב של כל התוכניות שלא רצות כרגע בזיכרון בתור struct עם שדה לכל רגיסטר.

כדי לבצע switch בין שתי תוכניות צריך:

1. לשמר את מצב המעבד הנוכחי בזיכרון (כל הרגיסטרים של תוכנית A).
2. לטען מצב מעבד של התוכנית אליה עוברים, מוחיכרין למעבד (לטען לתוך הרגיסטרים ערכיהם של תוכנית B).

איך שומרים וטוענים את הערכים? עקרונית אפשר בתוכנה להריץ סדרת פקודות SMBUS את זה. במקרים מסוימים זה נעשה אוטומטית ע"י המעבד. הרעיון העיקרי הוא שמעבר בין תוכניות הוא **מעבר בין מצבים מעבד**. במנגנון שתיארנו עד כה יש "חור" – הוא לא מביל בין התוכנה kernel לתוכנה user. מה מונע מהתהילך להפוך את עצמו לkernel ולנהל בעצמו את משאבי החומרה?

CPU mode switch: לمعدב יש מנגן הגנה חומרתי שמאפשר לו לדעת באיזה צורת עבודה (mode) הוא ברגע:

- **Privileged** – רצה מערכת ההפעלה (kernel).
- **Unprivileged** – רצים תהליכים רגילים (user).

ה-mode הוא ביט מסוים במצב המעבד. כאשר הוא במצב priv המעבד מבצע כל פקודה, ובפרט – ניתן להריץ פקודות שניגשויות ומישנות כל רגיסטר במצב המעבד. לעומת זאת, כאשר המעבד במצב non-priv יש פקודות שהוא יסרב להריץ, וחלקים שאנו יכולים לקרוא או לשנות. המעבר בין המצבים נקרא mode switch.

Exceptions

במצב non-priv הירקן יכול לבצע downgrade ולכבות את הבית הזה – כך עוברים במצב non-priv. לא נרצה שתת את הכוח הזה לתהיליך פשוט, לבצע upgrade במצב priv. איך לבצע את המעבר מ-non-priv ל-priv? באמצעות exceptions. אירועים חומרתיים (לא כמו exceptions תוכנתיים) שוגרים ממעבד לבצע例外 (exception).

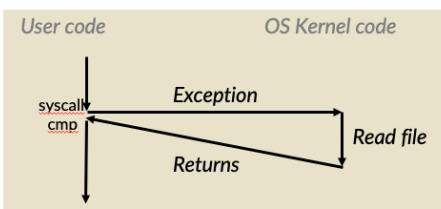
1. בקשה של התהיליך לשירות מיוחד ממכלול המערכת הפעלה (למשל SO).
2. תקללה, הרצת פקודה שהותזאה שלא מוגדרת (כמו חלוקה באפס או null dereference).
3. אירוע חומרתי חיצוני למעבד.

ה-events מחולקים לשני סוגים: **סינכרוניים** (בתוצאה מהרצאה של פקודה כלשהי) וא-**סינכרוניים** (אי-ירוע חיצוני למעבד). הטיפול בכלם חומרתית הוא דומה. עכשו נתאר מה קורה כאשר מתרחש exception באמצע ריצה של התהיליך:

1. המעבד משנה את המצב שלו ל-priv.
2. המעבד שומר חלק מה-state של התהיליך.
3. המעבד טוען מצב של מערכת הפעלה **שנודע לטפל ב-exception** (копץ לפונקציה שנקרהת).
- a. הרגיסטר המיניימי שהמעבד צריך לשמר בהמשך על ידי הירקן. המעבד שומר עבור מערכת הפעלה את הכתובת של הפקודה הבאה ברגיסטר מסוים (למשל axc).
- b. המבנה מבנה נטול שיעזר לנו: exception table (interrupt vector table) – מבנה שפונקציה שמטפלת בה (handler).

כל הפעולות הללו מבוצעות חומרתית ע"י המעבד, לא מדובר על מהו שמערכת הפעלה עשויה. כך משתנה מצב המעבד מלפני exception למשב אחריו.

4. מהריגת השם מצב מתעדכן, למעשה הירקן מתחילה לזרוץ בכתובת של ה-**handler** (למשל entry_SYSCALL_64).
- a. הוא דואג בתוכונה לשמרה של **שאר הרגיסטרים** של המעבד (...push rcx, rax, rdi, ...), שביצם לא השתוינו ועדין מכילים את הערכים של התהיליך שרצ וחטף exception – **ו-גיטרים שהם non-priv**.
- b. קורא לפונקציה שתטפל בביבוצע מה שצרך (למשל entry_SYSCALL_64 do).
5. בסיום הטיפול, מערכת הפעלה בוחרת **טהיליך חדש להריץ**, ובאן אנחנו "ויצאים" מהירקן.
- a. מערכת הפעלה טוענת לחוב הרגיסטרים את התוכן שלהם מהההיליך שרצים להריץ.
- b. קוראת לפקודה מיוחדת (למשל iret) כדי לגרום למעבד לשחרר את שאר-state ולשנות למצב non-priv.
- c. ה-PC שאותו משחזרים תליי ב-exception שזכה את התהיליך במקורה לירקן. אם זה בכלל קריית מערכות, צריך לחזור לפקודה שמיינעה אחריו (אחרת שוב יהיה exception). אם זה בגליל fault או interrupt צריך לחזור לאותו PC שבו המאורע התרחש כדי שהוא יבצע.
- d. אם מערכת הפעלה **לא מצליחה לתקן** את הגורם ל-fault (כגון חלוקה ב-0), אז לרוב היא תחרוג את התהיליך שגרם לכך ולא תנסה להמשיך להריץ אותו. זה מוביל לנו משגיאת segmentation fault למשל.

User program reads terminal

```
...
mov rax = 0      ; "read" system call
mov rdi = 0      ; stdin
syscall          ; system call
cmp rax, 0       ; check error code
bne error       ; jump to error handler
; now the read data is in process memory
...
```

Kernel handler

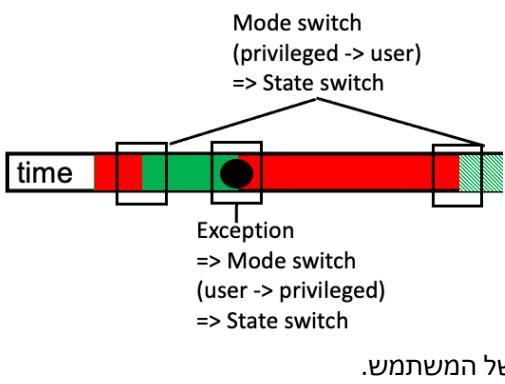
```
handle_interrupt:
    cmp rax, 0      ; a read call?
    je sys_read    ; yes, handle it
    cmp rax, 1      ; a write call?
    je sys_write   ; yes, handle it
    ...

```

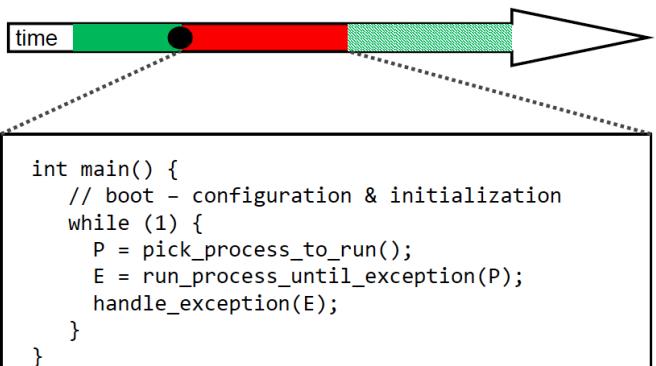
קריאות מערכות exceptions: הסיבה העיקרית לה-exceptions היא קריאות מערכות, כאשר צריך שירות מערכת הפעלה. הממשק הוא ברובו תוכני: ה-ISA מגיר פקודה שגורמת לבנייה במצב **זוקן** **מערכת הפעלה מגדרה את** **שאר הממשק**. הדרך הבסיסית פשוטה היא ע"י שימוש ברגיסטרים: למשל בLINQoS צריך לרשום ברגיסטר **rax** את המספר שמקודד את ה-**syscall**. באשר ה-**handler** של ה-**syscall** נקרה, הוא מפענח תובנהית איזה שירות התהיליך ביקש, ודווגע לקרא לפונקציה המתאימה בקורסיל. דוגמה כללית לביצוע **syscall**: אפשר לראות את קוד המבוקש של התהיליך שקורא ל-**syscall**, מה שגורם ל-**exception**, ואז את קוד המכונה של ה-**handler** בקורסיל, שפענח מה ה-**syscall** המבוקש, מבצע אותו וחוזר אל התהיליך. ההדגמה המלאה כאן: [תחילה ב-user](#) ואז ב-[kernel](#).

שאלות:

- כ, למשל **deref null**. יכול להיות באג בקוד של הקורסיל. הטיפול אותו דבר, הולכים ל-**handler** המתאים. אולי נבון שמה שהפסkont לא היה תהיליך רגיל אלא חלק מהקוד של הקורסיל, אבל עקרונית אותו דבר.
- **למה *system call* לא יכול להיות פשות *function call*?** צריך לבצע mode switch. אז אולי נכתב פקודה call "יעודית בשם **oscall**" שמקבלת בתובנה – אז אפשר יהה לקרוא לעצממו (או לבל מקום) ולקבב הרשותות. נרצה לייצר מקומות מאד מסודרים שבהם יש ממשק בין היוזר לקורסיל, פרוטוקול במה שייתר מאובטח.

Pre-emption: תהיליכים חולקים ביניהם את זמן המעבד. אם תהיליך יירוץ ולא יקרה אף exception סינכרוני? **למעבד יש טימר**, ומערכות הפעלה יכולה להגדיר (ע"י בתיבה לריגסטרים שונים), שאחריו פרק זמן מסוים יוצר **timer interrupt**, בולמר timer interrupt את ה-exception. הקורסיל מחליט האם לחזור לתהיליך שחתף את ה-exception וلتתלו לו המשיר לירוץ, או לבחור תהיליך אחר ולתת לו לירוץ. זה דוגמה למושג **pre-emption**: מצב שבו המערכת לוקה "בכוח" את המשאב מי שמשתמש בו ברגע, ללא שיתוף פעולה של המשתמש.


```
int main() {
    // boot - configuration & initialization
    while (1) {
        P = pick_process_to_run();
        E = run_process_until_exception(P);
        handle_exception(E);
    }
}
```

לסיבום, המערכת של מערכת הפעלה היא להריץ תהיליכים על המעבד. מהרגע שנגמר boot וממערכת הפעלה עלתה והתחילה להריץ תהיליכים, היא נכנסת לפעולה (רחצה בעצמה) רק אם קרה **exception**. כשזה קורה היא מטפלת בו ובוחרת תהיליך אחר שירוץ. טכנית, באשר יש בניות/יציאה לקורסיל קורים שני דברים במצב המעבד: **mode switch** (בין מצביו **priv** ו-**unpriv**) ו-**state switch**-**priv** (בנשمر המצב של התוכנית שתתחל לירוץ).

Context Switch

המערכת תמיד נמצאת ב-context של תהיליך שעבורו הקורסיל עבד ברגע: Context

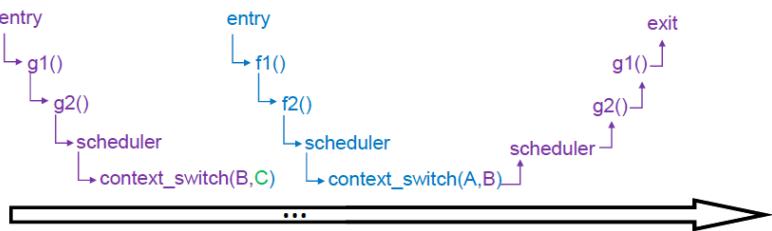
- כאשר המעבד מרים תהיליך **P** ולא את הקורסיל, ה-**context** הוא אותו התהיליך **P**.
  - כאשר נכנסים לקורסיל exception exception שקרה בתהיליך **P**, ה-**context** הוא התהיליך **P**.
- כל שאר הלוגיקה לוקחת את זה בחשבון, אם צריך לבדוק הרשותות גישה וכו'.

Context switch: המעבר בין contexts נקרא **context switch**. איך בא לידי ביטוי ה-**context** של תהיליך? הקורסיל מחזק מבנה נתונים שנקרא PCB (Process Control Block) שמכיל את המידע של התהיליך: כמו למשל מצב המעבד שבו התהיליך היה באשר הוא חטא את ה-exception. לkernel יש משתנה גלובלי של PCB של התהיליך. אם כן, כאשר נרצה לבצע context switch נctruck בסה"כ לעדכן את המצביע ל-PCB אחר.

אמנם זו לבוארה רק החלפת מצביע, אבל יש לה משמעות לוגית חשובה – החלפת התהיליך בעל הגישה למעבד. בנוסף, יש לטען חלק ממצביע המעבד של התהיליך החדש (next), ושמירה של חלק מהמצביע של התהיליך הנוכחי (prev).

כיצד מתבצע ה-switch:

```
/* Also unlocks the rq: */
rq = context_switch(rq, prev, next, &rf);           <- called by prev but
                                                       returns in next
```


צורך להשתנות הוא המחסנית, אבל יש עוד חלקים מהמצב שצרכים להשתנות.

הערה: הרעיון של הפונקציה הוא שהקרן קורא לה ב-context של תהליך prev והוא חוזרת ב-context של תהליך next. בפרט זה אומר שמתיחסו בעמיד, כאשר הkernel יבצע חזרה מבעשי מסומן prev – הריצה שלו בkernel אמורה להמשיך מאותה נקודה. גם הקראה הנוכחית, כאשר prev מבצע מבחן next, תחזיר ב-next, תחזר ב-context של next ולבן צריכה לחזור ל-flow שבו next היה כאשר קרא ל-!context switch.

סיבות ל-switch:

- לא רצוני – הkernel מבצע preemption לתהליכי שרוּץ על המעבד ומחייב שלא להמשיך להריץ אותו, ולעבור לאחר.
- רצוני – התהילך מותר מרצונו על המעבד. למשל, כאשר תוכנית מבצעת sleep. עם זאת, לחוב זה נבע מבחן שלא התכנית מבקשת יותר על המעבד, אלא הkernel לא מסוגל לספק את השירות שהוא ביקשה באותו רגע – וכן מחייב להריץ תהליכים אחרים עד שיוכל לספק את השירות (למשל תוכנה ממחבה לקולט מהמשתמש). **עדין נאמר שהטהילך ויתר על המעבד וה-context switch הוא רצוני**, כי הkernel עשו את החלטה בשם של התהילך, ב-context switch שלו.

הערות:

- עוצם ביצוע syscall הוא לא !context switch רק אם הkernel מחייב שלא לחזור אל התהילך שבגלו נכנסנו לkernel, זה נקרא context switch.
- יש מקורות שונים למבוקש המעבד context开关 ולכן מתייחסים לפעולה הפיזית של שמירה/טיענה שלו ב-context switch. גם ב-mode switch יש מעבר של מעבר בין תוכניות רצונות, כי עוברים מטהילך לkernel או להיפר. **לן אנו מקפידים להבדיל בין cpu state switch, mode switch, context switch**.
- Kernel threads – גם הkernel רוצה להריץ כמה תוכניות "במקביל", באמצעות **kernel thread/task**. מדובר על אובייקט שהוא וריאנט של התהילך, יש לו PCB ועושים לו scheduling, אבל מבנית מצב המעבד, בשווה רע, הוא מרים קוד של מערכת הפעלה, כאשר המעבד במצב **priv** (זה קוד של הkernel שזוקק להרשאות גבוהות). Process מביניהם זה תמיד התהילך של-user.
- מודוליות – במערכת הפעלה לא מונוליטית, מקום שבו הפונקציונליות תהיה בתוכנית אחת, עושים את הדבר הבא: מרכיבים ב-mode switch יזקק תוכנית הרבה יותר קטנה, שرك אחראית על scheduling של התהליכים ועל התקשרות ביניהם. כל שאר תפקידי מערכת הפעלה מממשים בתהליכים (למשל עבור גישה למערכת הקבצים). אבל, מאבדים ביצועים, כי ביצוע syscall תמיד ברוך ב-context switch. רוב העבודה היא לבצע אופטימיזציה כדי שה-context switch יהיה סביר.
- הדגמה של ביצוע context switch

שאלות:

אין תוכנית רצה?

- צריך לבצע syscall. הוא יטען את התכנית מהאחסון ל זיכרון, ייצור process חדש, וישים אותו בקבוצת התהליכים שניתן להריץ, כדי שמתיחסו ה-scheduler יבחר בו.

למה אי אפשר להריץ תוכניות windows על linux?

- בהתבה שזהו אותה ארכיטקטורת מעבד, ה-**context switch** שונה (מבחינת מספר סידורי, העברת ארגומנטים). גם אם הפונקציונליות זהה, הממשק שונה.

כיוון שהkernel הוא התכנית הראשונה שרצה על המעבד, אין תהליכים נולדים?

- בשים מקרים את הkernel, יהיה קוד עבור התהילך מסוים שמתחל את הכל – התהילך בשם **init** שמספרו 1 (בלינוקס). זה התהילך הראשון שהkernel נותן לו לרווח. הוא הולך ליצור את ה-shell ואת כל שאר התהליכים בתור בנים שלו. זה בرمיה של תוכנה.

תרגול 1 (syscalls-בashממשק ה-CLI של Unix:

המטרה העיקרית היא לבצע מניפולציה על מידע, בפרט על קבצים. פקודות שימושיות שראינו:

ls (-lsa)	cd	pwd	rm (-rf)	touch
cat	mv	cp	rmdir	mkdir
chmod	export	echo	env	vim / nano
wc -l	grep (-o)	head	tail	file

נרי' תוכנית פשוטה בשם EchoName שמקבלת קלט מהמשתמש ומדפיסה את הפלט למסך. נזכיר כי כדי להריץ את התוכנית אנחנו צריכים תחילת לקמפל אותה:

```
gcc -o EchoName EchoName.c
```

לכל תוכנית יש 3 ערכי תקשורת סטנדרטיים:

- קלט (STDIN) – מספרו 0.
- פלט (STDOUT) – אלוי מדפסים עם printf, מספרו 1.
- שגיאה (STDERR) – באופן דיפולטי גם מגיע למסך, מספרו 2.

קלט ופלט יכולים להתקבל גם מקובץ. באופן הבא מקבל את הקלט מקובץ, והפלט גם יכתוב לקובץ:

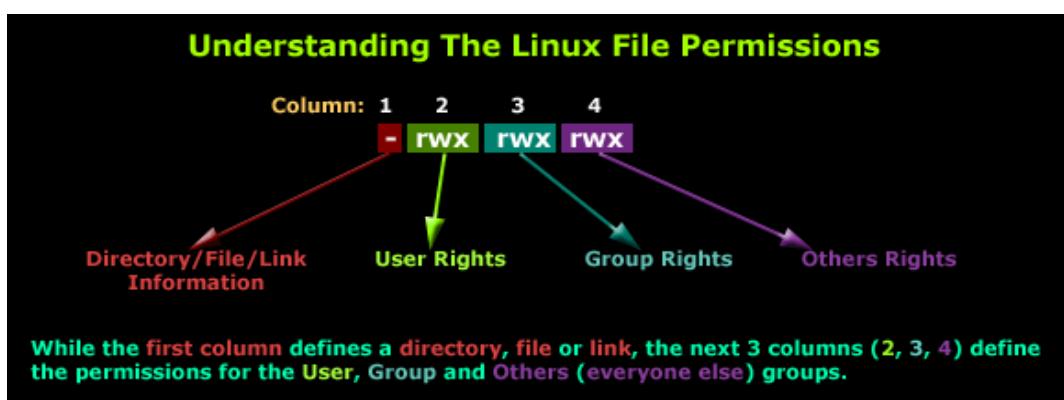
```
./EchoName < input.txt > output.txt # truncated
./EchoName < input.txt >> output.txt # appended
echo "Bond" > 007.txt
```

כדי נרצה שהשגיאה תיכתב לקובץ נקבע להשתמש במספר של STDERR שהוא 2. ניתן לשרשר באמצעות pipe פלט של תוכנית אחת לתוך קלט של תוכנית אחרת וכך הלאה.

```
cat input.txt | ./EchoName
```

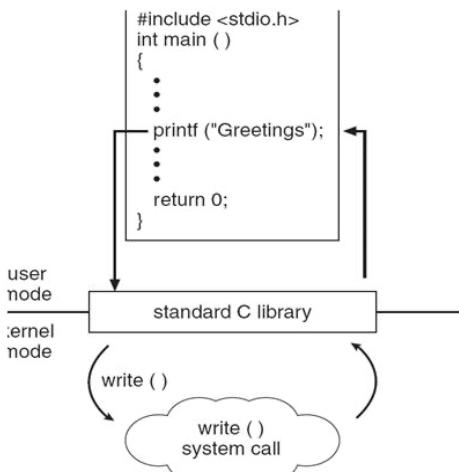
הרשאות:

- לכל משתמש יש שם ייחודי, והוא משוויך לקבוצות. כל קובץ שייר למשתמש בלבדו (המודגר owner). ניתן לראות את המידע שלנו באמצעות הפקודה ps.
- ההרשאות של כל קובץ מסוים לבועל הקובץ (u), לקובץ (g), ולאחרים (o).
- לכל קובץ יש הרשות לקריאה (z), כתיבה (w), והרצתה (x).
- כדי לשנות הרשות אפשר לעבוד עם פורמט אוקטלי, 3 ביטים שמיניצים את האפשרויות השונות להרשות: read זה 4, write זה 2, execute זה 1. 7 כולל את כל הרשות. בפקודה chmod סדר נתינת הרשות הואoso.
- פורמט נוסף הוא להשתמש באותיותugo עבור בעל הרשות, "+" עבור הוספה (בהתאם "-" כדי להסרה), והאותיות axwx עבור סוג הרשותה.

קריאות מערכות (syscalls):

קריאה למערכת מאפשרת לתהליכים לבצע פעולות וגישה במערכת הפעלה, כמו גישה לחומרה, קבלת הרשותות גבירות ווכו'. בשתוכנויות ב-C קוראת ל-`printf`, היא עדיין לא עשו את הפעולה עצמה. לאחר מכן הקלעים היא קוראת לקריאת מערכת `write` מספר פעמים כלשהו, ואנחנו מקבלים את ערך החזרה ל-user space.

יש הרבה סוגים של קריאות מערכות:

- עברו קבצים – `.create, open, stat, read, write, close`
- עברו תהליכי – `.fork, wait, exec, kill`

מבצע תרגיל תכנותי בכמה שלבים:

1. קריאת תוכן מקובץ – באמצעות קריאות למערכת `read/write` עם `.stdin/stdout`.
2. עבודה עם `stdin` – שימוש באותו קריית מערכת אך הפעם עם `.stdin/stdout`.
3. מימוש של `cat` – רק עבר הדפסת קובץ.

קריאה תוכן מקובץ (readfile.c): נוצרת את `fd` עבור קריאות המערכת. השתמש ב-`open` על מנת לחת את נתיב הקובץ שאנחנו מקבלים כארגומנט לתוכנית, ונפתח אותו לקריאה ובתייבה. אנחנו מקבלים בחרזה `file descriptor`, שככל הנראה יהיה 3 מה שהוא אחורי כל המספרים שכבר `assigned` לשאר ה-`fd`, עד 2). אם חוזר לנו מספר חיובי יוכל להמשיך.

```
int fd = open(argv[1], O_RDWR);
```

כעת נרצה לבצע `read`. הפונקציה מקבלת את ה-`fd`, באפר שלתוכו נקרא את המידע, ואת הגודל של הבאפר. ברגע הגדרנו את גודל הבאפר להיות 10 בתים. אם יש בקובץ פחות נקרא מה שיש בפועל. אם מצליחים לקרוא, מצליחים לקרוא לפחות byte 1. אולי נצטרך לקרוא ל-`read` בולאה כדי לקבל את כל המידע. נקבל 1- במקורה של בישולן.

```
ssize_t len = read(fd, buf, BUFSIZE);
```

עבודה עם `stdin` (`echo stdin.c`): אפשר לקרוא ישירות מ-`stdin` כאשר ניתן בתור `fd` את 0. כדי לבתו, אפשר להשתמש ב-`write` ולכתוב לתוך `fd` של `stdout` שהוא 1. אולי לא נצליח לכתוב את כל מה שהצטרכנו לקרוא, لكن אנחנו בודקים את זה.

```
bytes_read = read(0, buf, BUF_SIZE); // Read from STDIN (0)
bytes_written = write(1, buf, bytes_read); // Write to STDOUT (1)
```

מימוש של `cat` (`mycat.c`): נגיד כאן באפר של 256 בתים. נגיד פונקציית עדור להדפסת שגיאות (לכתוב ל-`stderr` או עם `perror`). קיבל ארגומנט לקובץ שנרצה להדפיס, נפתח אותו עם `open` לקרוא בלבד. לאחר מכן נקרא ל-`read` בולולאת `while`, כל עוד קיבלנו מספר בתים גדול מאפס, נכתוב אותם עם `write` ל-`fd` של `stdout`.

```
int fd = open(argv[1], O_RDONLY);
while ((bytes_read = read(fd, buff, BUFF_SIZE)) > 0) {
    if (write(STDOUT_FILENO, buff, bytes_read) == -1) {
        close(fd);
        syscall_error("Failed writing to stdout");
    }
}
```

הערות:

- השגיאה נשמרת במשתנה גלובלי בשם `errno`.
- אפשר להסתכל על ה-`fd` הפתוחים של תחילה (משיגים את ה-`fd` עם `zcat`) בנתיב הבא: `./proc/<pid>/fd`.
- יש לשים לב לסגור את הקובץ בסיום עם `close`.
- נשים לב ש-`writw` לא בהכרח מצליח תמיד לכתוב את כל מה שקרהנו, לכן צריך לעשות עוד לולאת `while` ולודא שבתבנו את כל הבטים שתכננו לקרוא.

```
./mycat 300_a_chars.txt > output.txt
diff 300_a_chars.txt output.txt
```

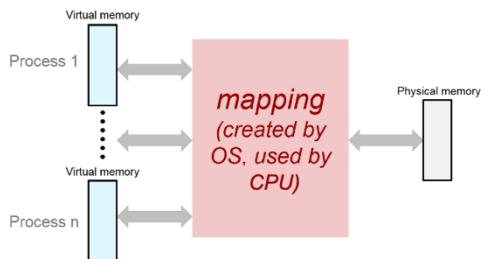
זיכרון וירטואלי (חומרה)

זיכרון וירטואלי

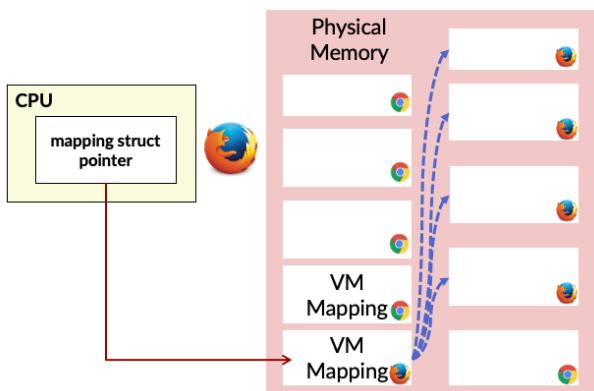
מוטיבציה: המנגנון שמאפשר את האבstraction של virtual memory נקרא private address space. כדי להבין את הצורך בזכירון וירטואלי, נחשוב על מודול חומרתי שבו כל תהליך שרצה ניגש ישירות **לזיכרון הפיזי**. אם נתיחס לזכירון הכל-חלק הנוכחי, כל פעם שיש context switch נצטרך לשומר את תוכן כל הווירטואלי ולשחרר אותו עבור התהליך השועבר אליו (מאוד לא עיל), ורוב התוכניות לא משתמשות בכל הווירטואלי הפיזי. לכן, האפשרות הסבירה יותר היא להחזיק את הדאטא של כמה התהליכים בווירטואלי בו זמני, רק בכtbodyות שונות, ואז אין צורך לבצע העתקות באשר מתבצע context switch. גם במקרה יש בעיה:

- הגנה – לא רוצים שתהליך אחד יוכל לגעת בדאטא של התהליך אחר.

שיקיפות – לא רוצים שתוכנית תהיה תלואה בtbodyות מסוימת בווירטואלי הפיזי (רק היא נגשת אליה? מה יקרה אם נרצה להריץ כמה עותקים שלה? איך אפשר לדעת את זה בכלל בזמן קומPILEZA?).

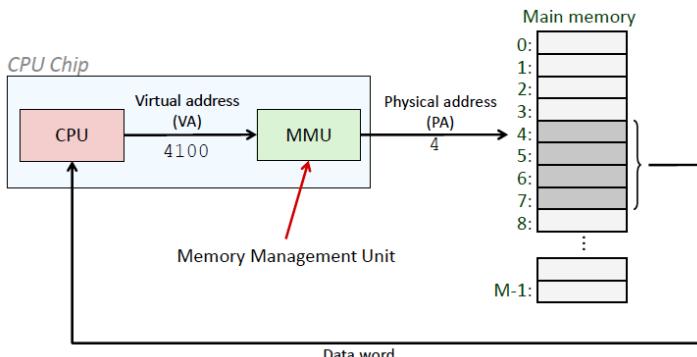
ווירטואליות – לא יתאפשרו כתובות לווירטואלי הפיזי של המחשב. לכל תהליך יוגדר מיפוי מרחב הכתובות שלו (ווירטואליות) אל הווירטואלי הפיזי (DRAM). דבר זה פותר את הבעיה שהזכרנו, הוא מאפשר הגנה (כתובות וירטואליות של התהליך C יתמפו רק לדאטא שלו), ושיקיפות (מרחב זיכרון פרטני שkopf לכל התהליך, לא דואגים שהכתובות "תפוסות" על ידי תוכניות אחרות).

המיפוי: המיפוי מוגדר כחלק מצב המעבד, נשמר/נטען ב-context switch. המיפוי עצמו מוגדר ע"י **מבנה נתונים בווירטואלי**, המצביע לאזורים בווירטואלי הפיזי שבהם יושב הדאטא של התהליך. המעבד מקבל גישה לבניה הנטוניות זהה ע"י **רגיסטר** (ניתן לגשת ורק במאכז צווק), **שמצביע על המיפוי של התהילין הנוכחי**. ככל רגע נתון, הרגיסטר במעבד מצביע למיפוי המסויים שמאגדים את מרחב הכתובות של התהילין הנוכחי. באשר לש context switch, ניתן להחליף ממיפוי'A' למיפוי'B' ע"י שינוי ערך הרגיסטר (לאן הוא מצביע).

בנוסף, נרצה שהמיפוי יהיה **динמי**: להוסיף מיפויים חדשים (תוספה של זיכרון), להסר מיפויים ישנים (לאחר שחרור זיכרון), ולעדכן מיפויים קיימים.

ה-MMU (Memory Management Unit): הרכיב החומרתי שאחראי על תרגום מכתובות וירטואליות לפיזיות. כאשר המעבד צריך להריץ פקודת כלשהי של גישה לווירטואלי, המעבד פונה ל-MMU שמתרגם אותה לכתובת פיזית, ואז המעבד מבצע את הגישה לכתובת הפיזית. רק המעבד יודע לעשوت את התרגום בעזרת ה-MMU. **גם בקרנו 99%** מהכתובות שעובדים איתן הם וירטואליות.

שגיאות (MMU faults) יכולות לקרות כאשר התהיליך ניגש לכתובת לא חוקית (אין מיפוי ב-MMU), המעבד לא יכול להשלים את הפקודה, ועוד קופץ exception שימושה הפעלה לטפל בו.ault לא בהכרח מעד על שגיאה בתהיליך, ומשתמשים במנגנון הזה כדי לסקפ מותחנות (כמו לאפשר לתהיליך להיות עם מרחב כתובות גדול מגודל הווירטואלי של המחשב).

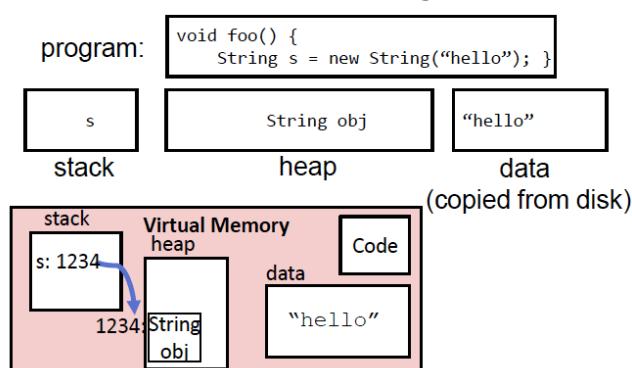
האם זה יכול לקרות תוך כדי שנאנכו בקוד של הקרנו? כן, גם הקרנו נעד במאכז והמיפוי יכול להיבטל. [באופן בליל – **אם לא ציננו** במאכז שימושו לא יכול לקרות, אך הוא יכול לקרות]. אין קסמים, מערכת הפעלה היא בסופו של דבר תוכנית, שככל מה שambilו אותה מתוכניות אחרות שרצות על המעבד, שהוא במצב צווק].

לסבירו, מערכת הפעלה מתחזקת מבנה נתונים של מיפויים בווירטואלי. רגיסטר במצביע על מבנה המיפויים של התהילין הנוכחי. מערכת הפעלה דואגת לטען את הרגיסטר זהה עם הערך הנכון בחלק מביצוע context switch. המעבד מציין משטמש ב-MMU כדי לתרגם כתובות שפקודות משתמשות בהן, מווירטואליות לפיזיות.

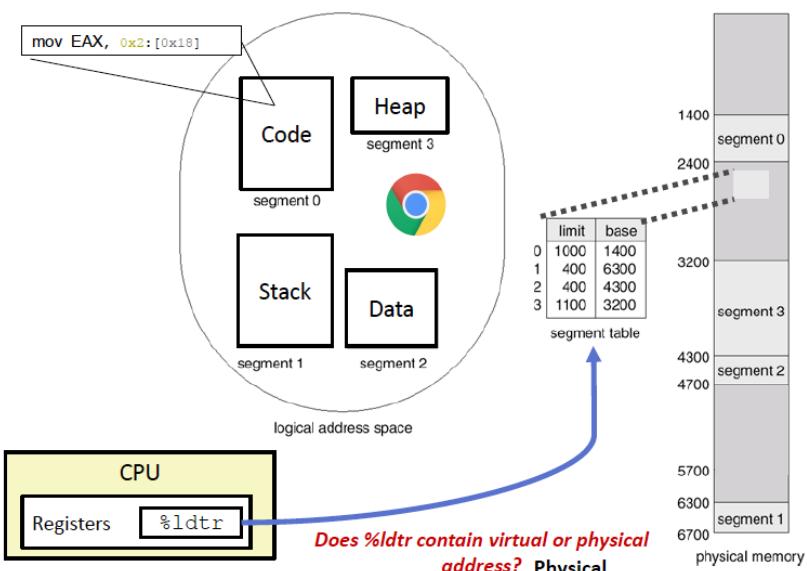
מיומש מבנה הנטוניות: ה-ADT שהוא מספק הוא מילון: מגעים עם כתובות וירטואליות VA, ווחצים לקבל כתובות פיזיות PA. אפשרות ראשונה היא להשתמש במערך, שיאונדקס לפי הכתובות הווירטואליות, ואם אין מיפוי נשים NULL. מערך זה יהיה **בגודל לא סביר** (2^{64} רשומות). אפשר לשפר ולהגדיל את **הגרנולריות** של הרשומות (ולספק רמת דיקון קטנה יותר) – במקרה רשומה במערך לכל כתובות VA בודדת, נתחזק רשומה **לטוחה** של GB של כתובות וירטואליות: הממפה ל-GB של כתובות פיזיות (ונצטרך לבנות את הכתובות עם offset מסוים). גם אז נקבל מערך גדול מידי (2^{34} רשומות).

Segmentation

במה שירעינו השימוש במערך, כאשר נרצה להגדיר את המיפוי באמצעות מערך בגודל קבוע, ע"י ניתן של **מבנה התוכנית** שאות מוחב הזיכרון שלו מגדרים. נחלק את התוכנית לחלקים לוגיים, אזורים רציפים של זיכרון (segments):

Segmentation: הרעיון הוא להגדיר מערך שנקרא **segment table** שמאנדקס ע"י סוג הסגמנט. כמו בדוגמה עם הגרנולריות, כל רשומה במערך תצביע אל **אזור זיכרון פיזי** רציף, שיוביל את **הסגמנט הרלוונטי**. המערך עצמו ישב בזיכרון, ומערכת הפעלה תען את הכתובת שלו לתוכר וריםטר במעבד, כדי שה-MMU ידע לחפש בו.

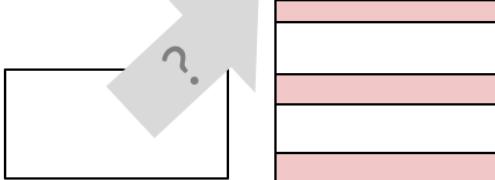

- אווק נדע בהינתן VA לאיזה סגמנט היא שייכת?
- כתובת וירטואלית מיוצגת כזוג: **מזהה הסגמנט + ה-offset** בתוך הסגמנט.
- אין אפשר למונע מהתהילך להשתמש ב-**offset** שחרוג מוגדל סגמנט? רשותה במערך (table) כולל לא רק את הכתובת של כל סגמנט אלא גם **limit**, והוגדל זהה מגדר את המיפוי. אם חרגנו מה-**limit** אז נגרם MMU fault.

דוגמה ל-segmentation: באן אנחנו רוצים לקרוא מסגמנט 2 בכתובת 18x0 (24 בדצימלי). ב-segment table לכל סגמנט יש את כתובת הבסיס שלו בזיכרון הפיזי, וה-**limit** שלו. הכתובת שאליה צריך לגשת היא $= 18 + 4300$ ולא חרגנו מ-**limit** של 400. הערך ששולש ברגיסטר **ldtr** הוא הכתובת הפיזית של **ה-segment table** (אחרת הוא יצטרך לתרגם אותה, ונוצרת לנו תלות מעגלית, אי אפשר לבצע את התרגום).

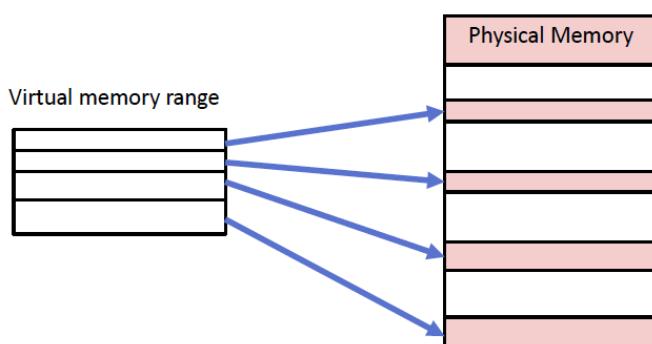
חסרונות בשיטה זו:

- ניהול סגמנטים דינמיים (stack, heap) – אם רוצים להגדיל אחד מהם?
- אפשר להגדיר אותם מראש עם **limit** שמאפשר מקום לגדילה, אבל זה בזבוז של זיכרון. אפשרות אחרת, אם הזיכרון הפיזי אחורי הסגמנט פניו, אפשר להגדיל את **limit**, אבל זה לא בהכרח אפשרי.
- פרוגמנטציה (fragmentation) – מה קורה אם רוצים להריץ תהליך חדש, ולשם כך להעתיק סגמנט שלו לזכרון, אבל למרחות שיש מספיק זיכרון, אין מספיק זיכרון **רציף פנוי** (בדומה לחיפוש חניה כאשר מכוניות חונה בצדדים שלא מאפשרת להיבנס, אבל אם היה זהה היה מקום (?)). סך האזוריים הפנויים גדול מגודל הסגמנט, אבל אין רציף פנוי שיוביל אליו.

Paging

Paging: הפטרון המתוחכם יותר, נקרא **paging**. הרעיון מאחריו הוא הבחנה שהבעיה של **segmentation** היא שוב היהת בעית גרבולריות. סגמנטים הם עדין ייחדה גודלה מיידי מחייב לחלק לפיה את מרחב הכתובות של תהליכים. لكن, גגדיר **גרבולריות** ב**יחידות הרבה יותר קטעות שנקראות pages**, דף ועוד יהיה לרוב $B = 4KB$ ². המידע בדף בודד חייב להיות רציף בזיכרון. אבל – דפים שונים, גם אם רציפים בזיכרון הווירטואלי (בתובות וירטואליות רציפות), לא חייבים להיות רציפים בזיכרון הפיזי.

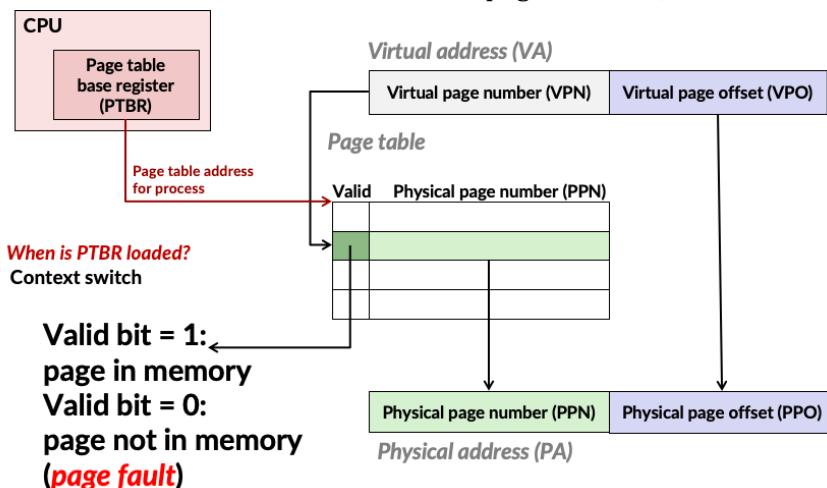

בר פתרנו את בעיית הגרבולריות – מערכת הפעלה יכולה "לשבור" את הטווח, מבחינת המיפוי, ולמפות דפים שונים בו לכתובות לא רציפות בזיכרון הפיזי, וכך להצליח לנצל את כל הזיכרון הפיזי הפנוי, אפילו שהוא לא רציף. חשוב לשים לב שאין הכרח שהמייפויים שנוצרים יהיו חח"ע. מערכת הפעלה יכולה, אם רצים, להגדיר את המיפוי בר שדים וירטואליים שונים יתמכו באותה דף פיזי, שנקרוא גם **.frame**.

זה מאפשר לנו ליצור מבנה address space הווירטואלי של התהיליך גדול בהרבה מהזיכרון הפיזי, פרקטית בלתי מוגבל. הסיבה שמדובר זיכרון של 64 ביט לא אפשרי גם סגמנטים, היא שסגןט חייב להיות רציף בזיכרון הפיזי, ולכן לא יכול להיות בגודל שעולה על הזיכרון הפיזי. לעומת זאת, העבודה עם דפים מאפשרת למערכת הפעלה "לשחק" עם המיקום שלהם למרחב הזיכרון הווירטואלי של התהיליך, וכך שבעל רגע נתון רק חלקם יהיה טען ממש בזיכרון והאחרים לא (working set).

Page Table:創ת נדבר על מבנה הנתונים שmagdir את המיפויים בשיטת ה-**paging**. מבנה זה נקרא **page table** (PT), ובוון שעובדים בגרבולריות של דפים, הוא ממפה דפים וירטואליים לדפים פיזיים (frames). הדפים ממושרים, והוא-PT ממפה **VPN** (מספר דף וירטואלי) ל-**PPN** (מספר דף פיזי). ה-PT מורכב מרשומות שנקראות **PTE** (page table entry). כל VPN מקשר ל-PT שמצוין את המיפוי שלו.

נשים לב כי offset מיוצג ע"י 12 ביטים (גודל דף הוא B^{12}) התוצאות של הכתובת הווירטואלית. لكن, כאשר נרצה לקחת אותן בוצע מודולו עם גודל ה-page, ובאשר נרצה לקחת את ה-VPN נבצע חלוקה בגודל ה-page. המיספור מתחילה מ-0.

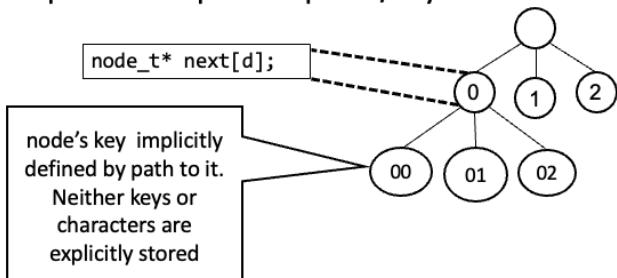
אין נראה תהיליך הורוגם:

- יש למבודר גיבוטן צוק בשם **PTBR**, **PT** של התהיליך הנכוני. הערך הזה נטען באשר הקרן מבצע **context switch**.
- בודקים האם המיפוי תקין. יש שדה ב-PTE בשם **valid**, שאם הוא דליק אז המיפוי תקין.
- ראשית ממפים VPN ל-PPN: ה-**MMU** מחפש ב-**PT** וויצא עם מספר הדף הפיזי.
- לאחר מכן משתמשים בביטויים התחכומים של ה-**offset**, מחברים ל-**PPN** שיצא מהמיפוי ומתקבלים את הכתובת הפיזית.

מימוש מבנה ה-**PT**:

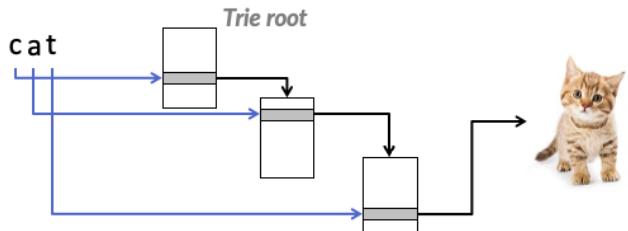
- מערך – המבוקש הוא מערך שמאזנדקס לפי VPN, אבל ראיינו כבר קודם שפסלנו גרבולריות של GB עבור מערך מיפויים, ועבדנו אנחנו רצחים גרבולריות של 4K. ב-**PT** יש הרבה שמרחבות הכתובות הוא sparse.
- טבלת **hash** – ה-**VPN** יילך ל-**hash table**, כדי לחפש שם כניסה שמתאימה לו. בכל צומת בטבלה יהיה רשום ה-**VPN** וה-**PPN** שלו הוא מתמפה. אם לא מצויים צומת מתאים, סימון שאין מיפוי. בגישה הזאת אין צורך ב-bit **valid**. החישוב הוא שזמן החיפוש וההכנסה יכולים להיות **לינאריים** בגודל מרחב הכתובות (במספר הדפים שבו) במקרה הגראן.
- עץ **בינארי מאוזן** – לכל תהיליך, נתזקע עץ שבו כל צומת המפתח הוא **VPN**, והערך הוא **PPN** שלו הוא ממופה. אמנם שיפרנו את החסם מלינאריאלי ללוגריאטמי, אבל זה עדין יחסית הרבה זמן.

A node's position implies its prefix/key.

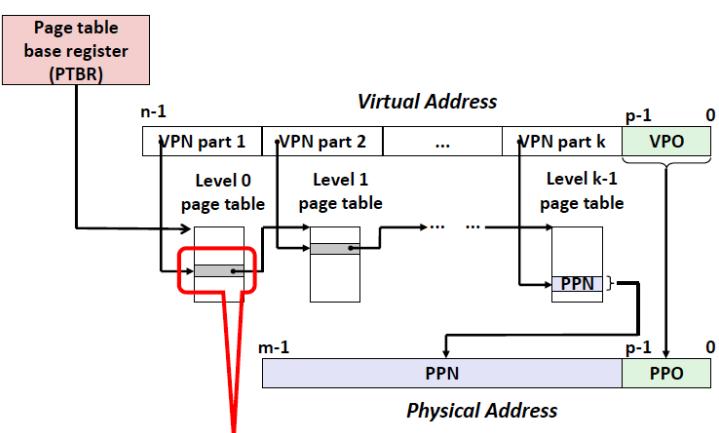

הפתרון נמצא בסוג אחר של עץ, ושמו **trie**. ב-trie לא מבוצעים השוואות על מפתחות, במקומם זה משתמשים על המפתחות עצמם מחרוזות מעלה איזשהו א'ב של סימבולים, שנמספר מ-0 עד d. כל צומת ב-trie מגדיר מחרוזת, והגדולה היא רקורסיבית: **כל צומת יש d ילדים**. אם הצומת שמתאים למחרוזת α, אז הילד ה-k-י שלו יתאים למחרוזת αk. לשם הפשטות, נניח שככל המפתחות הם באורך אותו. בכל צומת הוא פשוט מערך של d מצביעים. חיפוש בעץ מתקדם על סמן הסימבולים שהמפתח מכיל, וכןור כל פעם דרך המיקום המתאים במערך, כך שהמסלול של רקחנו אל עלה יגדר את המפתח שלו. **אם לצומת אין ילדים, לא שומרים אותו – רושמים NULL**.

לדוגמה – נניח שהמפתחות הם מחרוזות שמורכבות מ-3 תווים (סימבולים) של 8 ביטים כל אחד, כלומר 3 בתים. אז לכל צומת יהיה $2^8 = 256$ מצביעים לבנים. עבשו נניח שמחפשים את המפתח `cat`.

- בשלב הראשון, הולכים לשורש של העץ וקוראים את מערך הבנים שלו במקום שמתאים לערך המספרי של c בסימבול של 8 ביטים. אם יש שם NULL, סימן שאין אף מפתח שמתחליל ב-c בעץ וסימנו. אם הוא לא NULL קיבלנו מצביע לבן.
- הולכים לבן וקוראים את מערך הבנים שלו, במקום המתאים לערך של c. עבורים לבן הבא ומתחפשים שם את t.
- מצאנו – משתמשים במצביע בשבייל לפחות את ה-value שאלו המפתח מתמפה. מתייחסים במצביע בעליה באילו הוא מצביע לתמונה.

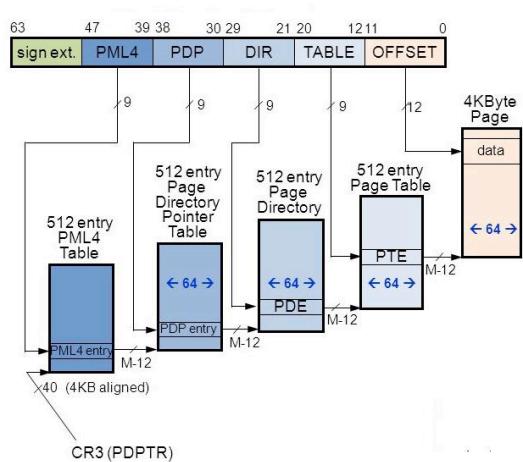
Multi-level page table: השתמש ב-trie למימוש PT באופן הבא: המפתחות יהיו VPN (בגודל קבוע). ה-`value` (הערך בסוף החיפוש) יהיה ה-PTE. ביצוע המיפוי (page walk), ייקח זמן קבוע, לפי איך שנחלק את VPN לSIMBOLS. מבנה זהה, נקרא **multi-level page table**. פה אנחנו יוצרים מבנה של כמה רמות, שכל אחת עובר דרכן מערך, ורק קטן יותר.

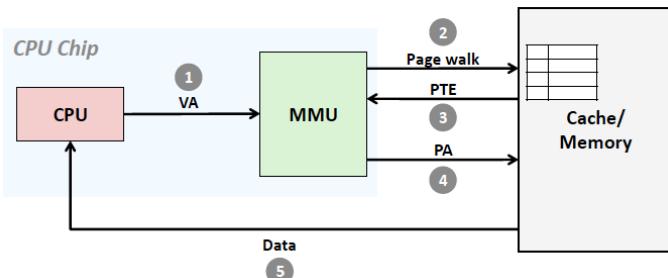
כל entry ברמה k מצביע אל צומת ברמה 1 + k ולא אל איזשה entry ספציפי באותו צומת. כדי לדעת מה ה-`entry` הרלוונטי באותו צומת, משמשים בסימבול, שmagdir את מס' ה-`entry` בצוות שציריך לקרוא כדי לקבל את המצביע אל הצומת בramahaba.

נחלק את VPN ל-k חלקים. הרגיסטר שאחננו שומרם במעבד (PTBR) מצביע על השורש, 0 level. אם בחלק הראשון יש d ביטים, איז ברמה 0 יהיו 2^d ביטים. לפי ה-d ביטים אנחנו בוחרים את הבן הבא ב-1 level. ברמה 1 – k נקבל בברא את PPN, זה ה-value שלנו. באשר אנחנו מדברים על המצביעים ששומרם בזמנים השונים של ה-table, מדובר על **בתובות פיזיות**. אנחנו בתחילת התרגום, אין ברירה אלא לעבוד ושירות עם בתובות פיזיות.

לפי מה קובעים בארכיטקטורה את גודל הסימבול של ה-MLPT? מהו ה-k, במתן החלקים שאלהם נשבור את VPN? זה נקבע לפי סוג של אילוץ: רוחצים שצומת (PTE) יהיה בגודל של דף פיזי (frame), כלומר שגובהו של 4KB. זה גורר **ש-12 הביטים התוחנות של כתובות של צומת ב-PT יהיו תמיד 0: כלומר אין צורך לייצג אותם במצביע, ואפשר להשתמש בהם למטרות אחרות (כמו bit valid וכו')**.

- למשל בארכיטקטורת x86, גודל ה-frame, 4KB, וגודל PTE הוא 64bit שהם 8B. מכאן שצומת מכיל $\frac{4096}{8} = 512$ ולדימ, PTE-ים. מכאן שגודל כל סימבול הוא 9 ביטים. אם מנוקים את 12 הביטים של ה-offset נשארנו עם 52 מטור ה-64. הגדרו ש-16 הביטים העליונים הם קבועים (זהם לביט ה-48) ואז נשארו 36 שמתחלקים ל-9 ביטים כלומר **k = 4 רמות**.
- יצירת מקום – תליה בפיזור הכתובות הווירטואליות מרחב הכתובות. נסתכל על מרחב כתובות עם 512 דפים וירטואליים. במרקחה הגורע, שבכל VPN יש מסלול ייחודי ב-PT, במוות הדירקוריין ש-PT-ים ותפוס הוא 512×3 דפים. מסלול עבור כל דף וירטואלי) ועוד הדף של השורש. במרקחה הטוב, שבכל דף צפופים, יש אליהם מסלול ייחודי ב-PT ואז צריך רק 4 דפים. למרחבינו מרחבי הכתובות נוטים להיות צפופים (סגןנטים הם אזורים רציפים).

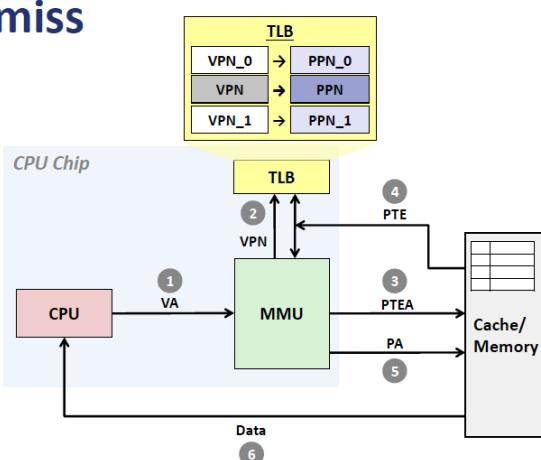

העובדת שכחובת היא עכשו לא בתובת, אלא מיפוי, אומרת שבכל גישה לזכרון ברוחה למשה בכמה גישות לזכרון. לפני שהמעבד יוכל לקבל את הדטא, הוא חיבר שה-MMU יבצע page walk כדי לתרגם כתובות וירטואליות לפיזיות. התקורה הזאת יכולה להיות בעיה מאוד גדולה, כי כמעט כל הפקודת מכונה שלישית היא גישה לזכרון.

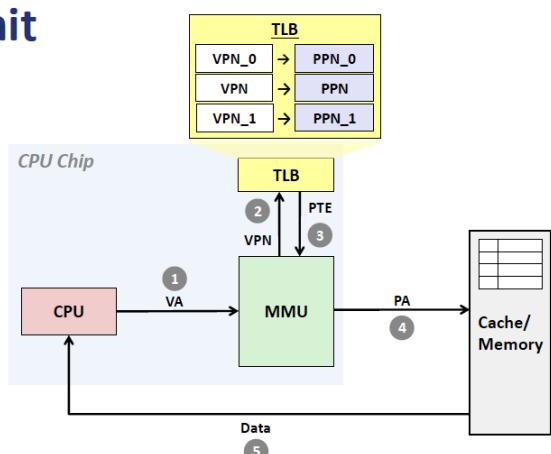
עלינו להיעזר ב-**caching**: מנגנון שבל הגישות למשאב איטי לשאלה עוברות דרכו, כאשר הוא שומר תשבות ישנות ומספק אותן ב מהירות, בלי צורך לפנות למשאב האיטי. כדי ליעל את הגישות לזכרון עם זיכרון וירטואלי, בתוכה-MMU יש רכיב cache חומרתי שנקרא **TLB** (Translation Lookaside Buffer). TLB מזכיר תרגומים שבוצעו לאחרונה, **עתיקים של PTE ואלדיים** שנקרו לאחרונה. בהתאם במנון, חיפוש בו הרבה יותר מהיר מביצוע גישות לזכרון וביצוע page walk:

- במקרה הטוב (TLB hit) המיפוי של VPN נמצא כבר ב-TLB, וממנו-MMU יוכל לקבל את ה-PTE וליחסב את הכתובת הפיזית בהסתמך על ה-VPN המתאים (שנמצא ב-PTE). זו גישה לזכרון וירטואלי שבוצעה **בגישה אחת לזכרון הפיזי**.
- במקרה הרע (TLB miss) נמצא מיפוי ל-VPN ולכן צריך לבצע page walk. בסיוםו, מקבלים את ה-PTE המתאים והוא נכנס ל-TLB לטובות גישות עתידיות בהמשך (זה גורר מחיקה של מיפוי אחר שקיים ב-TLB, כי זה מנגנון בגודל מוגבל). זו גישה לזכרון וירטואלי שבוצעה ב-**5 גישות לזכרון הפיזי** (אם יש לנו 4-level page table). אם ה-walk נכשל ואין מיפוי, ה-TLB לא מתעדכן. הוא שומר רק תשבות עברו מיפויים חוקיים.

TLB miss

TLB hit

- נציג כי ה-TLB שומר מיפויים של **דףים וירטואליים לדפים פיזיים** (frames), ולא מיפוי של כתובות וירטואלית לכחובת פיזיות. לכן הוא מאד אפקטיבי: **רשומה אחת ב-TLB מבסה את כל הגישות לאותו דף**. אם למשל רצים על מערכת מספרים בגודל 32 ביט, מבצעים 1024 גישות לדף שמתוכן רק הראונה צריכהatzן ה-pte walk page. אם ה-TLB מחזק עקביות – **מיפויי הזיכרון הירטואלי הם דינאמיים**, מערכת הפעלה יכולה לשנות אותם ע"י שינוי ה-PT. אם ה-TLB מחזק מיפויי קיים אבל מערכת הפעלה מסמנת אותו כ-invalid? התרגום לא יהיה consistent. לכן, מערכת הפעלה דואגת לסיכון בין ה-TLB ל-PT. הדרך הנפוצה היא פועלותTLB invalidation – פקודות מכונה (trap) שמוחקת את כל התוכן של ה-TLB. גישות זיכרון לאחר המחקה ייחיבו את ה-MMU לבצע page walk וכן להכניס ל-TLB מידע מעודכן.
- האם יש היגיון לשמר תשבות שליליות ב-TLB? זה תופס מקום, וזה לא עוזר לנו (ממילא יש fault page ועיבוב, בכ"ה מערכת הפעלה תתקן את המיפוי). בנוסף, נדרש ליצור עקביות באשר תשובה שלילית נהיה לא רלוונטיות ולמחוק.

Access Rights

תוכנה שימושית נוספת לדפים היא **access rights**, أيיה סוג גישות מותר לבצע לדף – קרייה/כתיבה/הרצה? או תוכנות של הדף הווירטואלי. אין בעיה עקרונית שכמה דפים וירטואליים ימודנו לאותו דף פיזי, כאשר חלקם RO (read-only) וחלק W (write).

מערכת הפעלה מגדרה את rights של VPN בעזרת הביטים ב-PTE, לצד ה-bit valid. הביטים האלה ממוקמים ב-12 הביטים התחזוקניים של ה-PTE (שהצרכנו בבר שאפשר לשימוש בהם למטרות אחרות – איזה הנהן?).

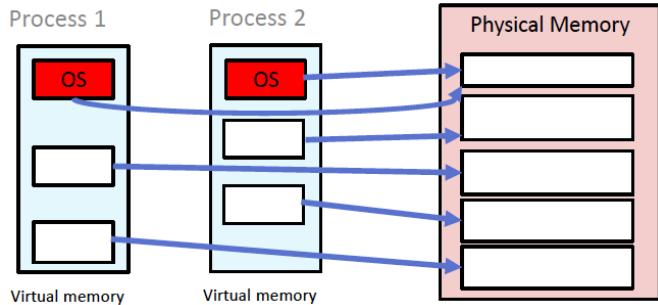
Physical Page Num	Valid	WRITE	EXEC
PP 6	Yes	No	No
PP 4	Yes	No	Yes

לדוגמא, מיפויים שם RO, למשל כאשר מרים מהם גישות של אותה תוכנית. נצרים כמה תהליכיים, אבל כולם מבוססים על אותו exec במקו. מערכת הפעלה תעתקיק את הקוד פעמיים אחד לזכרן, ותמפה את אדור הקוד של כל התהליכים לאזרז זיכרון הפיזי הזה. דוגמה נוספת לביט הוא ביט privileged – גישה לזכרון זה מאפשרת רק כאשר המעבד במצבозвוק. אחרת (user level), גישה לדף הירטואלי תגרום ל-**MMU fault**.

מרחיב זיכרון של הקרnl: העבודה שלקרnl מרחב בתובת משלו גוררת שכasher יש exception ונכנים לkernel, המעבד צריך להתחיל לעבד עם מרחיב הדיזרונ של kernel.

- הפטון המיידי הוא לומר שה-PTBR הוא חלק מ מצב המעבד, וכך כאשר יש exception יש שומר המצביע על מי שחתך אותו, כולל PTBR שלו, ויטען PTBR מיוחד של kernel (בזהירה מה-exception ישוחרר ה-PTBR המקורי). למשל בזמן שתהילה כמו chrome רץ, ה-PTBR מצביע אל ה-PT שלו. במקרה, יש גיסטר特权 במעבד שמצוין אל ה-PT של מערכת הפעלה. כאשר יש exception, המעבד יטען ל-PTBR את ה-PT של מערכת הפעלה.
- באנו נוצרת בעיה: **הkernel צריך גישה למרחב הכתובות של תהיליך.** פתרון אפשרי לבעה הוא שימוש מערכת הפעלה תטיל בתוכנה על ה-PT של התהיליך, תרגם את ה-VA ל-PA, תיצור מיפוי ותיגש אליו. זו גישה איטית ומסורבלת, למימוש לוגיקה של המעבד בתוכנה.

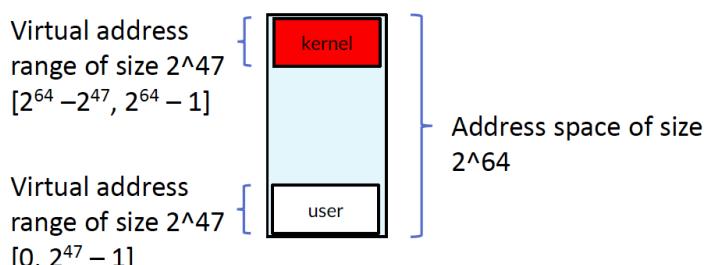

מה שפותר את בעית הגישה לדיזרונ הוא ה-**privileged bit**. הביט הזה מאפשר לו יותר על הצורך בהחלפה של ה-PTBR בכל כניסה לkernel. בך מערכת הפעלה "שותלת" את מרחב הכתובות שלה תוך מרחב הכתובות של כל תהיליך. כאשר מערכת הפעלה בונה את מרחב הכתובות של עצמה, שמוסמן באדום (צריך לדאוג שהכתובות לא יחפכו זה לזה). הגישה הזה מחייבת שהטהיליך לא יוכל לגשת לכתובות של kernel כאשר הוא רץ. את זה מושגים ע"י מיפוי מרחב הכתובות של kernel כ-**privileged**.

איך זה עובד?

- ה-PTBR תמיד מצביע למרחב הכתובות של ה-**context** הנוכחי. כאשר התהיליך רץ הוא עבד רק עם כתובות שלו. הוא לא יכול לגשת לכתובות של kernel, ומילא גם אם ינסה, יגרם **fault** כיון שהן ממוקמות **privileged**.
- אם מתרחש **exception**, מתבצעת כניסה לkernel, אבל ה-PTBR לא משתנה. kernel רץ, והוא יכול לגשת גם לכתובות שלו וגם לכתובות של התהיליך. אם kernel מבצע **context switch**, הוא יחליף את ה-PTBR כך שמצוין למרחב הכתובות של תהיליך אחר, אבל גם המרחיב הזה יכול לבדוק כתובות של kernel – אנחנו רואים את זה כאן לוגית, ע"י בך שני ה-PT של התהיליכים chrome ו-chrome מצווים למשיכם火foxy – מדירים טוח שכתובות של תהיליכים אסורים לשימוש בו. בדר'כ' משותמים בחלק העליון של מרחב הכתובות עבור kernel, ומשירים כתובות נמוכות עבור תהיליכים. המימוש עצמו

0000000000000000 - 00007fffffffffff (=47 bits)	user space
ffff800000000000 - ffff87ffffffffff (=43 bits) hole	direct mapping of all phys. Memory
ffff880000000000 - ffffc7ffffffffff (=64 TB)	
ffffc80000000000 - fffffc8fffffff (=40 bits) hole	
fffffea0000000000 - ffffffea00000000 (=40 bits) virtual memory map (1TB)	
ffffff8000000000 - ffffff9ffffffffff (=512 MB) kernel code mapping	

במבנה ה-PT הוא די פשוט: בגל המבנה שלהם, המסלולים למשיכים של הדפים של kernel חיברים להתחיל באמצעות מהרשומות העליונות של השורש (איןדקסים עד 511(511), והמסלולים לדפי התהיליך ברשומות התחתיות (0 עד 255). כל פעם שהkernel יוצר תהיליך ואת מרחב הכתובות שלו, הוא מבנ尼斯 לרשומות העליונות בשורש מצביעים לאותו תת-עץ, בכל התהיליכים. האפקט של זה הוא שכל עדכן שהkernel עושה במשיכים של עצמו ב-context כלשהו, מתעדכן מידית גם בכל contexts האחרים, כי ככל משתמשים באותו תת-עץ עברו מיפוי kernel.

שאלות:

- **אם ניתן לתמוך ב-access rights בגישה isolation?** כן, אבל תוך הגדלה של הגרנולריות של סגמנטים.

כאשר שני תהיליכים חולקים את אותו זיכרון פיזי, מדוע חשוב למפות אותו OS?

- כדי לשמור את מטרת isolation: אם תהיליך שמאפה את האזורי הזה יבתוב אליו, מערכת הפעלה צריכה למונע מהבטייה להשפייע על תהיליכים אחרים.

בשיעור 1, אמרנו שחלק מצבב המעבד צריך להתעדכן בזמן ביצוע context switch, לא בשחוורים ל-user-mode. איך חלק זה ומודען?

בשהקرنל מבצע context switch, הוא צריך לעבור בין מרובי בתובות, בך שווה בתוכו מרחב הכתובות של התהיליך הנוכחי. הוא יחליף את ה-PTBR בך שמצוין למרחב כתובות של תהיליך אחר, אבל גם המרחיב הזה יכול לבדוק את אותו מרחב כתובות של kernel (בכך שאנו מלבתיחלה).

זיכרון וירטואלי (תוכנה)

בעת נדבר על האופן שבו הkernel משתמש במנגנון הזיכרון הווירטואלי וה-paging החומרתי עבור מספר מושגים:
יצירה של מרחב בתוכנות תהילככים ותחזוקה של המרחבים האלה בזמן שהתהליכים רצים, יצירתה של אבסטרקציה מאוד חזקה של מרחב בתוכנות פרטי (שמאפשרת מרחב בתוכנות שהוא אפקטיבית לא חסום, ובפרט – לא מוגבל בכמות הזיכרון הפיזי של המחשב) וניתול מקסימלי של הזיכרון הפיזי של המחשב.

ניהול מרחב הכתובות (VMA)

אזור זיכרון וירטואלי (VMA): מרחב בתוכנות מוגדר למכב עד ע"י בניית PT (page table). אמנם, הkernel זקוק לייצוג high-level של מרחב הכתובות. המושג שבעזרתו הkernel מייצג את מרחב הכתובות של התהליכים נקרא VMA (Virtual Memory Area), והוא פשוט טווח רציף של כתובות וירטואליות.
מרחב הכתובות של תהיליך מורכב מוסף (איחוד) של VMAs, לדוגמה: סגמנט ה-code של התוכנית, סגמנט ה-data של התוכנית, סגמנט ה-data של code, סגמנט של ספריות, וסגמנט של ה-stack.

- הkernel מחזיק מבנה נתוניים עבור כל VMA, ה-struct עצמו גם נקרא VMA.
- גם הסגמנטיים הם טווחים רציפים של כתובות ויכולו לעבוד איתם. אמנם, ה-VMA הוא מושג יותר כללי: כל סגמנט הוא VMA, אבל לא כל VMA הוא סגמנט.

קריאת (mmap): הkernel מספק syscall mmap לתהליכיים כדי להניע את מרחב הכתובות של עצם. ()
ווירטואלי, נשים לב כי הדבר אינו שקול להקצתה ב�ות שווה של זיכרון פיזי. יצירת טווח בתוכנות רק דורשת רק' דורך הkernel להזקק VMA חדש. באן ניתן לראות את האבסטרקציה של private address space של ה-VMA. יצירה טווח בתוכנות רק דורך הkernel להזקק VMA חדש. באן ניתן לראות את האבסטרקציה של private address space של ה-VMA. הkernel יכול מלחיט אם, מתי, ואיך למפות בתוכנות תהיליך יכול לשולוט על הגדרת מרחב הכתובות שלו –iziaה טווחים קיימים בו, וזהו. הkernel מלחיט אם, מתי, ואיך למפות בתוכנות וירטואליות במרחב לכתובות פיזיות. זה מאפשר לדוגמה לבעץ mmap לטווח שגדול מכמות הזיכרון הפיזי במחשב.

```
void *mmap(void *addr, size_t length, int prot, int flags,
           int fd, off_t offset);
```

באשר תהיליך יוצר VMA על ידי mmap הוא יכול לבקש שהוא יתחל בכתובת מסוימת (addr), אבל לא בהכרח הבקשת תתקבל. הkernel אחראי לבחירת הכתובת הווירטואלית שבה ה-VMA יתחל, וזה מה ש-mmap מחדיר. כמו כן, אפשר להגדיר access rights:

1. מוביל תוכן של קובץ כלשהו מהאחסון. למשל, קוד של תוכנית. mmap דיפולטית יוצר VMA מסווג זה, כאשר הוא מקבל offset וגודל מסויים, הוא יוצר VMA שמקושר לטווח זהה בקובץ.
2. אזור שמאוחל לאפסים, ולא הקשור לשום קובץ ספציפי: **Anonymous**

הקובץ `/proc/self/maps` מראה לנו מידע על ה-VMA של התהיליך הנוכחי. באן אפשר לראות:

\$ cat /proc/self/maps
00400000-0040b000
0060a000-0060b000
0060b000-0060c000
0060c000-0062d000
7f230660a000-7f23067c6000
7fb5ccf4c000-7fb5ccf4f000
7ffcb8ed9000-7ffcb8efb000
VA range
r-xp
r-p
rw-p
rw-p
r-xp
rw-p
rw-p
access rights (page protection)
00000000
0000a000
0000b000
00000000
00000000
00000000
00000000
offset
00:13 35960110 /bin/cat
00:13 35960110 /bin/cat
00:13 35960110 /bin/cat
00:00 0 [heap]
00:13 27745545 /lib/x86_64-linux-gnu/libc-2.19.so
00:00 0 [stack]
file-backed: file identifier & name
anonymous: 0 and [...] or empty

- טווח הכתובות של ה-VMA.
- קידוד של ה-access rights.
- עבור file-backed יש את ה-offset למקום בקובץ אותו ממפיהם (עבור אוניבימיים זה 0).
- ה-3 הראשונים באן בדוגמה מגיעים מתוך הקובץ /bin/cat offsets-ם שונים. ככל הנראה code ואז data מודפס מזהה של הקובץ ושםו, עבור אוניבימי לא תמיד מודפס (לעתים כך כמו stack, heap גלובליים).

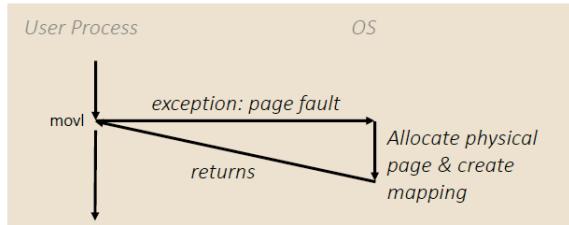
בסוף דבר, כתובות וירטואליות שהטהיליך ניגש אליהן צריכה להיות ממופות לכתובות פיזיות. הינו יכולים לצפות שמערכת הפעלה תקצה ל-VMA זיכרון פיזי מיד בשחוא נוצר. אמנם, זה מאד בזבזני מכיוון שהרבה פעמים תהיליכים יוצרים VMA אבל לא משתמשים בכל הכתובות שבתוכו (לדוגמה הקוד של התוכנית, הדאטא שלו – מערכ "גдол מספיק" שלא באמת משתמשים בכללו). מערכת הפעלה אם כן, משתמשת באלגוריתם אחר שנקרא Demand Paging.

כל מה ש-*mmap* עושה זה ליצור אובייקט AVM בקורס – לא מתבצעת שום הקצהה של זיכרון פיזי ושותם מיפויים (אין עדכון ל-PT). הקצת זיכרון פיזי והמיופיע שלו נועשים **on demand**, בתגובה לגישות אמיתיות לבתוות וירטואליות. כמובן, יוקצה זיכרון פיזי ומופאה רק עבור דפים וירטואליים שבהם התחילה **באמת משתמש**.

איך הקורס יודע באילו דפים מדובר? נעדרים במנגנון של exception (page fault) שקרה כאשר התחילה **באמת משתמש** – Caindikatcha לגישה שלו:

```
80483b7: c7 05 10 9d 04 08 0d movl $0xd, 0x8049d10
```


- כאשר התחילה ניגש לכתובות באיזשהו AVM שניין לה מיפוי לדף פיזי, יגרם exception שיכנס לקורס.
- המעבד מספק ל-*handler* (באחד הרגיסטרים) את ה-*frame* מוצא פיזי שאינו בשימוש, ויצור אליו מיפוי מחדף הווירטואלי הרלוונטי.
- חוזרים ל-PC של הפוקודה שגרמה ל-fault ומנסים להריץ שוב – בעת יש מיפוי עבור הכתובות ונצלית.

נשים לב שההקצתה של ה-VM היא כמו **הזמנת מקום בmseude – עדין לא מוקצה שולחן** (פיזי) בפועל. כמשמעותו ב-OS, במשגיע בין אדם ומנסה לגשת לשולחן – יש exception (המיפוי לשולחן לא קיים ב-PT). כאן מבצעים את הבדיקה – אם הוא הזמין מראש (הזהמנה שלו נמצאת ב-VM) כלשהו שהוקצתה קודם – נקצתה לו שולחן פיזי. אחרת (לא נמצא בשם VM) – לא נקצתה לו זיכרון פיזי.

איך בודקים האם דף וירטואלי X נופל בטור איזשהו AVM? יש לנו מבנה נתונים (ע"ז בינהו מאוזן), שהצמתים שלו מכילים את ה-VMAs אשר יחס הסדר הוא היחס הטבעי לפי המיקום במרחב הכתובות. כל מה שצורך לעשות זה לטויל על העץ ולבזוק האם X בתוך ה-VM של הצומת.

ה-flow של ה-*page fault handler*:

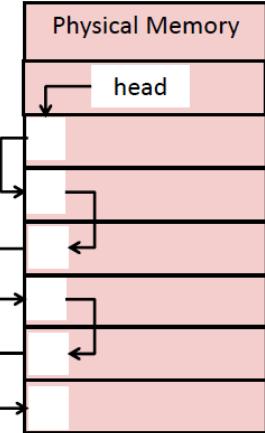
- מחפשים את ה-VM שמכיל את הדף שהגישה אליו גרמה ל-fault.
- אם אין בזזה – הקורס הורג את התחילה.
- אם נמצא ה-VM:
  - ה-*handler* מוצא דף פיזי שלא בשימוש ומאתחל את התוכן שלו.
  - אם ה-VM הוא file-backed הוא מעתיק לתוכו את התוכן המתאים מהקובץ.
  - אם ה-VM הוא אונימי, אז ה-*handler* מספס אותו.

שאלות:

האם התחילה יכול ב-*mmap* לבקש VMA עם *privileged access rights*?

- לא. טכנית זה אפשרי, אבל VMA זהה לא יהיה נגיש לתחילה שביקש את זה. لكن ה-API לא מאפשר את זה.
- **למה הגדרנו שdfsים של VMA אונימיים מאותחים לאפס? למה לא להישאר עם מה שיש?**
- אבטחת מידע – לא נרצה מצב שבו דף פיזי עם מידע של מערכת ההפעלה הגיע לתחילה החדש, או מידע של ב-תחילה אחר שלא נרצה שהוא יהיה חשוף אליו.

ניהול הזיכרון הפיזי: כדי למפות דף וירטואלי בדמן demand paging נדרש(frame) לארת מסוגל להיות משולב בשימוש, לא ממופה באף AVM. הקernel לא יוצר frame מסוים מקום, יש כמה נתונה של frames בזיכרון הפיזי של המחשב. יש כאן בעצם שתי בעיות שאנו צריכים לפתור:

1. למצוות frame פנוי, שאינו בשימוש.
2. מה לעשות אם אין frame פנוי?

מציאות frame פנוי: תתקה המרכיב בקורס שפותרת את הבעיה הזאת נקראת **frame allocator**. הוא מספק לפונקציות בקורס דמי malloc שמאפשר לכל קוד בקורס שצריך frame פנוי לקבל אחד, וגם לשחרר שפהיה בשימוש. מבחינת מבנה הנתונים הרעיון הוא די פשוט: לשמור רשימה מקוشرת של כל ה-frames הפנויים, נסיר או נחזיר מראש הרשימה. זה מבנה נתונים בסיסי, אבל יש כאן טריק מיומני שמקל על הזיכרון של הרשימה הזאת: **שים את הצומת (node) של הרשימה שמתאים ל-frame מסוים בתחילת אותו frame**. אז אנחנו צריכים לשמר רק את המצביע לראש (head) של הרשימה.

למשל, אם נרצה להקצות frame אחד נשנה את המצביע head(head) ל-frame השני, כלומר-node שנמצא בטור ה-2 השני, ועוד פשוט ניקח את הצומת שהוא ראשן קודם (שהסרנו), והכתובות שלו היא בדיקת הכתובות של ה-frame שצורך להחזיר.

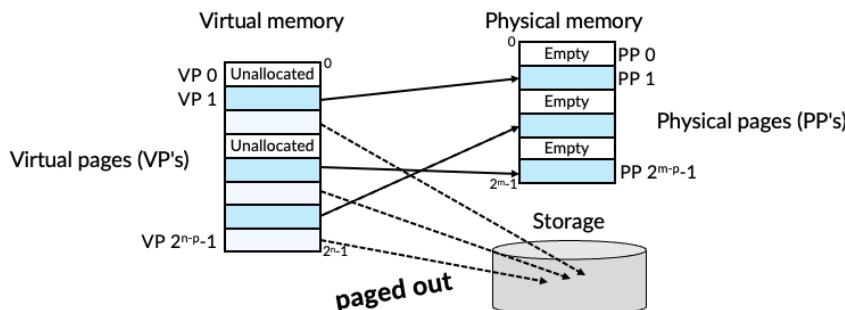
:malloc מול mmap

- הקצת זיכרון בתוך התהיליך לא בהכרח מערבת את הkernel/גורמת ל-`syscall`. הפונקציות `malloc/free` הן פונקציות ספריה. הן מנהלות את סגמנט-ה-heap של התהיליך, ואם נגמר המקום אז הפונקציה תבצע `mmap` כדי להגדיל את מרחב הכתובות של התהיליך, ועוד בדר"כ תבקש טווח בתיבות גודל.
- למה `allocator` של `frame` פיזי הרבה יותר פשוט מאשר `malloc/free`? הוא חייב לעבד עם יחידות בגודל קבוע, מדובר תמיד בכמות מסוימת של `pages`. כאשר `malloc` מבקשת דינמי הוא צריך מרחב בתיבות ורטואלי רציף (באשר זה יותר מ-`page` אחד), בהמשך חלק מההקצות משוחררות וצריך לסדר את הזיכרון. כל אלה לא רלוונטיים להקצתה של `frame` והכל באותו גודל. לרנאל יש פנימי בשם `kmalloc`.
- הkernel לא מתעסק באופן שבו התהיליך מנהל את תוכלת הדף:
  - מרחב הכתובות משתנה בגראנווליות של גודל הדף. לעומת זאת, התהיליכים לחוב מקצים אובייקטים יותר קטנים.
  - זה נותן לכל תהיליך גמישות לניהל את ההקצותה שלו בדרך האופטימלית עבורה (C-`N`-VM) לעומת ביצורות שונות).

Paged Virtual Memory

מה קורה כאשר כל ה-`frames` הם פנויים אין זיכרון פיזי פנוי? הפתרון פשוט הוא להרוג את התהיליך שוחף את `page fault` אבל זה לא פתרון טוב. מה שבפועל קורה, הוא שהkernel בוחר `frames` מסוימים ו"זורק" אותם החוצה לאחסון – מעתיק את התוכן שלהם לאחסון, וכך מפנה אותם לשימוש של התהיליכים אחרים. זה דומה במונחים `pre-emption` וראיינו למעבד, רק על הזיכרון הפיזי: `frame` מסוים שתהיליך משתמש בו יכול להילך ממנו. הטכניקה זו נקראת **paged virtual memory**.

אפשר לחשב על VM paged במקרה שהוא משתמש **באחסון בהרחבה של הזיכרון הפיזי**. זה לא נגיש דרך ה-`PT`, אין `MMU` שמעורב בתהיליך. בעת לבסוף יירטואלי במרחב הכתובות של התהיליך יש שלושה מצבים:

1. הוא לא חלק מרחב הכתובות, אין לו דאטה והוא לא ממופה לככלום.
2. ממופה ל-frame בזיכרון הפיזי, שמכיל את הדאטה שלו.
3. לא ממופה ל-frame בזיכרון הפיזי, הדאטה נמצא באחסון. הkernel ישמור מיפוי אחר מאותו דף למקום באחסון שבו נמצא הדאטה שלו.

מנגנון זה חשוב מהסיבות הבאות:

- מאפשר למערכת הפעלה לספק אבסטרקציה של private address space שהוא אפקטיבית בלתי מוגבל.
- מאפשר לשחרר את הזיכרון הפיזי בין התהיליכים בצורה יעילה ושקופה, ובסוג הגדלים של מרחב הכתובות של כל התהיליכים יכול להיות גודל מגודל הזיכרון הפיזי של המחשב.

המימוש של VM paged הוא תוכני ע"י הkernel. נניח שתהיליך צריך `frame` פיזי ואין כזה פנוי:

- הkernel צריך "לזרוק" דפים מסוימים לאחסון, פעולה שנគראת **page out**.
  - אם מדובר על דפים שמיכילים דאטה של `file-backed VMA`, הדאטה הולך למקום המתאים בקובץ באחסון.
  - אם מדובר על דפים של `VMA` אוניבימי, אין להם מראש מקום מוגדר באחסון. עבר דפים ככל שומרים קובץ גדול בשם `file swap` שם שומרם את הדאטה.
- איך בוחרים לאילו דפים לעשות `out` `page`? באמצעות אלגוריתם שנគרא **page replacement**.
  - אחרי שלוף בוצע `page out`, אין לו מיפוי ל-frame ולכן לא ניתן לגשת אליו.
  - אם תבוצעו אליו גישה יגרם `page fault`.
  - הkernel יבצע פעולה **in page** – שתחזר את הדאטה של הדף מהאחסון לתוך `frame` כלשהו.

:page out או page in

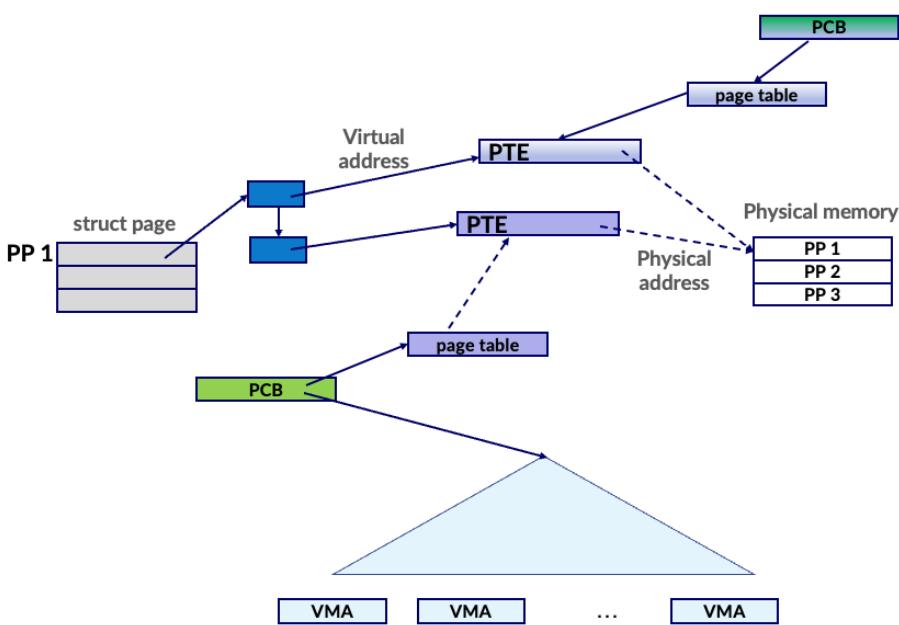
מצא מנוקדות הנחה שיש למערכת הפעלה ביד `frame` שמשמעותה במרחב בתיבות (אחד או יותר) והיא גם יודעת לאן היא מעוניינת להעביר את הדאטה שלו באחסון. כדי לבצע `out page`:

- יש למצוא את כל המיפויים ב-`VMA` של כל התהיליכים במרחב שממפים אל ה-`frame` הנ"ל.
- לאחר מכן, צריך לסמן את כל המיפויים האלה כ-`invalid` (כולל עדכון כל ה-`PTE` כ-`invalid` וביצוע `TLB invalidation`).

Reverse mapping: אין מוצאים את כל ה-PTE שמחפים אל-frame שונברח? גישה לא טוביה היא לסרוק את כל ה-PT של כל התהילכים ולחפש מצביעים אל-frame זהה. אך, משתמשים במבנה נתונים כדי ליעל את פעולה החיפוש זהה, שנקרה **reverse mapping**. זהו מבנה נתונים שהkernel מתחזק בו, struct frame שארם כל struct שמו **reverse mapping** ב-**PTEs** במערכת (ב-PT של כל התהילכים) **מצביעים אל-frame** שלו (או ב-struct מיצג). בכל פעם שנוסף מיפוי ל-frame הקernel מוסיף את הכתובת של ה-PT הרלוונטי לרישימה, באופן דומה מסיר PTE מהרישימה בשמיופיו מושמד. אך, בשעושים out עוברים על הרישימה זו ומסמנים כל PTE בה כ-**invalid**.

nbצע recap קצר:

- לכל תהילך יש struct של PCB – מכיל את כל האינפורמציה שמתארת את התהילך.
- בפרט הוא מצביע לעצם של ה-VMA.
- שמגדיר את מרחב הכתובות של התהילך (אילו דפים וירטואליים, אולי סוג חם).
- יש גם מצביע ל-PT של התהילך, בר kernel יודע איזה ערך לטעון ל-PTBR.
- באשר עושים context switch אל התהילך. בתוכו יש רשומות PTE פידויים.
- לבסוף, מתחזקים גם reverse mapping, עבור כל frame ב-PTEs הרלוונטיים למצביעים אליו.

air עובד זו page:

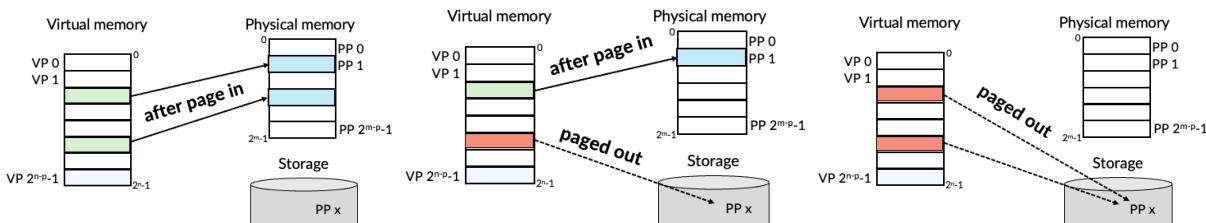
זהו המצב שבו תהילך גשת אל דף שהתוכן שלו הועבר לאחסון, וכן צריך להחזיר את תוכן הדף ליזכרון הפיזי. גם כאן משתמשים בעובדה שגישה של תהילך לדף גורמת ל-page fault (כפי הרי ה-PTE שלו מסומן invalid). כדי לטפל ב-page fault-frame handler יקצה חדש, יעתיק אליו את הדטה מהאחסון, ואז לבסוף יעדכן את ה-PT של התהילך שיצביע על החדש. נסיף ל-flow של page fault שראינו קודם קודם את הטיפול ב-in page. בשלב שבו נמצא ה-VMA:

- אם הוא לא out – צריך לבצעubo **demand paging** וממשיכים כמו קודם.
- אם הוא out page – צריך להביא אותו מהאחסון:
  - עבור VMA file-backed מבאים את הדטה מהקובץ הרלוונטי באחסון.
  - עבור VMAanonimi, שנמצא אפשרו ב-file swap, איך מארטים את המיקום?

איתור מקום דף אונימי באחסון – ביסיון ראשוני: כאשר ביט ה-**invalid** ב-PTE דלק, **מערכת הפעלה יכולה להשתמש בשאר הביטים לצרכים אחרים**. כך אפשר להזמין דף ה-**out** או לא (עוד ביט). בנוסף, אפשר לשמור שם את מקום הדטה של הדף באחסון. ככלומר הוכל מקודד ב-PTE בזמן **page out**.

אבל כוצרת בכך שנקראת **aliasing** – והוא נבעת מהעובדת שאנו מידע לגבי (אייפה הדטה של הדף נמצא באחסון) מתחזק בכמה מקומות שונים פיזית – בכל ה-PTE שמיפו את הדף. יכולם להיות כאן כמה "שמות", כמה מקומות שונים (ה-PTE) שמתיחסים לאותו דבר (המקום של הדף באחסון). זה יגרום לבעה בזמן ה-**paging**:

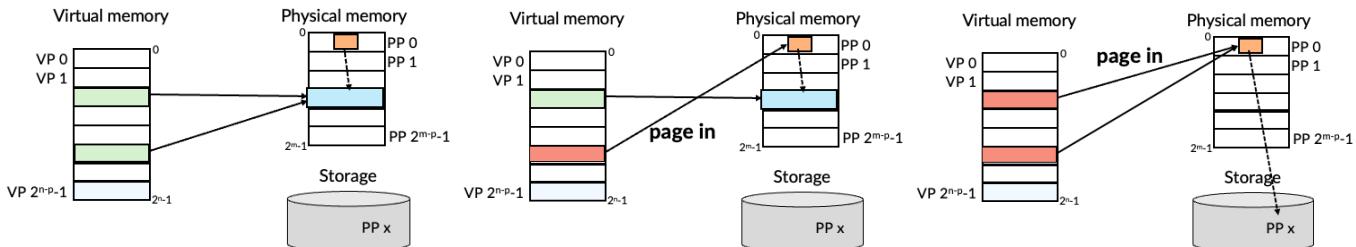
- נניח שאנו page ע"י שני דפים וירטואליים שונים. כאשר kernel עושה **page out**, שני המיפויים האלה משתנים להיות invalid, וב-PTE של כל אחד מהם שומרם את המצביע למקום באחסון אליו הועתק הדטה.
- עבשו תהילך ניגש לאחד מהדפים האלה וגורם ל-page fault. kernel מקצתה frame חדש, מעתיק אליו את הדטה מהאחסון, וממפה את הדף לאלה. אין ל-frame מושג על המיפוי הנוסף שהוא לאטא בעבר, ושמצביע אל אותו מקום באחסון (ה-aliasing).
- אם תהיה גישה גם לדף השני, כל הפורצורה תוחזר על עצמה. הגענו למצב שני דפים וירטואליים שאמורים למפות את אותו הדטה, ממפים שני frames שונים! שינויים שייעשו במיפוי אחד לא יראו במיפוי אחר – מה שלא אמרו לקרות.

איתור מיקום דף אוניבימי באחסון – ביסיון שני: כדי לפרטור את בעיית aliasing-aliasing. במקום לרשותם בכל PTE את המיקום באחסון, יוצרים struct שמכיל את מיקום הדאטא באחסון, ושוררים בכל ה-PTE מצביעים ל-struct הזהה. אם יבוצע in page לדאטא בעtid, העובדה הזאת תירשם ב-struct ולכן תהיה נגישה מכל המיפויים הקיימים של הדאטא:

- מיד אחרי ה-in page שני המיפויים מצביעים אל ה-struct בזיכרון והוא מצביע על המיקום באחסון.
- ב-page fault הראשון הדאטא מוחזר לזכרון הפיזי, וגם ה-struct מתעדכן בהתאם.
- כאשר יש ניסיון לגשת לדאטא דרך המיפוי השני, ה-handler יוכל לבדוק ב-struct ולראות:
  - הדאטא בבר לא באחסון, הוא חזר לזכרון הפיזי.
  - באיזה frame הוא ברגע נמצא.

indirection – היכולת להגעה לאובייקט כלשהו לא בצורה ישירה, אלא ע"י קרש שנותנים לו שם ומשתמשים בו. אם יש לנו מצביע לאובייקט בזיכרון, יש לנו direct reference לאובייקט ולא נוכל לשנות את מיקום האובייקט בזיכרון בלי לעדכן את כל המצביעים. לעומת זאת, אם נכניס אותו ל-table hash, אפשר לבצע עדכון יחיד של המיפוי מהמפתח לאובייקט.

שאלות:

- **איפה ראיינו כבר דוגמה ל-indirection?** מיפויים של VM – כל מה שיש ב-table page. אפשר לגשת לכתובת וירטואלית והוא מתורגם לכתובת פיזית. כשאנו מעדכנים את ה-PT, מעדכנים את המיקום של האובייקט.
- **מתי process צרך frame獐ש?**
  - במקרה הראשון שהוא שואן ניגש לדף וירטואלי (demand paging).
  - ביצוע in page לדף שכבר עבר out page.
- **אם יכלנו להשתמש ב-segmentation כדי לקבל מרחב כתובות בלתי מוגבל?** סegment מחייב להיות כולם ממופה לזכרון הפיזי, לא נוכל לעבור את גודל הזיכרון הפיזי. ב-guest pagish יש לנו את האפשרות שרק חלק מה-VMA יהיה ממופה.
- **אם יכלנו להשתמש ב-segmentation כך שיהיה כל הסגמנטום יהיה גדולים מוגדל הזיכרון הפיזי?** אפשר לעשות תהליך של in/out page עבור סגמנטים שלמים (להיעזר באחסון). ביזון שהסגמנטים צריכים להיות רציפים בזיכרון, יש בעיה של fragmentation.

Page Replacement

בעת נבעור לדבר על מדיניות (policy) – איך מערכת הפעלה מחליטה דף לבצע out page ומתי. אמרנו שלביעה זו קוראים **page replacement**. יש קשר הדוק בין replacement לאלגוריתמים של ניהול cache – אפשר להסתכל על המנגנון הזה בתווך מנגן cache עבור eviction באשר ה-cache הוא הזיכרון הפיזי, והמשמעות האיטי הוא האחסון.

- המטריה שלנו שסדרת הגישות ל-cache (שהוא הזיכרון הפיזי), תחצצע עם מינימום פנויות לאחסון. במקרה המצליח יש hit, ואחרת יש miss וצריך לבצע replacement ולבחור רשומה (דף) שיציא מה-cache (זיכרון). לאחר מכן עונים לבקשת ע"י הבאת דאטא מהמשאב (אחסון) ושומרים אותו ב-cache (זיכרון).
- נמדד איקות של מדיניות replacement ע"י מיקסום מספר hits, misses וזמן evictioin (Average memory access time).

בחירה replacement policy:

- **מדיניות אופטימלית** – נדרש את הדף שהגישה הבאה אליו, בעתיד, היכי רחוקה. אין למערכת הפעלה דרך למשמש את זה, היא לא יודעת איך יראו הגישות העתידיות.
- **FIFO** – מפנה את הדף הכי "זקן" בזיכרון, שהועבר לזכרון היכי בעבר. לא ברור למה הדף הנכון ביותר לפנוט הוא דודוק או יישן ביותר. אולי משתמשים בו הרבה? התוכנה העיקרית שקיימת לסדרות גישות בעולם האומית הוא **ליקאליות**. באותו interval רוב החישובים נתונים לרוץ את הגישות שלהם לקבוצה קטנה של דפים. אם ראיינו גישה לאיישתו דף, יש סיכוי טוב שתהייה אליו עוד גישה בקרוב. לקבוצת הדפים שהתחלך ניגש אליהם ברגע קוראים **working set**.

- **Working set model** – את עקרון הולוקאליות מנוסחים ככל אצביע שנקרו **working set model**. נניח ש-20% מהדפים הם המטרה של 80% מהגישות. המטרה שלנו אם כן היא לשמר את אוטם 20% הדפים ה"חמים" בזיכרון, את ה-80% ה"קרים" אפשר לשמר באחסון. אם נעשה את זה, הזמן של גישה מוגצת יהיה די קרוב לזמן גישה לזכרון.
- **History-based policies** – יש שני polices שבסיסים את החלטותיהם שלם על ההיסטוריה, כולל מנגים לנצל את הולוקאליות וה-**working set** – **LRU** (מפנה את הדף שניגש אליו הכי רחוק בעבר) ו-**LFU** (הדף שניגש אליו הכי פחות בעבר). אבל, איך מערכת הפעלה תממש **LRU**? אין לה דרך לדע את המידע הזה בלי תקורה עצמה.

קירוב למדייניות **LRU:** חצים לחלק את קבוצת-frames שמומפיים ע"י תהליכיים (שנמצאים בשימוש), לשתי קבוצות.

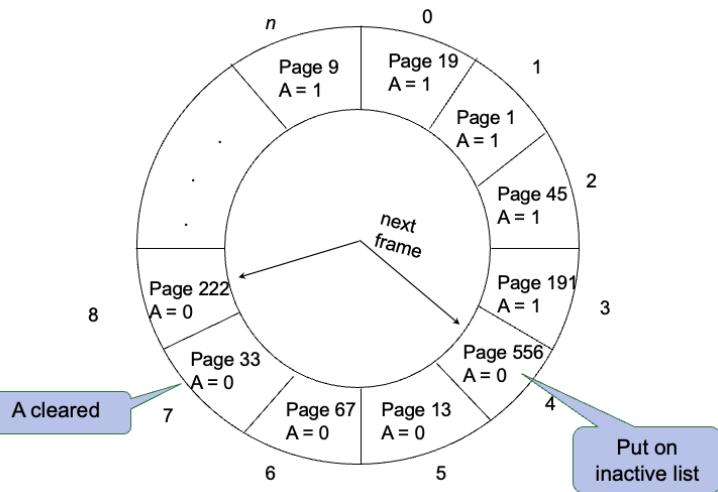
1. frames – Active list – Active list שמכילים את הדטה של הדפים החמים שהתליכים אבן ניגשים אליהם.
2. frames – Inactive list – Inactive list של הדפים הקרים, שתליכים לא ניגשים אליהם.

מערכת הפעלה תבצע עבודה ברקע, ע"י kernel thread שיביר frames בין הרשימות. הוא נקרא **page daemon**. איך הוא ידע האם frame מכיל דטה חמ או קר? לא ניתן לפתור את זה בתוכנה בלבד. צריך עזרה מהמעבד – ביטים נוספים ב-PTE:

Valid	WRITE	EXEC	ACCESSED	DIRTY	PP 6	Physical Page Num
Yes	No	No	No	No		

1. ביט accessed – ביט שנדלק באשר ממבצעת גישה (קריאה/ כתיבה) אל הדף שה-PT ממפה וה-access בביי.
2. ביט dirty – לא רק שהוא היה בשימוש, אלא גם כתבו אליו – בולם אם הדטה של הדף נטען מהאחסון, אז התוכן שלו בזיכרון השתנה ובכבר לא תואם לתוכן ששומר באחסון.

הדרך שבה הקרן משתמש בבייטים האלה היא באמצעות אלגוריתם שנקרו **two-handled clock**:

- האלגוריתם מחזיק שני מצביעים שעוברים על כל ה-frames active list – active list ב-frames מסויים בין המצביע הראשון לבין המצביע השני – המצביע השני עוקב אחרי המצביע הראשון באיזשהו מרחק לפחות מחדגים.
- בכל שלב, האלגוריתם מקדמי את המצביעים על פני כמה frames ואז הולך לישון לפרקע זמן מסוים, וכשיתעורר הוא יקדם אותם עוד קצת. האלגוריתם עובר בקצב בלשוח על כל הדיבורן, כאשר המצביע השני מבקר בכל X frame ייחודה זמן אחריו שהמחוג הראשון ביקר בו.
- כשהוא מקדמי את המצביע הראשון – הוא עובר על כל המיפויים של ה-frame ומএפס את ה-bit accessed של כל מיפויו.
- כשהוא מקיים את המצביע השני – הוא עובר על כל המיפויים ואם בכולם accessed=0 הוא מעביר אותו ל-**inactive list**.

בר האלגוריתם בודק האם הייתה גישה ל-frame בחלון הזמן בין הביקור של המצביע הראשון למצביע השני.

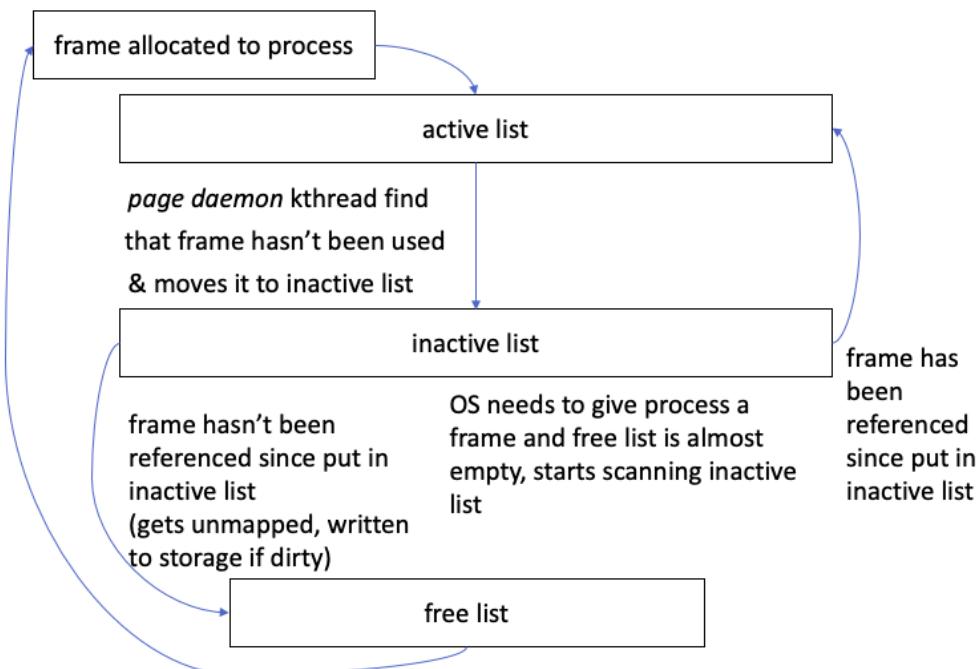
האלגוריתם הנו"ל עובד אבל יש לו חיסרונות – אם צריך לעשות page out מה-**inactive list**, אז בגלל שהוא מMOVES, ביצוע out page דרוש להעביר את ה-frame active לפנות את המקום שלו. ככל יותר להשלים in page צריך לבצע שתי פעולות IO מול מדיה האחסון: קודם להעביר את הדטה מה-frame שנבחר לאחסון, ורק אחר כך לקרוא את הדטה החדש מהאחסון לתוך ה-frame.

אפשר לשפר את זה – כל מה שצריך זה שמערכת הפעלה תשמור תמיד חלק מה-frames פנויים, לא ממופים ע"י אף תהליכיים. נקרא **free list** (frame free list, page in, free list frame מה-**free list** ל-**frame**, להעביר לתוכו את המידע מהאחסון וכן ל-**inactive list**).

- אם תהליכיים – בלה-frames שרק הוא מיפה וועברו ל-**free list**.
- הקרן מגדר רף תחthon לגדל הרשימה הזו, ואם היא נהייה קטנה מדי הוא מתחילה להעביר דפים מה-**inactive list** להחלה, הוא בודק כל frame: האם היה בשימוש מאז שנכנס ל-**inactive list**: אם יש לו accessed=1 מוחזירים אותו ל-**active list**. אחרת, מצביעים לו page out: משמידים את כל המיפויים אליו היו, בותחים את הדטה שלו לאחסון (אם יש צורך, בולמור היה מיפוי dirty), ולאחר מכן מעבירים אותו ל-**free list**).

מחוזר חיים של frame

1. עם עליית המערכת, ה-free list מכיל את כל ה-frames.
2. כאשר תהליך צריך הקצאת frame (בתגובה ל-fault, חלק מ-demand paging) הוא מקבל את ה-frame מה-free list והוא נכנס ל-active list.
3. נניח שהתהליך לא ניגש ל-frame, מתיישהו ה-page daemon שסורק את ה-frames עם אלגוריתם השעון, זורק אותו ומעביר אותו ל-inactive list – נשים לב שהוא נשאיר ממופה במרחב הכתובות של התהליך.
4. מתיישהו מגיע עדן שבו גודל ה-free list מצטמצם, ומערכת הפעלה מתחילה לסרוק את ה-inactive list בניסיון להעיבר ממנו frames ל-free list. אז יתכנו אחד ממשי מקרים עבור ה-frame שלנו:
  - a. אם בזמן שהוא היה aktiuו גישה – יהי לו עבשו מיפוי Accessed והוא יועבר חזרה ל-active.
  - b. אחרת, הוא מועבר ל-free, פרוץדרה שכוללת השמדת המיפוי שלו והעברת הדאטא לאחסן אם הוא dirty.

הערות:

- **Swapping**: פעולה של ביצוע out page לא לדף בודד, אלא לכל הדפים במרחב הכתובות של התהליך מסוים. זו פעולה שנובעת כאשר צריך לפנות הרובה זיכרון ומחר. דוגמה ל מצב שבו זה שימושי – אם ה-free list קטן מאוד ואין זמן לחבות שיתמאל בחזרה.
- **Ajchud the set**: **Thrashing**: איחוד ה-set working של כל התהליכים גדול מגודל הזיכרון הפיזי, ולכן המערכת מבצעת כל הזמן in page -out, page, ומהירות העבודה מול הזיכרון הווירטואלי מתכנסת למחרות העבודה מול האחסן. במקרה זה, המערכת יכולה לבצע מה תהליכים, להפסיק להריץ אותם ולעשות להם swapping.

לסיקום – ה-flow של page fault

1. ה-page handler בודק אם הדף שהגישה aktiuו גרמה ל-fault נמצא באיזשהו VMA במרחב הכתובות של התהליך.
2. אם לא – זו גישה לא חוקית וצריך להרוג את התהליך. אחרת:
3. (hard fault) מדובר על דף שהוא **paged out**, הדאטא שלו ברגע באחסן.
  - a. הדאטא בקובץ כי מדובר על דף שהוא חלק מ-file-backed VMA – ניגשו אליו בעבר, או שניגשו אבל אח"כ עשו לו page out והודיעו העבר חזרה לקובץ האחסן.
  - b. מדובר בדף של VMA אונוני שנעשה לו בעבר out page והדבר עבר אל ה-swap space באחסן.
  - c. בכל אחד מהמקרים, נבצע in page ונביא את הדאטא לזיכרון הפיזי.
4. (soft fault) אין ברגע מיפוי ל-frame שמכיל את הדאטא שלו – המקירה של demand paging.
  - a. דף file-backed שחדאטא שלו נמצא בזיכרון הפיזי, אבל התהליך לא ניגש אליו בעבר וכן לא נוצר מיפוי.
  - b. דף אונוני שלא ניגשו אליו בעבר וכן לא מוקצתה לו frame.
  - c. ה-page handler יוצר מיפוי עבור הדף, כולל הקצאת frame אם יש בכך צורך.
5. (soft fault) הדף היה ממופה ל-frame שעבר ל-free list שעדין לא ניגש אליו.
  - a. הקרנל מחזק מבנה נתונים שמאפשר להבין את זה.
  - b. אפשר "להציג" את ה-frame, לבנות את המיפוי מחדש ולהחזיר אותו ל-active.
6. אם המיפוי הוא RO בזמן שהוא-VMA הוא לא RO ← ביצוע COW. אחרת, גישה לא חוקית והורגים את התהליך.

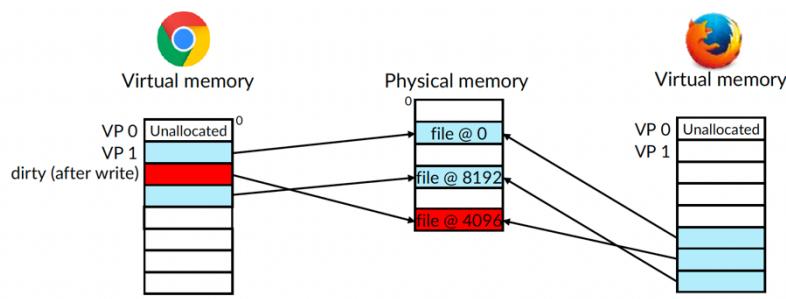
שאלות:

- **למה כאשר אנחנו נגשים לביטים של *dirty* accessed/dirty, אין צורך בזמן נוסף?**
אם ה-PTE הוא בתוך ה-TLB, בדיקת הביטים הללו לא עולה לנו כלום. אחרת, אנחנו בבר מבצעים page walk על ה-PT ואז אפשר לגשת לשודות האלה.
- **למה לאפשר את הדפים ב-*demand paging* כשמוצאים מה-*free*, ולא כאשר מعتبرים אותם מה-*inactive* ל-*free*?**
בר אפשר "להציג" frame ולמפות אותו מחדש לתהיליך. אם מערכת הפעלה הייתה הורסת את המידע כশמכניםיס לרשימת ה-*free* הדבר הזה לא היה מתאפשר – והופך ל-hard fault.

COW

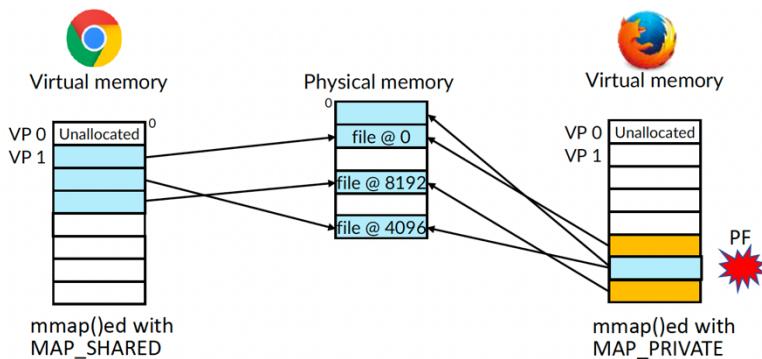
נזכר ב-*syscall* שראינו בשם *map* – ממפה קבצים באחסן למרחב הכתובות של התהיליך. אפשר לגשת לבתוות שהוא מחדר, ובתיות שעושים שם מגיעות בסופו של דבר לקובץ באחסן. ניתן לבצע *mmap* בשתי צורות:

- **מייפוי משותף (MAP_SHARED):** כל התהיליכים שמאמפים קובץ X מקבלים מייפוי לאותם frames בזיכרון. אם אחד כתוב לשם, כל התהיליכים האחרים יראו מהו שהוא כתוב, והם ייגשו בקובץ לאחסן. נשים לב שהכתובות נעשות ליזכרון הפיזי, ולא מגיעות מיד לאחסן (רק כאשר יבוצע *swos* page, כאשר ה-VMA מושמד).
- **מייפוי פרטי (MAP_PRIVATE):** כתיבות שעושים הן פרטיות – תהיליכים אחרים לא יראו אותן והן לא מחלחות לקובץ באחסן.

ניתן לראות שככל תהיליך ממפה את הקובץ לטוחה בתיבות רציף שונה מרוחב הכתובות שלו, **הממתמים לאותם frames בזיכרון הפיזי**. לא נוצר עותק של הקובץ בזיכרון הפיזי עבור כל מייפוי SHARED (יש למערכת הפעלה דרך להבחן ש-frame בזיכרון הפיזי השוכן באותו של קובץ, האם בבר ישייב בFRAME דאטא דאטא שמיון שום – להשתמש בו במקום להקצות חדש). נשים לב **שאין שום דרישתשה-shmctlframes דאטא שרציף בקובץ יהיו רציפים בזיכרון הפיזי**. נניח שאחד התהיליכים בותב לקובץ הוא נהייה dirty ומתיישבו בעטיית *swos* page והאחסן יעדכן במידע החדש.

איך נממש מייפוי PRIVATE? גישה בזיכרון היא להקצות frames חדשים עבור המיפוי זהה בלבד, אבל מה אם התהיליך שמאמפה לא יוכל לכל הדפים בטוחה? סתם הקצנו והעתקנו. כמובן, נתחיל מואתת נקודה כמו ב-*SHARED*. אם התהיליך ינסה לבתווב לדף מסוים, ניצור לו עותק – **write-on-copy**: כל מי שמשתף את המשאב מחייב אליו, וכאשר מישחו מבעץ עדכו, הוא מקבל עותק של המשאב. **שאר המשתפים של המשאב לא מודעים לעדכון זהה**.

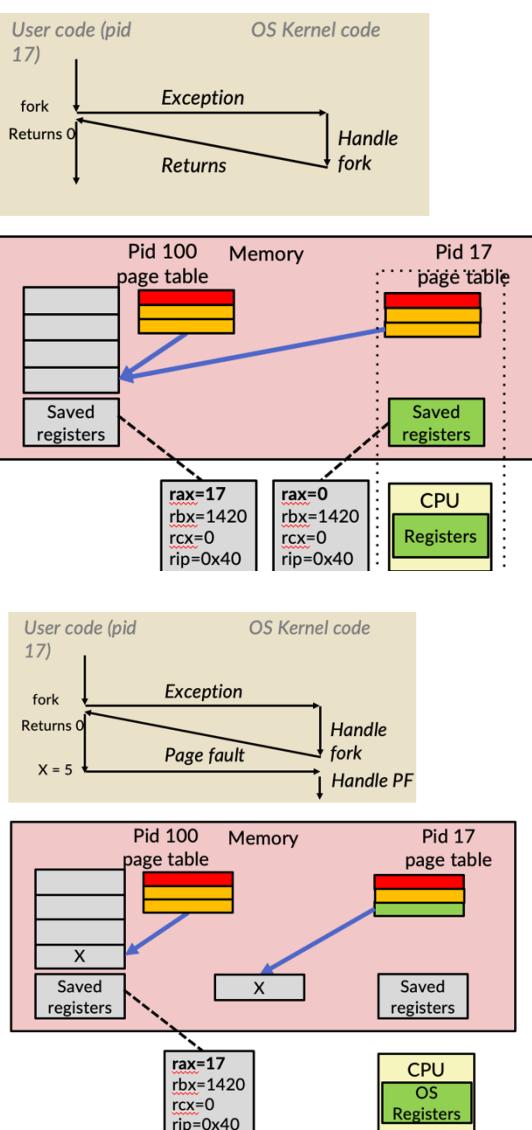
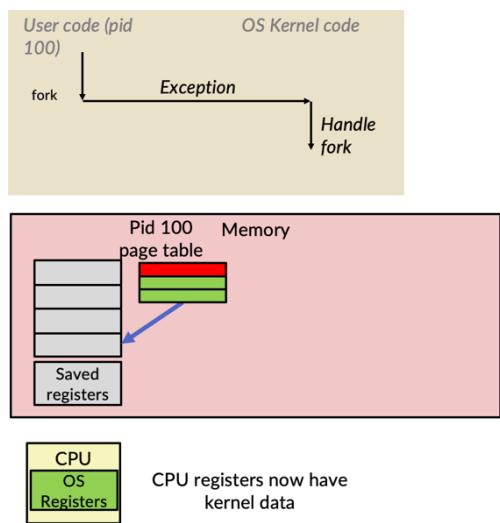

טכנית – יוצרים את המיפוי עם הרשות RO, כל עוד התהיליך קורא מהקובץ, הוא יכול לקרוא מה-frames המשותפים. אם התהיליך ינסה לבתווב לאחד מהדפים האלה יהיה *page fault*, ה-*handler* יבין שצריך לעשות COW, יקצתה frame חדש, יעתיק לתוכו את המידע וישנה את מייפוי הדף להציגו מחדש (שהוא כבר לא יהיה RO, ואפשר לבתווב אליו באופן חופשי).

איך מבינים שצריך לבצע COW ואין סתם *access violation*? **בודקים את הרשותות של ה-VMA: אם יש מייפוי RO שמוצין ב-PT, כאשר ה-VMA עצמו אינו RO (מותר לבתווב אליו), סימן שצריך לבצע COW.** זה סוג של *demand-on*.

יצירת מרחב הכתובות

הגישה ב-`execve` להרצת תוכנית בתהילך חדש מתבססת על שני syscalls: אחד שיוצר שכפול של התהילך הנוכחי (`fork`), ואחר שטוען תוכנית חדשה לטען מרחב הכתובות הנוכחי (`exec`) ומחליף אותו במרחב בתובות חדש של איזשהו `.exe`.

- fork יוצר עותק של התהילך הקורא במצב שבו קרא ל-`fork`. לעתוק קוראים הילך ולטהילך שקרה ההורה. בילד-kernel מחזיר 0 ובהורה את ה-PID של הבן. ההבדל מאפשר להורה ולילד להמשיך לרווח בזיכרון שונה. למשל shell קורא מה משתמש את הבקשה להרצת הפקודה `cat`. הוא מבצע `fork`, נוצר תהילך חדש שהוא שכפול של ה-`shell`, שמבצע `exec` לתובות עטם הארגומנטים הרלוונטיים. ההורה ממשיר לחץ ולקרא קלט מהמשתמש. הילד מקבל עותק של כל משאב שיש לתהילך ההורה, בדיק באוטו מצב של המשאב: כמו קבצים פתוחים. בפרט, הילד **מקבל עותק פרטיו של מרחב הכתובות של ההורה**. אם הילד כותב לכתובת מסוימת, ההורה לא מושפע מזה, והיפך. במקרה להעתיק את ה-frames ממרחב הכתובות של ההורה, משתמשים ב-**COW**. כאשר הילד נוצר, הkernel יוצר עותקים של ה-VMA וה-PT עבור הילד, והוא פרט כל המיפויים ל-RO – התוצאה היא שרק אם ההורה או הילד יכתבו לדף כלשהו, יגרום page fault וכותזהה מכך W.

געבר על הדוגמה הבאה:

- אם רואים את ה-PT של תהילך 100. ה-VP העליון לא valid, שני האחרים valid ומופיעים אל frames כלשהו. התהילך קורא ל-`fork` מה שגורם ל-`exception`, בשעה handler מתחילה לרווח, מצב המעבד של התהילך נשמר בזיכרון. הkernel יוצר תהילך חדש, מקצה מבנה PCB ומאתחל אותו. הוא יוצר לו PT שהוא עותק של ה-PT של ההורה, אבל הוא הופך את כל המיפויים ה-valid בשני מרחבי הכתובות ל-**RO**.

- הkernel מתחילה את מצב המעבד של הילד להיות זהה למצב המעבד של ההורה, פרט להבדל ברגסטר שמכיל את ערך החזרה של `fork`, אצל הילד זה 0 ואצל ההורה זה ה-PID של הילד.

ה-`scheduler` מתיישה בוחר להריץ את הילד:

- הוא הריצה לכתב למשנה X וזה גורם ל-`page fault` וזה גורם ל-`exception`.
- ה-`handler` רואה שמדובר בדף שה-frame אליו הוא ממופה, ממופה גם בהורה. לכן הוא מקצתה החדש ומעתיק לתוכו את התוכן מההורה, וממפה אותו וגביל (לא RO) לטעון מרחב הכתובות של הילד. ה-`handler` לא טורח לשנות את המיפוי בתהילך ההורה (אין צורך).

- הילד יצילח לכתב, וההורה לא יראה את זה. מתיישה ירעץ ההורה:

- הוא הריצה לכתב למשנה Z.

- הkernel יוצר באופן דומה עותק לא RO עבור ההורה, ומשאיר את הילד עם המיפוי ל-frame המקורי. גם ההורה וגם הילד יכולים לחוות **COW**.

- ההורה יצילח לכתב למשנה והילד לא יראה את זה.

- לעומת זאת, אם הכתובת היא ל-frame-הילד שבעבר לא ממופה ע"י הילד (כמו X בשלב זה) אז ה-`handler` פשוט הופך את המיפוי להיות לא RO.

תרגול 2 (wait ו-fork)

תהליך (process): מייצג instance של תוכנית.

- לאו דווקא היה process נפרד לכל חלון נפרד (שלfirefox למשל).
- תכונות חשובות: PID – מזהה התהילך, PPID – מזהה התהילך האבא, State – מה מצב התהילך (רץ/ממתין/מת).
- מצד הקERNEL, הוא שומר את המידע על-process במבנה מסויים (PCB), שבלינוקס נקרא task_struct.
- בזיברן, הוא מחולק לשגננטים (קוד, DATA, BSS – משתנים גלובליים וסטטיים שלא אוחחלו; heap – משתנים שהוקזו דינמית, MMR – משתנים מקומיים). לצד זה יש גם את-space kernel-stack.

fork: איך אנחנו מיצרים תהליכים? תהילך יוצר תהילך אחר באמצעות פקודה שנקראת **fork**. פקודה זו היא syscall. בשקוריים לה, התהילך אומר למערכת הפעלה – "שכפל אוטו": אותו זיברן, אותו קוד, אותו קבצים פתוחים. התהליכים ממשיכים לרוץ מאותוה הנΚודה. איך בבדיל בין התהילך המקורי לחදש?

- טהילך הבן – ערך חוזרת 0 (לבן אין דאגות, הוא לא חשוב על אף אחד אחר). זה לא ה-PID של הבן! פשוט חזרה 0.
- טהילך האב – ערך חוזרת שהוא ה-PID של הבן (אבא רוצה לדעת מי הבן שלו).

הערות נוספת:

- אם יש שגיאה מקבל -1.
- נשים לב כי אין הבטחה מי יROUT קודם, זה תלוי במערכת הפעלה.
- רוב לאחר השכפל, הבן קורא לפקודה בשם exec – "ונוצרתי", תטען עבשו את קובץ ההרצה שאנו אמרו להיות".

```
int pid = fork();
if (pid > 0)
    printf("Luke, I am your father\n");
else
    printf("Oh NO!\n");
return 0;
```

קוד בסיסי שמבצען fork basic.c (fork basic.c): בקוד הנ"ל אנחנו קוראים ל- fork, אם קיבלנו PID חיובי אנחנו באבא. אחרת, אנחנו מדפסים NO! Oh, במקרה של שגיאה, או שאנו בטהילך הבן.

פיזול ראשון (fork_count1.c): נעקוב באמצעות הטבלה הבאה, מי הגיע לשורת קוד, מי נוצר באותה שורת קוד, וכך הלאה עד סיום כל הפוקודות הרלוונטיות. סה"כ נקבל כי נוצרו 4 תהליכים.

מספר	שורט קוד	מי הגיע
-	-	-
1	pid1 = fork()	p
2	pid2 = fork()	p, c
3,4		c

פיזול שני (fork_count2.c): כאן, האבא עובר fork נוסף לעומת הבן. סה"כ 6 תהליכים.

```
int pid = fork();
if (pid)
    fork();
    fork();
while (1);
```

מספר	שורט קוד	מי הגיע
-	-	-
1	pid = fork()	p
2	if (pid)	p, c
3	{ fork() }	c
4	pid2 = fork()	p2
5		p3, p4, c2

פיזול שלישי (fork_count3.c): כאן, יש פצוט שני fork-ים, כאשר בסוף יש printf. כמה פעמים זה יודפס? 4!

```
fork();
fork();
printf("hello\n");
```

מספר	שורט קוד	מי הגיע
-	-	-
1	fork()	1
2	fork()	1, 2
3, 4		1, 2, 3, 4
-	printf("hello")	

פיקול רביעי (fork_mem.c): כאן, אנחנו רואים את העניין של שכפול הזיכרון בין האב לבן. עברו כל התהליכים של האב יודפס 6, עברו התהליכים של הבן יודפס 5.

```
int x = 5;
pid_t pid = fork();
if (pid > 0) {
    x++;
    fork();
}
fork();
printf("%d\n", x);
while (1);
```

נוצר	שורת קוד	מי הגיע
-	-	-
p	pid = fork()	p
c	if (pid > 0)	p, c
-	{ x++;	p
p.x = 6	fork(); }	p
p2	fork()	p, p2
p3, p4, c2	print(x)	p, p2, p3, p4, c, c2

exec: לאחר שעשינו fork, נרצה לטעון קובץ הרצה ליברין שיחליף את הבן שנוצר. את זה עושים עם exec. זו משפחה של כל מיני syscalls, שעושים די את אותו דבר. למשל נסובל על execvp:

- filename – שם הקובץ שמכיל את התוכנית להרץ.
- argv – ארגומנטים שהתוכנית תקבל. הראשון צריך להיות שם התוכנית (filename), האחרון חייב להיות NULL.

אם הפונקציה נכשלה היא מוחזרת 1 –, אחרת, במקרה של הצלחה – היא לא חוזרת! הקוד שנטען רצ. נשים לב שה-stack וה-heap של הבן מתחלפים כאשר הוא מריץ את התוכנית2 myprog2.

ביצוע execvp demo.c execvp demo2.c: אנחנו רוצים להריץ את הקובץ בשם aux2, עם הארגומנטים, "some" ו-"thing" ולהרץ. התוכנית2 aux2 זו לוולה אינטואיטיבית שמדפיסה למסך את שם התוכנית ואת ה-PID ומבצעת sleep(4). גם בתוכנית המקורית שלנו אנו מדפיסים עם Inside – בכיה נדע להבדיל בינהם.

```
char *exec_args[] = {"./aux2.out", "some", "thing", NULL};
printf("Inside: %s, PID: %d, PPID: %d\n", argv[0], getpid(), getppid());
execvp(exec_args[0], exec_args);
puts("Oh no!");
return 0;
```

בשילוב עם exec_fork.c fork: מבצעים execvp עם התוכנית aux, האבא ישן לשניה ומדפיס את ה-PID של הבן ויצא. את ההדפסה האחרונה? Do "see me?" אין מוצאים לראות – האבא יצא לפניה, וגם הבן מריץ את aux. איזה בקרה יש לאבא על הבן? איך הוא יודע שהוא באמת סיום?

```
pid_t pid = fork();
if (pid == -1) {
    perror("Failed forking");
    exit(EXIT_FAILURE);
} else if (pid == 0) {
    // Child process
    printf("I'm child, PID: %d\n", getpid());
    exit(123);
} else {
    // Parent process
    int status;
    int pid = wait(&status);
    if (WIFEXITED(status)) {
        printf("Child: %d, Exit code: %d\n",
               pid, WEXITSTATUS(status));
    }
}
```

wait: באמצעות פונקציית wait האבא יכול להחכות עד שאחד הבנים ישים. הפונקציה מוחזרת את ה-PID של הבן שישים, וגם את ה-status של הבן שישים. באופן דיפולט wait מחכה לסתום שהבן שישים. ב-pid.waitpid options שמאפשר לנו להגדיר לאיזה סטטוס אנחנו מחכים. מוחזר 1 – אם אין בכלל בניהם, או שכבר סיימו לרווח. **עם זאת 1 – יכול להיות גם ערך שגיאה!** נוכל לבדוק זאת באמצעות errno.

הדגמה בסיסית (wait.c): בחלק הקוד של הבן נבצע wait. יש שני macros שאנו חוננו עובדים אותם: WIFEXITED – מזוזה שהסטטוס חזירה הוא שהתהליך מת. WEXITSTATUS – כדי לחלץ מהתו הסטטוס את הערך עצמו. אנחנו רואים שהאב קיבל את ערך החזרה של הבן שהוא 123.

איך נכחה שככל הבנים יסתוימו בטור אבא? נבצע לולאת while עד ש-wait יחזיר לנו 1. **אם הבן עכשווי הסתיים, והאבו עוד לא עשה הגיע לביצוע של wait,** מרכיבת הפעלה משאייה את הבן בטור zombie, עד שהאבו עשה wait – ואז הרשותה ה затא תימחק. לא נרצה ליצור zombie records, תמיד נבצע wait לבנים.

יצירת zombie demo.c: מבצעים fork, האבא מדפיס את ה-PID שלו ושל הבן, ונכנס לולאה אינטואיטיבית. הוא לא מבצע wait על הבן ולכן נצפה לראות רשומות zombie. אם נבצע grep -ef | grep zombie_demo grep zombie_demo נראה את הבן עם <defunct>

הבא מסתiem (parent_finished.c): במקורה שהבא הסטיים, אבל הבן עדין רץ – מערכת הפעלה דואגת לבן, בכר שאבא שלו הופך להיות תהיליך מספר 1 במערכת שהוא init. ברגע שהבן הזה יסתים,init או אוטומטית יעשה לו wait וימחק את ה-zombie record. בקוד הכל'ל – מבצעים fork, האבא מדפיס את ה-PID שלו ושל הבן וויצא. הבן בולאה מדפיס את ה-PID שלו ושל האבא שלו, ולאחר מכן הבא י יצא נראה שבהדפסה ה-PPID נהיה 1 כי האבא החדש הוא init!

פקודות שימושיות:

```
pstree, ps -ef, kill -9
./my_program &
```

תרגול 3 (pipes-and signals)

Linux signals: אנחנו יכולים לעשות לתהיליך לבצע פעולה מסוימת / על אירע מסויימת שקרה: שימוש ראשון – התראה של מערכת הפעלה (scheduler). שימוש שני – תקשורת בין תהיליכים (IPC). ישנה כמה מוגדרת של Signals (32). חלק מהם יש התנהלות דיפולטית במערכת הפעלה כמו SIGILL ו-SIGSTOP, אבל אפשר גם למשם signal handlers עצמאית בחלק מהסיגנלים.

kill: זה syscall שמאפשר לשלח סיגナル. הוא מקבל PID אליו נשלח את הסיגナル, ואת המספר של הסיגナル עצמו. השם Katz מטהה, יכול לשלח כל סיגナル (לא רק SIGKILL). תהיליך יוכל לשלח סיגナル לעצמו באמצעות raise (ניתן לראות את raise_demo.c).

הערות נוספות לגבי סיגנלים:

- לא אמינים מאד – סיגנלים עשוים ללבת לאיבוד.
- אם קיבלנו מספר סיגנלים, הסדר שלהם הוא שרירותי.
- לא ניתן להעיר מידע נלווה לסיגナル.
- באשר אנחנו עושים fork,signal_handlers ווברים בירושה לבן. אחרי שאנו exec זה קצת משתנה וחוזרים להתנהלות הדיפולטית.

```
void mySignalHandler(int signum)
{ printf("Can't stop me! (%d)\n", signum); }

struct sigaction newAction =
{.sa_handler = mySignalHandler};
// Overwrite default behavior for ctrl+c
if (sigaction(SIGINT, &newAction, NULL) == -1) {
    perror("Signal handle registration failed");
    exit(EXIT_FAILURE);
}
```

שינוי התנהלות SIGINT (signal_handler.c): נדרס את CTRL-C הדרישות הדיפולטית ליביצוע של CTRL-C לאחר התוכנית ריצה. באמצעות הפונקציה **sigaction** נגדיר שעבור SIGINT שהתוכנה תקבל, היא תבצע את הפונקציה mySignalHandler. זאת באמצעות העברת מתחם struct mySignalHandler לפונקציה.

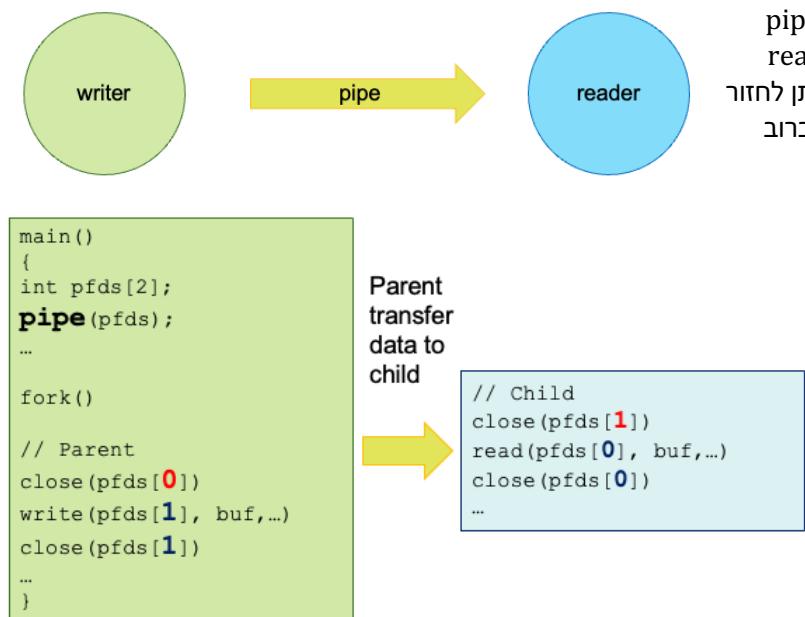
לאחר מכן אנו רצים בולולאה ומדפיסים הודעה למסך על האיטרציה הנוכחית שלהם. כאשר נבצע CTRL-C הפונקציה "Can't stop me!" יודפס למסך ויתר. והתוכנית תמשך לוחץ.

הסיגナル מצוי מותוך syscall, ולכן ישו עוצר את ה-sleep.

סיגナル בין תהיליכים (life_meaning.c): נבצע fork וניצור תהיליך בן שהוא מבצע את העבודה של life_worker:life: מחשב לנו את משמעות החיים, מחייב את התשובה 42 בתוקן קבוע משותף. האבא ממחכה לפוי משתנה בוליאני שנקרא keepWaiting. כאשר הבן יסיים את החישוב שלו ויבתוב לקובץ, הוא ישלח סיגナル SIGUSR1 לאבא, כאשר באבא נקבע מראש באמצעות keepWaiting להיות קודם קודם להפסיק לחכחות – לעדכן את keepWaiting false.

נשים לב שאנחנו עובדים כאן עם switch-case על ערך החזרה של הפונקציה **fork** כדי להזות אם נכשלנו, האם אנחנו בתהיליך הבן, או בתהיליך האבא.

```
void mySignalHandler(int signum)
{ keepWaiting = false; }
sigaction(SIGUSR1, &newAction, NULL);
switch (pid = fork()){
    case -1:
        perror("Failed forking");
        exit(EXIT_FAILURE);
        break;
    case 0:
        execlp(WORKER_PATH, WORKER_PATH, NULL);
        perror("Failed executing worker");
        break;
    default:
        printf("Waiting");
        while (keepWaiting) {
            sleep(1);
        }
}
```


Pipes: נרצה להעביר מידע בין תהליכים. בנוסף לsignalם, reader מאשר צינור בין תחילך writer למשך. ניתן לאפשר קוראים את המידע הוא געלם (לא ניתן לחזור באופן חד-כיווני). כאשר קוראים את המידע הוא אחד, אך ברוב אחריה). ניתן לאפשר גם יותר מ-1 reader/writer אחד, אך ברוב הקורס עוסק בדרך כלל בקורא וכותב בודד.

pipe: זה syscall שמקבל מערך שבו באינדקס הראשון קיבל בחזרה את end-read, ובאינדקס השני file descriptors שנתקבלו מה-write end. המספרים שנתקבלו הם file descriptors (הדרך מנקודות המבט של התהיליך לגשת לקבצים). השימוש הבסיסי כולל יצירת המערך, קריאה ל-**pipe**, ביצוע **fork** (ה-file descriptors משותפים). כאן אנחנו כותבים מהאבा, וקוראים בבן. لكن באבא אנחנו נסגור את החלק של הקרייה, נכתוב לחלק של הכתיבה את הבארט שלנו, ולאחר מכן נסגור אותו. חשוב לסגור את החלק שאנו חסם בו.

שגיאות אפשריות:

- בוחרים אבל לצד הקרייה בבר נסגר – לא התנהגות תקינה, מקבל **SIGPIPE** שייגרום לסיום התוכנית (אפשר לדחוס את ההתנהגות עם signal handler).
- אם לא סוגרים את צד הקרייה, אף אחד לא יקרא, והכותב יכתוב יותר מיד (יגמר המקום) ויתקע.
- קוראים אבל לצד הכתיבה בבר נסגר – התנהגות תקינה ואפיו מצופה, אנחנו עוסקים בתהיליך הקרייה, ואחרי שנסרים לקרוא את הכל נקבל EOF.
- אם לא סוגרים את צד הכתיבה, הקורא לא יקבל EOF – הוא יכנס למצב של lock ויתקע.

הושלים בתרגול 10:

ה-**syscall mmap** מוחזר לנו בתובות וירטואלית שהמיופיע נוצר בה:

- start – אפשר לבקש מממשק ההפולה למפות בכתובת הזאת (אין התchingיות לכך), אפשר גם לשלחו NULL.
- length – כמה בתים מתחום הקובץ נרצה למפות.
- prot – איזה הרשאות יהיו ל-frame שאנו מmaps: RWX ?
- flags – האם נרצה מיופיע shared/anonymous .
- fd + offset – קודם עושים open לקובץ, נתונים באן את ה-fd ואת ה-offset שבו רצים להתחילה.

דוגמה (mmap a.c): נעשה באן שילוב עם **fork**. אנחנו פותחים קובץ **bin** /tmp/mmapped.bin ומקבלים **fd**. נחליט שהגודל שלו יהיה 4096, הולכים ל-set offset 4096 בקובץ ושים שם 0. נעשה **fork**:

- בין נעשה **exec** לקובץ **b**: **mmap** מפותחים את אותו הקובץ, מבצע **mmap** למיופיע **MAP_SHARED**. הוא הולך בכתובת שחזרה אליו x (זה לא אותו x כמו של האבא), לכל תהיליך מרחב בתובות מסויל.
- האבא עשו **mmap** ל-fd שקיבלו עם **MAP_SHARED**, ומתקבל בתובות וירטואלית שנשמרת במשתנה x. נשים בכתובת הzo .5.
- הבן עשו **(1) sleep** בשביל סנכרון, כדי שהאב ישים ישים בכתובת 5 וזה הבן עשו **++(x*)** כדי שהערך יהיה 6.
- באן הצלחנו לבצע תקשורת בין תהליכים (IPC) באמצעות מיופיע משותף.

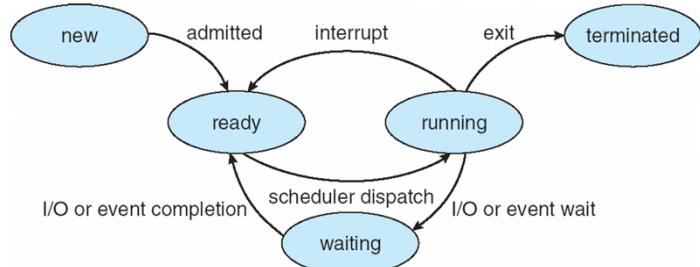
הערות נוספת:

- צריך לבצע **mapflush** כדי שהכתיבה לקובץ תבוצע – גם מוחק את המיופיע וגם עשו flush לדיסק.
- פקודה נוספת **msync** עשו רק את flush לקובץ, לא מוחקת את המיופיע. אפשר להעביר flag של סנכרון ASYNC/SYNC. לנוקס גם כבה עשו סנכרון מתישחו או זה flag זו מיותר.

זמןון תהליכיים ו-O

كونספטואלית, מערכת הפעלה נמצאת בולאה אינסופית שבה היא בוחרת תהליך להריץ, מריצה אותו עד שיש exception, ובתណון ב-Memory exception וחוורר חילולה. בעתណון במדיניות שליפוי המערכת בוחרת מי יהיה התהליך הבא להריצת exception.

Scheduling תכנון אלגוריתם

אלגוריתם scheduling אחראי לבחור איזה תהליך יהיה הבא Shirout מבין קבוצת תהליכייםograms Shram runnable. נזכר במחזור החיים של תהליך – ראשית הוא נוצר, יכול להיות ready/runnable. בשיחורו בו לרגע הוא יהיה במצב exception.running. השיחור של הטיפול בו לא מסתיים – הוא עובר למצב sleep (למשל ביצוע wait או פעולה O). התהליך בסופו של דבר מסיים את חייו אם בגלל שגיאה או קריאה – exit, ואז הוא terminated.

בנייה את האלגוריתם תחת הנחות מקובלות:

1. צריך לבצע החלטת scheduling אחת (לא הרבה, לאורך זמן).
2. כל תהליך הוא job שרעף עד לסיומו המלא.
3. כל job מבצע רק חישובים, ללא syscalls.
4. זמן הריצה של כל job ידוע מראש.

המטרה שלנו – למקסם את הניצול של זמן הריצה על ה-CPU, וגם להבטיח quality of service לתהליכיים המשתמשים בו. ברגע הם רצים עד לסיום, אין שאלת מניין ניצולות. נתמך ב-SQoS שאותו מدد באמצעות turnaround time: turnaround time = T_{arrival} – T_{end}. כלומר, הזמן שהTEL היגיע ביחיד – 0 עד לזמן שהTEL היגיע ביחיד. ברגע שניכח שclock מגיעים ביחיד – 0, כלומר מהרגע שהוא מגע ועד הזמן שהוא מסיים. ב痼ש נניח שclock מגיעים ביחיד – 0. נבחן את הגישות הבאות:

FCFS (First-come-first-served): מರיצים את הג'ובים לפי סדר הגעתם. הבעיה בכך היא שגם ג'ובים קצרים יכולים

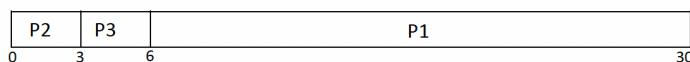
Job	CPU time
P1	24
P2	3
P3	3

Arrival Order:

P1, P2, P3

Job	CPU time	Turnaround time	Waiting time
P1	24	30	6
P2	3	3	0
P3	3	6	3

Average turnaround time: (30+3+6)/3=13

Job	Arrival time	CPU time
P1	0	7
P2	2	4
P3	4	1
P4	5	4

STCF: Any time job arrives, determine which known job has least time left, and schedule it

P1	P2	P3	P2	P4	P1
0	2	4	5	7	11

Average turnaround time:

$$(16+5+1+6)/4=7$$

Time	Scheduler Decision
0	Run P1
2	P1 has 5, P2 has 4. Preempt. Run P2.
4	P1 has 5, P2 has 2, P3 has 1. Preempt. Run P3.
5	P3 finishes. Shortest remaining time P2. Run P2
7	P2 finishes. Shortest remaining time P4. Run P4.
11	P4 finishes. Run P1.
16	P1 finishes.

Preemption: لكن, המערכת תעוצר ג'וב A

בזמן שהוא רץ, תritz במקומות אחד אחר, ואז תוחזר להריץ את A מאוזהה הנוקודה שבת עזרה אותן. מבינותנו אנחנו מסירים גם את הנחה (2), ג'וב לא חייב לרוץ ברציפות עד לסיום. ההתקמה המתבקשת היא – STCF

shortest time to complete first. מכל ג'וב שעד שארית להריצה, כל פעם שכוכנס ג'וב חדש ניקח את השארית הקיימת ונorigז איתה, עד שיגיע הג'וב הבא ושובה מקבל את ההחלטה.

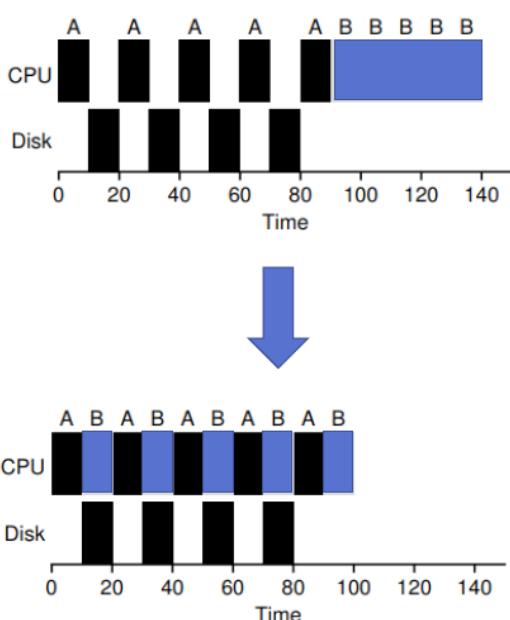
במערכות מודרניות, מרים תוכניות בקרה אינטראקטיבית על ידי פקודת /לחיצה על בפתחור. לכן

נحدد response time: בזמן זמן ל perkoch מהרגע שהוא רץ (לא עד שהוא מסיים). בפרסוקטיבה זה STCF הוא לא טוב, במצב שבו ג'ובים באותו אורך מגיעים ביחיד, הוא מסדר אותם בסדר שרירותי, וחילקם לצטרכו לחיקות הרובה זמן עד שיוציאו.

- **Round robin:** הפתרון הוא על ידי time sharing של המעבד – שנקרא גם **time slicing**. במקומות להריז כל ג'וב עד לסיום או עד שמנגע אחד חדש, נותנים לג'וב לרווח כל הזמן פרק זמן קצר שנקרא **quantum**, ואז עוצרים אותו ומבצעים החלטה חדשה את מי להריז. האלגוריתם הקלסי הוא **round robin**, והוא עובד לפי FIFO – הג'ובים מוצאים לפי הסדר, וברגע שג'וב מסוים量子 הוא עבר לסוף התור.

אלגוריתם זה אינו מצליח מבחינת ה-time round robin, כי הוא "מורח" את זמן הריצה של הג'וב, עצר אותו ונוטן לאחרים להריז. הזמן עד שג'וב מסוים מפסיק מזמן קטן לזמן הג'וב, אסור לו ליותר על המעבד trade-off. מצד שני, ככל שמקלטים את זמן המעבד בין ג'ובים, הזמן עד שהם מסיים מוגדל. אבל אז יפגע responsiveness. בנוסף, ככל שמקלטים את זמן המעבד בין ג'ובים, הזמן עד שהם מסיים מוגדל. בסופו הוא אורך ה-time quantum. אם תוריד אותו יותר מדי, חלק ניכר מזמן המעבד ישקע בבחירה.context switch.

בעת **נוריד את ההנחתה האחרונה (4)** – לא נדע מתי ג'וב מסוים מראש, לכן נחזור לקרוא לו תחיל.

עד עכשוו דיברנו על ג'ובים בהם compute 100%, מרכיבים חישוב ולא נעזרים בשירותים של מערכת ההפעלה. **עכשוו נוריד את ההנחתה האחרונה (3)** ונתיחס לג'ובים שיכולים גם לבצע syscalls: פרק זמן שבו הג'וב מועותר על המעבד עד לסיום ה-**syscall**, או פעולה שנתקנת **yield**, כי הוא לא יכול להתקדם בקוד שלו עד לחזרה ה-**syscall**. בעת אנו צריכים לשימוש לבלקת החלטות באשר:

- ג'וב מבצע IO וહולך "ליישון" עד שה-IO יסתתיים, צריך להחליט את מי להריז במקומו.
- כאשר ה-IO מסתיים פיזית, נניח חזר מידע מהאחסון או נלחץ מקש, והג'וב חוזר למצב runnable.

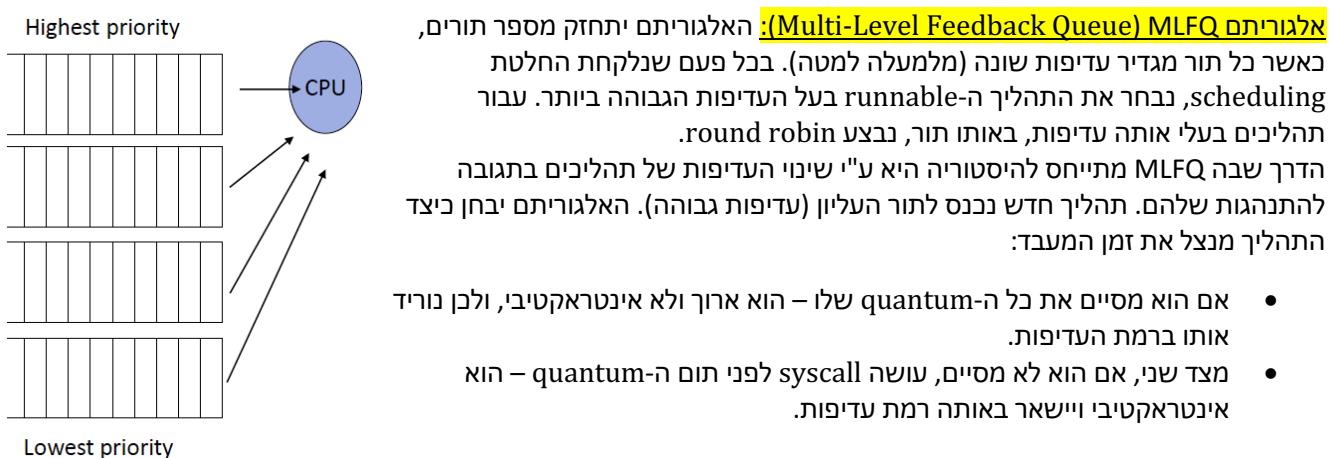
יש כאן מינימל של responsiveness: ברגע שפעולות IO מסוימות, נרצה שהג'וב יירוץ כמה שיותר מהר, כדי להשתמש בתוצאות שלה. נמשיך להשתמש ב-STCF, ופושט נפעיל אותו על עוד נקודות – נסתכל על פרקי הזמן שהג'וב משתמש במעבד בין קריאות המערכת בעל ג'ובים בעצמו, ונשתמש בהם כדי לבצע החלטות STCF. כאשר מתיחסים לyield ועושים החלטה, אפשר להריז את B בזמן שג'וב A מ恰恰ה, ומגיעים לניצול מלאה של המעבד.

Priority Based Scheduling

כמו שראינו ב-LRU, נבסס את ההחלטה לעתיד על ההיסטוריה – אופי השימוש של התהיליך במעבד. האבחנה היא כזאת:

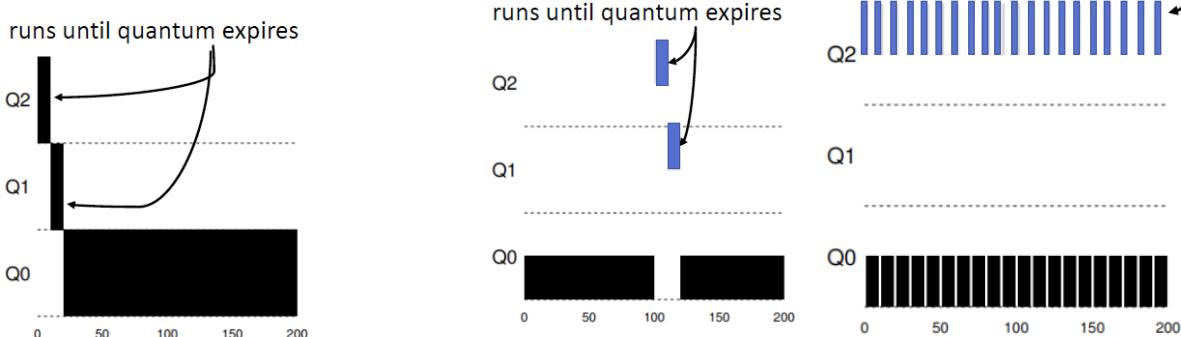
- **תהליכיים אינטראקטיביים** – מטאפיינים בהתנהגות **bursty** מבחן שימוש במעבד, רצים עליו לזמן קצר ואז עושים IO (הולכים לישון, נ nich מחכים למקש). ברגע שה-IO מסתיים שוב רצים לזמן קצר ואז מבצעים שוב IO.
- **תהליכיים לא אינטראקטיביים (CPU intensive)** – כמו נניח קידוד של סרט או הרצת סימולציה, לא חשוב במה מהר הם יתחלו לירוץ, הם פשוט צריכים לירוץ על המעבד כמה שיותר.

ברナンש **אלגוריתם מבוסס priority**: ניתן עדיפות גבוהה לתהליכיים שצריכים את המעבד לזמן קצר (עבור responsiveness של תהליכיים אינטראקטיביים), ועדיפות נמוכה לתהליכיים שצריכים לארוך זמן – הם למעשה יקבלו את ה-"שאריות" של זמן המעבד. נתחיל בהנחה שככל תהיליך חדש הוא אינטראקטיבי, ואז נלמד את ההתנהגות שלו ונעדרן את העדיפויות שלו בהתאם.

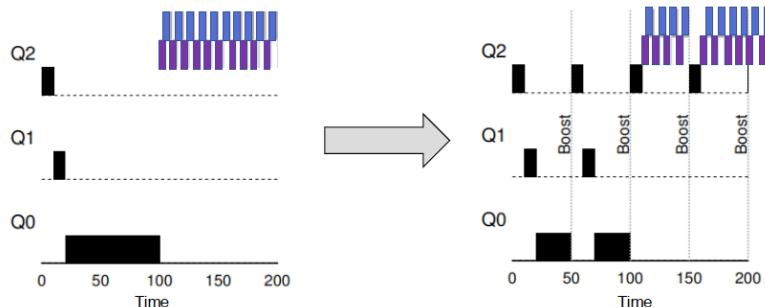

דוגמאות:

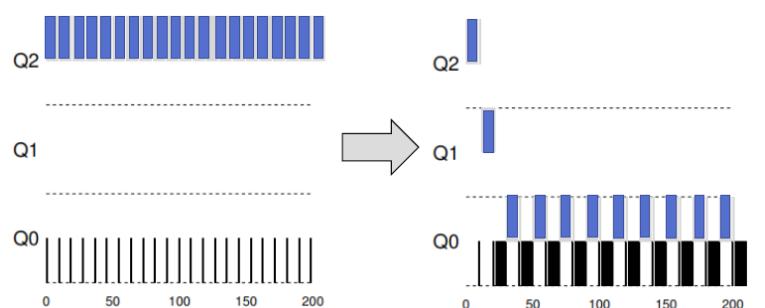
1. בצד שמאל יש ריצה של תהליך ארוך בלבד במערכת. הוא מתחילה בעדיפות גבוהה, רץ עד סוף ה-quantum ואז מורד לרמה הבאה. לאחר מכן שבוי יורד רמה. ברגע האחרון אין אף תהליך אחר במערכת אז כל פעם שהוא מס' מס' מרים אותו מחדש. בצד ימין, רואים מה קורה אם פתאום מגיעו תהליך חדש – הוא נכנס לעדיפות העליונה ואז הוא יורץ.
2. אם יש במערכת תהליך אינטראקטיבי ותהליך שזקוק להרבה CPU. התהליך האינטראקטיבי, מכיוון שהוא לא מנצל את ה-quantum עד הסוף, ישאר ברמה העליונה. ככל פעם שהוא לא יוכל לרוץ, נריץ את התהליך שדורש הרבה הרבה CPU, שכן אין את ה-quantum עד הסוף והוא יורד בסולם העדיפויות. לנכון תמיד באשר התהליך האינטראקטיבי יסימן פעולה 0, והוא יקבל מיד את המעבד (וכך יהיה לו responsiveness גבוה).

בעיות QL:

1. בעיית **starvation**: אם יש מספיק תהליכים בעדיפות גבוהה, אך שיש תמיד תהליך שהוא runnable, לעולם האלגוריתם לא יבחר להריץ תהליכים בעדיפות נמוכה והם עלולים לא להתקדם.
2. לא מתמודדים עם מצב שבו תהליך משנה את ההתנחות שלו – ואחרי פרק זמן של **idle** CPU גבולה הוא הופך לאינטראקטיבי וצריך **responsiveness**. תהליך בעדיפות נמוכה ישאר תקוע בה.
3. תהליך דוחני יכול לرمות את **scheduler**哪怕趁着任务的高优先级，让其他任务运行。למרות שהוא intensive CPU. כל מה שהוא צריך לעשות זה לבצע **yield** קצר לפני תום ה-quantum שלו, ואז הוא ייחשב כמו שלא סיים את ה-quantum ולא ירד ברמת העדיפות – הוא משתמש ב- 99% זמן המעבד שנייתן לו.

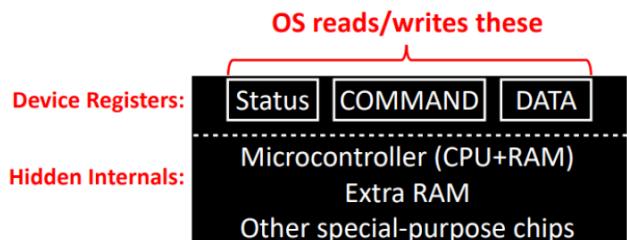
כדי לטפל בבעיית הרעבה, מוסיפים לאלגוריתם מנגנון **priority boost**. מידיו פעם, האלגוריתם מרסט את המצב הנוכחי ע"י כך שהוא **מעביר את כל התהליכים לרמת העדיפות העליונה** – מתחילה התהליך השחזר ימיון אנו רואים התנתנות חדשה – בהתחלה התהליך השחזר יורד בעדיפות ואז מידיו פעם חזרה למעלה בגלגול **boost**. כמשמעותם התהליכים האינטראקטיביים בכל פעם שהוא עולה לרמה העליונה, הוא בעל עדיפות שווה ובגלל ה- **round robin** הוא מקבל **quantum round robin** של זמן ריצה.

כדי לטפל בבעיה 3, צריך להתחשב (**accounting**) בזמן יותר מדויקת על זמן המעבד שתתהליך מנצל – במקרה להציג שתתהליך נשאר ברמת העדיפות אם לא יצא את ה-quantum שלו, נגידור אליו **פרק זמן מעבד שמוטר לתתהליך לנצל** ברמת העדיפות, וכוריד את התתהליך רמה לאחר שניצל את פרק הזמן הזה – לא משנה כמה זמן אבסולוטית קיבל לעשות את זה. נניח הגדרנו שモטור לנצל $\frac{1}{10}$ תקופה דוחני ירד רמה אחריו שהוא רץ מאותה רמה בערך 10 פעמים. תהליך אינטראקטיבי שרצה רק $\frac{1}{10}$ בכל פעם שהוא מקבל הדרונות לרוץ, ירד רמה רק אחרי שהוא רץ 100 פעמים.

Devices

התקן: המטרה של התקן (device) הוא לחבר את המעבד לעולם החיצוני, הפיזי, ולאפשר לו לבצע פעולות קלט/פלט עם מדדים פיזיים. זהו ריבב חומרתי שאינו חלק מהמעבד, באשר המעבד יodium לתוךו. בתוכו המחשב יש מעין רשת פנימית פקודות או מידע, ולקבל ממנו מידע. בתוכו המחשב יש (interconnect) שמחברת את כל התקנים, המעבד והזיכרון.

ממשק התקשרות: הממשק החומרתי העיקרי של התקן הוא **אוסף של גיסטים** – שמאפשרים קריאה וביצעה, ומאפשרים את ממשק

הקישורת עבור המעבד עם התקן (בניגוד לריגיסטרים של המעבד ששומרים על ה-state שלו). מאחריו הריגיסטרים יושבת החומרה של התקן, והיא מטפלת בגישה לריגיסטרים. כדי לעבוד מול התקן, לכל התקן יש תיעוד המגדיר את המשמעות של כל גיסטר, איזה סט של קיריות/כתיות מול איזה גיסטרים צריך לבצע כדי לשולט בו, ולקבל ממנו קלט/פלט. כדי לבתוב לריגיסטרים של התקן, תוכנה כמו מערכת הפעלה משתמשת בפקודות המכונה:

- **OSHIO (Port-mapped IO)**: פקודות מכונה מיוחדות שהגדירה שלתן היא לתקשורת עם התקנים. הרעיון הוא שיש מרחב בתוכות של IO, שכל בתוכת בו מתמפה לריגיסטר מסוים של התקן מסוים. **מרחב בתוכות זה זר למרחב הכתובות של הזיכרון**, גם הווירטואלי וגם הפיזי. זהו אינה צורת העבודה המועדף היום.

```
$ cat /proc/iomem
00000000-00000fff : Access to 0x91a00100 will go to
00001000-0009ffff : register 0x100 on the tg3 device
0009c000-0009ffff : r   memory
000a0000-000bffff : r   Bus 0000:00
90000000-c7ffbfcc : PCI Bus 0000:00
91a00000-91a0ffff : tg3
91c00000-91dfffff : PCI Bus 0000:03
91d00000-91d0ffff : megasas: LSI
100000000-407fffffff : System RAM
```

Memory-mapped IO (MMIO): במקום להזאות מרחב בתוכות מיוחד ל-IO, **নশতুল অং রেজিস্ট্রেট্রি** של התקנים במרחב הכתובות הפיזיות. באשר המעבד נגש לתוכות פיזיות, נשלחת הودעה ב-interconnect והוא מנtab את הגישה ליעד: או ל-DRAM (עבודה מול הזיכרון), או לתוכן בלבד, והיעד מחייב תשובה למשבד. לכל התקן יש טווח בתוכות פיזיות שמקשור אליו. גישה זו שקופה למשבד ולתוכנה – עובדים עם פקודות load/store גמלות. זה לא משנה מאיפה המידע מגיע בחזרה. את המיפוי מבוטב פיזיות לתוכנים בונה המחשב בתהליך ה-boot.

drivers (device drivers):

מערכת הפעלה עשויה אבסטרקציה לתוכנים מול התהיליכים, כדי שלא כל תהיליך יצטרך להזכיר את כל סוג התקנים. המטרה היא שקוד קernel יוכל להיות גנריי גנרי, ולא יצטרך לעבוד ושירותים מול התקנים. לשם כך יש מודולים שנקראים drivers. לכל התקן קיים driver, שהוא מודול שתפקידו לעבוד מול התקן הספציפי הזה (כרטיס רשת של חברה X מודל Y). מצד שני, ככל שאורוּם ממערכות הפעלה, הדרייבר חשוב ממספר אבסטרקטיה בלבד, מה שהוא אפשר לשאר הקוד בkernel לעבוד מולו ברמה high-level-high: דרייבר של כרטיס רשת יחשוף API שונה מדריבר של התקן אחסון, אבל כל הדרייברים של כל כרטיסי הרשת יספקו את אותו API. בלינוקס 70% מהקוד הוא בדריברים. דרייברים נחלקים לשש קבוצות לפי סוג הממשק מול ה-device:

סוג	תיאור	דוגמה
Character	אבסטרקציה של byte stream , דומה לקובץ אבל ללא אפשרות לבצע offset seek בלהשוו. אפשר לקרוא ולבתוב בתים מהתקן. ה-API דומה לגישות לקובץ.	מקלדת – אי אפשר לחזור למקש שהוקלד לפני 5 דקות, רק המקש האחרון.
Block	אבסטרקציה של התקן עם מרחב בתוכות , אפשר לקרוא ולבתוב ל-offset בלהשוו במרחב. לא עובדים עם read/write אלא עם request/responce של בלוקים עם הוראות: ביוון (קריאה/כתיבה), אורך (בכמה נתונים רצים), בתוכת של באפר לקריאה/לבתיה.	התקן אחסון – כמו SSD ודייסקים. הגרנולריות היא בלוקים של בתים.
Network	התקני רשת.	כרטיס רשת – נבדוק סטטוס של חיבור, נובל לשולח או לקבלת פקטה.

תקשורת מול התקנים:

מכיוון שהתקנים מוגבלים ע"י המכניקה שלהם, יש הרבה מקרים **שלוקח להם זמן לבצע פעולה** – התקן מתחילה לעבוד ורק אחריו פרק זמן מסוים ומחייב תשובה. נניח שהתשובה חזורת ברגיטר. איך נדע שהתשובה מוכנה? אפשרות נאייבות שנפסול מיד – התקן לא מחייב תשובה עד שהוא מסיים את הפעולה (זה בולק אונטו ומנע להריץ תהיליכים אחרים בינוים). לכן, התקנים מחזירים תשובה לריגיסטרים מהר גם אם אין תוצאה מוכנה – כל התקן מגדיר מעין פרוטוקול לתקשורת מולו כדי להבין מה **սטטוס** שלו. נסקור גישות שונות לתפעול התקן:

.1. **Polling:** התקן חושף רגיסטר סטטוס שקרים ממנו מחזירה מה מצב התקן (busy, ready). נקראת הרגיסטר

בollowה עד שנראה שהוא לא busy. באשר ה-polling הראשון מסתיים ואפשר לתפעל את התקן, הדריבר כותב

רגיסטרים בהתקן בהתאם לתיעוד שלו, ואז מתחילה עוד polling כדי לדעת מתי המשימה הסתיימה. אמנם, גם בגישה זו

בפועל החלפנו גישה אחת ארוכה בהרבה גישות קצרות – ואנחנו לא מרים תהליכי אחרים בזמן ה-polling.

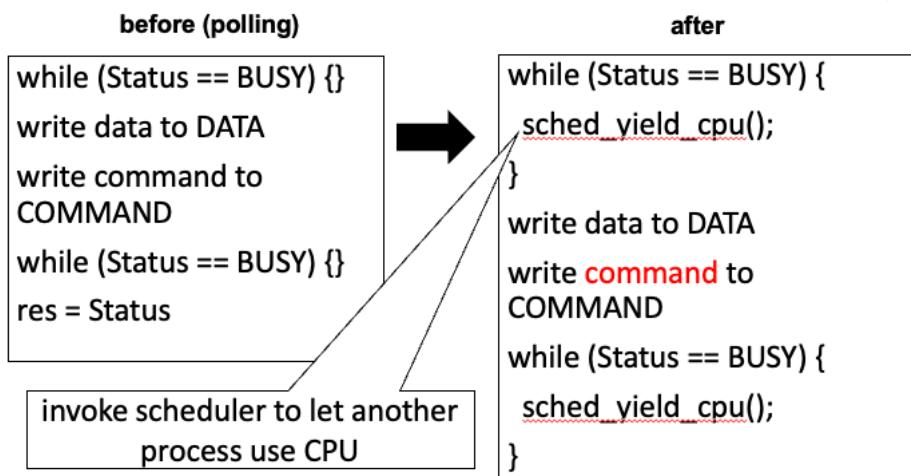
.2. **Avoiding busy waiting:** במקום polling, מערכת הפעלה תשליח את התהיליך שביצע את ה-IO לשון, ותעשה

scheduling לטהיליך אחר שיוכל להשתמש במעבד עד שגמר ה-IO ותחזיר תוצאה מהתקן. בכך שמאלא אנחנו רואים את

המקורה של polling בסיסי בו אנחנו "טופסים" את המעבד. בצד ימין, כל עוד התקן busy, נבצע scheduling בkr

שתחילה אחר יוכל לרחוץ בינו לבין ה-CPU (אם זה יחוור אלינו, אם אנחנו בollowה אז נבצע שוב yield לטהיליך אחר). עם

זאת, תהיליך זה עדין אינו עיל.

.3. **Interrupts:** להתקנים יש אפשרות לשלוח הודעות דרך ה-*interconnect* למעבד דרך ה-*interrupt*, והיא גורמת ל-exception

מסוג interrupt (ማורע חיצוני למעבד). יש רכיב במעבד שהבין מאייה התקן הגיעו ה-*interrupt* ומתרגם למספר exception וローンטי, כדי להריץ את ה-*handler* הרלוונטי. ככלומר, ה-*interrupt* כאן שימושי כדי להודיע למערכת ההפעלה

שאייזשה פעללה של התקן הסתיימה. למעשה, הרבה יש קשר בין סיום של פעולה התקן למאורע חיצוני פיזי. במקרה

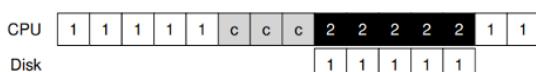
מתכנתות התקן לבצע פעולה – הדריבר מתכנת אותו גם לשולח ה-*interrupt* לאחר הפעלה מסתיימת ואז מעביר את

התהיליך הנוכחי למצב ה-*waiting*, כשיגיע ה-*handler*, "עיר" את התהיליך.

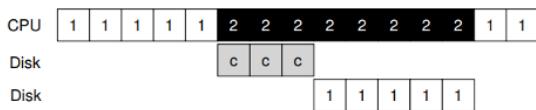
נשים לב כי במקרים שבHAM השם התקן מסיים את המשימה מאד מהר, שימוש ב-polling מהיר יותר מאשר הסתמכות על .*interrupt*. אם הזמן שלוקח להתקן לסיים קצר יותר מאשר הזמן לבצע context switch – לבצע interrupt – ולבצע context switch בחזרה אל התהיליך שביצע את ה-IO. לכן, בהרבהקרים מקרים שעדים בשיטה היברידית: קצת היברידית: קצת waiting. ואם זה לא מסתיים מהר אז מתכנתים interrupt ומסמנים שהטהיליך הוא לא runnable עד להגעת ה-*interrupt* שמודיע על סיום המשימה.

העברה מיידית מול התקנים:

⇒ A memory copy where each write is potentially slow

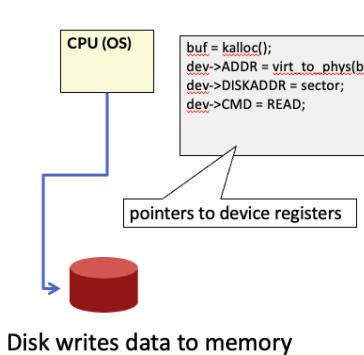
Would like to overlap copying with running another process

בהרבה מקרים, הפיקוד/התשובה מול התקן דורשים העברת של הרבה>Data (למשל מסך גרפי, DATA מאחסון). אם הכל היחיד שהוא קיים להעברת>Data בין המעבד להתקן הוא הריגיטרים של התקן, הרבה זמן מושך בהרצאת פקודות מכונה שמעתיקות>Data אל/למ' התקן. ניתן את העתקה זו באמצעות overlap. התקן עובד עצמאית מהמעבד, אך נרצה להריץ לו לבצע את העתקה בזיכרון המעבד – ואז המעבד יתפנה לדברים שימושיים יותר כמו להריץ תהליכי אחרים, בזמן העתקה.

.**DMA:** כדי לאפשר את הייעול הזה, נוספה היכולת של DMA (direct memory access), המאפשרת להתקנים לשלוח

הודעות בתיבה וגישה לזכרון הפיזי (DRAM) בדומה למה שהמעבד יודע. זה מאפשר את העברת המידע מבקר מהתקן לבצע את העברת המידע (מעבר את הכתובת הפיזית של הבאר, גודלו, ושאר הפרמטרים שציריך). מדובר בתובת פיזית ולא ירטואלית? לא נרצה שהתקן יעבור על ה-PT ועשה את התרגום, הוא לא מועד למערכת הפעלה מסוימת וידעו את מבנה ה-PT של כל, הוא צריך להכיר ישר את הכתובת הפיזית.

דוגמה לקריאה מהתקן אחסון:

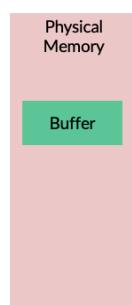
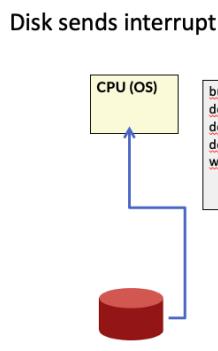
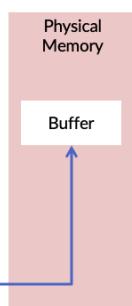
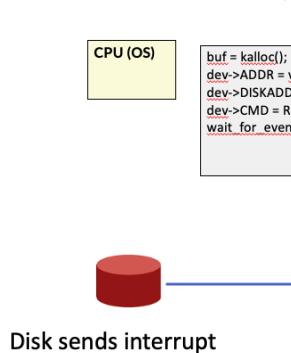
- הדריבר מזכה באפר בזיכרון (אין חובה שהוא זה שמקצתו אותו, יכול לקבל אותו כפרמטר).

2. הדריבר כותב לרגיסטרים של התקן (דרך המצביעים במבנה `dev`) את כתובתם של הבאר (ADDR), מאיפה הוא רוצה לקרוא במדית האחסון (DISKADDR), ואת הפעולה המבוקשת (CMD).

3. הדריבר ממחכה ל-interrupt, scheduler מוחזר על המעבד בזמן זה (בפועל מתכנתים את התקן מראש כך שייצר interrupt בהשלמת כל פקודה).

4. התקן עושה את העבודה שלו: מוצא את הדאטא עצמו וכותב שירות ל-DRAM.

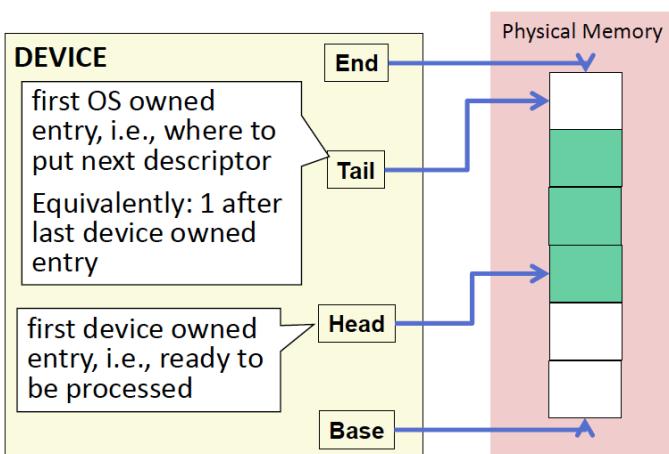
5. לאחר שהדאטה נכתב, התקן שולח interrupt למעבד – התהיליך שביקש את המידע מהdisk מוחזר להיות runnable ומתיישבו בעמידה. context switch אליו.

הערות:

- אם במקרה(frames) שהכילו את הבאר יועברו לשימוש אחר (למשל בגלל page out), התקן לא יהיה מודע לה וידין כתוב לאוותה בתובת בזיכרון הפיזי, ובכ"ה ידרשו את תוכן הדף החדש מופה אל אותו frame. לכן, דוגמים שבארים שמוקצים לעובדה של DMA מול התקנים לא יעברו שימוש חדש ובפרט לא out page. פעולה זו נקראת **pinning**. אפשר גם להעביר נתונים דואנו דוגמה לצורת שימוש סינכרונית ב-DRAM. אפשר גם להעביר נתונים מתוך מאירוע חיצוני לא יוזם. הדריבר יכול להבין מראש באפרים ולתבונת את התקן עם הכתובות שלהם – באשר מגיע אירוע חיצוני (מיען מהרשת נניח), התקן יוכל לכתוב את המידע לאחד מהబארים ולהודיע על כך לדרייבר באמצעות interrupt.

מקובל ביצוע פעולות IO:

יש התקנים שתומכים בטיפול בהרבה בזמנים מקביל (קריאה מקבצים למשל). הבעיה היא שבצורת העבודה שתיארנו עד עכשיו, הדריבר מבצע פעולות IO מול התקנים בצורה סדרתית: לכל פעולה, הוא מתכנת את התקן לבצע אותה, ממחכה שהוא יבצע אותה, ואז מבצע את הפעולה הבאה. אפשר ליעיל את צורת העבודה ע"י כך שmagisters להתקן רשיימה של כל פעולות ה-IO שאנו חשים לבצע, הוא יבצע את כל ויחזר תשובה לגבי כל. כך בוצע A פעולות IO במקביל בבחירה אחת לריגיסטר.

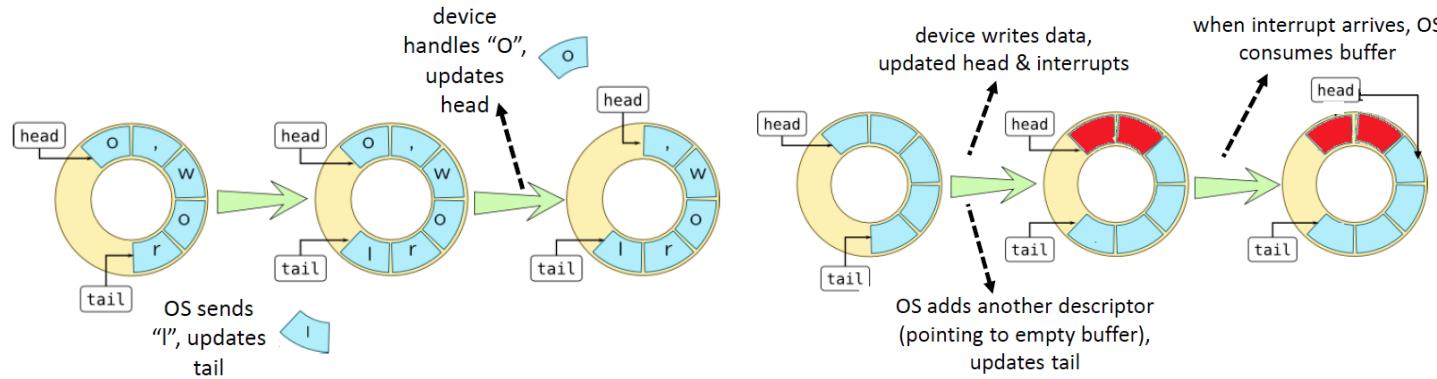
ונוצר מבנה נתונים של תור שהדריבר והתקן משתפים בוינהם. הדריבר מזכה מערכים של מבנים שנקראים descriptor בזיכרון הפיזי (DRAM). נזכר שיש הבדל בין שתי פעולות IO:

- קריאה מהתקן – צריך לכתוב דאטא לזכרון הפיזי, וכן צריך להעביר לו באפר לזכרון לכתוב אליו.
- בתיבה להתקן – צריך לקרוא את הדאטא לכתיבת מהזיכרון הפיזי, וכן להעביר לו באפר לזכרון שהוא יקרא ממנו.

לכן, נגיד **שכי מערכים של descriptors**: אחד עבר פעולות קריאה והשני עבר פעולות כתיבה. כל רשומה במערך כזו מכילה תיאור של פעולות IO: בתובת-DRAM, בתובת באחסון, ועוד. לכל מערך כזה, התקן מגדר רגיסטרים של base ו-end שמאגדים את מיקום המערך ואת גודלו בזיכרון הפיזי. התקן מצידו תומר **בניהול כל מערך** כזה כתור (מערך ציקלי): התקן מגדר רגיסטרים של head ו-tail (לא נמצא בזיכרון הפיזי, אלא על התקן), כאשר head מצביע אל הפקודה הבאה שהתקן צריך לבצע, ו-tail מצביע למקום הפניו הבא במערך.

נעבור על **flow** של כתיבת התחוקן: המערכת מכיל כבר כמה פקודות שהתחוקן עוד לא ביצע. כאשר הדרייבר נקרא לבצע עוד פעולה O שבלכתובת, הוא כותב למערך במקום tail, ומקדם את tail. התחוקן מציין מתקדם בתור ע"י קריאה ב-**DMA** של תוכן המערך במיקום **head**, ביצוע הפקודה, ובכתובת של הדאטא אל הכתובת בהתחוקן שכתובות ב-**descriptor**. קידום **head**-**descriptor** מביקום **head** לאחר שפהקודה בוצעה.

שובר פקודות קריאה מהתחוקן: הדרייבר מוסיף descriptors שמצביעים לבאים ריקים בזיכרון, ומעדכן את ה-tail. התחוקן קורא אותו, קורא את הדאטא וכותב אותו ל זיכרון הפיזי (DRAM) בכתבאות שרשומות ב-**descriptors** ובכך מעדכן את ה-head. כאשר ה-**interrupt** מגיע, הדרייבר מטפל ב-**descriptors** שהושלמו.

שאלות:

- למה פקודות DMA עובדות על כתובות פיזיות ולא וירטואליות?
- ההתקן לא מכיר את ה-PT של הקERNEL הנוכחי, וגם אם כן, לא נרצה שהוא ילמד את כל הפורמטים של ה-PT האפשריים. יכול להיות שמדובר במידדים מסוימים שונים.
- אם צריך לבצע TLB invalidation לפני/אחרי פעולה DMA?
- לא, אם הכל בכתובות פיזיות, אין צורך לעדכן. תאורטית, רק אם DMA (בתוצאה מבאג) משנה את הדאטא של ה-PT.

```

int *Status = (int *) 0xde00;
while (*Status == BUSY) {
}
    ↓ compiler optimization
if (*Status == BUSY)
    while (1) { }

```

אופטימיזציות קומpileרים: התחוקן מגדר מעין פרוטוקול שצריך לבצע כדי לפקד עליו, הבעיה היא שאופטימיזציות שקומPILEרים עושים יכולות לגרום לבגעים בעקבות ה프וטוקול הזה. בסתכל על מקרה של busy:busy waiting: הקוד של הדרייבר מבצע לולה שקורסת מהכתובת בזיכרון שמגיינה אל רגיסטר סטטוס בהתחוקן, וממחנה שהוא לא והיה BUSY. הקומpileר לא יודע שהכתובת הזאת מצביעה לרגיסטר של התחוקן – מבחינתו זו כתוב בזיכרון.

הוא יכול לבצע אופטימיזציה: אם בקריאה הראשונה של המצביע בתוכו BUSY, הלולאהusu לולאה לא תסתמם. לכן, אפשר להחליף אותה בלולאה נוספת אינספורת ונגרום לsbinud למבצע פחות גישות ל זיכרון. האופטימיזציה הזאת שוברת את נכונות הדרייבר ונתקע בלולאה. הפתרון: להודיע לקומpileר שיתכן שתובל של משתנה יתעדכן "מבחן" ולבן אסור להניחס עליו הנחות. ב-C ניעזר במילה **volatile** שמודיעה לקומpileר על זה. הקומpileר יבין שהוא חייב לתרגם כל גישה למשתנה בקובד לפקודה מכונה שניגשת ל זיכרון – וכיוצר לולה כמו שהדריבר צריך.

תרגול 4 (תכונות בקרNEL)

מנהל התקנים:

- המטריה של device drivers היא להסתייר את פרטי החומרה ולספק ממשק עבור משתמש/הקרNEL. לכן, רוב הדריברים הם מודולים שביניהם לטעינה אחרי שהקרNEL מבצע boot, באופן דינמי בזמן ריצה. הטעינה זו מתבצעת רק עבור משתמשים חזקים (כמו משתמש root).
- ישנו 3 סוגי עיקריים של התקנים: character (אבסטראקציה של stream, כמו קולט מהקלדת), block (דאטה שנכתב בגרנולריות של בלוקים, יש random access, אפשרlect לכת ל_Offset מסוים כמו בדיסק), ו-network (אבסטראקציה לפיקטאות רשות כמו בבריטיס רשת).
- דריבר הוא נקודה מענית לתוקפים במערכת, בוון שהוא רץ בהרשות גבירות וניתן לנצל זאת.

ריצה בקרNEL:

- ב-userland "אנחנו תמיד ב-user-space, ויכולים להשתמש בספריה הסטנדרטית של C (stdlib, stdio, string). אפשרותה לנו פעולות user-level ורבות שמאחורי הקלעים מיתרגמות ל-syscalls. לעומת זאת, ב-wonderland של הkernel, לא ניתן להשתמש בספריה הסטנדרטית שאינה ממומשת במולאה לצורך זה. נניח שנעשה קוד בקרNEL שימושה/syscall ומחזיר אותו לkernel, ובכל כבה להיתקע בלולאה אינסופית.
- בקוד של user space שמבצע syscall ומוחזר אותו לkernel, רצוי מאד לא לגשת יישורות לכתובות של user space שהמשתמש מעביר. נרצה למרות שאנחנו רצים ב-kernel mode, כדי לא לגשת לכתובות ק ומעתיק לשם כך יש פונקציות מיוחדות:
  - לביצוע בדיקה ולראות האם באמת יש לגשת לכתובות האלה. לשם כך יש פונקציות מיוחדות:
    - בבדיקה שלhello_get_user(x, p): בבדיקה שלhello_put_user(x, p) מותר לכתוב לכתובות ק ומעתיק לשם המידע x.
    - באופן דומה, קריית המידע שבכתובות ק לטור x.

דוגמה בסיסית (hello.c):

```
#define __KERNEL__
#define MODULE
#include <linux/module.h>
#include <linux/init.h>
static int hello_init(void) {
    printk( "Hello, Kernel World!\n" );
    return 0;
}
static void hello_cleanup(void) {
    printk( "Cleaning up hello module.\n" );
}
module_init(hello_init);
module_exit(hello_cleanup);
```

- אנחנו מגדירים את headers הדריבר רלוונטיים לקוד kernel.
- כאשר טענים את הדריבר תרחץ הפונקציה init.hello, kernel cleanup() וכאשר יורדו אותו מהדיבר תיראה הפונקציה .hello_exit()-.module_init().
- השימוש בפונקציות make נקבעת במאצעות .init-.exit. באופן כליל ערך החזרה שאינו 0 יעד על בישולו.
- נקמפל את הפרויקט באמצעות make (צריך להשתמש בספריות של הkernel). נקבע בתוצאה את hello.ko שהוא המודול הkernel שלנו.
- נתען את המודול באמצעות insmod (צריך עם sudo).
- נבדוק הדפסה של printk בלוג הkernel באמצעות dmesg.
- גמישות אפשרית: אפשר להוסיף לפונקציית-h-load_init_. אם הדריבר יכול בחלק מהkernel, הטעינה תרחץ רק פעם אחת והוא יושחרר היזכרון של הפונקציה זו, וה-exit יוריד את כל הפונקציה בקמפול (אפשר בשהמערכת תרד גם המודול ייד'). אפשר להשאיר את זה גם כאשר אנחנו טענים ידנית את המודול.

```
static int cake_init(void) {
    printk( "The code to fail\n" );
    return -1;
}
```

דוגמה לבישולו (fail/msg.c): כאשר אנחנו מחדירים בטעינה ערך שלילי, וכן הדריבר לא יטען. כאשר נבצע modprobe נראה את הודעה השגיאה המתאימה לערך החזרה שהזדמנו. לפני שהזדמנו את ערך השגיאה, אנחנו מדפיסים את ההודעה לנו על כל ניסיון טעינה נראה הודעה ב-dmesg. למשל עבור 1 – קיבל "Operation not permitted".

```
printk(KERN_DEBUG "msg: Debug\n" );
printk(KERN_INFO "msg: Info\n" );
```

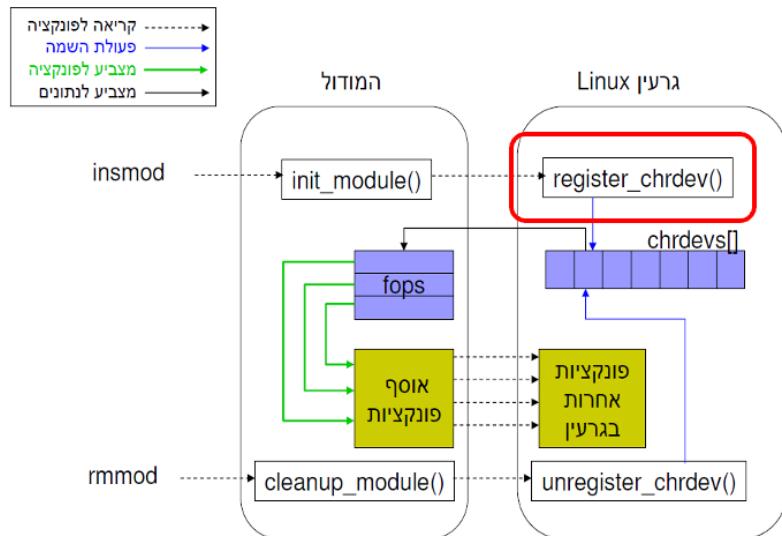
רמת לוגים (msg/msg.c): אפשר להגדיר LogLevel שונה. גרים לה-panic (panic.c): מקרים את המערכת.

פקודות שימושיות:

```
lsmod
insmod hello.ko # load
rmmod hello.ko # unload
dmesg
modinfo hello.ko
```

תרגול 5 (התקנים)**התקן Character**

הfonקציה () register_capability מקבלת כפרמטר את החתימות של הפונקציות שמערכת הפעלה מצפה שאנו חנו נתמוך בהן בטור דרישת. ה-"capability" הוא שם כללי לסוגי התקנים האפשרים: chrdev, blockdev וכו'.

ה-flow הוא זה:

- בשימושים insmod וטוענים את המודול רצה הפונקציה () init_module() שמא恰恰ת מבני נתונים.

- קוראים ל-() register_chrdev: הפונקציה chrdev רושמת את ה-device פונקציית structChrdev, כל רשומה במערך היא מצביע ל-structChrdev[] בשם fops המכיל את הגדירות של כל הפונקציות שמערכת הפעלה מצפה מאיינו לממש. אוסף הפונקציות יכול לקרוא לפונקציות אחרות בקורס. בשימושים rmmod שמסירה את המודול, מצופה לעשות () unregister_chrdev שמצויה אותן מהמערך של הקורן.

הfonקציה register_chrdev מקבלת 3 פרמטרים:

- major – לכל דריבר במערכת שתמוך בהתקן יש מספר major שמצויה אותו והואique (בין 1 ל-254). אפשר לספק בפרק 0 ומתקבלים מספר פניו באופן דינמי.
- name – שם – שם להתקן.
- .open, read, write, llseek, ioctl, flush – מבנה שמכיל את חתימות הפונקציות שמצויה מאיינו לממש: fops

יצירת התקן: בסופו של דבר ה-axnomin האובייקטים מיוצגים בקבצים, אך גם את ה-character device, ניתן נציג באמצעות קובץ. על מנת ליצור התקן וירטואלי שננהל אותו, משתמש בפקודה mknod המקבלת שם (name), סוג התקן (type) את המספר המזרוי שמצויה את הדריבר (major), מספר מינורי שמצויה את התקן שהדריבר מנהל כי הוא יכול לנוהל במאן (minor).

דוגמה ראשונה (CHARDEV1/chardev.c):

תחת DEVICE SETUP נגידר את המבנה של **fops**: כל פונקציה שאנו תומכים בה מומפה לפונקציות שאנו ממשים עבורי read, write, open וכו'. את ה-owner נשאיר ל-THIS_MODULE, זה אומר שאם הדריבר עסוק ומטרב בהתקן מסויים, לא ניתן יהיה לבצע לו unload תוך תוך שימוש. משתמש ב-".". בטורunload register_chrdev(major, minor, &Fops); השווים ב-struct.

```
struct file_operations Fops =
{
    .owner          = THIS_MODULE,
    .read           = device_read,
    .write          = device_write,
    .open            = device_open,
    .release        = device_release,
};

major = register_chrdev( 0,
DEVICE_RANGE_NAME, &Fops );
unregister_chrdev(major, DEVICE_RANGE_NAME);
```

- ב-device_open אנחנו מדליקים דגל שמצויע על כך שאנו "עסוקים", וב-device_release מכוונים אותו.
- ב-device_write נבצע get_user שיאפשר קריאה מתוך ה-buffer המתאים של היוזר ובתייה שלו. לשטנה שלנו باسم the_message.
- ב-device_read אנחנו פושט מדפסים את ערך ההודעה the_message בתוך לוג בקורס. משתמש אנחנו מחזירים ערך של שגיאה.
- פונקציית init_simple_init_register_chrdev(major, minor, &Fops); שנקרא ל-register_chrdev עם 0 (ה挈אה דינמית), שם התקן, ומצויע ל-fops שהגדכנו קודם. בפונקציה simple_cleanup נקרא ל-unregister_chrdev(major, minor). עם ה-major שקיבלו ושם התקן.

נרי:

- נבע insmod כדי **לטעון את הדрайבר שלנו**, נקלט מספר major..
- **יצור התקן** עם אותו מספר major באמצעות mknod – ואז מערצת הפעלה תיתן לדрайבר שלנו לנהל את התקן.
- כתוב להתקן (שהוא קובץ) מחרוזת hello באמצעות, ובשנעשה cat, נקלט שגיאה. בלוג הernal (dmesg) נראה את תוצאת read-.read. לצד זה נראהalogים של open-write-release ולחדר מכך open-read-release.
- נשים לב כי אם נרים > cat לקובץ, הוא יהיה פתוח (open), וכן אם ננסה במקביל למחוק אותו עם rmmod נקלט שגיאה של use in Module chardev is in use עבור owner ב-fops.

:IOCTL

נרצה להוכיח את יכולות שאנו תומכים בהן, מעבר ל-read/write. למשל, נרצה שההודעות שנכתבות להתקן יהיו מוצפנות בהינתן פקודה מסוימת, ולבטל את הצפנה המידע בהמשך. הפונקציה **ioctl** מאפשרת לבצע פעולות מיוחדות נוספת:

- מקבלת ברגיל את המבנה file שהמשתמש פתח.
- מקבלת מספר מזהה, איזה ioctl המשמש רצוח ברגע (למשל הצפנה).
- מקבלת פרמטר לפקודה (1 – מוצפן, 0 – לא מוצפן).

:(CHARDEV2/chardev.c)

```
static long device_ioctl( ... ){
    if( IOCTL_SET_ENC == ioctl_command_id )
    {
        printk( "Invoking ioctl: setting encryption "
               "flag to %ld\n", ioctl_param );
        encryption_flag = ioctl_param;
    }
    return SUCCESS;
}

#define IOCTL_SET_ENC _IOW(MAJOR_NUM, 0, unsigned
long)
```

- הקוד דומה מאוד לקודם, רק שכן אנחנו תומכים ב-ioctl. נגידו את הפונקציה – אם מזהה הפקודה הוא של הצפנה, נעדכן את המשתנה הגלובלי encryption_flag לפי הParmater שקיבלנו.
- בפונקציה device_write נבדוק אם הדגל דלוק ואז נבע ההזה לבלתו בכטיבה שלו ל-the_message.
- הגדרנו major ובו מספר פנה ל-device-encoder, וגם את IOCTL_SET_ENC: אם משתמש פנה ל-encoder, ושולח את הפקודה של הצפנה, הפונקציה **זו מבטיחה לנו שלכל driver יהיה המספרים שלו עברו ה-IOCTL באופן ייחודי**. המספר הזה נוצר באמצעות שילוב של 0, MAJOR_NUM וטיפוס שנצפפה לקבל.
- הגדרנו user_chardev, זה המשתמש שմדבר עם ההתקן באמצעות הממשק של ה-driver, קורא לפונקציות המתאימות, רושם את ההודעה ברגיל, ואז מפעיל את הצפנה באמצעות ioctl, ורושם שוב את ההודעה.

פקודות שימושיות:

```
insmod chardev.ko

mknod /dev/simple_char_dev c 240 0
chmod 777 /dev/simple_char_dev

echo "hello" > /dev/simple_char_dev
cat /dev/simple_char_dev # display contents of file
cat > /dev/simple_char_dev # write to the file until Ctrl+D

rmmod chardev
```

2 – מערכות קבצים

מערכות קבצים

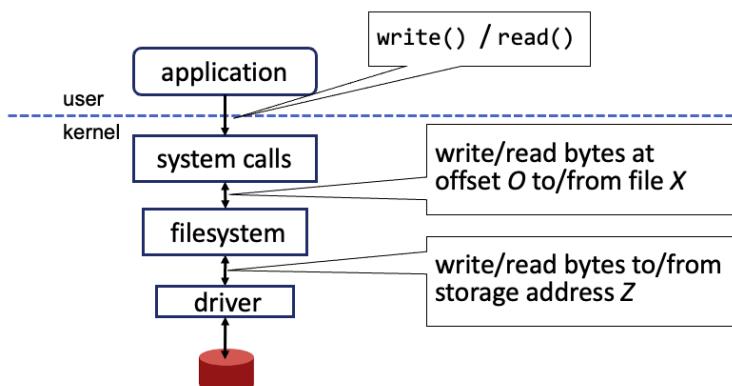
מבוא

קובץ (File): באביסטרקציה, קובץ מורכב משני חלקים:

1. **Data**: רצף בתים שאפשר לגשת לכל offset בתוכו.
2. **Metadata**: דאנא על הדאנא – התכונות של הקובץ: בעלים, גודל, הרשות גישה, מתי נוצר וכו'. כל מה שחוור מה-**metadata** בשם **stat** הוא syscall

הדאטא יכול להיות לא חסום (תאורטית) ואין לו שימושות מבחינת מערכת הפעלה. לעומת זאת, ה-**metadata** מוגדר ע"י מערכת הפעלה, זה בעצם struct עם שדות. בغالל ההבדלים האלו, הדאנא וה-**metadata** נשמרים אחרת באחסון. יש לאבסטראקטיה של הקבצים שתי תוכנות שמערכת הפעלה צריכה לספק:

1. **קורהנטיות (Coherence)**: כל עדכון שקשרו לקבצים שתחילה עשה, יהיה **visible** בצורה מיידית לכל שאר התהילכים. כמובן, יש מרחיב משותף של קבצים שבכל התהילכים משתמשים, וכל שינוי שתהיליך A עשו, כל התהילכים מיד יראו.
- a. את הקורהנטיות מספקת מערכת הפעלה – משתק syscall של הקבצים. בהרבה מקרים, עובדים עם API של שפת תכנות מסוימת עבור גישה לקבצים, והימוש קורא ל-**syscall** מ אחורי הקלעים. **אין התchingיות שմבצעים syscall על כל פעולה שמתחבצת על הקובץ** (יבולים לאಗור באפר פנימי).
- b. למשל, עברו קוד פיתון שפותח קובץ לבתיבה וכותב אליו תוכן, אם הקוד יפתח את הקובץ לקריאה, הקריאה יכולה לחזור עם תוכאה ריקה. זה קורה עם מתודת **write** של syscall לא ביצעה **write** מהשיקול של אגירת הכתובות, لكن הקובץ עדין ריק.
2. **עמידות (Durability)**: שינויים שתחילה עשוה במרחב הקבצים, ישמרו בצורה persistent בהתקן אחסון, אך גם אם מבאים את המחשב לאחר העלייה כל העדכנים שנעשו לפני כן במרחב הקבצים ישמרו.
- a. בעולם אידיאלי, היינו עונבים על שתי הדרישות בחת-חת. הבעייה היא שהתקני אחסון הם איטיים ביחס למעבד – פועלות IO על התקן אחסון לוקחת מילישניות, לעומת זאת פקודות מכונה ע"י מעבד. **לא נרצה לחוכות syscall יסייע פועלות IO ולא יחוור עד שהעדכן יהיה persistent באחסון**.
- b. לכן, לא נבטיח עמידות מיידית. נבצע את IO בזורה אסינכרונית, נקבל זזרה תשובה לתחילה לפני לפני לפני IO. יסתהים, והעדכן יגיע להתקן האחסון בהמשך (laziness).

מערכת קבצים (File System): תת-מערכת בקרNEL שתפקידה למשת את אבסטראקטיה הקבצים על התקן אחסון בלשנו. ה-**FS** מתפקיד בסוג של **תמונה** – מצד אחד מקבלת בקשות מהטהילכים בצורה של **syscalls** (לבתו B בתים באופסוט O לקובץ X). היא צריכה להבין איזה פועלות IO יש לבצע מול האחסון, ואיפה הבטים הרלוונטיים יושבים באחסון (לבתו B בתים לבתות Z באחסון). היא מתרגמת את **בקשות IO**, מגישה אותן לדרייבר של התקן האחסון, ובאשר חוזרת תשובה מחדרה אל ה-**IO syscall**.

הנקודות מוקלות בשלב זה:

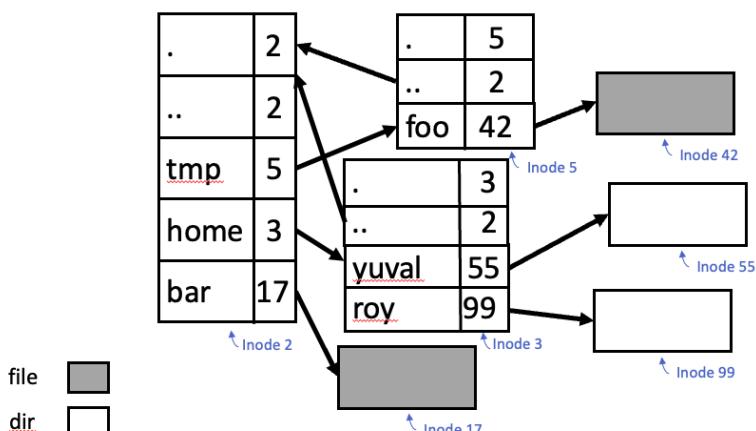
- למערכת הפעלה יש FS ייחיד שמנהל התקן אחסון יחיד.
- כל syscall גורם ל-IO ולא חוזר עד שה-IO מסתיים (בסתירה ל-**durability**) (durability-to-IO), עובדים בצורה סינכרונית.

מבנה מערכת הקבצים

inode: האובייקט שמייצג קובץ במערכת הפעלה נקרא **inode** או **node**. כל אובייקטinode הוא מבנה נתונים, שהשדות בו כוללים את ה-**metadata** של קובץ ויש לו גם "מצביים" אל הדאנא של הקובץ. כאמור, הוא מכיל את כל האינפורמציה ש-**FS** צריך כדי לבצע פעולה על הקובץ. הוא **inode**, נשמר בהתקן האחסון. מערכת הפעלה מזהה nodes במאזנות מזהה מספרי ייחודי שנקרו **inode number**. גם המיפוי מ-#**inode** ל-**inode** הוא .inode

מרחב שמות (namespace): מרחב שמות מתיחוס לקבוצת ערבים (שמות) שימושים לזהוי של אובייקטים. פנימית, מרחב השמות שבו מערכת הפעלה משתמשת הוא המרחב של מספרי **inode**: לכל קובץ יש שם ייחודי והוא -#**inode** שלו. השמות שאנו מכיריהם **c/b/a**, נקראים **path names**, והם מרחב שמות היררכי עבור הקבצים, שמערכת הפעלה חושפת עבורה התהילכים. חשוב להבין שהשמות בשני מרחביו השמות מתיחוסו לאותם אובייקטים, ל-**inode**: שמות שונים לאותו אובייקט.

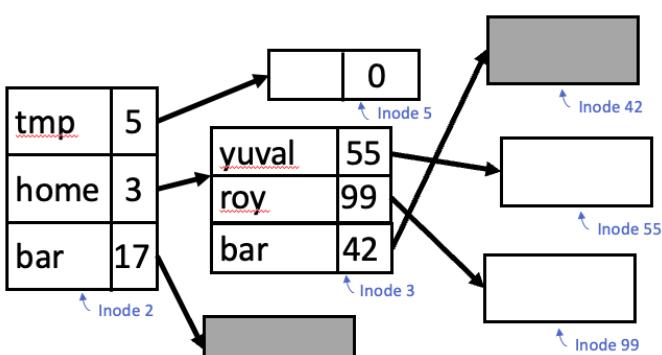
ספריה/תיקיה (directory): ספריה היא inode מיוחד, שהדאטא שלו מכיל הצביעות ל-inodes אחרים. לעומתinode#, שמיון לבבייה לאו רק בתוכן של הדאטא שלו, מכל בוחינה אחרת היא inode# כל דבר עברו ספריה ה-**FS** יודע פשוט לפרסר את הדאטא ולהתיחס אליו. נשים לב כי **ספריה אינה קופסה שבתוכה ישנים קבועים** (כפי שראויים ב-**UI**(G)), הספריה רק מצביעה על קבועים ומספרות אחרים.

המרחב ההיררכי של שמות הקבצים הוא בעצם עז, כאשר הכתובים הפנימיים הם inode של ספריות, שמצביעים על inode# אחרים, והעלים הם inode של קבועים. השורש של העץ הוא ספריה בשם **root directory** (מזהה על-ID 2). בפועל, ה-**inode# 2** הוא struct שמכיל בעצמו רק את-**metadata** והצביעה כלשהי אל הדאטא (נחסך בציור). בכל ספריה, ה-**inode#** מאותחל עם שתי הצביעות: אחת בשם ". ". שמצוינה ל-**inode#** עצמו, והשנייה בשם ".. ". שמצוינה להורה של ה-**inode#** במרחב ההיררכי.

פעולות שניתנו בצע במערכת הקבצים:

- **mkdir**: יצירת ספריה `/home/mad`. מוצאים inode חדש שמקבל את המזהה 13, מסמנים אותו כ-**inode#** של ספריה, ומתחילה את הדאטא שלו עם הרשומות ". ". שמצוינה לעצמו ו-". ". שמצוינה להורה 3 (`./home`).
- **open**: יצירת קבוע בשם `tmp/foo`. כאן לא היינו מסמנים בספריה, הדאטא היה ריק ומסמל קבוע 0.
- **rename**: העבודה שנחננו מדברים על מרחב שמות שהוא בעצם עצם של הצביעות, מאפשרת לבצעปฏילות פועלות מעניינות על המבנה שלו. למשל, פועלה `rename` – שינוי המיקום של מה שמשנה את ה-**inode#** במרחב השמות ההיררכי. כאן אנו מביצעים "הזהה" של `foo` (`tmp/foo`) ל-`bar` (`tmp/bar`).

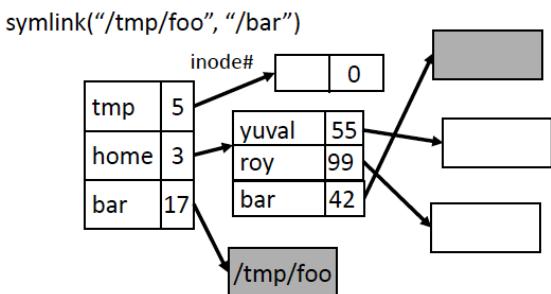
- ציריך למחוק את הרשומה `foo` שמצוינה ל-**inode# 42** רשומה עם 0, בולמר `null`.
- להוסיף רשותה חדשה `bar` בתוך **inode# 42**. שמצוינה ל-`inode# 42` בטעות בעז. תכונה נוספת וחשובה של ה-**inode#** של הקובץ עצמו לא משתנה וגם לא הדאטא שלו, אין פה באמת "תזוזה" של הקובץ – מדובר רק על **שינויים של הצביעות בעז**. תכונה נוספת וחשובה של מערכת הפעלה דואגת לשיקום היא **אוטומציות** – כל תהליך שעבוד עם מרחב השמות, חייב לראות אותו במצב שלפני ה-**rename** או אחריו – לא TOR בדי.
- **linking**: אפשרות ליצור הצביעה חדשה אל **inode#**, בפועל נותנת ל-**inode#** שם נוסף במרחב ההיררכי. מייצרים רשותה חדשה בתוך **inode# 5** שהיא ריק, שמצוינה אל **inode# 17** שמתאים לשם `bar`. במרחב הפנימי, השתו, לכל **inode#** יש מהזהה ייחודי **#inode#**, אבל במרחב ההיררכי יוכולים להיות לו כמה שמות (כמה מצביעים).
- המוטיבציה לפועלות הלינק הוא לאפשר שימוש שונים לאותו דאטא מבלי צורך להעתיק אותו. וש גם שימוש טכנית, זה אומר שכדי ש-**inode#** ימחק, צריך שלא יהיה אליו יותר הצביעות. **מערכת הפעלה מתחזקת** reference count
- קיימים גם syscall הופכי בשם `unlink`, המסיר הצביעה מה-**inode#** והוא מוריד את ה-**ref count** ב-1. אם לאחר הסרת הצביעה עדין ה-**ref count** אינו 0, ה-**inode#** אינו נמחק כי הדאטא שלו נגייש בשם אחר. בולמר, מערכת הקבצים **לא תומכת בפעולת מפורשת של מחיקת קבוע** – היא מארשת רק למחוק שמות מרחב השמות ההיררכי, ובאשר לקובץ מסוים אין יותר שם במרחב, הוא נמחק מבונן הרגיל – הדאטא שלו נעלם.

Path name resolution

תהליך שבו הkernel מתרגם שם במרחב השמות ההיררכי (path name) למספר inode (path) למספר inode name, קוראים **path name resolution**. הדבר, מדובר במעבר פשוט על המסלול בעץ הנסיבות שמודגער ע"י ה-**path**.

תחילת הטויל בעז: נקודת ההתחלה נקבעת ע"י הצורה של ה-**path** שהתהליך מעביר (מבקש לעשותו לו **resolution**):

- **ABSPATHI** – אם המסלול מתחילה ב-/ מתחילה inode#/ של השורש.
- **RELATIVEI** – אם המסלול לא מתחילה ב-/ ומתחילה בספרייה הקיימת (CWD) של התהליך. ה-CWD זה פשוט מזהה של inode# שמתוחזק ב-PCB של כל תהליך, ורקם syscall `chdir` בשם `chdir` שמאפשר לשנות אותו (באמצעות פקודה `cd`).

symbolic link: המטרה דומה למטרת של-link רגיל – להוסיף שמות במרחב השמות היררכי של הקבצים. בשונה מלינק רגיל, link סימבולי לא יוצר הצבעה ל-node ספציפי, אלא יוצר הצבעה במרחב השמות. link סימבולי יוצר inode חדש שהדואטא שלו מכיל את המסלול שלו מוצביע, והוא מצוין ב-node symlink בעודרת ביט ב-metadata שלו. באן למשל משתמשים ב-symlink כדי ליצור link סימבולי מ-/tmp/foo/bar למסלול tmp/foo/bar/. האפקט של זה הוא הקצאה של inode חדש, שהדואטא שלו יכול את המחרוזת tmp/foo/bar/. והצבעה (רגילה) על-/tmp/foo/bar/. לעומת זאת, כתיבה של רשומה עם המפתח bar שמצוינהinode-bar ב-node tmp/foo/bar/. בדומה, כתיבה של רשומה עם המפתח bar שמצוינה inode-bar ב-node tmp/foo/bar/. בטור הדואטא של ספריית השורש.

האלגוריתם: מוגדר על ידי פונקציה וקורסיבית בשם resolve, המקבלת inode של ספרייה שממנה מתחילה החיפוש, ואת המסלול:

resolve(inode, path):

```

# initially, inode is either root or cwd,
# depending if path is absolute or relative
if "/" not in path:
    return lookup(inode, path) # search for "path" in inode, which
                                # is assumed to be a directory
first, next = path.split("/")
nxt_inode = lookup(inode, first) # errors if inode isn't a directory
if nxt_inode == NULL: error # not found
if nxt_inode.isSymlink():
    next = contents of inode's file + "/" + next # /bar/baz ->
    return resolve(inode, next)                  # /tmp/foo/baz
else: return resolve(nxt_inode, next)
  
```

- מסתכלים על החלק הבא במסלול שנמצא בין '/' ו-/, ומתקדים לשם.
- בודקים האם path לא מכיל '/' או אם זה המצב הסטימי הטויל וצריך לעבור על רשימת הצביעות של הספרייה ב-node-path ושם למצוא את המתאים lookup-ל-path באמצעותם.
- אחרת, יש لأنן להתקדם בטויל – ומסתכלים על החלק הראשון שלו. first מחפשים את הצביעה המתאימה ל-first.
- אם היא לא קיימת זו שגיאה.
- אם מדובר ב-link סימבולי, קוראים את תוכן הדואטא שלו, מחברים לתחלת המסלול הנוכחי וממשיכים בטויל.
- אחרת החיפוש מתקדם ע"י קרייה רקורסיבית ל-node-path עם מה שמצאנו ועם שרירת המסלול.

הערות לגבי symbolic links

1. link סימבולי מצביע ל-path שירוטי, בעוד של-link רגיל מצביע ל-node ספציפי. זה אומר של-link סימבולי יכול להיות link קוראים hard link כי הוא תמיד מצביע ל-node.
2. המוטיבציה לצורת העבודה עם link סימבולים, היא שימושה היררכי בול בתוכו את כל מערכות הקבצים, לא רק מערכת קבצים אחת. לכן בעדרת link סימבולי אפשר להציגם יחד לאחרת (נניח link מdisk-usb). לעומת זאת, link רגיל מוגבל להציגם רק ל-inodes שנמצאים במערכת הקבצים שלו (מרחיב מספרי ה-node הוא פרטי).
3. **مسلسلים מעגליים**:

- a. link סימבולים – כמו הצביעה לנטייה עצמה. זה יכול להזכיר את אלגוריתם resolution לולאה אינסופית. **פתרונות את הבעיה** זאת ע"י הגדרת threshold של מספר הלינקים הסימבולים שהוא מוקן לעבר דרכם כאשר הוא עושים resolution. זהו פתרון שמנני: הוא יתפס כל מעגל, אבל יתכן שישizar שגיאה גם על מסלול שהוא לא מעגל, כי הוא פשוט מסרב לעبور דרך "יותר מדי" link סימבולים.
- b. linkים רגילים – לא מהו link סכנה לבנסה לlolאה אינסופית. הסיבה היא שכל מעבר על link רגיל מקצר את path-sha-resolution Path to directory העוד עלייו, לכן מבוטח שהוא יסתום. הבעיה היא אחרת, וקשורה לתוכניות שורחות לטויל על מרחב השמות, נחשוב על תוכנית גיבוי: צריכה לסרוק את כל הקבצים באיזשהו תת-עץ. אז היא עברת על כל הרשומות בספריה, וככנתה וקורסיבית לכל ספרייה שהיא מוצאתה. לתוכנית זאת אין צורך link סימבולים ולן היא יכולה להתעלם מהם. עם זאת, היא לא יכולה להעתלם מרשומה שמצוינה על ספרייה, ואם יש מעגל של links בסכנת תוכנית זאת תיבנש lolאה אינסופית. כדי לפתור את הבעיה זאת, פשט אוסרים על יצירת מעגל בעדרת link רגיל, ואוסרים על ביצוע link לספרייה. גם זה פתרון שמנני: לא כל link לספרייה יוצר מעגל, אבל אכן כל link שיוצר מעגל חייב להיות link לספריה (שמצוינה לספריה שמצוינה שוב עצמה).

שאלות:

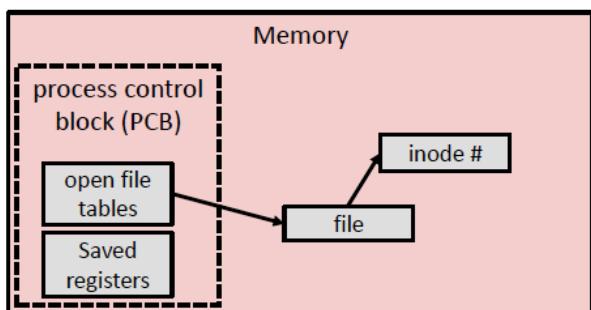
- **כמה hard links יש למספריה חדשה?**
2, ההורה מציביע אליה, וגם הספריה עצמה.
- **מה תהיה הבעה אם נעשה כמו BFS ובודק אם כבר ניתן ב-`resolv` כדי לזהות מעגל?**
זו לא בהכרח נכונה. נניח שיש לנו את הנתיב `f/e/a/b/c/d`, והוא linking סימבולי ל-`a`. תוך כדי `resolution` ניבור ב-`a`/פעמים, אבל זה לא יגרום לו לולה אינסופית, ונסיים ב-`f/e/a/d`.

גישה לקבציםעובדת עם מספרי inode:

- הסיבה **שלא משתמשים במיקום של inode** בהתקן האחסון, אלא ב-#inode הוא משיקלי `indirection`. נראה בעתיד אלגוריתמים של FS שבهم המיקום של inode באחסון לא יהיה קבוע, הוא כל הזמן יוז. השימוש ב-#inode מאפשר גם שימושים הבאים: צריך רק לעדכן מבנה נתונים של מיפוי מספרי inode למקומות.
- **הסיבה שלא מוחאים paths** לפי השם שלו במרחב היררכי, היא כי מדובר בשמות שהם לא חד משמעות. ה-path יכול להשתנות ע"י `rename`, וגם יכולים להיות מהם אל אותו inode.

מזהה של אותו קובץ – fd (File Descriptor): כל עבודה עם קובץ מתחילה ב-`open`, שמצוין את ה-`inode`,(syscall) Windows זה נקרא handle. הרעיון הוא שככל syscall שיקבלו אותו כפרמטר, יעבדו על הקובץ שנפתח ע"י `open`, גם אם ה-path כבר לא יהיה קיים או יתאים ל-`inode` אחר.

למה לשימוש בעוד סוג מזהה גנרי ולא לעבוד פשוט מול ה-#inode? הסיבה היא שהאבטורקציה שה-syscalls מייצגות, היא של אובייקט שהוא `byte stream` (כמו `pipe`). **לכן הממשק מוגדר בצורה גנרטית, עם fd, ולא קשור דווקא ל-`inode` שהוא מושג שקיים ורק עבר קבצים ולא בהכרח עבר אובייקטי byte stream אחרים.**


```
struct file {
    struct inode *f_inode;
    atomic_long_t f_count;
    fmode_t f_mode;
    loff_t f_pos;
    ...
};
```

ה-`fd` הוא אינדקס למערך שנמצא ב-`PCB` של התהילין, שנקרא **open file table (oft)**, כאשר כל איבר במערך זה מצביע בדרך כלל לאובייקט שנפתח. כאשר יש קריאה ל-`open`:

- מבצעים `resolution` ומתרגםים את ה-path שתהילך מעביר ל-#inode, ואז מכנים הצעה במקום המתאים במערך זה מצביע בדרך (בזמן הפיזי) שיאפשר לשאר syscalls לעבוד על האובייקט שנפתח.

הדבר המתבקש הוא ליצר אובייקט שיכיל את מספר ה-`inode`, מה שיאפשר לכל syscall עתידי על ה-`fd` לעבוד על אותו `inode`. אבל יש בעיה: אנחנו צריכים לשמור עוד נתונים על מצב ה-`fd` – כמו ה-`offset` שבו אנחנו נמצאים בקובץ. לכל `fd` יש `offset` משלו – גם אם תהילך פותח קובץ פעמיים וקורא ב-`fd`-אחד, הקריאה על ה-`fd` השני היא בתחילת הקובץ. **לכן נשמר מבנה file בשם file שיכיל את כל השדות הרלוונטיים ומידע על מצב ה-`fd`:**

- הצעה ל-`inode`.
- ה-`mode` שבו נפתח הקובץ.
- ה-`offset` בקובץ.

דוגמאות:

- **IMPLEMENTATION()**: המשמעות של `(fd1,fd2)dup(fd1,fd2)` היא להוסיף מצביע אל ה-`file` struct של `fd1` מהמקום ב-`oft` של `fd2`. העובדה הזאת מחייבת שב-`file` יהיה מנגנון של `ref count`.
- **IMPLEMENTATION()**: מאחרו הקלעים, מוקצת אובייקט שמייצג את ה-`open`, שמכיל באפר שבו נاجر המידע שנכתב ל-`pipe` וממנו המידע נקרא. כל אחד מה-`fd`-ים שה-`pipe` syscall מצביע לאיזשהו struct file שבתו מצביע לאובייקט של `pipe`.
- **IMPLEMENTATION()**: علينا לשכפל את הקבצים הפתוחים של תהילך ההורה שקורא ל-`fork`. ב-`PCB` של תהילך הילד מייצרים עותק של ה-`oft` של ההורה, ויש לכל `file` struct שני מצביעים – אחד מההורה ואחד מהילד. פעולה על קבצים בהורה ישפיעו גם על הילד ולהיפן.

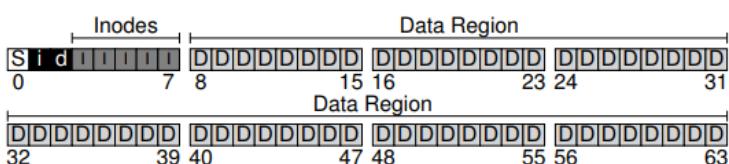

IMPLEMENTATION

אנו צריכים לתכנן מבני נתונים לייצוג קבצים על התקן האחסון, יש כאן שתי בעיות:

1. **מיפוי** – בעיית המיפוי מורכבת משני חלקים:
  - א. מיפוי #inode למקום inode באחסון.
  - ב. מיפוי offset + inode למקומות הדאטא באחסון.
2. **ניהול משאבים** – ניהול המקום הפנוי באחסון, על מנת להקצות ולשחרר inode-ים וגם מקומות באחסון עבור דאטאותם. האילוץ העיקרי הוא שיש לתחזק את זה על האחסון כדי שהוא יהיה persistent. אם כך נדרש לעבד בבלוקים (ণיכח 4KB).

נתහיל מימוש של מערכת קבצים פשוטה שנקראת **VSFS** – very simple FS

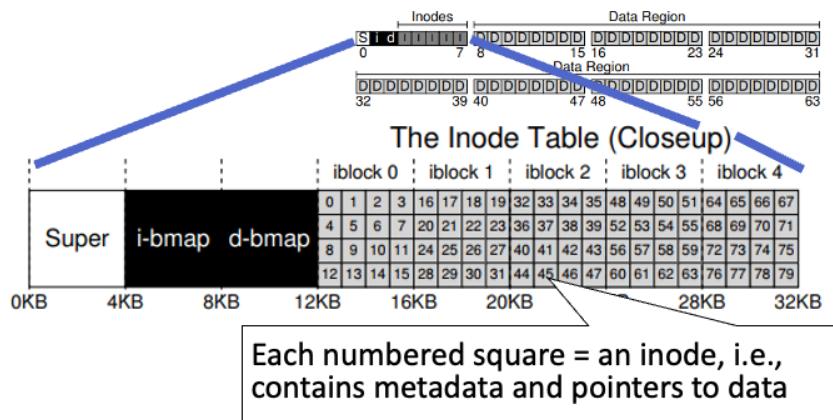

בדיקה עם בלוקים באחסון:

נניח שיש לנו התקן אחסון עם בלוקים בגודל של 4KB, ושיש 64 בלוקים. מרחב הבटובות של התקן מורכב מ-64 בלוקים והפעולות הנתמכות הן כתיבה/קריאה של בלוק בשלהמו.

- 90% מהבלוקים משמשים לאחסון דאטא.
- 5 בלוקים עבור inode – מערך של inode, מספר הקבצים האפשרי חסום כי מספר inode-ים חסום.
- בלוק נוסף עבור bitmap (daglim) שמראה אילו inode-ים מצויים בשימוש.
- בלוק נוסף עבור bitmap של בלוקי הדאטא.
- בלוק נוסף בשם superblock ש מכיל את המיקום של כל מבני הנתונים.

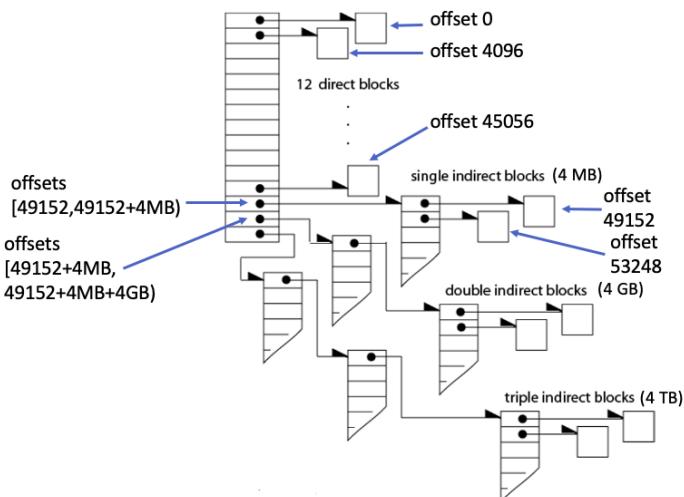
פתרון הבעיה:

עבור בעיית המיפוי (1b) – הפתרון הטריונייאלי הוא להשתמש ב-node של inode-ההשנה (ה-pte) בזיכרון. הבעיה שהשיטה זו מגבילה מאוד את גודל הקובץ, לייצוג של מקומות של הבלוקים באחסון, שהם הדאטא של הקובץ. הבעיה שהשיטה זו מגבילה מאוד את גודל הקובץ, לייצוג של קבצים בגודל של עד K בלוקים. נשתמש ב-PT, במאיצעות indirect pointers (ב-PT, במאיצעות indirect pointers).

- יהיו בינה שדות של הצבעה ושירה.
- אח"כ ככמה שדות של pointers indirect – double indirect pointers לdatata – double indirect pointers indirect pointers וכו'

דוגמא לביצוע המיפוי מ-offset לבלוק הדאטא המתאים:

- 12 הבלוקים הראשונים של הקובץ הם בהצבעה ושירה. לכל אופטט מחלקם אותו ב-4096 כדי לקבל מצביע לבלוק שמכיל אותם.
- האופטטים בין 49152 ל-49152+4MB מצביעים מה-indirect pointer הראשון. צריך לגשת לבלוק שהוא מצביע אליו, שם מביל אותו.
- שם 1024 מצביעים, שמחילקים את התווות לבלוקים של offset 4096 בתים. כמו קודם, ע"י חלוקה של מקום ה-offset מהקובץ בטוווח יודיעים מי המצביע שמתאים ל-offset שלו.

"יצוג ספירה פיזית על האחסון: דבר על הדטה-stream של בתים, אבל חשוב להפנים שעל התקן הדטה זה ישמור בדיק באופן שראינו: בחלוקת לבוקים, כאשר חלום מוצבעים ע"י direct pointers, חלום ע"י indirect pointers, הכול תלו בכמות הרשומות שיש בספריה. אנו יודעים שהדטה צריך להכיל רשימה של זוגות <name, inode#>, נציג את זה באופן הבא:

- כל רשומה מתחילה ב-header של 7 בתים שמכיל את מספר ה-inode שלו מצבע אליו (4 בתים), אורק הרשימה יכולה
- (2 בתים), ואורך השם ברשימה (בית 1 – כולל השמות מוגבלים באורךים ל-255 תוים).
- כל פעם מתקדים במספר הבתים שרשום ב-recrlen כדי הגיעו לרשומה הבאה.

unlink("supercalifragilisticexpialidocious")

נכיח שעושיםunlink:

inode # (4B)	recrlen (2B)	Strlen (1B)	name
500	8	1	.
700	9	2	..
12	10	3	foo
0	41	34	supercalifragilisticexpialidocious
36	10	3	bar

- מספר ה-inode שהוא רשומה מצבעה אליו מואפס – מה שמעיד שהוא לא בשימוש.

אם רצים עכשוויו ליצור רשומה חדשה, עם השם bla, הקוד של מערכת הקבצים יכול לראות שיש באן רשומה פנוייה ולהשתמש בה. בזאת העבודה רשום שגודל הרשימה (recrlen) גדול מאוד השם (strlen), זה אומר שאם עכשווי יוצר עוד קובץ, אפשר לחקח את הרשימה הזאת ולפצל אותה לשתי רשומות, ולהשתמש במקום ה-spare הזה במקום לאבד אותו.

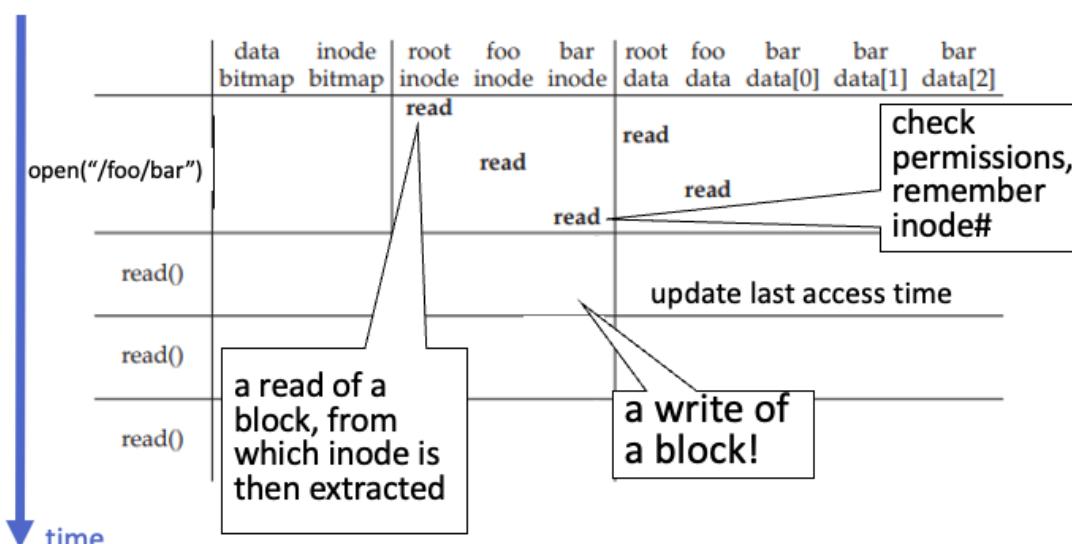
驗證 kernel 在 FS 上的動作: ציר הזמן הוא מלמעלה למטה, ובציר ה-X אנחנו רואים חלוקה לבוקים בהתקן האחסון וצורת הגישה.

(1) תהליך מבצע open ל-/foo/bar

- כדי לבצע את path-resolution ל-path זהה, הkernel צריך לראות אם יש רשומה בשם foo בדטה של ספריית ה-root. לשם כך, הוא צריך לקרוא קודם את ה-inode שלו (לקראת הבלוק שבו ה-inode נמצא). ה-root הוא תמיד inode# 2 لكن אפשר לגשת אליו בקלות.
- ב-inode בו הוא מופיע בתחום המיקום של הבלוק הראשון בשם foo עם מספר ה-inode שלו שאלוי היא מצבעה.
- הוא מוצא שם את הרשימה בשם foo עם מספר ה-inode שלו שאלוי היא מצבעה.
- **kernel קורא את ה-inode, ומשם מקבל מצבע לבлок הדטה וקורא אותו.**
- הוא מוצא שם את הרשימה בשם bar עם מספר ה-inode שלו,.bar, ואפשר לבדוק את הרשותות (אם בכלל מותר לגשת לקובץ). **אם כן, kernel מקבל fd, וגם struct file מתחאים.**

לאחר חזרת ה-open מבצעים read

- התהליך עושה read על ה-fd שקיבל. המטרה היא להגיע לדטה של הבלוק הראשון בקובץ. ה-inode#.fd נגייש דרך ה-fd וכן הקוד בkernel יכול לחשב את מיקומו באחסון ולקרוא אותו. זה נותן את המיקום של הבלוק הדטה ואפשר לקרוא לו.
- **חלק משדות ה-metadata של ה-inode עדכון לאחר גישות לקובץ – בפרט שדה time –** בפרט שדה time. לכן, הkernel מעדכן את השדה זהה וכוכבת אותו בחזרה להתקן – צריך לבתוות את כל הבלוק. **שדה זה מכיל את הזמן בו בוצעה גישה מפורשת ל-inode:** קריאה או כתיבה של קובץ, או לספריה או שינוי לינקים. מעדכנים את השדה offset של ה-struct file (מעבר לקריאות בהמשך).

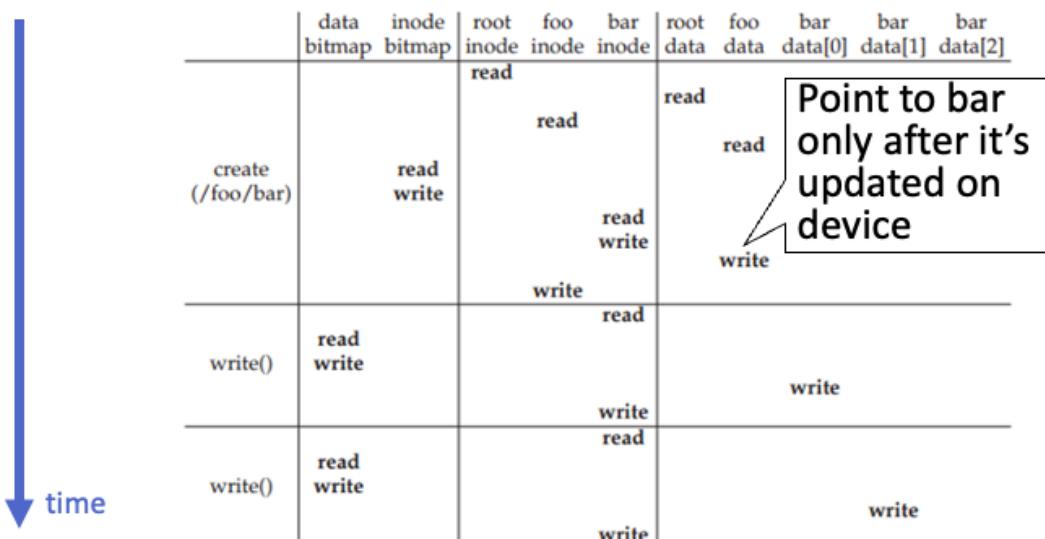

2) תהליך מבצע create ל-bar

- בסיסם ה-resolution הקernel יודע שלא קיימת רשותה בספירה foo בשם bar ולכן יוכל ליצור אותה.
- קוראים את בלוק ה-kmap inode כדי למצוא inode פנוי, מודיעים את הבית שלו, בותחים את הבלוק המעודכן בהזורה.
- השגנו inode פנוי עבור bar.
- מתחילהים את inode – רושמים את ה-pn של הבעלים של הקובץ, את הגודל (0) וכו'. בשביל זה, צריך לקרוא את הבלוק שמכיל אותו קודם, כי **אי אפשר לנתח את inode** בלבד להתקן, אלא רק את כל הבלוק.
- עבשוין אפשר לכתוב את ההצבעה אל inode של bar בדאטא של foo.
- נשים לב שיש סיבה שהכתבות נעשות בסדר זהה – לא נרצה ליציר את ההצבעה מ-foo ל-bar לפני שהinode מואתח.
- לא נרצה להיות במצב שיש ספריה שמצוינה לקובץ שאינו מואתח – לא נרצה להרים את הספריה.

לאחר חזרת ה-create מבצעים write:

- קוראים את inode של bar כדי למצוא את המצביע לבlok הדאטא שצריך לעדכן. כיוון שמדובר על קובץ חדש שהרגע נוצר, כל המצביעים שלו מאופסים, ולכן צריך להקוץ inode בлок דאטא (קוראים את ה-kmap ומצביעים).
- כיוון שדורסים בлок שלם, אפשר פשוט לכתוב את כל הבלוק. במקרים אחרים, היה צריך לקרוא קודם, לעשות את הכתבות הנחוצות, ועוד לכתוב את כל הבלוק בהזורה.
- בותבים את inode של bar – מעדכנים את שדה הגודל, את ה-access time וко'. לא נדרש בכך מה כתיבת להתקן האחסון! הבלוק שמכיל את ה-indirect קודם למקום בזיכרון, וכך המערכת יכולה לבצע את כל העדכונים שהוא צריך בזיכרון, ורק לאחר מכן לבצע פועלות IO ולכתוב את inode המעודכן על כל השדות שלו.

שאלות:

- **למה להשתמש בעץ לא מאוזן עבור מיפוי offsets במקום להשתמש ב-tree כמו ב-PT?**
לקבצים קטנים אין שום סיבה להשתמש בזאה. כל שכבה נוספת של inode-indirection מספקת של גישת IO כדי למצוא את הבלוק. רוב הקבצים הם בגודל קטן, ומספריק לו נון בלוק 1 של inode-indirection. עדיף מאשר שהכל ידרשו N רמות.
- **אם יש inode של ספריה בגודל 10MB, מה זה אומר?**
הגודל של הקבצים לא מושפע על הדאטא של inode, יש שם רק קישור בין מספר ה-offset לבין שם הקובץ. יכול להיות שהוא הרבה קבצים, או שהוא קבצים עם שמות ארכויים. זה לא אומר דבר על הגודל של הקבצים עצםם שמצוינים אליהם.

חיבור בין ה-FS ל-SO

כפי שראינו עד כה, כל syscall שמבצע היה צריך לקרוא מחדש מחדש את inode של הקובץ מההתקן. אם תהליך מבצע כמה כתיבות/קריאות לאותו בלוק ונכון כתוב אליו כל פעם בית בודד, אז כל syscall זה יצטרך לגשת להתקן האחסון. זה כמובן מאד לא יעיל, כי גישות להתקן האחסון הן מאוד איטיות ויחסית לגישות ל זיכרון הפיזי.

כדי ליעיל את התשובה להתקן האחסון, משתמש ברעיון של **paging** – נשתמש בזכרון הפיזי כ-**cache** עבור האחסון ע"י שכבת תוכנה שנתקנתה להתקן האחסון. הקוד של FS-OS עובד מול ה-page cache והוא עובד מול הדרייבר. כאשר FS פונה אל ה-page cache ומבקש לקרוא/לכתוב דף מסוים, נבדק האם הדף הזה כבר נמצא (באזשונו frame בזיכרון הפיזי).

- אם כן – הפעולה מתבצעת על העותק בזיכרון, מבלתי לגשת להתקן האחסון.
  - אם לא – ה-page cache מקצת frame חדש וponeה אל הדרייבר כדי להביא את הדף מהאחסון לזכרון הפיזי. מרגע שהדף הגיע לזכרון הפיזי, כל שאר הפעולות יוצגו על העותק שלו בזיכרון הפיזי.
- באשר קוד מבקש מה-page cache לכתבו לדף cached (התוכן שלו מעודכן יותר מהתוכן שנמצא באחסון). **ה-page cache דואג לכתבו את הדפים dirty לאחסון בركע** (בעזרת kernel threads) בצורה אסינכורונית עצמה.

הערות:

1. **המשמעות של page cache:** בצורה הקודמת שתיארנו, write syscall כמו write היה נכנס לkernel, ואז התהיליך לא היה יכול לחזור לווח על המעבד לפני שפעולות ה-I/O הנחוצות להשלמת ה-syscall היו מבוצעות. לעומת זאת עם ה-page cache, כל פעולה-write יכולה להתבצע בזיכרון הפיזי וה-syscall יחוור הרבה יותר מהר. הדטה יועבר להתקן האחסון מאוחר יותר. גם פעולה read מרווחה באופן דומה, כאשר היא יכולה לקרוא מהזיכרון הפיזי במקום לחכות להבאת הדטה מהאחסון.
2. **בלוקים:** ה-page cache עושה לבלוק בהתקן האחסון, לא רק לדאטא של קבצים, גם בלוקים של inodes. המשמעות היא שהגישה לקבצים מתיעלת מאוד, אם נחזור לדוגמה של פתיחת קובץ וקריאתו שראינו קודם: הקריאה הראשונה של ה-inode syscalls לאחרם יקבלו אותו מה-page cache.
3. **לא ביצוע פעולה I/O:** גם העדכנים של ה-node יבוצעו בזיכרון ולא יכתבו לאחסון מיד. קיומם ה-page cache לא בא בחינם. יתכן שתהיליך יבצע write, הוא יסיים, ואם עבשו המחשב יקרים – הדטה של הכתיבה לא יהיה בקובץ. יש מקרים שתהיליך חייב לדעת שמה שהוא כתוב durable באחסון, לשם כך יש את ה-**syncing**. בפועל page לא יעבור דרך FS, והוא ישבור דרך page cache ויקרא ל-A. שמאודו שככל הדטה וה-**fsync(fd)** יכתב לאחסון.

חיבור לזכרון וירטואלי: עבשו אנחנו מבינים שצורת הגישה לקבצים בkernel עוברת דרך ה-**FS**, והוא מזהה קבצים ע"י #inode#.

1. **file-backed VMA:** ראיינו שהוא מכיל את ה-#inode#, ולא את מיקום הדטה בהתקן האחסון.
2. **anonymous VMA:** נכתבם לאזור swap – אפשר לחשב עליו בתור קובץ מיוחד, ולכן הגישה אליו גם כן עוברת דרך ה-**FS**.
3. **MAP SHARED:** כל התהילכים שמנפים את אותו קובץ ימפו את אותם frames בזיכרון הפיזי, ועדכנים שהם ייצאו לקובץ בסופו של דבר. מה שמאפשר את זה הוא ה-page cache: mmap פונה לקוד ה-**FS** עם מזהה הקובץ (#inode#) וה-**offset**, וה-**FS** בתורו פונה ל-page cache ומחזיר את ה-frame שבו הדטהזה נמצאה. בכיה יצא שככל תהיליך שעשו mmap מקבל את אותו frame וווצר אליו מיפוי.

מקרה קצה: נניח שתהיליך פתח קובץ עם שם A שיש אליו link בודד, ולאחר מכן, הוא/טהיליך אחר מבצעים (A).uhlink(). זה הופך את ה-**inode#A** לבלתי נגייש במרחב השמות היררכי, ולכן FS יכול לשחרר את ה-**inode#A** ואת בולקי הדטה (=מחיקת הקובץ). אבל, הקובץ בן נגייש במובן מסוים כי יש תהיליך שמחזיק אליו הצבעה לוגית – פתח אותו ויש לו fd שמצויב אל file שמצויב אל ה-#inode#.

- ההחלטה שנלקחה בلينוקס היא שבמקרה זהה הקובץ לא ימחק, עד שככל ה-fd שמצויבים אליו הקובץ יסגרו. טכנית, פתיחת fd ref count שמעודכן במבנה נתונים בזיכרון בלבד, לא על התקן האחסון.
- היתרון העיקרי הוא שהוא מאפשר ל-link להציג, גם אם יש תהיליך שמחזיק את הקובץ פתוח. ב-Windows לעומת זאת, מחיקת קובץ בזיכרון תיכשל, וחיבורים להבין למי יש handle פתוח אל הקובץ.
- יתרון אחר, משני, הוא שהטהיליך יוכל לפתח בכה קובץ זמני, לעשות לו link, וככל לוודא שם התהיליך קורס, לא ישאר ذכר לקובץ.

פרטים נוספים כלילים:

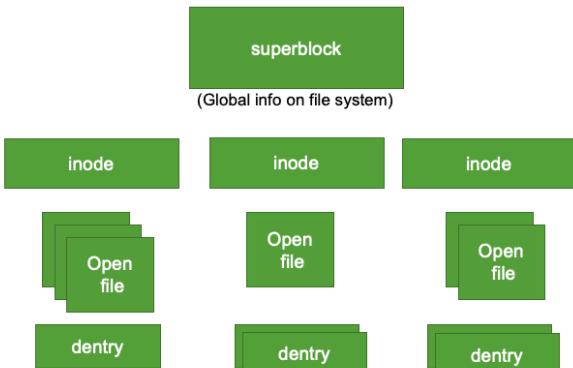
- **Virtual FS:** המחשב יכול לעבוד עם מספר התקני אחסון, ועל כל אחד יש FS אחר. יש שכבה בkernel שנקראת VFS, שהיא אבסטרקציה של ה-**FS** השונים – היא מאחדת את מרחביו השימוש של כלום למרחב שימוש גלובלי היררכי יחיד בזיכרון שקופה. מבחינות כל FS פיזי, הוא לא מודע למקומו במרחב הגלובלי שהוא-VFS בונה.
- **I/O Scheduling:** לאחר שה-page cache מוציא הרבה בקשה IO אל התקנים, צריך לנוהל את הביקושים אלה. איחוד בקשנות לבlokים קרובים, וידוא הוגנות מבחינת שימוש בהתקן בין התהילכים וכו'. ראיינו זאת בפирוט עבור משאב ה-CPU, יש כאן פרוצדורה דומה עבור המשאב של התקני האחסון.

תרגול 8 (מערכת קבצים)

:VFS

עבור משתמשים, אנו רואים אוסף של קבצים ותיקיות במחרך שמות היררכי – כדי שייהי לנו נוח. עבור מערכת הפעלה, היא מדברת במספרי inode, ואין היררכיה ביניהם – זה שטוח לחלוון. במחשב ניתן לחבר הרבה התקני אחסון שונים המכילים קבצים, מערכת הפעלהណה מונתת למשתמש להתייחס לכל מערכות הקבצים האלה ביחד תחת אותו מרחב שמות היררכי. ה-VFS מתרגם את הוראות ה-read/write שלנו למערכות הקבצים השונות.

האובייקטים שיש ב-VFS:

- inode – האובייקט הבסיסי שמייצג קובץ struct file (open) – חזר אליו fd שמצוין ל-inode
- superblock – הבלוק שמתאר את ה-FS, כמה מקום נשאר וכו' בשימוש
- directory entry (dentry) – רשומה בספריה שהוא הזוג <name, inode#>

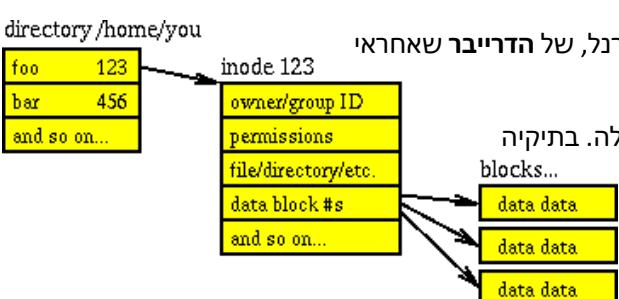
כל האובייקטים הללו מתחזקים ע"י מערכת הפעלה.

inode: לכל קובץ יש רשומת inode ייחודית. inode מכיל שני דברים עיקריים: מצביעים לדאטה שיש בתחום הקובץ, ו-attributes על הקובץ כמו הרשות, גודל, זמני גישה. שם הקובץ לא מופיע ב-inode. יצरנו קובץ פשוט בשם linux.txt ובעצמאות הפקודה stat ניתן לראות את המידע המתאים.

```
amitp@ubuntu:~/Desktop/os_course/rec_07$ stat linux.txt
  File: linux.txt
  Size: 21          Blocks: 8          IO Block: 4096   regular file
Device: 805h/2053d  Inode: 1054220      Links: 1
Access: (0664/-rw-rw-r--)  Uid: ( 1000/ amitp)    Gid: ( 1000/ amitp)
Access: 2021-11-25 03:20:38.317814361 -0800
Modify: 2021-11-25 03:20:38.317814361 -0800
Change: 2021-11-25 03:20:38.317814361 -0800
 Birth: -
```

file: כאשר פותחים קובץ, נוצר struct file חדש, והוא יוכנס בטבלת open file table של התהילה. ה-struct file מצביע ל-inode. נשים לב כי inode היא רשומת הקובץ – יש רק אחת עצה. ה-file הוא סוג של instance של מצביע ל-inode. יש שם מידע שרלווני לתהילה שרצ ברגע ואיר שהוא משתמש בקובץ:

- offset נוכחי בקובץ, וההרשאות (mode) שנויות בפתיחת הקובץ. נבחן בין הרשותות האלו להרשאות inode – מי יכול בכלל לעשות איזמו משזה.
- בנוסף, יש מצביעים למימושים של הפונקציות של open/read/write/etc. בקרמל, של הדרייבר שאחראי על מערכת הקבצים הזאת. הדרייבר צריך לספק את המימושים האלה.

dentry: תיקיה זה עוד קובץ, כמעט זה שהתוכן שלו אומר מהו המערכת הפעלה. בתיקיה path name foo inode-הו מס' inode foo/home/you/is את הרשומה /sys/.path name שלה. ב- inode-resolution, מטילים כדי למצוא את ה-dentry המתאים לפוי הנטייב.

מרחב השמות בלינוקס:

לינוקס מנגישו לנו pseudfs מערכות קבצים באמצעות מיפוי לנティיבים מסוימים /proc, /sys, /dev, /proc, וכו'. הקונספט המרכזי בלינוקס הוא שככל אובייקט הוא קובץ.

- proc – אפשר לראות בכתובת /proc/<PID>/fd/fd/ – את כל ה-fd הפתוחים שיש לתהילה.
- /dev – שם נשמרים הקבצים שמתארים את ה-devices.
- /etc – דברים שקשורים לkonfiguracija של המערכת: /etc/shadow, /etc/passwd, /etc/sudoers, /etc/hosts, וכו' – מחסןelog files, log, files, var – מאחסן לרוב shutdown/tmp, .boot, tmp, shutdown, boot – לאחסן קבצים זמינים, לרוב מערכות מוחקתו את התוכן של התקינה זו – tmp, shutdown, boot

הערות נוספות:

- hard link – עוד הפניה לinode היחיד, מה-VFS למידע בדיסק. קובץ שאנו חנו רואים בתור משתמשים הוא בפועל link link ל-link inode. אך, אין משמעות לשמר שם קובץ, ה-link hard link הוא שם הקובץ.
- symbolic/soft link – קובץ שהתוכן שלו הוא נתיב לקובץ אחר, ברמת מרחב השמות ההיררכי. כמו shortcut ב-windows.
- על הלינק יכולות להיות הרשות 777, זה לא אומר של הקובץ אליו הוא מצביע יש הרשות כלל.
- write – בכתובת הדאטא נשמר ב-page cache. ניתן לקרוא ל-fsync על מנת לוודא בתיבה של הדאטא לדיסק.

```
amitp@ubuntu:~/Desktop/os_course/rec_07$ ll
total 16
drwxrwxr-x 2 amitp amitp 4096 Nov 25 03:57 .
drwxrwxr-x 9 amitp amitp 4096 Nov 24 03:46 ..
-rw-rw-r-- 1 amitp amitp    29 Nov 25 03:55 linux_hard.txt
-rw-rw-r-- 1 amitp amitp     8 Nov 25 03:57 linux.txt
lrwxrwxrwx 1 amitp amitp     9 Nov 25 03:53 soft -> linux.txt
```

פקודות שימושיות:

```
stat
ll -i
cat /sys/class/net/ens3/statistics/rx_bytes # bytes received in network
pgrep cat # instead of ps | grep
ln some_file.txt hard_link_to_content.txt
ln -S some_file.txt soft_link_to_file.txt
```

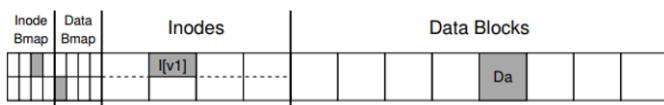

Crash Consistency

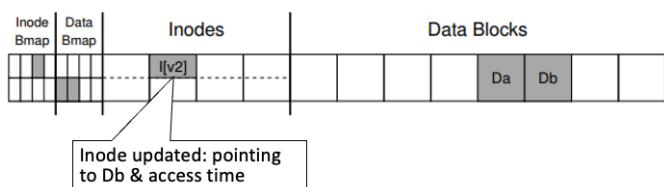
Crash Consistency

בעיית cc (crash consistency): בעיה שנובעת מהעובדת שרובה הפעולות הלוגיות על ה-FS (למשל, להוסיף בлок של נתונים לקובץ) דורשת יותר מבתייה אחת לאחסון: צריך לכתוב את הבלוק, את ה-inode, את ה-knode, את bitmap. מה קורה אם נופל החשמל והמערכת קורסת באמצעות סדרת כתיבות בזאת? חלק מהכתבות התבצעו וחלק לא. במקרה זה, יש סכנה שה-FS יהיה במצב לא תקין, לא קונסיסטנטי, שבו מבני הנתונים של ה-FS **סותרים אחד השני**. לדוגמה, מצב שבו data bitmap מראה שבlok מסויים פנוי, אבל מצד שני יש מצביע אליו באט בлок נתונים. לא ברור האם הוא פנוי או לא פנוי?

Initial state: Filesystem with one allocated inode

Operation happening: append one data block to inode

דוגמא: מערכת קבצים VSFS עם inode אחד בודד מוקצה לקובץ, ויש לו בлок נתונים בודד. נניח שנרצה להוסיף בлок נתונים נוסף. inode ישתנה כדי להזכיר עוד בлок נתונים.

1. ראשית, ה-block שהוקצה יכתב עמו נתונים חדשים.
2. שנית, ה-block שהוקצה יכתב עמו נתונים אלו.
3. כמובן – גם ה-block שמכיל את inode יכתב מחדש – update access time מתחדש עם הצבעה לבlok החדש (עדכן מכיוון שהוא).

מדובר ב-3 פעולות SO מול האחסון. באיזה סדר נבצע את 3 הפעולות הללו? נבחן את הביעות שיכולים לקרות עקב קriseה בכל סדר אפשרי:

סדר פעולה	בעיות	פירוט
inode → →	זיבול + קונסיסטנטיות	"זיבול", FS corruption. היה inode שמצביע לblk נתונים חדש, שטרם נכתב לפניו הקriseה, והמשתמש יראה קובץ שמכיל זבל. בעיה נוספת היא קונסיסטנטיות, inode מצביע לblk השישי (באנדרט 5) אבל inode bitmap טוען שהblk לא בשימוש. יש כאן סתירה במבני הנתונים של ה-FS.
bmap → →	קונסיסטנטיות	בעיה קונסיסטנטית – bmp אמור לblk 6 בשימוש אבל אין אף inode שמצביע אליו. למחרת שמדובר בבעיה קונסיסטנטית, הוא פחות חמור מהבעיה הקודמת שראינו. במצב הקודם, המשך שבודה הייתה יכולה להוביל לשיקול של אותוblk נתונים לשני קבצים, ובעקבות בכך בנהה שהיה נוצר corruption של נתונים. כאמור, מדובר רק בדילוף זיכרון של האחסון,blk ש愧ן inode לא יוכל להצביע אליו.
bmap → inode	זיבול	יש קונסיסטנטיות, הבלוק מסומן בשימוש והוא inode שמצביע אליו, מצד שני הקובץ מכיל זבל כיblk נתונים לא נכתב לפני הקriseה. כאמור, קובץ שקיים של בעיה corruption לא גורר קיימת בעיה קונסיסטנטית! גם כאשר יש בעיה corruption היא מבוסנת מסויים "בעיה של הבעלים של הקובץ", אבל עדין יתכן שה-FS קונסיסטנטי במצב הזה.
bmap → data	קיימות בעיה קונסיסטנטית!	בלוק מס' 6 מסומן בשימוש אבל אין inode שמצביע אליו. זה דומה לתהוויס 2 שראינו, רק שברגע גםblk נתונים מאבדן באחסון.
data → →	מידע לא נגיש	ה-FS במצב קונסיסטנטי, וגם אין corruption. משתמש איבד מידע לאחור, כי הטעינה כתיבה לאחסון אבל המידע לא הגיע, אבל זו לא בעיה חמורה: תהליך לא יכול לסגור על זה שהמידע הגיע לאחסון אבל הגיע מבל לבעץ fsync (התכוון יכול להתרומות עם זה). מעבר לה, יש לתוכנית יכולת להבין שהכתביה אבדה: inode לא עדכן.
data → inode	קונסיסטנטיות	היא inode שמצביע לblk מסומן פנוי ב-bmap ויתכן שיוקצת בעתי ל-block אחר.
data → bmap	קונסיסטנטיות	הblk מס' 6 משמש ב-knode inode אבל אין אף inode שמצביע אליו.

ראינו שאין אף סדר שבו ניתן להבטיח שה-FS תישאר במצב קונסיסטנטי אם תתרחש קriseה. בעת נבעור על פתרונות שונים לבעיה CC. ניתן להלביש אותם על VSFS כדי לפתור עבורה את בעיה CC.

גישה ראשונה – fsck (fs checker): גישת התקון בדיעבד: הרעיון הוא לא למנוע חוסר קונסיסטנטיות אלא להריץ תוכנית מיוחדת בשם fsck, שתעביר על מבנה ה-FS באחסון כארח מערכת הפעלה עולה, לפני שתהילכים אחרים מתחילה לטעוד, והוא תבדוק את הקונסיסטנטיות ותנסה לתקן בעיות. למשל, היא תעזיל על עץ הספירות ותבנה רשימה של כל הבלוקים בשימוש ('מיוצבים ע' inode), לאחר מכן תעבור על ה-bmap. אפשר גם לבדוק count link/node בכל inode: אם inode מוגדר בשם קבוצה אבל אין אליו linkים, "נכילה" אותו ע' יצירת לינק אליו מספירה מיוחדת שנקראת lost+found (או הספירה שמספר ה-node שלו הוא 1).)

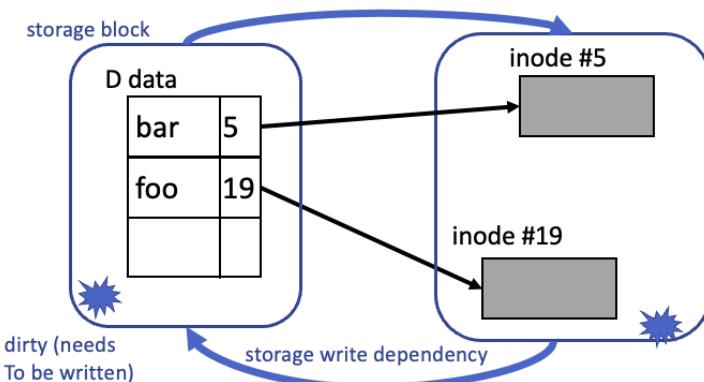
הבעיה העיקרית: הריצה שלו מעכבה את זמן עליית המערכת לאחר קriseה, כי אי אפשר לעבוד עם ה-FS עד שה-fsck מסיים לבדוק אותה ולתקן אותה.

גשיה שנייה – Ordering: נכתב את-h FS כך שהיא תבצע עדכונים בהתאם לסדר מסויים, כך שהיא מובטח שגם אם תהיה קורישה במאזע, לא תהיה בעיית קונסיסטנטיות. גישה זו נקראת *ordering*, כי היא מבטיחה קונסיסטנטיות ע"י **אכיפת סדר**. בגישה זו, **חלק מהסדירים טובים יותר מאשר אחרים**, כמו **write ahead logging** (2) שראינו: אחרי קורישה יהיי בלוקים מסוימים בתפוסים, אבל אף הסדרן לא יצבע אליהם, או שייהו inode שמשמעם כתפוסים, אבל אף ספריה לא תצבע אליה. אחרי הקורישה, יוכל להריץ תוכנית ברקע שתתחפש בלוקים ש"דלו" ותתקן את-h bitmap כך שהם יסומנו כפנויים.

האלגוריתם העיקרי להבטחת CC ע"י ordering נקרא **soft updates**, המבוסס על 3 עקרונות של אילוצי סדר:

1. אסור לבתוב להתקן מצביע למבנה לפני שהוא אוחל בהתקן (הצבעה אל inode מספירה לפני שהוא נכתב להתקן).
2. אסור לעשות שימוש מחדש מבנה/בלוק לפני שמאפסים את הצבעות אליו בהתקן (חייבים לאפס הצבעות אל בלוק DATA שנמחק מה inode שלו לפני שוכתבים את הבלוק מחדש להתקן).
3. אסור לאפס מצביע ישן למבנה/בלוק לפני שוכתבים את המצביע החדש (אם עושים rename ל inode rename אמור לאפס את הרשומה הישנה שמצוינה אליו לפני שהרשומה החדשה נכתבה להתקן).

נניח שיש ספירה D שכרגע יש בה (בבלוק הדאטה שלו) הצבעה ל-5 עם השם .bar.

- הרים ליצור קובץ חדש בשם foo אשר ישoir ל-19. איזה בתיבות-h FS צריך לעשות? בתיבה אחת – לאותל את 19 inode #19 בקובץ חדש. בתיבה שנייה – רשומה בDATA של הספירה. לעומת שני frames ב-page cache נהיים dirty. במצב זה, העיקון (1) שוצר לאתחל מבנה לפני שמצוינים אליו טופס. בכיה לא יתכן שאחרי קורישה, הספירה תצביע ל inode #19. כאמור שני הframes יתחלו לא נאותחל. נניח שעד שה page cache כתוב את הדפים לאחסון, מצביעים אלו unlink של bar מהספריה D. לפי העיקון השני, צור קודם לבתוב לדאטה של הספריה כדי לאפס את הצבעה, ואז לעדכן את-h link count ב-5.inode.

הגישה לאחסון היא רק בرمאה של בלוקים, לא ניתן לבתוב inode בוודדים. אם שניהם נמצאים באותו בלוק? קיבלונו **תלות מעגלית**: הוספת foo דורשת שה inode #19 יכתב לפני הדאטה של D, ופועלות מחייבת דירקטוריון-barrier שכתוב לפני inode-h.frames, מעגליות אלה הן הגרם המركבי למורכבות המימוש של soft updates – המימוש צריך לשמור את התלוויות לא בرمת-h.frames, אלא בצורה יותר מדויקת – בرمאה של מה צריך להיות הסדר בין העדכנים הבודדים בכל frame.

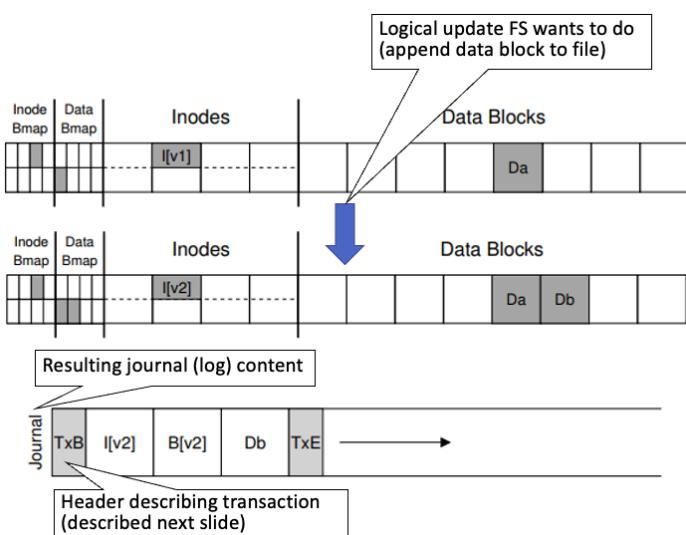
אילוצי סדר: כיצד הקוד של מערכת הפעלה יכול להבטיח שבתיות IO מסוימת יתבצעו לפי סדר שהוא מחייב?

- המידע עובר דרך הרבה שכבות בדרך לאחסון – page cache, IO scheduler, driver וכו' וכן להבטחה היחידה היא שכתייה של בלוק תבוצע בצורה אוטומטית ביחס לקורישה, ככלומר או שכל הבלוק יכתב או שהוא לא יכתב כלל.
- הדרך הכללית ביותר להבטיח סדר היא ע"י ביצוע כתיבת IO סינכרונית: מחכים לאישור מההתקן שהכתייה הterminata. גישה זו היא בעלת ביצועים גורניים. אנחנו רואים שככל סוג ההתקנים יודדים מאוד ביצועים כאשר הכתיבה חנוכה סינכרונית.
- לבן, יש תמייה חומרתית בرمת ההתקן בהעברת אילוצי סדר. פקודות אלו נקראות **barrier**: אפשר לשים ב-gating של הפקודות שההתקן קורא ב-DMA, איברים שמכילים פקודה barrier שאומרת שיש לאכוף סדר בין הפקודות שבאו לפני פקודות שבאו אחרת.

Journaling

גשיה זו לקופה מעולם-h DB. ב-h DB פותרים בעיה דומה לבניית-h CC: מקבלים אוסף של עדכנים שנקרה transaction וצריך לדאוג שהיא תבוצע בזוירה אוטומטית ביחס לקורישה, פתרון שנקרו write ahead logging. בהקשר של FS קוראים לו journaling. הרעיון הוא לרשום תיאור של כל פעולה שה-h FS רוצה לעשות להתקן האחסון לפני שהוא מבצע אותה, ועם מתראחות קורישה – לעבור על הרשימה הזאת ולהבין ממנה מה קרה לפני הקורישה.

- ה-h FS מתחזק מבנה שנקרו journal/log על התקן האחסון. לפני ביצוע סדרת פעולות IO שיש בינהן קשר לוגי, כמו הוספת בלוק דאטא לקובץ או rename, ה-h FS כותב לוג תיאור של הפעולה שהוא עומד לבצע.
- כאשר ידוע שהכתייה הזאת בבר-persistent בתקן, ה-h FS יבצע ממש את פעולות ה-IO בזמן: checkpointing. פעולה זו מביאה את מצב מבני הנתונים של-h FS לאו דו מכך שמתוואר ברשותה הרלוונטיות בלוג.
- רשומות לוג הן למעשהTransactions: או שהן מלאות או שאפשר להוציא מהן לא מלאות ולהתעלם מהם. אחרי קורישה, אפשר לעבור על הלוג ולהשלים את פעולות-h IO הרלוונטיות, מבצעים replay לרשותה.

דוגמה (הוספה בлок לקובץ):

- הפעולה דורשת בתיבה של 3 בלוקים: inode, data, header. כאשר מוצפים журנאלינג למערכת הקבצים, מוקצה אזור רציף בהתקן לטובת הלוג. כל רשומה מתוחמת ע"י בלוק של header (header + בלוק סיום (TxT)). בינויהם כתובים את התוכן של הדאטא שורצים להעביר להתקן האחסון. בטור ה-

header כתובים תיאור של transaction, transaction, שמספר לאן הדאטא אמור להיכתב להתקן האחסון בסופו של דבר.

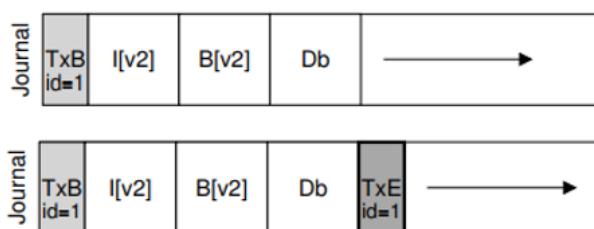
מבנה header: מכיל בתוכו תיאור של הפעולה, لأن יש לבתוב כל בלוק.

זמן recovery (אחרי קריסה), עוברים על הלוג ומגננים מחדש את transactions שבתוכו. יתכן שנבצע חלק מהפעולות מחדש, אבל זה לא פוגע בנסיבות ביון שסדר הביצוע נשמר (סתם לא ייעיל / מיותר לבצע מחדש).

ביד ה-*FS* מביאה שה-*journal* נשאר קונסיסטנטי במקרה של קריסה?

1. בלוק header מתאר כמה בלוקים של דאטא כל transaction בולה מכילה, וכך אפשר להגיע ממנו לבלוק end ולשים בכל אחד מהם מספר מזהה, לוודא שהוא ביןיהם.

2. צריך לוודא שם end כתוב, כל הבלוקים של transaction מכילים את הדאטא הנכון. נקודה זו יותר מורכבת. אם

הרעין הוא ש-transaction ללא блוק end לא נחשבת מלאה. לכן גם קוראים לבלוק end בבלוק commit.

גודל הלוג: במציאות, הלוג הוא בגודל סופי ועובדים אותו כבאף ציקלי. ההתחלה והסוף מוגדרות ע"י שמנצ'ר במקום קבוע, והוא מצביע על transaction הראשון בלוג (הישנה ביותר), היא ראש הלוג. בנוסף, הוא מצביע גם אל זנב הלוג. בכל פעם ש-transaction מבצעת update transaction, אפשר להשתמש מחדש במקום שהוא תפסה בלוג ע"י קידום מצביע הראש. כל הבלוקים בהם לא בין הראש לנוב פנויים לשימוש עבור transactions חדשות.

סיכון כתיבה ל-journal:

1. write: בותביםelog את תיאור הפעולה ומחכים שהכתביה הוזת תהיה persistent.

2. commit: בותבים את ה-commit block.

3. checkpoint: (מתייחסו לאחר יותר) מרים את הפעולה ע"י כתיבת הבלוקים הרלוונטיים למיקום שלהם באחסון.

4. מעדכנים את ה-journal superblock כדי לסייעtransaction להוציא אותה בכרך מהלוג.

updates log batching: אפשר לבצע batching, להכניס אוסף של פעולות לוגיות ל-transaction אחד. למשל, כמה עדכונים של אותה ספירה. למעשה ניתן להכניס גם עדכונים בלתי תלויים. המוטיבציה היא להוריד את כמות הפעמים שצריך לאכוף סדר ע"י כתיבה של ה-commit block, או הפעולה היחסית אישית בתהליך העדכן של ה-journal. יתרון מעניין שיש לגישה זו והוא שאפשר בכלל לחסוך פעולות IO, אם המימוש של FS מספיק חכם (מזהה פעולות שמבטלות זו את זו ונימנע לחסוך אותן).

:metadata journaling

עד כה הכנסנו לוג את כל פעולות ה-IO, כולל כתיבות של בלוקי דאטא. בגין זה בעצם הכפלנו את כמות הכתובות לאחסון, כל בלוק דאטא נכתב גם לוג וגם מקום האמייתי שלו באחסון. נראה בעת גרסה שלא עשו לבלוקי דאטא, אלא רק ל-

metadata: בלוקים שמנגנים את מבנה FS.

נדיר את בלוקי הדאטא של ספריות כ-metadata, נתיחס אליהם אחרית מאשר לדאטא של קבצים וכוכנים אותם לוג – כי התוכן של ספריות מגדר את FS, צריך לשמר על הקונסיסטנטיות שלו.

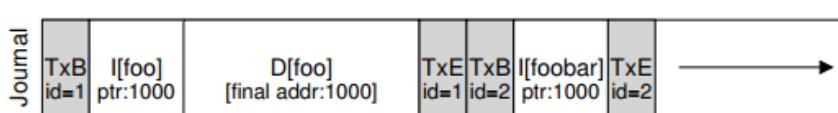
הweeney: כדי להוריד את הצורך להכניס את בלוקי הדאטא ל-transaction, קודם כל נכתבת את בלוקי הדאטא לאחסון, ורק לאחר שהכתבויות אלו הסתיימו וモבטחו שהדאטה persistent, נכתבת ה-transaction שמקבילה רק בלוקים של metadata. בעת יש לנו שני אילוץ סדר, קודם בלוקי דאטא, ואז בלוקי transaction, ונוצר בזאת שתי כתיבות סינכרניות. אפשר ליעיל ולכתוב במקביל את הדאטא וה-transaction, ולהוכיח ששתי הכתובות יסתהמו.

בשימוש block reuse: כאשר נבצע replay נכתוב מחדש נתונים חדשניים של בלוק metadata בלבד, אבל הלוג שלנו לא כולל את כל הכתובות המקורי. לכן, במקרים שבהם בлок DATA של ספריה עובר recycling ומתחילה להיות בשימוש בבלוק DATA של קובץ לפני הקrise – ניגן הלוג יכול לדורס את תוכן הבלוק ולגרום ל-block corruption.

- יש לנו בלוג פעולה של הוספה לינק לקובץ בלהשו לספריה foo. היא כוללת כתיבת inode של foo ובכיתבת בלוק DATA של

foo עם הצבעה לקובץ (لينك).

- לאחר ביצוע הリンק, הספריה foo נמחקת (השמננו מהלך).

- לאחר מכן, נוצר קובץ חדש בשם foobar וככתב אליו מידע,

- ויצא שבблок DATA ש-foobar מקבל הוא בדיקו אותו בлок

- DATA, בכתובת 1000, שקדם היה בשימוש

- הספריה. בנקודת הזמן זאת – הבלוק

- בכתובת 1000 מכיל מידע של foobar.

- נניח שמרתחשת קrise – תהליך ה-

- replay ידרס את התוכן של הבלוק בכתובת 1000 עם התוכן של הבלוק שנמצא בלוג, וכך יגרום לקובץ להוביל זבל.

יש כמה דרכי להימנע מהתמודד עם הבעיה הזאת: שיפור ניהול הזיכרון של האחסוןשה-FS עשויה, ולקחת בחשבון את מצב הלוג ולהימנע מביצוע reuse. אפשר לשפר את מבנה הלוג, שייהיו בו רשותות שמאפשרות לעשות ל-block transaction מסויים.

הערות נוספים:

- גישה נוספת ל-CC היא שימוש רענון-W-COW למבנה ה-FS. במקרה שאופסט 0 בקובץ יהיה תמיד באותו בלוק לכל אורך חי הקובץ, כל כתיבה של הבלוק תגרום להקצאה של בלוק חדש ושינוי הצבעה-b-node inode של הקובץ לבlok החדש.
- מושג נוסף חשוב הוא Application CC – מה מערכת הפעלה מבטיח לתוכניות שרצות (תהליכיים) לגבי האפקט של ה-
- calls syscalls שליהן במקרה של קrise. זהו מושג נפרד מה-CC FS (למשל, הדרישה שפעולות write תהיה durable עם חזרתה).

שאלות:

אילו כתיבות OI נספנות קיימות בתורשים של block reuse ומהו שמן?

- עדכון bitmap: ההקצאה של בלוק DATA 1000 לקובץ foobar.

האם בפעולת rename יכול להיות לא אטומי ביחס לקרise?

- כ. למשל VSFS עם fsck (שעובר על המערכת ומתקן דברים שהוא מוצא ללא קונסיסטנטיים). יכול להיות מצב שבו הוספנו את הリンק לשם החדש B לפניו שמחקנו את השם הישן A. מבחינות המערכת, ב-node inode יש 2 לינקים שמצוירים אליו, אבל ה-link_count הוא 1 (לא שינו אותו). לא הספקנו למחוק את הצבעה הישנה.
- יש לנו חוסר קונסיסטנטיות, 2 לינקים בפועל שرك אחד בתוכןinode. תיקון הוא לעדכן את ה-link_count שב-2 וזה לא מה ש-rename היה אומר לעשות.

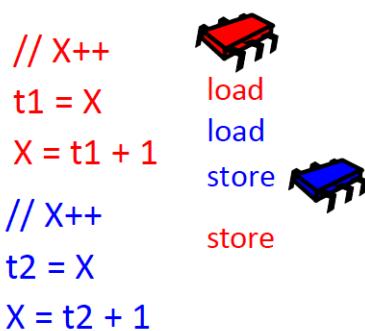

3 – נושאים נוספים

סנכרון

Concurrency

בקע: המושג בו-זמןיות (concurrency) מתייחס למצב שבו קבוצת חישובים סדרתיים, משתמשים במשאב כלשהו ולכון משתפים אותו. נתענו בעת במקורה שבו המשאב המשותף הוא מרחיב הכתובות של תוכנית, בעוד המשתנים שלהם ומבנה הנתונים שלהם. כמובן, ככל גענו נתון, הקוד שברגע רץ ומשתמש במרחיב הכתובות יכול להפסיק לרוץ, ובמקרהו יירוץ קוד אחר שמשתמש באותו מרחיב בתוכנות. לבארה, זה בדיקת מה שראינו עבור ה-CPU.

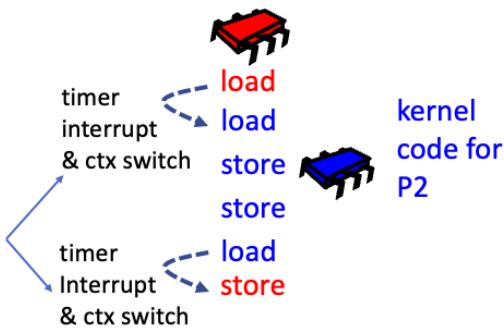
אבל יש הבדל גדול מאוד בין שיוף של ה-CPU לבין שיוף של מרחיב הכתובות שמכיל את המשתנים והגדatta של התוכנית, ביוון שהוא שמור state. אם הקוד נמצא במצב פעולה כלשהו של עדכון משתנה או מבנה נתונים והוא מפסיק לרוץ, קוד אחר שנכנס עלול להפריע לו לקלקל את הפעולה של הקוד הישן אם ייגש לאותם נתונים. דוגמה בסיסית – שני קודים שמנגנים את אותו המשתנה X ב-1. מבחינת פקודות מוכנה זה מיתרגם לשתי פקודות. הימן רוצים ששתי הפקודות האלו יריצו אחת אחרי השניה, אבל יתכן מצב שבו הקוד האדום מופסק בין LOAD ל-STORE ואז ירוץ הבהיר, וכך נקבל בסופו של דבר את $1+X$ ולא את $2+X$ כפי שציפינו.

תרחישים בסיסיים: אנו מניחים שיש במחשב מעבד יחיד.

תרחיש	האם מדובר בבי"ז?
signals	כן – כאשר התהילך רץ ומתקבל סיגנל שהוא הגדר ל- handler, אז ה- handler מוחילה לרוץ. זה יכול לקרות בכל נקודה בזמן ריצת התוכנית שרצ' באוטו מרחיב בתוכנות ונוצר שימוש בו-זמןני.
interrupt (kernel)	כן – כאשר הוא מגיע בזמן ריצת הקרNEL. נניח שיש קוד קרNEL שרצ' ב- context一般来说. כאשר מגיע interrupt המעבד מתחילה להריץ את ה- handler והוא קוד קRNAל. שוב קיבלו בו-זמןיות בתוכנות, הפעם של הkernel.
interrupt (user)	לא – נשים לב כי תסրיט שבו מגיע interrupt נמצא ב- user-level כאשר המעבד מוחילה לרוץ לתוכנה והוא מוחילה לתוכנה, וזה לא מהו דוגמה לבו-זמןיות בתוכנות, ביוון שמדובר בתהילך שבדרכו שונה מהתהילך המקורי.
pre-emption (user)	לא – זה מקרה שבו הkernel מוחילה לרוץ התהיליך הנוכחי, ונונט את המעבד לתהיליך אחר. לא מדובר בו-זמןיות, בגלל שלתהליכים שונים יש מוחלי בתוכנות שונות. זה חלק מתוכנת ה- isolation שמערכת הפעלה מספקת. עם זאת, יש מקרה קצה שבו context switch בין יכול להיות דוגמה לבו"ז, וזה כאשר גם התהיליך הישן וגם החדש ממפים אותם בזיכרון הפיזי (MAP_SHARED). אם שנייהם רק קוראים אין בעיה, ורק אם לפחות אחד מהם כתוב.
pre-emption (kernel)	כן – כאשר timer interrupt מגיע בשרצה קוד של kernel ולא user. במקרה זה, ההתנהגות הטבעית היא שהטיפול הוא זהה: לאחר הטיפול ב- interrupt יוכל להחליט לחזור אל התהילך שוניה. מקרה כזה הוא עוד דוגמה לבו"ז, כי כמו במקרים הקודמים – הקוד האדום (kernel בקונטקט של התהיליך A) יכול להיות בכל נקודה שהוא, וכן באופן עקרוני הקוד הבהיר (kernel בקונטקט של התהיליך B) יוכל לגעת באותו משתנים.

הערות לגבי pre-emption בקרNEL

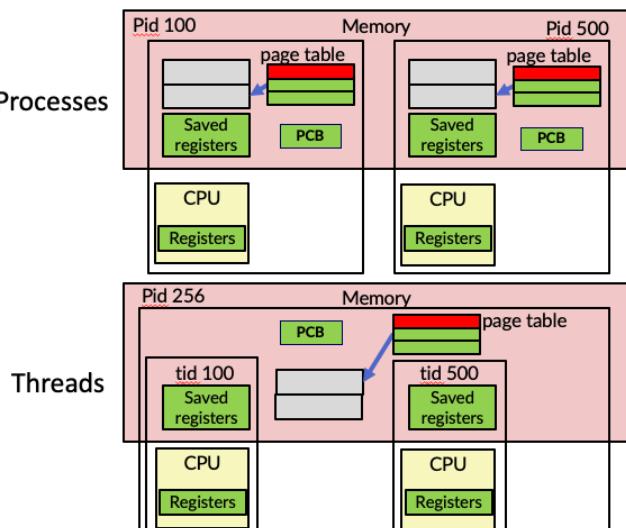
kernel code for P1 (e.g. syscall)

- הוא לא חייב להתקיים. יש מערכות הפעלה שהקרנלים שליהם הם -mono preemptive: כאשר הkernel רץ אז הטיפול ב- interrupt יכול להתבצע ורק בעקבות פעולה מפורשת של התהיליך (כמו בлок על IO) – לא לצורך שרירותית בגלל timer interrupt.
- לinson יכול להיות מוקנגד להיות preemptive או לא. ההבדל בין שתי הkonfiguraciyot הוא שכאשר לinson PE, הkernel מבוחן בין כניסה מ- usermode לבין כניסה מ-mode priv, ולא מרים את הקוד של החלטות .priv mode scheduling אם הכניסה הייתה מ-mode

• סיבות להרצת קרנל PE:

- ויתר רספונסיבי – נניח שMagnitude interrupt שמשחרר תהליך במשהו שבוקע על איורע (מחכה להחיצת מקש), אז PE יכול לעשות CS לתהילך שמחבה יותר מהר מיד בסיום הטיפול ב-interrupt. בקרנל שאיןנו PE הוא צריך לחזור אל ה-context שרך באשר_INTERRUPT היגע, ו록 כאשר הוא יהיה בדרך החוצה מהקרנל או יקרה לא-scheduler תהייה הדרמתה לבצע CS אל התהילך שהיכה ל-interrupt.
- עדיפות – תהליך עם עדיפות נמוכה שרך בקרנל לא יכול לעמוד תהליך בעל עדיפות גבוהה יותר מקבל את המעבד, מחרג שMagnitude interrupt שהופך את התהילך שכך עם העדיפויות הגבוהה ל-unusable.
- באגים – אם יש באג בקוד שגורם למשלול אלה אינסופיט, אז קרנל PE לא יתקע, ה الكرנל יירץ תהליך אחר. החיסרון הגדול של PE: הקושי התכני, הוא מכניס concurrency למרחב הכתובות. בקרנל שאיןנו PE הכל מנוהל בצורה מסודרת, ולא יתכן CS בכל רגע שרירותי, אלא רק במקום שבו קוראים ל-scheduler.

Threads: חוטים הם חישובים סדרתיים, שרצים כולם באותו תהליך. תהליך יכול לייצר חוטים שיירצו במרחב הכתובות שלו, כאשר לכל חוט הוא מגידיר אליו פונקציה החוט הזה ירץ. יצירת חוט היא syscall sys_create_thread ומערכת הפעלה מנהלת את הריצה שלהם. חוטים של אותו תהליך **משתפים** בינהם את כל המצביע שלהם (בפרט את מדבד הדיבורו) **חוץ** ממצביע המעבד שלהם (מחסנית).

לבল תהליך יש את מצב המעבד שלו, ה-PCB שלו, למרחב הכתובות שלו שמדובר ע"י ה-PT שלו. ברגיל, אותה בתובות וירטואלית למרחב התייחסות של תהליכיים שונים לא בהכרח מתמחפה לאותה בתובות פיזיות וכו'. לעומת זאת, לחוטים של אותו תהליך יש את אותו מרחב בתובות – אותו PT, אותו PCB (של התהילך שייצר אותם).

בניגוד לתהליכיים, מצב של חוט שרך pre-emption可以在 level-user יכול להיות תסritis של בו"ז – אם לפני שהוא קיבל חזקה את המעבד, יוציא חוט אחר שיירץ באותו תהליך, ויגע במשתנים שהוא בדיק ניגש אליהם.

Multiple CPUs: ישנים צ'יפים שמכללים מספר מעבדים (ליבוט). **כל הליבוטים מחוברים לאותו זיכרון פיזי.** לאחר שככל ליבה היא עצמאית, כל מה שאמרנו עד עכשיו נכון גם למחשב מרובה מעבדים. באיזה תסritis יש לנו בו"ז?

- תהליכיים שרצים ב-user-level במקביל: **לא** – כמו קודם, יש להם מרחבוי הווירטואליות שלהם מתמחפות ל-frames שונים בזיכרון הפיזי (עד כדי פינות של שיתוף).
- ריצה בקרנל (בכל חוטים): **כן** – בכל רגע נתון יכולים להיות מספר מעבדים שהם ב-mode צויק ומריצים קוד של ה الكرנל, ואולם קטעי קוד יכולים לנסות לגשת לאותם משתנים. חוטים רצים באותו מרחב בתובות ויכולים לגשת לאותם משתנים.

שאלות:**כיוון שאנחנו מדברים על מעבד יחיד, למה להשתמש ב-threads?**

יכול להיות שאחד מהחותמים ירצה לעשות עבודה מול הדיסק והוא blocked, ובזמן זהה שאר החוטים יתחרו על המשאים של-h-scheduler. אחרת היינו צריכים לעשות סוג של polling לפניות IO. אם ריצה שהתוכנית תמשיך ולא תיתקע עד שהדיסק חוזר אלינו, ריצה שהיא לנו עד thread.

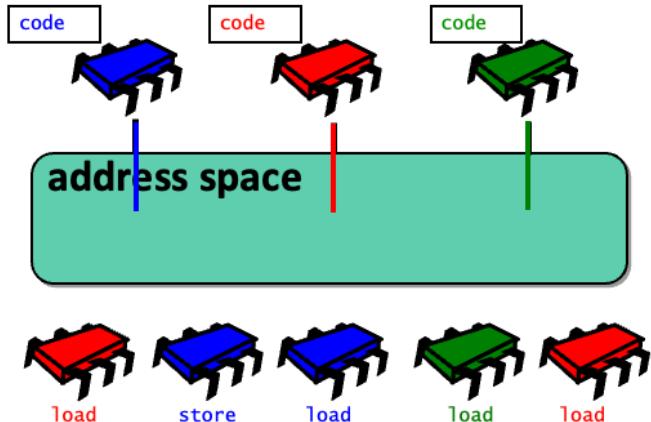
אמרתו Sh-threads משתפים הכל **חוץ מהרגיטרים**, אבל מה עוד הם חייבים לא לשתחף? המחסנית. כל thread שומר את מחסנית הקרייאות שלו, המשתנים הולוקלים שלו. ויש רגיטר שאומר איפה המחסנית הפעילה. בשינויים thread ה-SP שלו מציביע למחסנית שלו. בסוף אם מתאימים, threads יכולים למצאו בזיכרון את המיקום של מחסניות אחרות. כל המחסניות הן אזוריים בזיכרון המשותף לכל-h-threads.

איזו בעיה יכולה לקרות כאשר-h-scheduler שובד לפ'i במקומ threads? תהליך יכול לפתוח threads ועוד אם כל thread נמצאblocked בmoment זהה של CPU, נוצר כאן חוסר איזון. פתיחה של threads מאפשרת להשתתל על משאבי המחשב. הפתרון הוא שבל מה שצורך thread בתוך-h-process נספר על חשבונו של-process. בקשר נושא בין תהליכיים מרובי threads ותהליכיים מעטי threads.

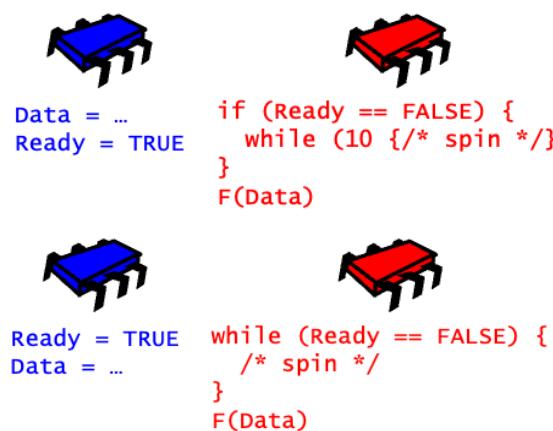
אם יש-interrupt בזמן Sh-CPU רץ ב-user-level, אז לא דוגמה של בו"ז. האם זה עדין נבן אחרי שחשופנו threads? אפשר לבנות תסritis מודר שבו T1 עשוja read לתוך הבאfra ומחבה. הוא לא יכול להמשיך לזרע. יכול להיות ש-2T של אותו תהליך, מתחילה לחוץ ומאיישה סיבה מוזרה (באג) עשוja דברים עם הבאfra. עכשו יכול להיות שהדיסק יגיד שסימנו (interrupt) תוך כדי-Sh-2T עובד עם הבאfra.

Concurrency עם

מודל-ה-*memory scheduler*: מעתה נדבר על concurrency ביחס למרחב הכתובות. כדי לתכנת במצב זה נctrller מודל אבסטракטי של concurrency. נMODEL זאת באופן הבא: יש קבוצה של קטעי קוד, לפחות אחד יש את פקודות המבנה שהוא מעוניין להריץ (קריאה וכטיבה ל זיכרון), שהוא מרים בצורה סדרתית. בנוסף לחווטים שMRIIZים קוד, יש scheduler שמהליט בכל רגע, מי-יהה הקוד הבא שייצא פקודה. נקרא לריבוב זה **the-*memory scheduler*** (לא מדובר בשיטת אמיתי והוא לא חלוטן לא-ה-*memory scheduler* של מערכת הפעלה).

- כמובן, אין לנו שליטה מי מהחוטים ייקח את הצעד הבא וכמה צעדים רצופים הוא יעשה. כאשר אנחנו חושבים על נוכנות של קוד שמתמודד עם concurrency – לא נאץ שיקולים שימושיים על תכונות אלגוריתם – scheduling של מערכת הפעלה, לא מובטח לנו ש-X פקודות יריצו בלי הפרעה.
- המודל שלנו די טבעי עבור בו"ז במעבד יחיד. אפשר להראות שככל ריצה מקבילה (מספר מעבדים) שקופה ליריצה סדרתית – בהתייחס לפעולות הפעולה של הזיכרון, ומצב הזיכרון בסוף הריצה. ברור ש מבחינת ביצועים, ריצה מקבילה תסתiem מהר יותר.

עובדת מול הקומפיילר: ב-default הקומפיילר מניח שהקוד שברגע רץ ניגש למשתנים, והוא מבסס את הדרך שבה הוא מתרגם את הקוד לפקודות מבנה ומבצע אופטימיזציות, על בסיס ההנחה הזאת. ראיינו שזה בעייתי בעת כתיבת דרישים למשל. אנחנו צריכים דרך לספר לקומפיילר שימושה (flag בלשונו למשל) יכול להשתנות "מבחן" ושלא יבצע אופטימיזציות אלו.

- volatile: אפשר להגדיר משתנים שיכולים להוות גישה בו"ז-כ-ה, אבל זה לא מספיק טוב. זה מספר לקומפיילר שאסור לעשות אופטימיזציות על אותו משתנה כי device יוציא עשויה לגשת אליו (המשתנה מייצג גירוסטר על ה呼吸ה). אבל אז שום אכיפה על הקשר בין המשתנה לשאר המשתנים במרחב הכתובות, כי ההנחה היא שההתקן לא יוכל לגשת אליהם. אם נגדיר את ready בתור volatile. זה עדין לגיטימי מבחינת הקומפיילר لكمפל את הקוד לפקודות מבנה שראות בסדר הפוך.

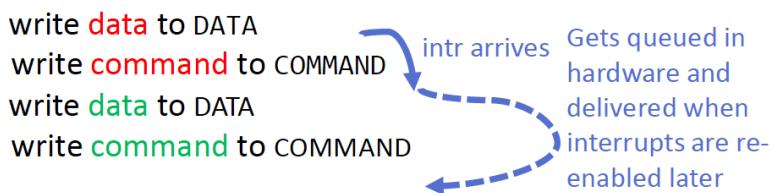
- atomic: ניתן לציין לקומפיילר מתי משתנה יכול להוות שתי גישות במקביל, שלפחות אחת מהן היא כתיבה. נעשה זאת על ידי השימוש במילה `atomic`. גישות למשתנה זהה מגבלות את האופטימיזציות של הקומפיילר, והוא איטיות יותר.

Program:	<pre>// X++ // X++ t1 = X t2 = X X = t1 + 1 X = t2 + 1</pre>	
Possible outcomes (run-time):	<pre>// X++ // X++ // X++ t1 = X t2 = X t1 = X X = t1 + 1 X = t2 + 1 // X++ // X++ // X++ t2 = X t2 = X t1 = X X = t2 + 1 X = t2 + 1 X = t1 + 1 X = t1 + 1 // X = 2 ⊙ // X = 2 ⊙ // X = 1 ⊙</pre>	

מנגןון בסיסי ל-*סנכרון - אטומיות*: האתגר הגודל ביותר שנגרם בגלל בו"ז הוא לשמור אטומיות של פעולות. פעולה לוגית אחת מinterpretת להרבה פקודות מבנה, ובכל נקודה באמצעות יכול להיכנס קוד אחר, להסתבל על מרחב הכתובות, ולראות רק חלק מהאפקט של הפעולה שלו (שרטם הסתימה במלואה). נסתכל לדוגמה על שני קטעי קוד שעושים `+ X`. יש ריצות שבן כל קוד יוזע ללא הפרעה, ואך אם X מתחילה בערך 0 בסיום הריצה ערכו יהיה 2. אבל יש גם ריצות שבן קטעי הקוד יתערבבו ויפריעו אחד לשני. האחד קורא את X ורואה 0, ואך הבחירה קוראת X ורואה שהוא 0. כל אחד מהם כותב את הערך שגדל ב-1 ממה שהוא קרא, בדוגמא 1 – ל זיכרון. בסופו של דבר התוצאה היא 1.

בעת נדבר על **מנגןון שיאפשר הקוד לרוץ בזיכרון אטומי**.

במשך נסתכל על מנגןונים שמאפשרים: להעביר מידע מחוץ לחווט, לתת להוות לחוק עד שיטקיים תנאים כלשהו, לאכוף סדר (שקטע קוד אחד ירוץ אחר אחר) וכו'.

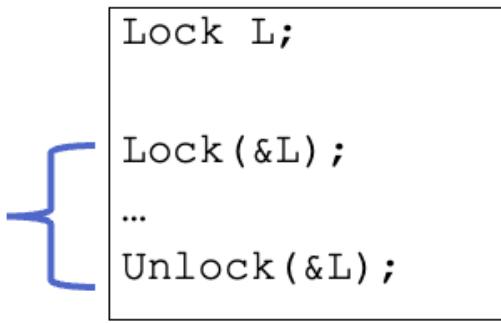
interrupts: עצרת העברתם ע"י המעבד (החזקתם בתור פנימי, וטיפול בו – הרצת handler) – רק לאחר שתורץ פקודה הופכת שתאפשר טיפול ב-interrupts. כאשר בזמן הטיפול מגיע עוד ע"ז עצרת העברתם ע"י המעבד. נפטרו את הבעיה הזאת באמצעות מנגנוןinterrupts: נפטרו את הבעיה הזאת באמצעות מנגנוןinterrupts.

1. נטרול interrupts מונע רק בו"ז על אותו מעבד, אבל לא מונע בו"ז בתוצאה מריצת קוד על מעבדים אחרים.
2. אסור לחתת לתהליכים הנהלי interrupts, מכיוון שכחם יכולים למכוע מה-timer interrupt להתקבל, למונע ממיעצת את ההתקן. הפעלה לעשוות להם pre-emption וכן לא לוותר על המעבד לעולם. לכן פוקודות אלה הן priv.

Locks

מנועלים: לאובייקט שמנוע concurrency באופן כללי קוראים מנועל:

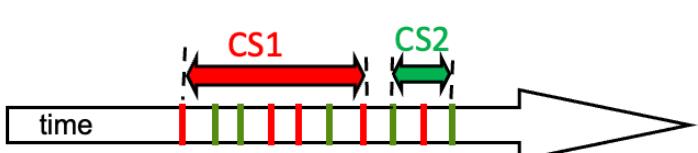
- הוא מספק מתודת lock (או acquire) ו-unlock (release).
- הרעיון של מנועל הוא להגן על פיסת קוד שנקראת הקטע הקרייטי. המנועל מבטיח שאם עוטפים פיסת קוד ב-lock, unlock אז בכל רגע נתון, רק פיסת קוד אחת יכולה להריץ את הקטע הקרייטי.
- תכונה זאת נקראת mutual exclusion (מניעה הדדי): ברגע שקוד אחד רץ, כל השאר הם excluded. אם יש הרבה קריאות ל-lock במקביל, רק אחת מהן תסתיימן ואחרי יזכה להיכנס לקטע הקרייטי. כל השאר מחכות, עד שמי בקטע הקרייטי משחרר את המנועל עם unlock.
- המנועל הוא לא קסם, התכונה שהוא מספק תלויה בכך שכולם עובדים איתמו, זו תכונה לוגית. אין קשר בין הגנותם עם מנועלים שונים על אותו קטע קוד, עדין תיתכן גישה במקביל למשתנה.

שימוש במנועלים:

- אסור לקוד לקרוא ל-unlock אם הוא לא הבעלים של המנועל. בפרט, אסור לקרוא ל-unlock אם אף אחד לא מחזיק במנועל.
- מבחינת קריאה ל-lock, יש סוגים שונים של מנועלים שמאפשרים לקוד שכבר הקטע הקרייטי של L שוב, ויש מנועלים שאוסרים על כך. גם אםdoing recursive locking נתמך, אחרי כל קריאה ל-lock צריכה להיות קריאה ל-unlock (בupon מותאם (בעילה-נעילה-שחרור-שחרור)).
- אפשר לעשות הרכבה של קטעים קרייטיים: נעילה L – נעילה L2 – שחרור L – שחרור L.

מושגים נוספים:

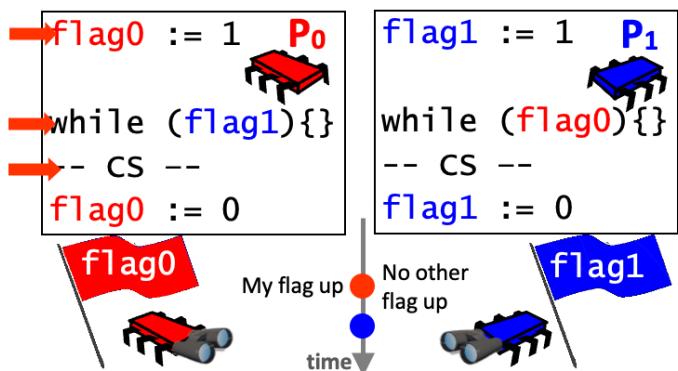

- אנחנו מודלים את המערכת באילו היא מורכבת מריצת סדרתית שבה יש מאורעות, שהם פוקודות מוכנה של קריאה או כתיבה לזכרון ע"י קטע קוד שווים. על ריצה בזאת נגידר אינטראול [a_1, a_0] בתור תת-הסדרה של הריצאה שמורכבת מכל המאורעות החל מ- a_0 ועד a_1 כולל. לא בהכרח המאורעות הם מאותו קוד.

בהתנחת שני אינטראולים, נאמר שהם זרים (disjoint) אם אחד מהם מסתיים לפני שהשני מתחילה. אם הם לא זרים נאמר שהם חופפים (overlapping). בעת נאמר כי מתקיים mutual exclusion אם לכל שני אינטראולים של CS critical section של אותו מנועל, מתקיים שהם זרים. אחד מהם חייב להיות לפני השני.

[שימוש בסיסי למניעולים - Peterson](#)

נכיה שאנו מדברים על מניעול לשבי חוטים בלבד. בניית המניעול זהה צעד צעד.

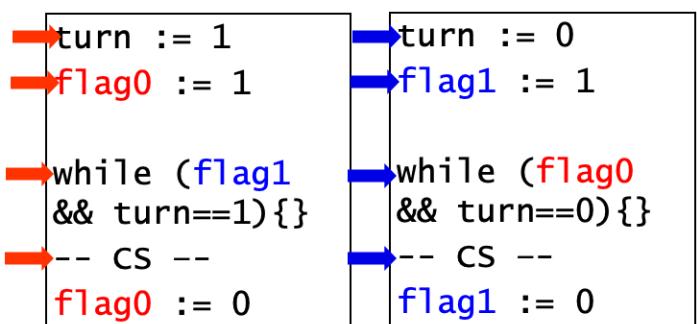
ניסיון ראשון – עקרון הדגשים. לכל חוט יש משתנה בולאיין שנקרא flag. בהתחלת הערך שלו הוא 0 (הדגל לא מורם). כדי לתפוס את המניעול החוט מרים את הדגל שלו (כותב 1). ואז הוא מסתכל על הדגל של החוט השני:

- אם הוא למיטה – הוא מסיק שהוא ראשוני ונכנס ל-CS.
- אחרת, הוא נכנס לולאה ומჩהה שהחוט השני ייריד את הדגל שלו, ורק אז נכנס ל-CS.

כדי לצאת מהמניעול, החוט פשוט מוריד את הדגל שלו. הבעה באלגוריתם היא לא עם תקונית mutual exclusion אלא עם תקונה אחרת בשם **progress** – האלגוריתם עשייל להסתטומים: (נכיה ש-0)

מגיע ומרם את הדגל שלו, ואז P1 מגיע ומרם את הדגל שלו. שניהם בודקים כל אחד את הדגל של השני ורואים שהוא למעלה – הם יוכבו לניצח. זהו deadlock: אין אף חוט שיכול להשלים את הפעולה שלו, בגלל שככל חוט מוחבה שיטקיים איזשהו תנאי שלא יתקיים לעולם. יש שתי תכונות progress עיקריות:

1. از יש איזשהו חוט שיצליח להיבנש: deadlock-freedom: לא יוכל שישיה deadlock, אם יש לנו חוט שמסוגל מספר אינסופי של צעדים בניסיון להיבנש ל-CS.
2. או שתהטור יתאפשר מוציאו ל-CS: starvation-freedom: אם חוט מסוים להיבנש ל-CS, אז הוא יצליח אחריו מספר סופי של צעדים של עצמו. בולם, בסופו של דבר כל חוט שקורא ל-lock מצליח להיבנש ל-CS והוא מורעב.

ניסיון שני – נשבר את הסימטריה שהייתה בין החוטים, שגרמה לכך שבכל אחד מהם חיכה לשני לניצח. נכניס לאלגוריתם מושג של קידימות, ע"י משתנה בשם turn. בנגדוד למשתני הדגלים, זהו משתנה שככל אחד מהחוטים כותב אליו.

באשר חוט מגיע, הוא קודם כל יכטבו ל-mutate את השם של החוט השני, בולם ויתן לו עדיפות. לאחר מכן הוא ייריד את הדגל, ואז הוא יוכבה לאחד משני דברים:

- או שהחוט השני יהיה עם דגל למיטה (כמו קודם).
- או שהתור יהיה שלו (זה החידוש כאן).

באשר אחד משני התנאים האלה קורה הוא יכנס ל-CS, וביציאה ממנו ייריד את הדגל (כמו קודם).

השינוי הזה מבטיח deadlock-freedom אבל שובר את mutual exclusion! P1 מגיע וכותב 0 ל-turn. P1 מגיע וכותב 1 ל-turn. ברגע התור הוא של 1. P0 מרים את הדגל שלו, מתחילה לבדוק את התנאים, הדגל של P1 למיטה אז הוא נכנס ל-CS. עבשו P1 ממשיך להתקדם ומרם את הדגל שלו. הוא מתחילה לבדוק את התנאים, הדגל של P0 למעלה אבל התור הוא של P1 אז הוא נכנס ל-CS. קיבלנו הפרה של deadlock-freedom.

כדי לפתור את הבעיה ולקבל את האלגוריתם המלא של פיטרסון – כל מה שצריך זה להפוך את סדר הפעולות. חוט שmagiu ירים את הדגל שלו ורק אז ישנה את המשתנה ה-turn.

[הובחת אלגוריתם Peterson](#)

נכיה שקיים ריצה שסובילה לך ששני החוטים נכנסים ל-CS, ונראה שזה יוביל אותנו לסתירה.

- נניח בה"ב ש-0 הוא האחרון לכתוב ל-turn.
- בעת הערך של turn הוא 1 ואינו משתנה.
- אם P0 נכנס ל-CS, זה אומר שהוא אחד משני התנאים התקיימו, זה לא יהיה mutate, בולם הדגל של P1 למיטה.
- זה אומר ש-1 מגיע ומרם את הדגל שלו רק אחרי אותה קריאה. כי אנחנו יודעים ש-1 ב-SC ולכן מתישתו הוא בן מגיע ומרם את הדגל שלו.
- לפי הקוד, P1 כותבת את mutate אחרי הרמת הדגל, וזה במקרה להנחה ש-0 הוא האחרון מביניהם שבכטב ל-mutate לפני הכניסה ל-CS.

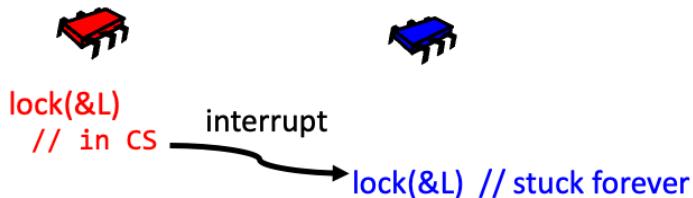
```

flag[i] := 1
turn := 1-i
while (flag[1-i] && turn==1-i)
{
-- CS --
flag[i] := 0
}

```


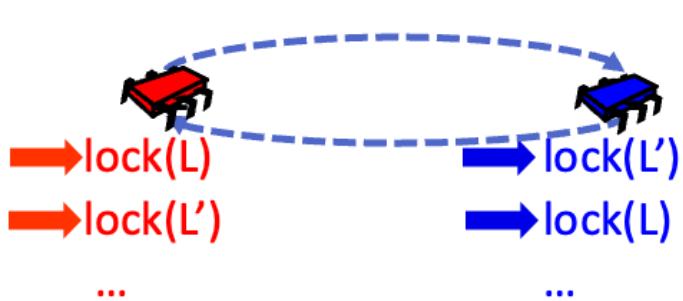
כדי לפתור את הבעיה ולקבל את האלגוריתם המלא של פיטרסון – כל מה שצריך זה להפוך את סדר הפעולות. חוט שmagiu ירים את הדגל שלו ורק אז ישנה את המשתנה ה-turn.

מנועלים או Interruptions: דבר על מנועלים בתוך הkernel, כי תהליכי לא יכולים לנטרל interrupts. הנקודה כאן היא שהמנועל interrupt לא מספיק כדי למתת mutual exclusion מול handler. נניח שהקווד בדריבר משתמש במנועל במקומם לנטרל interrupts. זה אומר שאם עבשו ויגיע interrupt בזמן שהדריבר נמצא ב-CS, אז ה-handler יתחל לזרע, וגם ה-handler עשו לנסות לתפוס את המנועל!

- אם המנועל לא תומך ברקורסיה, ה-handler יתקע לנצח – כי הקוד שצריך לשחרר את ה-CS הופסק על ידו.
- מצד שני, גם אם המנועל כן תומך ברקורסיה, הוא אמר לו להזותה-zler ה-handler הוא איזשהו מה-context context שונה מה-zler ה-handler נכנס ל-CS ואיבדנו את תכונת ה-mutual exclusion. גם במקרה הזה, ה-handler יתקע ב-lock לנצח.

Deadlocks

הגדרנו deadlock בתרור מצב של המערכת שבו אין אף חוט שיכל להשלים את הפעולה שלו, בגללSCPthat כל חוט מחכה שיתקיים איזשהו תנאי שלא יתקיים לעולם. DEADLOCK יכול להיווצר בשל מקרים, לא רק בתוך מימוש של מנועל – אלא בגלל איך שהקווד משתמש במנועלים כתוב.

מקרה נפוץ מאוד הוא **resource deadlock**: כל חוט מחכה לשחרור של משאב אחר מחזיק, וכך שבסופו של דבר נוצרת תלות מעגלית, שמננה נובע שאף המתנה לעולם לא תסתיים.

- החוט הבחול תופס את המנועל 'L'.
- החוט האדום תופס את המנועל 'L'.
- החוט הבחול מנסה לתפוס את המנועל 'L'. אבל 'L' תפוס ע"י האדום ולכן הבחול ממתיין שהאדום ישחרר אותו.
- החוט האדום מנסה לתפוס את המנועל 'L'. אבל 'L' תפוס ע"י הבחול.

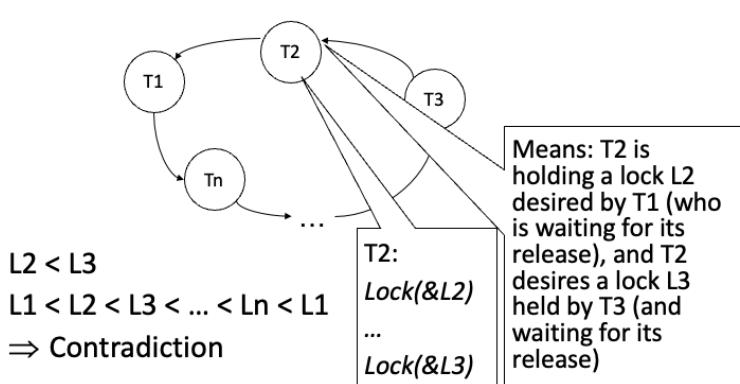
דורש שיתקיים 4 תנאים: deadlock resource

- .1 – יש משאים שהשימוש בהם הוא אקסקלוסיבי, והחותמים לא יכולים להשתמש בהם בו"ז.
- .2 – חוטים מחזיקים במשאב אחד בעודם מנסים לתפוס משאב אחר.

- .3 – אי אפשר לקחת מחוט שמחזיק במשאב את הבעלות עליו. לא מדובר על ה-pre-emption של מערכת הפעלה, אלא על pre-emption ביחס למשאב. לדוגמה, זה שחותם שמחזיק במנועל מאבד את ה-CPU לא אומר שהוא מפסיק להחזיק במנועל.
- .4 – זה אומר שיש מעגל של חוטים כך שכל חוט מחזיק במשאב שהחותם הבא במעגל רוצה לתפוס.

הטכנית הבci נפוצה להימנע מיצירת deadlock resource. זה נקרא **lock ordering**: מדובר על דרך לבתו את הקוד, שבה מגדירים סדר מלא על המנועלים בתוכנית, ומואדים שכל פעם שתופס מספר מנועלים בו"ז, הוא יופס אותם לפי הגדרת הסדר ה затה. מדובר פה על פרוטוקול לוגי, שהמתכנתים צריכים לדאוג שיתקיים.

אריך זה עובד:

- נניח בשיליה שעובדים לפי lock ordering ובלצאת נוצר על מעגל של resource deadlock. נסתכל על מעגל של circular wait שנוצר. כל קשת אומerta שהחותם לפני הקשת תופס את המשאב שהחותם שאחריו מחכה לו, T2 מחזיק במנועל L2 ש-T1 מנסה לתפוס ומחכה T3 שישתחרר. T2 בעצמו מחכה למנועל L3 שמחזיק ע"י T3.

- מההנחה שעובדים עם lock ordering, אנחנו מקבלים שכל מנועל $L_i < L_{i+1}$ ביחס הסדר של פיפוי תופסים מנועלים. אם נחבר את כל האילוצים האלה, נראה שבגלל המעגל מתקיים שכל אחד מהמנועלים האלה "קטן מעצמו", בסיסירה.

בתוכניות גדולות שיש בהן הרבה מנעולים, נהיה מאוד מסובך לתכנת לפי הפרוטוקול זהה. קוד שתופס כמה מנעולים בדר"כ לא תופס אותם במקהה, אלא תפיקת המנעולים נוצרת בגלל עבודה מודולרית. כדי לעבוד לפי lock ordering צריך להגביל את כל ה-sows flow האפשרים של הקוד, וזה יהיה מורכב. למשל בקורס של LINQ, ניתן לראות את הסדרים המותרים של קריאות לפונקציות בהקשר של הקוד שמנוהל את מוחבי הכתובות של תהליכיים.

```
while (1) {
    lock(L)
    if (!trylock(L')) {
        unlock(L); continue
    }
    // got locks
```

```
while (1) {
    lock(L')
    if (!trylock(L)) {
        unlock(L'); continue
    }
    // got locks
```

לפעמים משתמשים בטכנית אחרת: חוט שלא מצליח לתפוס משאב כלשהו, יותר על המשאב שהוא מחזיק ברגע וינסה מהתחלה. כשמדבר במנעול נדרשת לכך מתודה חדשה בשם **trylock**. אם היא מצליחה היא מחזירה true, אבל אם לא היא מיד חוזרת וממחזרה false, ולא נכנסת לולאה שמתמיהה שהמנעול ישחרר.

הבעיה עם הטכנית זו היא שבאupon עקרוני, היא עדין לא מבטיחה התקדמות של המערכת. יתכן מצב שבו שני החוטים עובדים בצורה סימטרית, כל אחד יעשה trylock ויכשל, ואז ישחרר את המנעול שלו וינסה שוב, וכך חוזר חילתה עד אין סוף. מצב זה נקרא **livelock – המערכת עדין תקועה, אבל אף חוט לא נמצא בהמתנה**. הם כל הזמן עובדים אבל המערכת לא מתקדמת.

ההבדל בין deadlock ל-livelock: deadlock כל החוטים בהמתנה על תנאי כלשהו, ואפשר באupon עקרוני להזות את התחלויות ביניהם ולהתריע שהוא נוצר (למשל ב-resource deadlock אפשר לנסות להזות את המעגל שנוצר). לעומת זאת, livelock יותר קשה להזות, כי נראה באילו החוטים כל הזמן מתקדמים – הם עוברים sows flow בכל הזמן חזיר על עצמו, ואת זה יותר קשה להזות.

שאלות:

- כתבו *Peterson lock* עבור *trylock* ב-while:

במוקם לעשרות לואות while: כמו קודם נרים את הדגל שלנו, ונitin את המזערת לשני. בעט, נבדוק את התנאי שיגרום לנו להיכנס לולאה, שהוא הפוך מהתנאי הקודם. ב-while הקודם זה היה (הדגל של השני מורם והתור לא של'). עכשו נסובל על התנאי הפוך, מתי שנציח: (הדגל של השני לא מורם || התור הוא של').

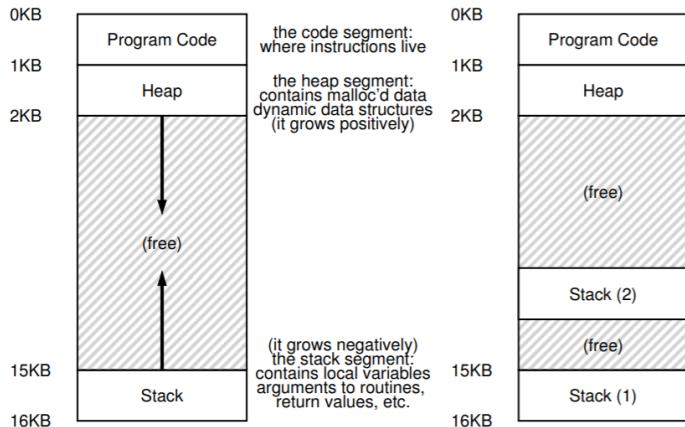
אם זה מחזיר true – המנעול אלצלו.
אם זה מחזיר false – לא הצליחו להשיג את המנעול, לכן צריך להוריד את ה-flag שלו (זו השונה האחרון באן).

```
TryLock() { // code for i
    flag[i] := 1
    turn := 1-i
    return flag[1-i] == 0 || turn == i ||
           flag[i] == 0
}
```

תרגול 6 (threads)

מוטיבציה:

נניח שנרצה ליעיל פונקציה ולהריץ אותה במקביל על שני חלקים של מערכת. אם ניצור תהליך חדש למשרת זו באמצעות `fork`, נדרש ליצור גם מיפוי זיכרון מסווג לשניהם כדי שייעברו על אותו מערך באמצעות `mmap`. אם לא משתמש ב-`mmap`, יבוצע COW ואז כל תהליך יעבד על העותק שלו, זה לא רצוי. במקרה ליצור תהליך חדש, נרצה לעבוד עם תהליכיים קטנים וקלים יותר – "תהליכונים" שיקראו **threads**. יתרונות:

1. שיתוף מידע: מרחיב הזיכרון של **threads** הוא משותף באמת, לא יבוצע COW, הם יגשו ממש לאותם המשתנים. אין צורך ליצור תהליך חדש (`fork`) או לבצע תקשורת בין תהליכיים (`mmap`). הדבר היחיד שהם לא משתפים הוא **מחסנית**.
2. עובדת במקביל: נניח שיש לנו שרת web, לדוגמה לאתר ומוריד קובץ מאוד גדול, מה שגורר syscall בצד השרת ואנחנו מחכים שהוא יסתתיים. לאחר מכן גם ית��ע בזמן זהה. כדי לשרת מספר לköחות במקביל, יהיה שירות כל ל��וח בנפרד.

הערות:

מערכת הפעלה מבצעת scheduling ל-**threads**, ממש כמו בתהליכיים, אין לנו שליטה על כך.
כל תהליך מתחילה עם main thread, ניתן להוסיף threads נוספים כדי ריצה.
באשר ה-*thread* מסתיים, כל השאר גם מסתיימים באופן אוטומטי.
בתהליכיים – כשהאבאה סיימ, הבנים שלו עברו להיות תחת init.
ה-API הבסיסי הוא `clone()` בדומה ל-`fork()`. אולם, אנחנו משתמשים בספריה בשם POSIX threads. שמאנו מחייבים צرار להעיבור את הדגל pthread.-
בעצם, משתמש ב-threads-C11 (שלא נתמך ב-mac רק בリンוקס).
ערך החזרה הם חלק מ-`enum`, והערכים שלהם משתנים בהתאם למימוש.

:Threads API

פונקציה	פרמטרים	שימוש
<code>thrd_create</code>	<code>thread – מצביע למשתנה שיקבל את ה-TID החדש שנוצר עבורה.</code> <code>start_routine – הפונקציה להרצה.</code> <code>arg – ארגומנטים להעיבור לפונקציה.</code>	ליקוד thread חדש. הפונקציה שמעבירים יכולה לקבל כל ערך ולהחזיר כל ערך. וגם arg יכול להיות כל דבר, *int או כל *my_struct my_structה, אՓילו int או גיאלי. וכן עבדים עם הטייפוס void - יש מקום לכל בתובת, וגם ל-int יש מקום.
<code>thrd_exit</code>	<code>retval – ערך החזרה שנרצה להחזיר.</code>	שאולה ל-thread retval, נקרא לה בתחום ה-thread שלו. אם ה-thread קורא לה, הוא יסתיים, וכן ניתן לשאר ה-threads להמשיך לroz. נשים לב – () exit מכל thread, מסיים את כל ה-!threads
<code>thrd_current</code>		לקבל את ה-TID.
<code>thrd_equal</code>	<code>lhs – מצביע לשני המזהים מצביעים על אותו thread, thread.</code> <code>rhs –</code>	מחזירה ערך שאינו 0 אם שני המזהים מצביעים על אותו thread, thread.
<code>thrd_join</code>	<code>th – ה-TID שנרצה לחכotta לו.</code> <code>thread_return – מצביע לערך החזרה.</code>	נכחה ל-thread שישתים. עבור בתובת למשתנה שנשמר בערך *void, כדי שיוכלו להשים בו את ערך החזרה (לכן נקבע **void).

מקרי קצה: צריך להחליט האם להשתמש ב-`threads` או ב-`fork/exec`

- יש לנו N ש्रצים, thread אחד קורא ל-`fork`. לנוקס יוצרת תהליך חדש רק עם ה-thread שקורא ל-`fork`.
- יש לנו N ש्रצים, thread אחד קורא ל-`exec`. זה יחליף את כל ה-threads בתוכנית החדשה.


```

int thread_func(void *thread_param) {
    printf("In thread #%ld\n", thrd_current());
    printf("I received \"%s\" from my caller\n",
           (char *)thread_param);
    thrd_exit(EXIT_SUCCESS);
    // return EXIT_SUCCESS;// <- same as this
}

int main(int argc, char *argv[]) {
    thrd_t thread_id;
    int rc = thrd_create(&thread_id, thread_func,
                         (void *)"hello");
    if (rc != thrd_success) {
        // The value of thrd_success is implementation
        // defined, it doesn't have to be 0
        fprintf(stderr, "Failed creating thread\n");
        exit(EXIT_FAILURE);
    }
}

```

ימוש ב-user level: גם ב-API זהה קוראים ל-clone מאחריו הקלעים, וווצר thread שהוא אובייקט קרנלי (כמו תחילה). **ניתן למשתמש** ב-level, **user level**, הקרן לא יכיר אתכם, ואנחנו נctrar לDAO-L-**scheduling** ול-**context switch**. זו אומר שיש לנו עוד שכבת תוכנה (כמו ה-JVM ב-Java). למשל).

דוגמה בסיסית (1): ב-main שלנו אנחנו קוראים ל-thrd_create, מעבירים לו פונקציה thread_func שנרצה שהוא יוציא וירץ, ומעבירים את הארגומנט "hello". hello. thread_func ידפיס את המזהה שלו, ואת הארגומנט שקיבל ("hello").

- בtur thread_func יוכל באופן שקול ל-.return thrd_exit לבצע.
- אםם ב-main אנחנו קוראים לבסוף ל-thread thrd_exit שנוצע ל-המשר לזר. אם נקרה ל-exit נהוג גם את ה-thread המשני שיצרנו! יכול להיות שהוא יספק לזר יוכל להיות שלו.

החזרת ערך (2): נשים לב שאות ערך החזרה מה-thread צריך להמיר את ה-double שלנו ל-*void. בסימן ה-main.thrd_exit אותו צריכים אותו, כיון שביצענו join לפניו כן לכל שאר ה-threads. אם לא היינו עושים join, ולא היינו קוראים ל-thrd_exit, יכול להיות שה-main היה מסיים לפני שכל ה-threads סיום ואז הם היו נהרגים.

```

int thread_func(void *thread_param) {
    int *y = (int *)thread_param;
    *y += 1;
    return *y;
}

int *x = malloc(sizeof(long));
*x = 5;
int rc = thrd_create(&thread_id, thread_func,
                     (void *)x);
thrd_join(thread_id, &thread_return);
printf("Thread %lu finished and returned %ld\n",
       thread_id, thread_return);
printf("Original value was %ld\n", *x);

```

שילוב זיכרון (3): ב-main.int שלנו נזכיר threads, אשר הארגומנט שלנו הוא *shakcznu קודם ושמנו בו את הערך 5. thread_func מקבל את thread_func הערך שלו ב-1 באמצעות שינוי ע' (הערך בכתובות ע'). נשים לב להמרות הטיפוסים בתחילת הפונקציה, ובסיום הפונקציה כאשר אנו מחזירים את הערך. הערך שנחזיר יהיה 6.

מבצע join ל-thread, ואז מדפיס את ערך החזרה של ה-thread, ואות הערך של המשתנה שלנו שוב א. מה יודפס בפעם השנייה? **6, ביוון ש-threads**. **משתפים את מרכיב הזיכרון**, ושינויו את הערך זה ב-thread שהרצנו. שתי הכתובות הצביעו לאותו מקום.

המתנה למספר threads (4): ב-main.int שלנו נזכיר 10 threads, לשמור את ה-TID-ים שלהם במערך. לאחר מכן, יוכל join בולאה על כל אחד מהם (זמן מאד ל-wait). במשנים את הלולאה עד שכל ה-threads סימנו לרווץ. **לא מובטח לנו מה יהיה סדר הריצה שלהם**. אם ה-thread שאנו מחכים לו הסתיים כבר, הפונקציה join היזה תחזיר מיד, אחרת נמשיך לחכות לו. געשה return בסוף כי אנחנו יודעים שכולם כבר סיימו.

```

for (size_t i = 0; i < THREAD_COUNT; i++)
{
    thrd_join(thread_ids[i], NULL);
}
return EXIT_SUCCESS;

```

הבן יכול ללחוץ לאבא (join_the_creator.c): התהילון שנוצר (הבן) מקבל בפרמטר את ה-TID של האבא, שווה לו join ומדפיס את הערך שהוא מקבל. ביוון שהאב יצא Um 125, התהילון הבן יחכה לתהילון המקורי שיצא וידפיס Um 125. והתהילך כולה יצא Um 0 למשךשה-main יצא Um 125 – כי הבן יצא אחרון עם EXIT_SUCCESS. echo \$"?"

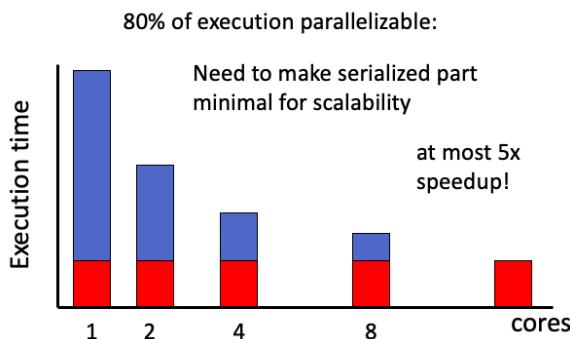
מתי נרצה לבצע לבעץ multi-processing? אנטויוירוס (AV) מרכיב מכמה components: סריקת קבצים, firewall וכו'. מדובר בתוכנה בגדה, והגינוי יהיה תחילה לכל component בזיה.

IMPLEMENTATION DETAILS

אתגרים בימוש מניעולים:

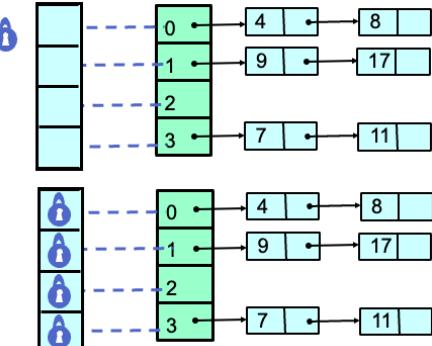
השיקול העיקרי לשימוש במneauול הוא safety – יש לנו מושתנים או מבנה נתונים שאחננו בצורה אוטומטית, ללא גישות בו-זמןיות. למה שלא נרצה את הקוד של התוכנית בטור קטע קריטי אחד גדול? אנחנו לא משתמשים ב-threads סתם, אנחנו רוצחים שהם ייעלו את ריצת התוכנית, ולשימוש במneauולים יכול להוות השפעה על הביצועים של תוכנית. יש 2 דרכי בהן threads יכולים ליעל את הריצה של התוכנית: יצירת אפשרות overlap של עבודה בזמן המתנה (אחד ממתון והשאר יכולים להמשיך לרוח), ושיפור ביצועים ע"י ניצול של מקבילות במחשב עם מספר מעבדים.

$$\text{speedup} = \frac{1}{(1-p) + p/s}$$

לפי חוק Amdahl, נניח שתוכנית מבלא לוקח p זמן הריצה שבה בטור קטע קוד X . מה יהיה speedup בשיפור X ? כאשר השיפור שלנו (S) שואף לאינסוף, החלק ששיפורנו נהייה זניח והחלק שנשאר נהיה דומיננטי. באופן יותר קונקרטי, נסתכל על השימוש שלנו במקבילות כדי לשפר את הביצועים של X . אם הקוד של X ניתן למקבוקל, נבחן את ההשפעה של הוספה מעבדים על זמן הריצה הכלול של התוכנית. נניח ש-80% ניתן למקבוקל. זמן הריצה הסדרתי (20%) לא משתפר כאשר מוסיפים מעבדים, וזה הזמן שאחננו מבילים בטור קטע קריטי! **כדי למסקם את הרוח מקבילות, חיבים למצער את הקוד הסדרתי.** לכן רצאה למצער את הפגיעה במקבילות תוך שימוש במneauולים, ע"י הקטנה או עדין של הגורנולריות של המידע שעלי המneauול מגן.

בנית hash table שתוmr בגישה בו"ז עם threads: נסתכל על שתי גישות:

- **גישה coarsely-grained:** מגנה על הרבה מידע, עובדת בגרנולריות גבוהה ו开会ת פוגעת במקבילות. נשתמש במneauול אחד שיגן על כל הטעלה, וכן כל גישה לטבלה. תוצרת להיות בטור קטע הקריטי. אין מקבילות בגישה לטבלה.
  - **גישה finely-grained:** אפשר לשימוש לבש פעולות שנגששות לbuckets שונים בטבלה, **ונגישות למקומות זרים בזיכרון**, וכן לא מסתכנות בגישה בו-זמןית לאזרור משותף אם הן רצות במקבוקל. מקום מנעל אחד לכל הטעלה, נגדיר מנעל לכל bucket. כל פעולה על הטעלה תחשב את ה bucket שבה מוחוץ לקטע הקריטי ואז תתפס את המneauול ותפעול עליו. **בר נקבל מקבילות בגישה לטבלה.**
- ובע מה שบทוכנית יכולים להיות הרבה אובייקטים של מנਊלים, וכן נראה שגודל כל מנעל יהיה קטן, כדי שלא להגדיל יותר מדי את צריכת הזיכרון של התוכנית.

בנוסף, רצאה שקטעי קוד סדרתיים יהיו במה שיותר קצרים, שכן מדובר בזמן ריצה שלא מרוויח מקבילות. במקרים מסוימים אפשר למקבוקל בלי לתפוס מנਊלים – חישובים בהם שווה לארון תומנה, אולם threads-embarrassingly parallel – מוגבלים במספר threads-threads אחד יחולק את התומנה למקטועים לפי ממוצע-הThreads שקיים, ועוד יצור אחד לכל מקטוע. כל אחד יעבד רק את המקטוע שלו. אולם, יש הרבה בעיות שלא ניתן למקבוקל כבזה. לכן נתפס מנਊלים בצורה fine-grained.

IMPLEMENTATION DETAILS:

נחזיר למנעל של פיטרסון. למנעל זה יש שתי בעיות עיקריות:

1. **יעילות:** ההרחבה של הרענון של המneauול היא ליותר מ-2 threads. דרושת שפועלת נעילה תיקח זמן לינארי במספר threads, וגם צריכה הדיבור של המneauול שמיינריטי במספר threads: צריכה דיבור של כל מנעל גבוה, זמן געה איטי, והולך ונראה יותר בכל שימושים מקבילות.
2. **busy waiting:** המneauול מבצע busy waiting בזמן שהוא מחכה להיבנס ל-CS. זה פשוט בזבוז זמן מעבד.

בעית היישול:

```
atomic rmw-op(int* addr) {
    v = *addr;
    *addr = f(v);
    return v;
}
```

ראינו משפט שאומר כי אלגוריתם מנעל שמשתמש בפקודות מכונה של load, store **חייב לחתת זמן ומוקם לינאריים** במספר threads. אין בכלל לבנות אלגוריתם מנעל יותר ויותר? כדי לאפשר את זה הוסיפו למעבדים פקודות מכונה נוספת לgist להזכיר שהם יותר חזקות" במאובן מסוים – **RMW אוטומי**. פקודות אלו עושים גם קריאה וגם כתיבה של ערך חדש. כל התהליך הזה נעשה בצורה אוטומטית, אף פקודת מכונה אחרת לא יכולה להיבנס באמצעות.

סוגי הפקודות:

```

TAS(int *x) // Test&Set
{   t = *x; *x = 1; return t; }

SWAP(int *x, w)
{ t = *x; *x = w; return t; }

CAS(int *x, old, new) // Compare & Set
{ t = *x; if (t == old) { *x = new; }
  return t; }

atomic_bool L;
lock() {
    while (atomic_flag_test_and_set(&L)) {
        // spin
    }
}
unlock() {
    L = 0;
}

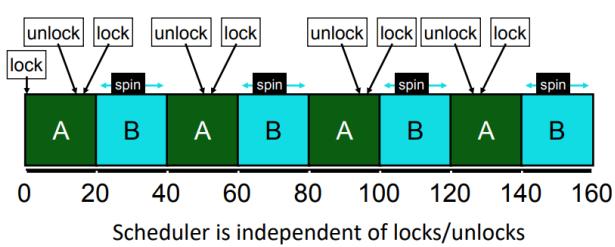
```

- TAS – כותבת לכטובה 1 ומוחירה את הערך הישן.
- SWAP – מקבלת ערך A, כותבת אותו ומוחירה את הערך הישן.
- CAS – משנה את הדיברונו על פי תנאי, מערך ישן לערך חדש. היא בודקת שהכתובות בדיברונו אכן מכילה את הערך הישן, ואם כן מחליפה אותו מחדש. בכל מקרה מוחירה את הערך שהוא בכתובות. כך אפשר לעדכן משתנה בודד ללא מנעול!

עבדיו נראה איך אפשר למשם מנעול באמצעות פקודה RMW אוטומית. נשתמש בפקודת TAS כדי לבנות **spinlock**: אובייקט המנעול הוא משתנה בוליאני – בשונה מפייטרסון, אין תלות במספר ה-threads. באשר המשתנה בעל ערך 0, המנעול לא תפוס. כאשר הוא בעל ערך 1, המנעול תפוס (יש CS ב-thread).

- כדי לתפוס את המנעול – קוראים לפקודה TAS בולולה עד שהוא מוחיר 0, ואז יוצאים מהלולה וכוכנים ל-CS. עושים **spinning** – בניסיון לתפוס את המנעול עד שמנצחים.
- אם המנעול ברגע לא נועל (הערך בבוליאני הוא 0), ובמה threads קוראים לפקודה במקביל, רק אחד יקבל חזרה 0 ובל השאר יקבלו 1. מי שקיבלו 0 תפס את המנעול. באנו, החומרה בוחרת מי "זוכה" בתחרות בין ה-threads.
- כדי לשחרר את המנעול, מי שיוציא מה-CS פשוט מרסט את הבוליאני לערך 0.

מנעל זה **מבטיח mutual exclusion** כפי שראינו. הוא **מבטיח deadlock freedom**: ברגע שהמנעל פניו ה-thread הראשון שעושה TAS תופס אותו, לא יוכל להיות שכולם יוכלו לנתח מבלי להיכנס ל-CS. אמןנו, **thread starvation free**: יתכן ש-**starvation** free – יוכלו לא יספק להיות הראשון שעושה TAS כאשר המנעול פניו, וולומ לא יצילוח להיכנס ל-CS. המנעול יעיל כאשר אין עליו יתרונות: אפשר לתפוס אותו בצד אחד של פקודת TAS. באשר יש תחרות, אפשר לרעוב ולבן אין חסם על הזמן שלוקח לתפוס.

בעיתת wait busy:

1. **זמן זבזב:** thread A תופס את המנעול, ומיד לאחר מכן מתבצע context switch לאחד אחר (אין ל-scheduler דריך לדעת שה-**wait** מוחזק מנגול, או פוטולה לוiot להלוטין). אם ה-**wait** שלו עוברים גם ינסה לתפוס את המנעול, הוא יזבזב את כל ה-**quantum**.

2. **הוננות:** יתכן שגם לאחר ש-A יחזיר לרוץthread-B, הוא ישחרר את המנעול, ואuch ב-**yield** הוא יוחזר ויתפוס אותו ושוב גובר ל-B. במקרה B לא יוכל לתפוס את המנעול כלל, או רק לעתים רוחקות בהשוואה ל-A.

בעיתת בזבוז הזמן: הרעיון לפתרון הוא להודיע ל-**scheduler** שה-**yield** עשויה לשמש ממשהו שימושי עם זמן המעבד, וכך הוא מותר עלייו ומאפשר להריץ אחרים. נסיף קרייה ל-**yield** בזמן **spinning**. באשר ה-**yield** חוזר, ה-**thread** יחולץ מ-**spinning** בזמן **yield**, רק יודע שהוא קיבל חזרה את המעבד, ולכן הוא ממשיר ביצוע הלולאה ומנסה לתפוס את המנעול שוב.

```

lock() {
    while (TAS(&L))
        yield_cpu();
}

```

- הרעיון הזה רלוונטי גם למנעול בתוך הkernel וגם ב-userlevel. ההבדל הוא שתהילן. יבצע **syscall** **yield** בעוד שקוד קרנל יכול לבצע קרייה ישירות ל-**scheduler**. זה מקטין את בזבוז משאבי המעבד, אבל עדין יש בזבוז מסוים. ה-**yield** לא אומר ל-**scheduler** למה לבדוק ה-**thread** מחכה ומתי להריץ אותו שוב. לכן, ה-**thread** יכול לחזור לרוץ כאשר המנעול תפוס, שוב להיכשל בניסיון לתפוס את המנעול ולקרוא שוב ל-**yield**.

בעיתת ההונגנות: קיימים אלגוריתמים יותר מתחכמים שمبטיחים starvation-free וגם ההונגנות, לא ניכנס לעומק. גם אם היה לנו **spinlock** הוגן, הוא עדין היה מזבז זמן מעבד עבור ה-**spinning**. לכן נשתמש בReLUון שדברנו עליו בהקשר לתקנים, כאשר היה צורך לחכות שפעולות O(t) תסתיים: **מחלף את ה-**spinning** ב-**waiting**, ואז ה-**thread** יচכה במפורש לשחרר המנעול!**

mutex - מנעול שמאכע

למנעל החדש נקרא **mutex**, כדי להבדיל אותו מה-**spinlock**. באן אובייקט המנעל בבר לא יהיה רק משתנה בוליאני. יהיה גם מבנה נתונים של תור, וגם mutex'ים, שבו ישמש כדי להגן על נתונים של משתנה המנעל.

נראה את המימוש עבור הernal (בהתבה שיש גישה לשירה ל-scheduler).

```
lock(mutex *m) {
    spin_lock(&m->s);
    if (!m->mtx) { // fast path
        m->mtx = 1;
        spin_unlock(&m->s);
        return;
    }
    queue_add(m->q, me);
    spin_unlock(&m->s);
    sleep(); // wait for wakeup
}
unlock(mutex *m) {
    spin_lock(&m->s);
    if (queue_empty(m->q)) {
        m->mtx = 0;
        spin_unlock(&m->s);
        return;
    }
    first = queue_deq(m->q);
    wakeup(first);
    spin_unlock(&m->s);
}
```

כדי לטעוס את mutex:

1. טופס קודם את mutex שמאכע על המנעל.
2. אם mutex לא טופס.
  - a. מסמן שה mutex טופס.
  - b. משחרר את mutex.
  - c. נכנסים ל-CS.
3. אם כן:
  - a. הוא מוסיף את עצמו לתור.
  - b. משחרר את mutex // spinlock מSchedulerים ואז הולכים לישון כדי לא לתקוע את המנעל
  - c. הולך לישון באמצעות sleep // מחכה שימושו יעיר אותו

כדי לשחרר את mutex:

1. טופס קודם את mutex.
2. אם אין threads שמחכים בתור:
  - a. מסמן שה mutex פנוי.
  - b. משחרר את mutex.
3. אם יש:
  - a. מסיר את thread הראשון שמחכה בתור.
  - b. מבצע לו wakeup // מי שישן מסיים את mutex וכנס ל-CS.
  - c. משחרר את mutex // לא מסמנים את mutex פנוי שכן "העבכנו בעלות" לראשן בתור

בנסיבות lost wakeup: מה קורה אם מבצעים wakeup ל-T, אבל T בכלל לא ישן? זה יכול לקרות כי בפונקציית lock, נניח ש-T הוסיף את עצמו לתור בשלב 3a. אמונם, בין שלב 3 של שחרור mutex השלב 3 של ביצוע ה-sleep, T נעצר, ומתחלת להרצולוגיה ב-thread אחר של lock-unlock, והיא תנסה להעיר את T שהוא כל לא ישן. זה נובע מחוסר אוטומטיות, **שלבים 3b-3c לא מבוצעים בצורה אוטומטית**. אם T יוכל לישון עוד רגע, הוא עשוי לא להתעורר לעולם.

yawn() { set_state(me, SLEEP) }	wakeup(thread* T) set_state(T, RUNNABLE) // try actually to // wake p up
sleep() { if (me->state != SLEEP) return; ...	

פתרון – נרחיב את API. לפנינו שהולכים לישון, מודיעים על הכוונה ללבת לישון, קוראים למടודה (*yawdy*, פירוש). הרעיון הוא שפיהוק יהיה אוטומי ביחס להחלטה ללבת לישון. התהוויש יהיה כזה ש-wakeup יבוצע אחרי הפיהוק ולפניהם sleep. במצב זה, scheduler יבהיר דע על הכוונה ללבת לישון, ובכן איך שהוא קוראל-sleep, sleep יוכל מיד לחזור מה-sleep ולתת לו המשיך להרצולוגיה – כי הוא יודע שהרגע העירוף אותו.

במימוש שלנן, נסיף פיהוק זהה לפני שחרור mutex, זה מבטיח לנו אוטומיות: הפיהוק תמיד יבוצע לפניהם של unlock mutex'ים. בcut לאחר ההתחמה ההז, sleep יחזיר מיד והכל יעבד כמו שצריך.

שאלות:

• **באופן עקרוני mutex אימם הוגן, או למה mutex לא נוטה להרעה וחוסר הוגנות?**

זה לא מקרה הסביר. אין שום פעולה בשימוש mutex-spinlock שהוא ארכובה, אלא פעולות קבועות. אין כמעט שתהיה לנו בעיה של מישחו שלא שחרר בזמן AT ואנחנו נתקעים כל הזמן. באופן פרקטי זה עובד מצוין, כמעט הוגנת לחהלוטין. נניח שיש לנו mutex שהוא בן הוגן. למה צריך את mutex? יש את התוספת של התור, שומרם על סדר ההגעה, ולא מבזבזים זמן על waitbusy כי הולכים לישון.

Condition Variables

מנגנון CV:

מנגנון סכברון בשם condition variable מאפשר לנו להعبر מידע בין threads, לממש המתנה למאוורע במשהו, או לאבוף סדר בין קטעי קוד שונים. אובייקט זה מגדיר תור, ש-threads יכולים להכניס את עצם אליו ולחכות לתנאי שיתומש. יש לו 2 מתודות:

1. **wait**: מכניסים את עצמנו לתור של ה-CV והולכים לישון.
2. **signal**: יש להסיר מהטור של ה-CV את thread הראשון (בה"ב) שמחבה שם, ולהעיר אותו.

בניה את המימוש של CV:

P1 cond_wait(&cv)	P2 cond_signal(&cv)
----------------------	------------------------

- **ניסוי ראשון**: דומה למגעול. מעבירים את אובייקט ה-CV כפרמטר. קל לראות מה הבעה באנו, יכול להיות lost wakeup. יתכן ש-P1 שעומד לקרוא ל-**wait** אבל אז P2 מספיק לוחץ קודם, עושה **signal** שאנו לו שום אפקט, ואז P1 ישן לנצת.

P1 if (!flag) cond_wait(&cv)	P2 flag = 1; cond_signal(&cv)
------------------------------------	-------------------------------------

- **ניסוי שני**: נוסיף state מסוים, דgal שאומר האם צריך ללבת לישון או לא. קצת מזכיר את מה שניסינו לעשות עם "פייה". לפני שקוורים ל-**signal** מدلיקים את הדגל כדי שתהייה אינדיקטיה שלא צריך לבצע **wait**, ואז מי שקורא ל-**wait** בודק קודם את הדגל ייכנס ל-**wait** רק אם צריך. עדין יש בעיה כי אין סכברון על בדיקת המצביע, P1 יבדוק את המצביע לפני ש-P2 ישנה אותו.

מסקנה – צריך לתרום באטומיות, **צריכים להיעזר כאן במגעול בלבד**. לבן, מוגדרת ה-**wait** האמיתית מקבלת כפרמטר לא רק את ה-CV אלא גם מנעול! וההגדרה שלה היא **לשחרר את המגעול וללבת לישון** בצורה אוטומטית. אם מtbody signal, ה-**wait** **توقف** מחדש את המגעול לפני שהוא חוזר.

P1 lock(&L) if (!flag) cond_wait(&cv, &L) unlock(&L)	P2 lock(&L) flag = true; cond_signal(&cv) unlock(&L)
--	--

- המעגול מגן על מצב התנאי, ומבטיח שבדיקה של התנאי +
שינה, וכן גם שינוי של התנאי +**signal**, יבוצעו בצורה אוטומטית
ביחד. لكن ה-**wait** חייב להקריא בתוך הקטע הקритי, כדי להיות
אוטומטי ביחס לבדיקת ה-**flag**, **flag**, ולמנוע בעיית lost wakeup. אבל
ה-**wait** חייב גם לשחרר את המגעול, כי אחרת שהקוד שמשנה
את התנאי ועשה **signal** לא יוכל לוחץ.

פתרון בעיית bounded buffer:

נסתכל על בעיה של consumer/producer מעל באפור חסום (בגודל קבוע). יש לנו producers שקוראים למוגדרת **put** שתפקידו
להכניס מידע לבאפור. אם הוא מלא, צריכים לheckות שהוא יתרוקן. יש לנו consumers שקוראים get שתפקידו
מידיע מהבאפור ובכך לרוקן אותו. אבל, אם הבאפור ריק, הם צריכים לheckות שהוא יתמלא. ראיינו דבר דומה בשימוש ב-**deq**. כדי
לפשט, נניח שהגודל המידיע שנכתב ונראה הוא תמיד כפולות של גודל הבאפור. רק תמיד מלא את הבאפור כל-ו-**get** מרוקן את כל
הבאפור. **ניסוי ראשון** למימוש:

Producer (put)	Consumer (get)
lock(&L) if (state == FULL) cond_wait(&cv, &L) memcpy(buf,in) // fill state = FULL cond_signal(&cv) unlock(&L)	lock(&L) if (state != FULL) cond_wait(&cv, &L) memcpy(out,buf) //empty state = EMPTY cond_signal(&cv) unlock(&L)

- אם הבאפור מלא, producers שמחיכים שהוא יתרוקן יעשו **wait**, וכן גם consumers שמחיכים שהוא יתמלא.
- פעולה **put** תופסת את המגעול ובודקת אם הבאפור ברגע מלא. אם כן היא קוראת ל-**wait**. אחרת, היא ממלאת את הבאפור, משנה את מצבו ל-FULL, עושה **signal** ומסיים.
- פעולה **get** תופסת את המגעול ובודקת אם הבאפור ברגע ריק. אם כן היא קוראת ל-**wait**. אחרת, היא מרוקנת את הבאפור, משנה את מצבו ל-EMPTY, עושה **signal** ומסיים.

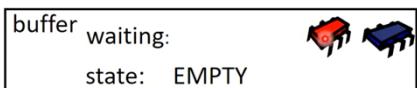
בעיה 1: זה עובד עבור consumer-i-producer בודדים. מה קורה כאשר יש כמה consumers ?

- נניח שהבאפור ריק, CON מגיע וטופס את המגעול, רואה שהבאפור ריק והולך לישון עד שהוא יתמלא.
- לאחר מכן מגיע PROD שמללא את הבאפור ועשה **signal** כדי להעיר את CON היישנים.
- לפני SHA-CON ישין מתעורר, מגיע CON אחר, תופס את המגעול, רואה שהבאפור מלא, מרוקן אותו ומסיים.
- ה-CON הקודם מתעורר וגם מרוקן את הבאפור, וקורא ממנו את אותו המידע שכבר עבד ע"ז זה שהציג אותו.
- **אחריו שהוא התעורר, הוא לא בדק שהתנאי שהבאפור FULL עדין מתקיים!** לכן הוא חייב לבדוק את זה בעזרת while ולא לבדוק עם if. ה-while יסתהים רק כאשר התנאי מתקיים.
- הערכה: עוד סיבה להשתמש ב-validation זהה הוא שישנם מימושים של CV שלא מבטיחים ש-**signal** ייעיר בדיק thread אחד, אלא יתכן שהוא מופיע במתנה כמו בelow. גם במקרה הראשון שיתעורר יכול לגרום לכך שהתנאי שבל השאר מחכים לו ופסיק להתקיים.

בעה 2 – deadlock: הובודהשה-PRODS מעתה תור (אוֹטוֹ CV), יכולה להוביל ל-deadlock, מכיוון שיתכן מצב שמי שאמור להתעורר לא יהיה הראשון בתור, אלא יהיה "תקוע" מאחריו thread מהסוג השני.

- הבادر ריק ויש C1 שיישן ומחייב שהוא יתמלא.
- מגע עד C2 וגם הוא רואה שהבאדר ריק והולך לישן עד שהוא יתמלא.
- מגע P1 שמללא את הבאדר, ועשה signal, משנה את מצב הבאדר למלא.

Many consumers

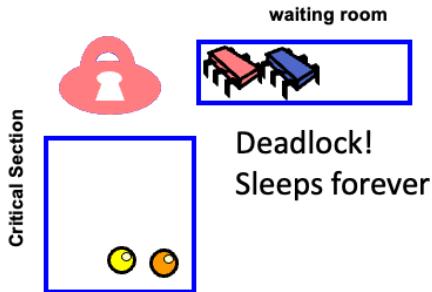
Producer (put)	Consumer (get)
lock(&L)	lock(&L)
while (state == FULL)	while (state != FULL)
cond_wait(&cv, &L)	cond_wait(&cv, &L)
memcpay(buf,in) // fill	memcpay(out,buf) //empty
state = FULL	state = EMPTY
cond_signal(&cv)	cond_signal(&cv)
unlock(&L)	unlock(&L)

- לפני ש-CON כלשהו מספיק להתעורר, מגע עד P2!
- הוא רואה שהבאדר במצב מלא ולכן אין לו מקום לישן.
- עבשו התור מכיל threads אחדי הסוגים!
- עבשו מתעורר C1, רואה שהבאדר מלא, מרוקן אותו.
- ומבצע signal כדי להעיר PROD ממתינים.
- בעה היא ש-PROD שמתינו אליו הראשון בתור, וכך מתעורר ה-C2 שהוא ריק, ולכן חוזר לישן.
- אם לא מגע עבשו אף thread חדש, P2 (האדום) –
- C2 (הכחול) שנשארו ישם לנצח ואף אחד לא יעיר אותם.**

פתרונות אפשריים:

1. broadcast: נרחיב את ה-API באמצעות מתודה שמעירה את כל threads שישנים, לא רק את הראשון בתור. כל הסוגים שבטור ותערורו, ואחד מהם שיוכל לתקדם במצב של הבאדר, אכן יתקדם. זהו תסיט של thundering herd.
2. תחזוק שני CV: אחד עבור producers ואחד עבור consumers. ככה אין חוסר וידואות לגבי סוג-thread שיתעורר כאשר מצב הבאדר משתנה, והבעיה נפתרת.

אם אפשר להסתדר בלי broadcast למה זה קיים? נניח שבמוקום שיש באדר היחיד שמתמלא ומתפרק, יש סוק של איברים שמוכנסים אליו ומוסצים ממנו. נניח שורצים לממש אותו ורק עם signal.wait.

- הקופה ריקה ויש שני CONS ישנים, מחכים שיוכנסו איברים.
- מגע PROD, תופס את המנגנון, מכניס את האיבר שלו לקופה, ואז מבצע signal.LCONS.
- לפני שאחד מהם מתעורר, מגע PROD נוספת! הוא תופס את המנגנון, מכניס איבר, אבל בזווית רואה שהקופה אינה ריקה, הוא לא עושה signal.
- CON כלשהו תופס את המנגנון ומטפל באחד האיברים, אבל אז הוא מסיים, והשני יכול לישון לנצח.

שאלות:

- **האם אפשר לפתור את הבעיה האחרונות בכל זאת בלי broadcast?**broadcast count של כמה threads הממתינים, ולקראת signal כל עוד יש במקרה שמחכים. יש לנו דוגמאות למקומות טובים יותר שבהם צריך broadcast.
- **בבעה ה-thread thundering herd האם יוכל לומר שבודוק thread אחד יתקדם וכל השאר יחוור לישן?** יכול להיות שעבודה של אחד, יגרום למימוש של תנאי שthreads אחרים מחכים לא. אם יתעורר PROD הוא ימלא את הבאדר, ואז CON אחר יוכל לקרוא את זה.
- **המודיעיצה ל-CV היה להתחמק מקריה ל-Yield, האם הצלחנו לחלוון להימנע מזה?** לא ב-100%, אבל הם מצמצמים את משאבי ה-CPU שאנו מبذבים. wasted wakeup יכול לקרות מיד' פעם סתם, אם מישתו מתעורר והתנאי שהוא עלי הספק שב לא להתאפשר, בין הרגע שהוא התעורר לרגע שהוא קיבל את המנגנון, אז הוא יחוור לישן. זה קורה בתדריות נמוכה, ביחס לולאה עם yield בכל פעם שהתנאי לא מתקיים.

נושאים מתקדמים**:RWLock**

ראינו שמנועים מוגנים מוקבליות, ודיברנו על כך שהדריך לקבל חזרה חלק מהמקבליות היא ע"י שימוש בגישה fine-grained. ודרך נוספת, והיא ע"י שימוש בסוג מיוחד של מניעול שנקרא lock/read/write lock. המנגנון מtabסס על הבדיקה הבאה: אם יש קוד שרך קורא את המשתנים שמנועם מוגן עליהם, ולא משנה אותם, אז הרבה קוד יכול לוחץ במקביל ביעיה, הם לא ידרשו אחד את השני כי הם רק קוראים. מה שאסור שיקפה, זה שהם יעדכו את המשתנים ויריצו במקביל.

אם כן, המנגנון RWLock תומך בשני סוגים של נעלות:

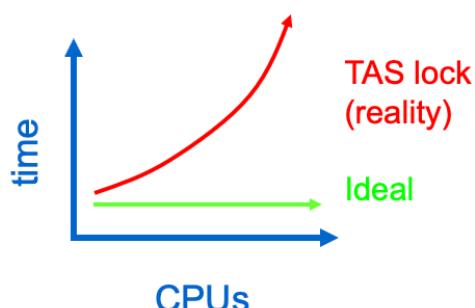
1. נעלת write mode היא כמו נעלת רגילה, אוכפת mutual exclusion: כאשר thread מחזיק את המנגנון במצב זה, לא יוכל להיות אחרים שמחזיקים במנוע, לא ב-read mode וגם לא ב-write mode.
2. נעלת read mode חוסמת רק נעלות write mode. אבל היא כן מאפשרת לאחרים לבצע נעלות read mode ולפונול במקביל.

:Lock Contention

```
bool L;
lock() {
    while (TAS(&L)) {} // spin
}
```

execution time depends on # of CPUs executing instruction in parallel!

בשידורנו על מימושים של מנגולים, היה לנו בערך חשוב להורייד את מספר הפעולות על הדיכרן מלנארו לקבוע. לעומת זאת, הינה לנו הנחה לא מפורשת שככל פקודת מכונה שנגנית לדיכרן (קריאות, כתיבות ו-RMW) לוקחת זמן קבוע לביצוע, וכך מה שהחשוב באלאgorיתם המנגול הוא לפחות את מספר פקודות המכונה האלה. הטעיה היא שההנחה הזאת לא נכונה. בפועל, כאשר פקודת מכונה על מספר מעבדים כותבות אותה בתובת במקביל, הענוצה שהחומרה צריכה ליצור סדר ביןיה גורמת למצב זמני ביצוע הפקודות גדול, ונעה לינארית במספר הפקודות שרצו במקביל. למשל בהקשר של ה-spinlock שראינו, הזמן שלוקח ל-read שרעף כדי לבצע את ה-TAS משמעותית יותר קצר מהזמן שלוקח ל-TAS לרווח אשר יש הרבה מעבדים שרצים במקביל וכולם עושים TAS על המנגול.

התופעה זו נקראת lock contention: כאשר יש הרבה דרישים למנוע, ונוצר עליון contention מי הבעלים, זמן תפיסת המנגול עולה. ההשלכות שלה תלויות באורך ה-CS. אם הוא קצר, אם המנגול הוא contended, תפיסת המנגול יכולה להפוך להיות החלק הדומיננטי של ביצוע הפעולה. לדוגמה, נניח שיש לו CS שמקדム משנתה ב-1, וכל ה-threads עוברים דרכו. נמדד את הזמן שלוקח ל-N threads לבצע מיליון מעברים ב-CS (כלומר לקדם את המשנתה מ-1 עד מיליון). אידיאלית, היו מ暢ים זמן הריצה יהיה קבוע, אין באמת מקבליות כי הכל נעשה ב-CS.

במציאות, כאשר משתמשים ב-spinlock מוגבלים זמן הריצה לא רק שאין קבוע, הוא הולך וגובר בכל שימושים מעבדים.

מיום Threads במערכת הפעלה:

אנחנו יודעים שתהליכי נוצרים ע"י fork, שיצור שכפוף לתהליך הקורא. הרעיון המתבקש הוא שclone עברוthreads בזיכרון. הבעיה עם הרעיון הזה, היא ההתמודדות עם שאלת הטיפול במחסניות של threads. נזכר שכבר אחד צריך מחסנית ממש עצמו, אבל הם רצים באותו מרחב בתובות, ולכן אם ה-thread החדש יהיה עותק מושלם של מי שיצר אותו, תהיה לו בעצם אותה המחסנית.

```
Processes
pid = fork();
if (pid == 0) {
    ...
} else {
    ...
}

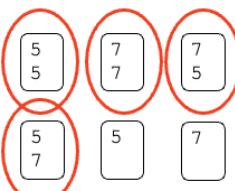
Threads
stack = malloc(...);
err = clone(func, stack);
...
void func(... {
    printf("I'm a thread!\n");
    ...
}
```

המחסנית של threads מוצבעת ע"י רегистר במצב המעבד שלו, שנקרא ה-SP. כל המחסניות הן איזורי זיכרון באותו מרחב הכתובות, של התהילין שבתוכו נוצרו כל threads. כולן משתמשים באותו PT, ולכן באופן עקרוני יכולים לגשת למחסניות אחד של השני. מה שאמור למנוע את זה זאת העובדה שלכל thread יהיה ערך אחר ב-SP שלו. לכן הממשק של clone מקבל בתור פרמטרים בתובות של פונקציה (שמכנה ה-thread יתחל לירוץ), ואת הכתובת של המחסנית שלו.

דוגמה: רץ thread בודד שמריץ את f. הוא יוצר thread חדש שמריץ את g ולאחר מכן כתוב 7 למשתנה הגלובלי x, ומדפיס את הערך שלו. בפונקציה g כותבים 5 למשתנה הגלובלי x ומדפיסים את הערך שלו. מה יכול להיות מודפס?

```
atomic_int x;
f() {
    err = clone(g,...);
    x = 7;
    printf("%d\n", x);
}
g() {
    x = 5;
    printf("%d\n", x);
}
```


- כל קומבינציה של 5 ו-7, כי השאלה באיזה סדר החוטים רצים.
- יתכן שה-f כותבת, g כותבת ואז שתיהן מדפיסות 7.
- g כותבת, ואז f כותבת ואז שתיהן מדפיסות 5.
- f כותבת ומדפסה 7, ואז g כותבת ומדפסה 5.
- g כותבת ומדפסה 5, ואז f כותבת ומדפסה 7.

מבחן מרחב הכתובות: כאשר קוד עושה mmap מתרחשת כניסה לKERNEL לביצוע ה-`syscall`, והקוד בKERNEL רק יוצר VMA ומছיד את הכתובת שלו במרחב הכתובות. הקצתה היזכרון הפיזי מתרחשת ע"י demand paging כאשר התהילך ניגש בפועל אל הדפים. בפעם הראשונה יהיה `page fault`. נניח שה-VMA הוא אונימי, אז הטיפול יכול הקצתה של frame עבור הדף, וייצור מיפוי אליו ב-PT. ברגע שיש threads, זה יכול להתבצע ע"י threads שונים ואפיו על מעבדים שונים. יתכן שאחד ייצור VMA ע"י mmap והקצתה והמיפוי יתרחשו לאחר thread. כמובן, הקוד של ניהול ותחזוקת מרחב הכתובות חייב להיות מוגן ע"י מנעלים.

גם בפועל ההופכית של השמדת VMA, יש לבצע לאחר מכן TLB invalidation, כדי לוודא שלא ישאר עותק של המיפויים שהושמדו ב-TLB של המעבד. אכן יש בעיה – לכל מעבד יש TLB משלה! אם זה יבוצע רק על המעבד שעליו רץ munmap, יתכן שיישאר מיפויים של ה-VMA ב-TLB של המעבדים האחרים, וה-threads שרצים עליהם יכולים להשתמש בהם גם לאחר ה-`munmap`! לכן מבצעים **TLB shootdown** בזמן ה-`munmap`: מזודאים invalidation על כל המעבדים שבהם יתכן שהמיפוי שהושמד הוא cached ב-TLB.

תרגול 7 (סנכרון)

מוטיביציה: ראיינו שעם המעבר threads קיבלונו את היתרון של מרחב זיכרון משותף, רק לבל אחד יש מחסנית משלו. הסיכון בכך הוא גישה בו-זמנית לאותו מידע. מערכת הפעלה יכולה לבצע context switch בין threads בלי להודיע מראש (מתי זה יכול לקרורת? cache miss, page fault?). אם ה-thread שעברנו אליו עובד על אותו מידע שה-thread הקודם עבד עליו – יכולה להיווצר בעיה.

```
static int counter = 1;

int next_counter(void) {
    return counter++;
}

temp = value;
value = temp + 1;
return temp;
```

נניח שיש לנו פונקציה פשוטה שמקדמת counter (משתנה סטטי). אם אנחנו עובדים עם thread אחד בלבד אין בעיה. נתמקד בפוקודה counter++. מה שקרה בפועל: לוקחים את הערך המוקורי וושומרו באותו משתנה temp, לוקחים את הערך שלו +1, ואז מחזירים את ה-temp.

איפה הבעיה? אם רצים שני threads :

thread 1	thread 2	value
temp = value		1
	temp = value	1
	value = temp + 1	2
value = temp + 1		2 (not 3!)

- הרាជון ערך את temp
- השני ערך את temp
- השני ביצע +1 והערך יצא 2.
- הרាជון ביצע +1 והערך יצא גם 2.
- מה שחוור זה 2 ולא 3 (הינו מצביע שהיה פעמיים ++).

```
atomic_int counter = 0;
for (int i = 0; i < 10000000; ++i) {
    ++counter;
}
```

ישנם פתרונות ברמת החומרה לפוקודות אוטומיות, ברמת המעבד. אנחנו נשתמש בפקודות כלויות של C11.

```
for (int i = 0; i < 10000000; ++i) {
    rc = mtx_lock(&lock);
    ++counter;
    rc = mtx_unlock(&lock);
}

int main(int argc, char *argv[]) {
    thrd_t thread[NUM_THREADS];
    int rc;
    rc = mtx_init(&lock, mtx_plain);
    for (long t = 0; t < NUM_THREADS; ++t) {
        rc = thrd_create(&thread[t],
                         next_counter, (void *)t);
    }
    mtx_destroy(&lock);
    thrd_exit(0);
}
```

- אם משתמש פשוט בתיפוס int עבור ה-counter, אין שום הבטחה שההוספה למשתנה תהיה אוטומטית, ולכן קיבלנו תוצאה הרבה יותר קטנה – כתבו את אותו ערך במקום שככל אחד יעליה ב-1.
- נשים לב שאפשר להרים את זה אם למשתמש בתוך ה-thread במשתנה אחר שיוגדר כ-int רגיל, נעשה לו ++, ואת התוצאה שלו נשמר ב-counter האוטומי.

: (lock) Mutex

נניח בעת שנרצה לבצע כמה פעולות ביחד, לא רק לסנכרן גישה למשתנה מסוים, ונרצה שזה יבוצע בצורה אוטומטית. יש לנו קטע קוד קריטי, משתמש עבורי באובייקט mutex – הפרדה הדדית. נשתמש בפונקציה שנקראת lock, רק אחד יוכל להיכנס לקטע הקוד הקרייטי לאחר שקיבל את המנגנון. threads האחרים יתקעו עד שלא נשחרר את המנגנון באמצעות unlock.

- אתחול – הֆונקציה **mtx_init**. יוצרת את המנגנון. יש כמה סוגים שונים לבחור בהם (timed, recursive).
- נעליה – mtx_lock, ינסה לקבל את המנגנון, אם הוא בשימוש הוא יבלוק.
- mtx_trylock – לא בולקת, אלא נכשלת יש אם המנגנון בשימוש.
- שחרור – mtx_unlock משחרר את המנגנון.
- הריסה – הֆונקציה **mtx_destroy**. ברגע ששימושו להשתמש בו בתוכנית ולא יעשו בו עוד שימוש.

סנכרון עם טיפוס atomic, ונסנכרן באמצעות mutex. רק לא נעבד עם טיפוס atomic, ונסנכרן באמצעות mutex.


```

mtx_t qlock;
/* ... initialization code ... */
void enqueue(item x) {
    mtx_lock(&qlock);
    /* ... add x to queue ... */
    mtx_unlock(&qlock);
}

```

סנברון גישה לתור: אפשר למשתמש במאצעות רשימה מקוורת. איבר נכנס ב-tail, ומוסאים מה-head ומוסיזים את הרצבעה שלו קדימה. נניח ש-thread1 מבנים מושימות לתור, ו-thread2 מושיא מושימות מהתור. אם לא נגן על הפעולות באמצעות mutex, יכול להיות ששני threads יתייחסו אותו ה-tail והעדכו לא יתבצע כמו שצריך. נגן על כל גישה לתור באמצעות קטע קוד קריטי.

:(signal) Condition Variables

נרצה להיעזר בסיגנל – **event** – כדי לסמך ל-thread מסוים שאירוע קרה ויש לבצע פעולה מסוימת.

- **cnd_init** – אתחול – המתנה לאירוע – cnd מקבל תנאי למתרנה, ו-**mutex** נועל. אם ה-wait מצילח הוא משחרר את ה-ex mutex והולך לישון. אחרי שהוא סיים ללחכות (האירוע סוגן: signal reception או קורתה התעוררות ספונטנית: (spurious wakeup). wait חזרה וה-ex mutex שב נועל (reacquire).
- **cnd_signal** – סיגנל לאירוע – שולח סיגנל לאירוע, לפחות thread אחד שמחכה על האירוע זהה יתעורר, הבחירה של מי שייתעורר היא שרירותית (בהרצתה ראינו שהוא עובד לפי תור).
- **cnd_destroy** – הריסה –

כעת נוכל להשתמש בכך בדוגמת התור שלנו. נגידו אירוע של **notEmpty**. בפונקציה שמכניסה לתור נסמנל את האורווע, כך ש-thread אחר שיחכה על זה יתעורר ויזכיה איבר מהמתרן. ב-**enqueue** אנחנו עושים את ה-lock, ואז מחכים על ה-**event**. אם wait cnd_wait חוזר מהמתרן ספונטנית, יכול להיות שהוא עדין ריק ואנו לא יודעים את זה.

```

item dequeue() {
    mtx_lock(&qlock);
    while <queue is empty>
        cnd_wait(&notEmpty,&qlock);
    /* ... remove item from queue ... */
    mtx_unlock(&qlock);
    /* .. return removed item */
}

mtx_t qlock;
cnd_t notEmpty;
/* ... initialization code ... */
void enqueue(item x) {
    mtx_lock(&qlock);
    /* ... add x to queue ... */
    cnd_signal(&notEmpty);
    mtx_unlock(&qlock);
}

```

```

void *inc_count(void *t) {
    for (int i = 0; i < TCOUNT; i++) {
        mtx_lock(&count_mutex);
        count++;
        if (count == COUNT_LIMIT) {
            cnd_signal(&count_threshold_cv);
        }
        mtx_unlock(&count_mutex);
        sleep(1);
    }
}

void *watch_count(void *t) {
    mtx_lock(&count_mutex);
    while (count < COUNT_LIMIT) {
        cnd_wait(&count_threshold_cv, &count_mutex);
    }
    mtx_unlock(&count_mutex);
}

```

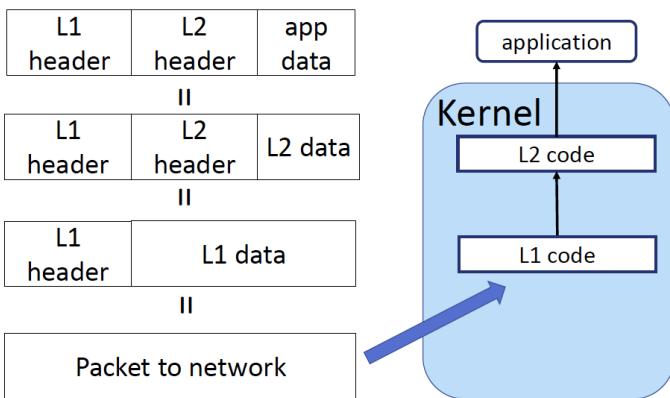
דוגמה לסיגナル event (cond var ex1.c): יש לנו 3 threads שעובדים. 2 מהם עושים `++ count` 10 פעמים. ברגע שהה-count הגיע לערך 12, הם מסגנלים את ה-event שה-thread השלישי מচכה עליי.

רשתות

מבוא

מושיבציה: מערכת הפעלה אחראית לחלק גודל מתפעל תעבורת הרשות, ומכシリים רבים שדוגמים לכך שהתüberה תגיע לעד בזורה בטוחה, יש להם תוכנה שסძבירה את מערכת הפעלה. לעומת עם רשותות היא גם עוד דוגמה לשימוש באבטורקיות. כל UBODת התקשרות מבוססת על פרוטוקולים – אוסף כללים שגדירים איך תבצע התקשרות בין צד A לצד B, כאשר אנחנו לא סומכים על צד B (צריכים להיות שמוניים בינה שלוחים, ולברלים בינה שמקבלים).

מודל השכבות: נהוג לחשב על פונקציונליות של תקשורת בינה שנקרא מודל השכבות, כאשר כל שכבה משתמש בפונקציונליות שמספקות השכבות מתחתיה, כדי לספק פונקציונליות יותר מתחכמת.

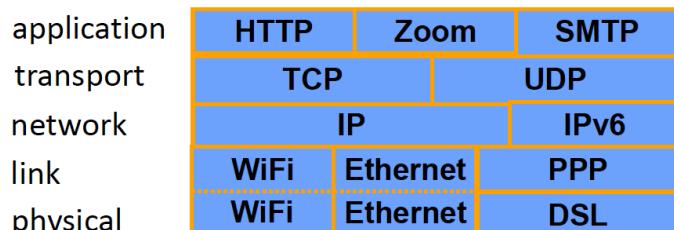

- קבלת פקטה: הפקטה מכיל את האינפורמציה של השכבה 1 (התחמונה ביוטר), כאשר מבחינת אותה שכבה, שאר המידע בפקטה הוא סתם הביטים שהוא צריכה להعبر. שם למעשה ייה Header של שכבה 2. אך להלאה עד שmaguiim בסוף לשכבה של האפליקציה, שם הדאא הוא מה שהתוכנית בצד השני שלחה.
- שליחת פקטה: התוכנית מעבירה לkernel מידע לשילוחה, שבבת הпрוטוקול העליונה ביוטר עוטפת אותו ב-Header של השכבה ושולחת אותה לשכבה מתחתיה, זאת גם עוטפת אותו ב-Header שללה וכן להלאה, עד שהוא נשלח על הרקשת בפקטה של השכבה התחמונה ביוטר 1.

געבו בקשרה על מודל השכבות של האינטרנט:

שכבה	תיאור
שכבת האפליקציה	הפרוטוקולים של התוכניות, כמו אימייל, גלישה ברשת, שיוחט וידאו וכו'
שכבת התעבורה	תקשרות בין שני תהליכים שרצים על מחשבים, לא סתם בין שני מחשבים.אפשר לצורך לאיזה מהתהליכים שרצים עליהם להעביר פקטה מסוימת שmagua, אמינות של העברת המידע וכו'
שכבת הרשות	העברת מידע מחשב למחשב למשרדים אחד לשני ושרות באיזשהו תווך פיזי, בניית מסלול של תקשורת בין שני מחשבים, כך שכל "קשת" היא בעצם Link – חיבור פיזי בין שני מחשבים
שכבת הلينק	Air מחשבים שמחברים ביניהם בתווך פיזי יכולים להשתמש ביכולת לשולח ביטים על אותו תווך, כדי להעביר פקודות של מידע ביניהם
השכבה הפיזית	העברה פיזית של ביטים בין מחשבים מרוחקים, פרוטוקולים בשכבה הזאת יגידו איך נראים חיווטים בכבלים, תקנים ושקעים, תדרים וכו'

מודל נפוץ שכןון נמצא הוא ה-ISO, שבו יש 7 שכבות. אנחנו צינו רק 5 שכבות.

ניתן בעת מכנה משותף כללי לפרוטוקול:

- מרחב שמות – מרכיב ממוחב בתובות (address space), וישיותו שמתקשנות בעדרת הprotokol (endpoints). ברוב השכבות, הכתובות מזהות מחשבים שמתקשרים. אבל למשל בשכבת הリンק הכתובות יזהו את ברטיס הרשות של המחשב. ב-Header של כל פרוטוקול יהיה שדה של source address שמצוין מי ה-endpoint שליח את הפקטה, ושדה של dest endpoint מי ה-endpoint שאליו הפקטה נשלחת.

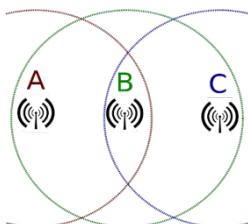
- השמת כתובות – יש כמה טכניקות נפוצות. אפשר שהכתובות תהיה קבועה מראש (ברטיס רשות), אפשר שארגן כלשהו ויחלк את הכתובות ויחלק אותן סטטיות. אפשרות נוספת היא דינמית, למשל כאשר המחשב עולה.

השכבות הנמוכות

בפרוטוקולי לינק, הכתובת נקראות **MAC**, בתובות של התקן רשות שבעזרתן הם מזהים ברשת. הן בגודל של 48 ביט, ומיצגות ע"י 6 בתים בהקסה. בתובת MAC של התקן רשות צריכה להיות ייחודית, 3 הבטים הראשונים מזוהים את **היצן של התקן**, ואת 3 הבטים האחרנים היצן של התקן קובע **בצורה ייחודית לכל התקן**.

פרוטוקול WiFi:

תומר בשילוח פקודות עד גודל מקסימלי של 2300 בתים. ברמה הפיזית, התקשרות מתבצעת דרך גלי רדיו שעוברים באוויר. תקשורת זו היא broadcast – בכל פעם שמחשב משדר פקעת WiFi, כל המחשבים שמספיק קרוביים אליו והגלים מגיעים אליהם מקבלים את הפקטה. כל כרטיס מסתכל ב-*Header* של הפקטה, ואם *dest*-MAC לא מביל את ה-*MAC* של הכרטיס, הוא מתעלם ממנו. העברת הפקטה למערכת ההפעלת מתבצעת בצורה שראינו בעבר: הכרטיס כותב את הפקטה ב-*DMA* לאיזשהו *ring* שהדריבר שלו קינפג מראש, ואז שולח *interrupt* למעבד, כדי להודיעו שהגיעה פקטה.

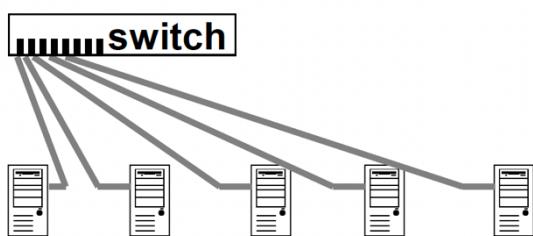
אחד מהבעיות העיקריות היא **collision** – אם שני מחשבים מחליטים לשדר בו זמן קצר, השידורים שלהם מתנגשים ואף מחשב אחר לא יוכל לפענחו את הביטים ולקבל את הפקודות. כדי למנוע זאת, משתמשים בטכניקה שנקראת **back-off**, הכרטיס לא משדר עד שהוא מזוהה שהתווך "שקט" ואז מנסה לשדר.

עובדות נוספת:

- מכיון שהמידע עובר באוויר, וכל אחד עם חומרה מתאימה יכול לעשות *decoding* של הגלים ולקבל את הביטים של הפקודות, הסטנדרטים הינם כוללים הצפנה מובנית, כדי שרק *the endpoints* שאמורים לתקשר אחד עם השני יוכל לפענחו את המידע שעובר בפקודות.
- חשוב להבדיל בין פרוטוקולי WiFi להעברת מידע דרך הסולארית, הпрוטוקולים שונים.

רשת Ethernet:

מדובר על רשת קוית, שהמידע בה עובר על בבלים. בשנות ה-70 היה מדובר על רשת broadcast, כל כרטיסי הרשות היו מחוברים לאוטו כבל שדרכו עברו הביטים. הפקודות הן בגודל דומה ל-WiFi, אבל קצר יותר קטנות, עם גודל מקסימלי של 1500 בתים.

היום הטכנולוגיה התקדמה לעובדה בתצורת **Switching**: כל מחשב מחובר בכבל point to point אל מכשיר תקשורת שנקרא switch. הוא קורא את הפקטה שמייהה מחשב מסוים, וזהו למי היא מיועדת לפי ה-*dest MAC*. משדר את הפקטה הזאת על החיבור ליעד של הפקטה. כדי לדעת לאן לשדר, הוא "לומד" את הכתובות של המחשבים שמתחברים אליו.

רשת הטלפון:

קייםים התקנים בשם Modems ביטים לsequenzים אנלוגיים על קווי הנקוטה הטלפוניים. בעבר השתמשו במודמי ח'יג – המודם היה מותקן למספר טלפון, ובצד השני היה מודם אחר שהוא "עונה", והם היו מعتبرים ביטים מעל התווך האנלוגי בצורה שמשמש אפשר לשימוש. היום, משתמשים בטכנולוגיית DSL שמאפשרת לשדר על קווי הטלפון בצורה שמספרידה את התדרים של שידור דאטא וקול, וכן אפשר להמשיך לשימוש בקוו במקביל להעברת מידע. מעל הпрוטוקול היפני של DSL נמצא פרוטוקול לינק שנקרא PPP, שבאמצעותו התקן שמשדר ב-DSL מתקשר עם התקן שנמצא אצל ספק הטלפוניה.

לסייעו – ישנו router שמחבר אותנו לאינטרנט, ויש לו 3 פונקציות:

- חיבור לקו הטלפון – שדרכו אנחנו מקבלים למעשה גישה לאינטרנט (בעזרת DSL ו-PPP).
- חיבור ethernet –אפשרות להתחבר אליו ישירות עם כבל.
- אנטנה – שידור וקבלת פקודות WiFi.

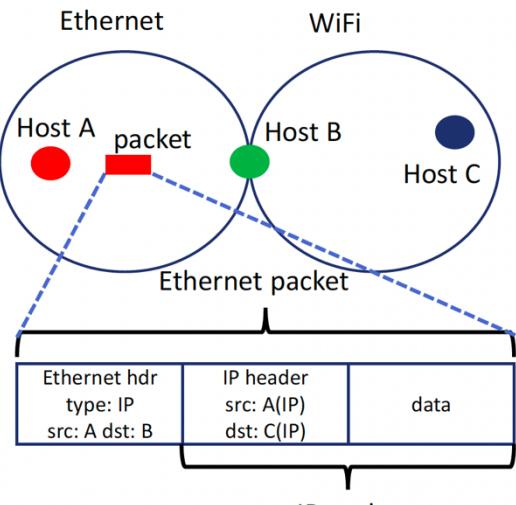
מעבר להעברת מידע לאינטרנט, הנתב גם מאפשר למחשבים שעובדים עם טכנולוגיות רשת שונות לדבר ביניהם. הנתב מבצע פעולה דומה ל'אַ.switch-ה-*switch*.

شبכת הרשות (IP)

לכל endpoint שמחובר לרשות קוראים host. בגין שמגדר את רשות האינטרנט, יש הרבה קליקות (קבותות hosts שמחוברים כלם אחד אל השני בתווך פיזי בלבדו – למשל לאו זה רשות ethernet או WiFi). ישנו גם צמתים שמחוברים יותר מרשות פיזית אחת (router) שתפקידו להעביר תעבורת בין הרשותות שאליהן הוא מחובר.

נתוב (routing):

לכל מבעיר שמחובר לאינטרנט יש בתובת IP (ליתר דיוק, לכל התקן רשות של המבעיר). כאשר המבעיר שולח פקודות, הדאטא של שבבת הלינק מכיל פקעת IP. על סמך בתובות IP שב-host, header host יכול לקבל פקעה יכול להבין האם היא מיועדת אליו או שעלייה להעביר אותה הלאה, דרך אחת מהרטשות הפיזיות שהוא מחובר אליהן. נتب מגדר host שמחובר לכמה רשותות פיזיות, וכן גם יש לו כמה בתובות IP. לדוגמה:

- A שמחובר ל-ethernet רוצה לשЛОוח מידע ל-C שמחובר רק ל-WiFi. אין דרך לתקשר ושרות.
- A יודע את בתובת ה-IP של C, ובתובת MAC של נתב שמחובר לרשות שלו – זה B.
- ברמת הלינק, הפקעה תישלח מה-MAC של A אל ה-MAC של B. יש ב-header שלה שדה שאומר שהדאטה מכיל פקעת IP, שם המקור הוא A והיעד הוא C (לא B!).
- כאשר B מקבל את הפקעה, הוא יבין שברמת הלינק הפקעה מיועדת אליו.
- אבל ברמת ה-IP הוא צריך להעביר אותה הלאה אל C.
- C מקבל את הפקעה והוא שווה שהוא היעד גם בlienק וגם ב-IP ולכן יעביר טיפול לשבות עליונות יותר.

הערות:

- אין נראית בתובת IP? בתובת היא בגודל 32 ביט, ומיצגת ע"י 4 בתים, שנכתבים בסיס 10. זה הפרטוקול IPv4. בתובות IP מוקצת בזורה היררכית.
- כדי לשדר פקעת IP אל הנتب צריך לדעת את ה-MAC שלו – בשבייל זה יש פרוטוקול ARP, באמצעותו נשלח שאלתה לכל הרשות הפיזית ב广播:broadcast: "מה הכתובת MAC של ה-IP הנתון A?". כל מחשב ברשת הפיזיות מקבל את פקעת ARP ובודק האם A היא אחת מכתובות ה-IP שלו. אם כן, הוא עונה וכך השואל לומד את כתובת ה-MAC הרלוונטי. מערכת ההפעלה מבצעת caching לתשויות של ARP, כך שלא צריך לעשות broadcast בשליחת כל פקעה.

שאלות:

- אמרנו ש-ARP עובד באמצעות broadcast ethernet, אין זהעובד ב-switched ethernet?** נכון להיום לא ניתן לשלוח broadcast ethernet אל הנtb, כי הוא יתפצל אל כל ה-ports ב-Switch. אולם מנגנון ARP מושם גם ב-Switch, והוא מחליף את ARP.

נתוב IP:

פקעות IP עושות את דרכן ע"י מעבר דרך סדרה של נתבים, כאשר בין כל שני נתבים במסלול יש חיבור פיזי. כל חיבור פיזי שפקעתה עוברת נקרא hop (דילוג), ובסיומו הפקעה מגיעה לנtb שמקבל החלטות נטווב: לאן לשדר את הפקעה? לפי ה-IP של הנtb הבא במסלול, והרשת הפיזית שבה הוא נמצא (דרך איזה מרכיבים הרשות לשולח אליו את הפקעה).

לאחר החלטת הנtb, הנtb עטוף את פקעת ה-IP שהגיעה בפקעת לינק של הרשות הפיזית שנבחרה, ושולח אותה לנtb הבא. החלטות הנtb מחדירות לתשובה את ה-IP של hop (הנtb) הבא (הוא מפענח את זה באמצעות ARP כדי להבין מה היעד ברשות הפיזית).

```
Tracing route to google.com [172.217.16.142]
over a maximum of 30 hops:
1 <1 ms <1 ms <1 ms 10.0.0.138
2 15 ms 15 ms 15 ms hzq-179-37-1.cust.bezeqint.net [212.179.37.1]
3 16 ms 16 ms 16 ms hzq-25-77-18.cust.bezeqint.net [212.25.77.18]
4 25 ms 24 ms 24 ms hzq-179-124-62.cust.bezeqint.net [212.179.124.62]
5 73 ms 73 ms 73 ms 72.14.223.218
6 73 ms 73 ms 73 ms 72.14.223.218
7 * * * Request timed out.
8 76 ms 76 ms 76 ms 74.125.252.128
9 77 ms 76 ms 84 ms 74.125.252.128
10 76 ms 76 ms 76 ms 209.85.250.94
11 76 ms 75 ms 76 ms 209.85.245.230
12 78 ms 77 ms 76 ms 108.170.236.121
13 75 ms 76 ms 76 ms 209.85.252.76
14 73 ms 73 ms 108.170.251.129
15 76 ms 77 ms 77 ms 66.249.74.245
16 73 ms 73 ms 73 ms fra15s46-in-f14.1e100.net [172.217.16.142]

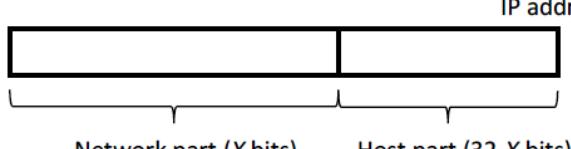
Trace complete.
```

קיים פקודה בשם traceroute שטרםאה את המסלול שפקעתה עוברת באינטרנט. הוא שולחת פקעה לבתוות ה-IP, ומסמנת ב-header IP את הפקעה שהנtb הראשון לא צריך להעביר אותה הלאה, אלא לשולח בחזרה פקעת שגיאה. בכשה היא מקבלת את הנtb הראשון במסלול. לאחר מכן היא שולחת עוד פקעת ומסמנת שהנtb השני במסלול לעביר אותה וכן הלאה. כך עד כתובת היעד, ואז הפקודה מקבלת אינפורמציה על כלhop במסלול ובכמה זמן לוקח לו להחזיר תשובה. נשים לב כי קיימים הרבה נתובים בין שני endpoints, הנטייב שפקעתה עוברת יכול להשתנות עם הזמן, ואם נróż traceroute פעמים שונים, נקבל פלטים שונים.

החלות ניתוב: כל מימוש של IP מחייב מבנה נתוני שנקרא routing table (טבלת ניתוב). המבנה זהה מספק את התשובות לשאלות הניתוב. הטבלה היא רשימה של כל כתובות ה-IP, אשר לכל אחת כתוב לאיזה נתב לשלוח פקוטות שמיעודות אליו. לנוקודות קצה יש בדר'כ טבלת ניתוב מאוד פשוטה, ש מכילה שורה אחת שנראית default route – הנתב אליו צריך לשלוח את כל התשובות שלא מיועדת כתובות IP ברשות המקומית.

איך מוגדרות קבוצות כתובות IP עבור רשות בטבלת ניתוב: הקבוצות נקראות subnets. ב-subnet יש לנו קבוצה כתובות שיש להן תחילית משותפת כלשהי. כל בלוק זהה של כתובות ניתן לשבור לתתי-בלוקים בדומה. הרעיון של הניתוב באינטראנט בני עלי ההסתבלות ההיררכית על מרחב כתובות ה-IP. כדי לייצג subnet בצורה קומפקטית צריך פשוט כתוב את התחלית שמאגדירה אותו. נסתכל על שתי דרכם לייצג זאת:

1. **prefix notation**: כתובים את התחלית בזוג של שני איברים שביניהם נמצא / מפץ. בולמר X/D.A.B.C. האיבר הראשון הוא מחוץ של 32 ביט שמכיל את התחלית הרלוונטי, ומרופד באפסים. האיבר השני בזוג הוא מספר שאומר מה אורך התחלית בבייטים – כמה מהבייטים באיבר הראשון רלוונטיים ומגדירים את התחלית.
- a. למשל עבור 0/8, 127.0.0.0, מגדיר את subnet של מחוץות שמתחלות ב-0 ואוז 7 אחדות. הבית הראשון הוא 127 ושאר הביטים יכולים להיות כל ערך אחר. עבור 7/0 נקבל *.*.127.0.0.0 כיוון שאחריו 0 ועוד 6 אחדות יכול להיות 0 או 1.
- b. אפשר לחשב על subnet באילן כתובות ה-IP מחולקת לשני חלקים: התחלית (הבלוק שאלוי הכתובת שייכת), ושאר הביטים מזוהים את ה-hosts השונים בתוך הבלוק.

2. **bitmask**: ייצוג פשוט, הוא בעדרת מחוץ התחלית יחד עם 32 ביט, שבו דלוקים הביטים שמתאים לחלק של התחלית בכתובות הבלוק. מקום 8 יהיה לנו mask שהוא 255.0.0.0.

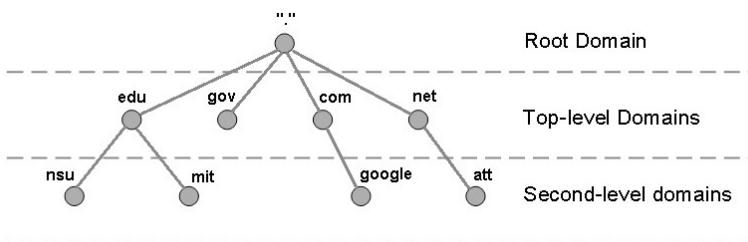
טבלת ניתוב: כל מזהה subnet ואת כתובת הנתב שאלוי יש לשלוח פקוטות שמיעודות לו. אם יש כמה subnets שכותבת שייכת אליו, בוחרים ב-*X*-prefix most specific (עם התחלית האנוכיה ביותר). ה-default route-scoping שמסמן 0/0. לדוגמה, לנtab מגיעה פקטה שלא נמצאת ב-subnet של הרשומה הראשונה, אבל כן בשניה, וכן תנותב ל-link.

שאלה:

- מה הבדל בין switch ו-router ?

מדובר על שכבות שונות, router, switch בشبכת האינטרנט (בין רשתות שונות) ו-switch בשכבת הLINK (אותה רשת פיזית).

:DNS

אנחנו לא עובדים שירות עם IP, אלא עם שמות כמו google.com. העבודה עם שמות מתאפשרת באמצעות DNS, מילון שמאפה שמות domian לכתובות IP. תוכנית מקבלת שם של שרת, מצעת שאלות DNS ומקבלת כתובת IP. מרחב השמות של DNS הוא היררכי. יש שורש שנראה ה-root domain, ויש domains וכל אחד יכול להכיל בתוכו עוד domains.

מערכת DNS שעבדת בעזרת שרתיים שמפוזרים באינטרנט ונקראים **name servers**. לכל מחשב יש ספריה שנראית resolver שבעזרתה התחליכים ממפים שמות DNS ל-IP. תחילה התשאול כולל מנגן caching resolver (באמצעות שרת server caching recursive name server) וגם בצד hosts עושים caching recursive name server. לתשובה DNS שהם קיבלו, בר שאיתו פניות לשירות DNS מקומי אפשר לחסוך בהרבה מקרים. **נשים לב שה-DNS הוא פרוטוקול בשכבת האפליקציה ולא בשכבת הרשת.**

שאלה:

- האם מרובי הכתובות של DNS היררכיים או שטוחים? מה עם IP?

DNS הוא היררכי, ב-IP אין באמת היררכיה – הן כולן כתובות בטווין³². ניהול של ה-IP וה-routing מתרחש באופן היררכי, אבל הכתובות עצמן אין היררכיות.

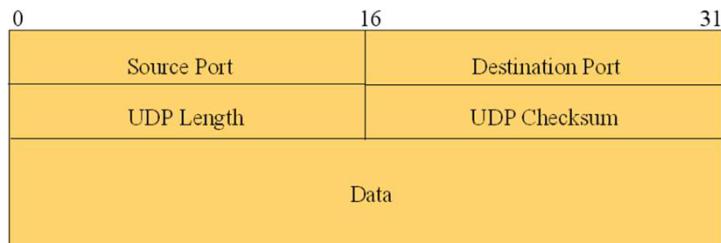
شبבת התעבורה (Transport)

פרוטוקולים נפוצים:

הפרוטוקולים הנפוצים ביותר נקראים UDP ו-TCP:

- **UDP** – שכבה מאוד דקה מעל IP. הוא מוסיף רק את הפונקציונליות של transport. אמנם, הוא לא מספק אבטחה של חיבור, העבודה אליו היא ברמת פקודות, והוא לא מספק אמינות – פקודות יכולות ללבת לאיבוד.
- **TCP** – פרוטוקול הרבה יותר מורכב, שמספק אבטחה של stream, והוא הרבה יותר אמין. TCP מייצר ממש חיבור בין שני הילכים על מחשבים מרוחקים שנראתה כמעט כמו קובץ.

גם לפרוטוקול port יש סוג של כתובות. אם כתובות IP מזוהאות hosts/TCP/UDP/IP, הכתובות של TCP/UDP/hosts/IP מזוהאות הילכים על מחשב כלשהו. כתובות אלה קוראים **ports**, מספרים קטנים יותר של 16 ביט. לכל פרוטוקול מרחב פורטים מסוים. פורט X של UDP על מחשב מסוים יכול להיות תהליך שונה מאשר פורט X של TCP על אותו מחשב.

אם נסתכל למשל על header של UDP, הוא יוכל source port ו-dest port ו-UDP Length ו-Checksum. אם נותנים לנו רק header UDP אין לנו משמעות: אנחנו רואים רק מספרי פורטים. המספרים האלה מקבלים משמעות רק בהינתן מחשב מסוים (شبבת ה-IP). הפורט עצמו הוא מושג תוכני.

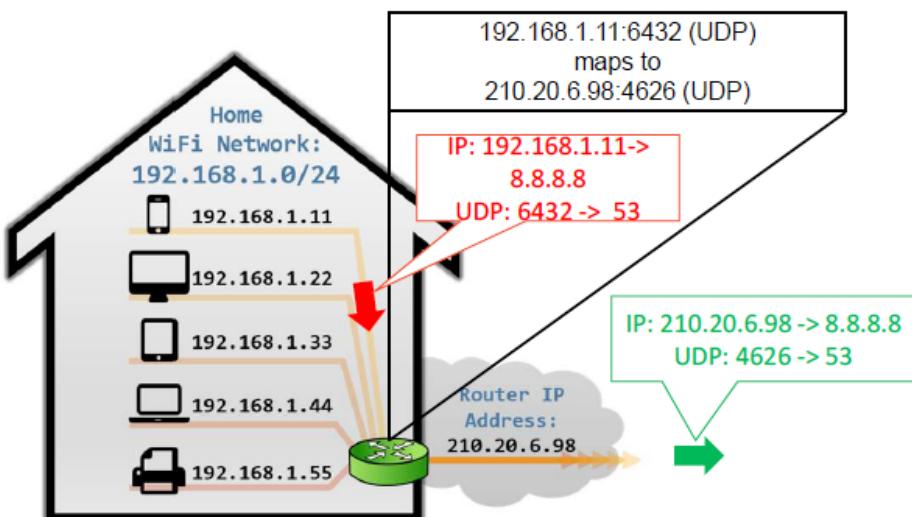
NAT

NAT הוא הפתרון שנמצא בשימוש常 ברגע לבעה הבאה: יש הרבה יותר מכשורים שמחברים לאינטרנט מאשר כתובות IP שאפשר להציגות. הפתרון התשייתי לבעה זאת הוא לעבור לפרוטוקול IPv6 שבו יש יותר כתובות – זה מעבר מאוד שדורש שינוי בכל הנתבים באינטרנט, עדכוני תוכנה רבים.

היעון של NAT הוא שרתות פרטיות (כמו בית או משרד) יעדזו עם כתובות IP "פרטיות", שהם יכולים להציגות לעצם בלבד לבקשת רשות אחד. הבעה שתיה היא שבגלל שהכתובות פרטיות, לא יהיה ניתן ניתובים בין NAT ובינה לבין "תיזיר" בין הרשת הפרטית לרשת האינטרנט הציבורי, בכשה שבכל המחשבים ברשת הפרטית יראו **לפי חוץ אליו הם שייכם לנכונות IP ציבורית אחת**. זה מאפשר להויד בפקטורים שימושיים את כמות הכתובות הציבוריות שצריך להציגות באינטרנט.

כתובת IP פרטית: הגדרו שלוש subnets במרחב הכתובות של ה-IP כפרטיות: 10.0.0.0/8, 172.16.0.0/12, 192.168.0.0/16. הטווים האלה אסורים לשימוש באינטרנט עצמוני, נתב שמקבל פקטה שמיועדת לטוויה כזה לא יעביר אותה הלאה. מותר להשתמש בהן רק בכתובות פרטיות בתוך ארגונית מקומית. הדבר היחיד שצורך לדאוג לו הוא שלא יהיה התנגשויות בין כתובות של מחשבים שונים בתחום הרשת הפרטית.

ה-NAT עצמו הוא חלק מהנתב שמחבר את הרשת הפרטית אל האינטרנט. לנtb מוקנית הכתובת IP ציבורית אחת המשויכת לנtb. המטריה שלו הוא לתרגם פקודות שנשלחות מהרשת הפרטית אל האינטרנט (מכילות IP source IP ו-dest IP- ציבורו), לפקודות שיוכלו לעבור באינטרנט ולקלח תשובה (פקות שוגם source-ip ו-dest-ip שלן ציבורו). הטריק הבסיסי הוא שימוש בכתובות הכתובות כדי להציג למיפוי one to many, שמאפשר למפות פקודות שנשלחות החוצה מהרשת הפרטית מהרבה כתובות IP פנימיות, להרבה פקודות מסוימת כתובות IP, וגם לעשות את התרגום ההפוך.

בדוגמה, ה-NAT ממפה את השלשה (באדום) ל-port אחר, ושולח פקטה באינטרנט מכותבת ה-IP שלו. כאשר מגיע תשובה הוא יעשה את המיפוי הפוך.

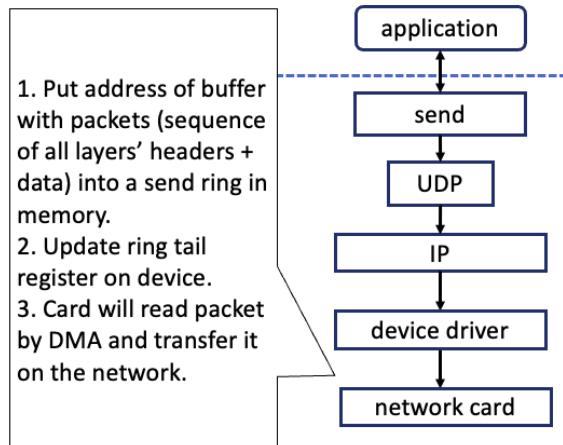
Sockets

ה-socket הוא אבstarטקה שמערכת הפעלה מספקת לתהליכים כדי לעבוד מול פרוטוקולי transport. הוא מייצג נקודת קצה עבר תקשורת – בותחים אליו וקוראים ממנו. הוא נוצר ע"י ה-socket syscall, שמקבלת פרמטר האם ליצור אותו מסוג UDP או TCP, ומחייב fd שמאחורי הקליינטים מציביע לאובייקט socket. ברמת ה프וטוקול, מה **שזהה תהליך** הוא פורט. הסקט הוא האובייקט שמייצר את הקשר בין פורט לבין תהליך, פעולה בשם binding:

- אפשר לקרוא באופן מפורש ל-bind, נפוץ בעיקר בקוד של שרת שדורש שתהליכי מרוחקים יזמו תקשורת אליו.
  - אפשר לבצע chmod באופן לא מפורש, כאשר תהליך יוצר סוקט ומיד מתחילה לשולח דרכו מידע, מערכת הפעלה בוחרת פורט כלשהו שלא נמצא ברגע השימוש ועושה bind לסקט עצמה.
- לאחר יצירת סוקט, ב-UDP אפשר להשתמש ב-sendrecv לעבודה ברמת הפקטה. לעומת TCP יש לנו אבstarטקה של stream של בתים שדומה מאוד לקובץ, וכן עובדים עם write/read.

שימוש ב-UDP:

נניח שיש לנו שני מחשבים A ו-B עם תהליכי A ו-B. מרייצ שרת שמצפה לקבל פקודות, ו-A מרייצ קלינט שיזום תקשורת אל השרת. כל אחד מהתהליכי ייצור סוקט ומתקבל בחזרה fd. השרת עשו bind לפורט 9999 וקוואל bindrecv. בצד של A מתקבל פקודות – הפונקציה זו בולקת (עד שתיגיע פקטה). כאשר הלקוח עשו send הפעלה גורמת לimplicit bind על הסקט של A לפורט כלשהו שמערכת הפעלה בוחרת, נניח 3068. בתוך מערכת הפעלה, הסקטים משמשים כדי לקשר את התהליכים עם ה-network stack, הקוד שמנממש את שכבות הפרוטוקולים השונות (מעבר IP, TCP, UDP).

מעבר על ה-wflow של שליחת פקטה UDP:

- התהליך מבצע syscall send שגורם לבנייה ל kernell. הקוד שמנפל בכר מעתיק את הבפר שהועבר בפרמטר מהתהליך על הקרNEL וקוואל-wflow של שליחת פקטה UDP.
- בנקודה הזאת, אם הסקט לא יכול לפורט, אז קוד UDP בודק במבני הנתונים שלו, מוצא פורט שלא מקשר ברגע לסקט אחר, ומקשר אותו לסקט הנוכחי. כמו כן, הוא מייצר פקטה UDP שמכילה את הדאטה שהתהליך רצה לשולח, ומעביר אותה ל-wflow של ה-IP.
- הקוד של ה-IP מוסיף את ה-header של ה-IP ומבצע החלטת ניתוב, קורא לדרייבר של ברטיס הרשות המתאים, משם מתווסף ה-header של שכבת הילינק והפקטה מועברת לברטיס הרשות.

ה-wflow ההפוך, כאשר מתקבלת פקטה:

- מגיעה אל ברטיס הרשות, ולאחר שהוא מזהה שהוא מיועד אליו (בדיקה ה-MAC dest header שב-destMAC) הוא מעביר את הפקטה אל הדרייבר – זה אומר בתיבה של הפקטה אל הזיכרון ב-DMA וביצוע interrupt כדי להודיע למערכת הפעלה שהגיעה פקטה.
- יוציא הקוד של פרוטוקול הילינק, וזה מה פרוטוקול ה-network שהפקטה מכילה (IP) ויעביר את הפקטה אל הקוד המתאים. שכבת ה-IP תבין שמדובר בפקטה UDP.
- הקוד ה-UDP יבצע מייפוי מה-port dest בעבר (והבהיר היה ריק ולכן הערך לישון עד להגעת המידע), אז הקוד של ה-UDP יעיר את הפקטה התהליך בבר夷ה recv בעבר (והבהיר היה ריק ולכן הערך לישון עד להגעת המידע), אז הקוד של ה-wflow התהליך, יסמןランnable scheduler, והוא התהליך יתעורר וישלים את ביצוע פעולת ה-recv.

wflow א-סינכראוני: לשם הפשטות הציגנו את ה-wflow בסינכראוני, כל שכבה קוראת לשכבה הבאה עד שהטיפול בפקטה מסתיים. בפועל, שוברים את הסינכראניות ע"י בapurim של consumerproducer ככמו שראינו ב-threads. בשלב כלשהו, במקום לעשوت קרייה לפונקציה שתשתמש את הטיפול, הקוד מבנין את הפקטה לבפר כלשהו, ומעביר kernel thread שימשיך את הטיפול.

שימוש ב-TCP:

מוטיבציה – התקשרות של IP לא אמינה. אין הבטחה שפקטת IP שנשלחה תגיע ליעדה, כי בכל קומן יכול לקרות drop packet (בגלו שגיאה בתווים הפיזיים, עומס ברשות וכו'). זה נכון גם לגבי פקודות UDP, כי הוא בסה"כ מוסיף את יכולות ה-transport של תקשורת בין תהליכי. מכל בוחנה אחרת, הוא מעביר דאטא יישורות-LP ולא עושה שם דבר חכם. לכן, תוכנן TCP לטפל בעיית האמינות – והוא מספק לתהליך שמתקשר בעורתו אבstarטקה של חיבור אמין לתהליך המרוחק.

- חיבור אמין – מאפשר להעביר stream דו-צדדי ומסודר של בתים, המועברים בסדר שבו הם נכתבו. מבחינת API החיבור דומה לקובץ. ההבדל הוא שקוראים בתים שהצד השני שלoch, ולא מה שאנו חmons כתבבנו.
- אטגררים – פקודות IP יכולות ללבת לאיבוד, יכולות לגעת out of order, והוא צריך לעבוד טוב ברמה גlobilit (להעביר מידע בקצב כמו שיטור גובה, אבל לא להעMISS על הרשות).

- הגדרת חיבור TCP – מזוהה על ידי כתובת IP ופורט של צד אחד, ובתוות IP ופורט של הצד השני. יש בין קשר לוגי בינו לבין שיטות מנשכנות מחשבים שונים, הן שייכות לאוטו connection, על כן יש שלב של יצירת חיבור לפני שאפשר להעביר עלייו דאסא.

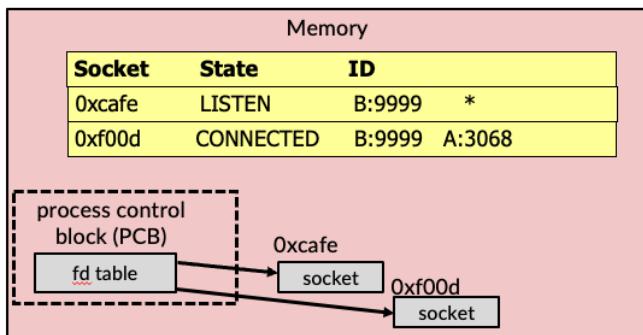
הרחבות שנעשו ב-API socket עבור TCP:

- listen ("mdlkiim at the phone") – מקבלת סוקט ומספרת שהוא פסיבי, מחייב שיתחברו אליו (על פורט מסוים, יכול להיות implicit bind).
- accept ("uvim bshetlafon mtsalal") – מקבלת סוקט שבוצע עליו listen, ובולקת עד שmagua בקשה יצירת חיבור לתוך connect ("mchigim lemisheh") – יצירה אקטיבית של חיבור, מקבלת כפרמטר את ה-IP והפורט של הצד השני ושולחת לשם בקשה יצירת חיבור.

```
int s = socket(AF_INET, SOCK_STREAM, 0);
struct sockaddr_in sin = {
    .sin_family = AF_INET, .sin_port = 80,
    .sin_addr = {0,0,0,0} /* or INADDR_ANY */
};
bind(s, &sin, sizeof(sin));
listen(s, 7);
struct sockaddr_in client;
while (1) {
    int new_s = accept(s, &client, sizeof(client));
    /* read/write on new_s for new connection */
...
}
```

עד שרת: ניתן לראות דוגמה ל-wflow של קוד בצד שרת. לאחר הקראות המתאימות, הוא נכנס לולאה שבה הוא קורא ל-accept שמחכה יצירת חיבור מייצחה תהליך מרוחק. באשר נוצר חיבור, הוא חוזר ומוחזר סוקט חדש. הוא מתחילה איטרציה חדשה ומחייב לחיבור נוספת. ברגע UDP שבו סוקט מקשור רק לפורט של ה-UDP, וכל פקחת UDP שmagua על המחשב מיועדת לפורט של הסוקט תועבר אליו, TCP מזוהה סוקטים בשתי דרכים:

1. סוקטים שבוצעו עליהם listen – מזוהים בדומה ל-UDP לפורט, אבל אי אפשר להעביר עליהם מידע, **משמשים רק יצירת חיבור.**
2. סוקטים מחוברים, שחוזו מ-accept או שבוצע עליהם connect, מזוהים **לפי ה-4 tuple של החיבור ולא רק לפי הפורט.** בפרט, זה אומר שהעובדת ש-accept מחייבת סוקט חדש **לא אומרת שגם מוקצת איזשהה פורט חדש עבור המחבר**, שיזוהה עם ה-connection שלו – כלומר לא רק לפי הפורט, אלא גם לפי הכתובת והפורט של השולח.

מה קורה בקורסן:

1. הקוד של TCP בקורסן מתחזק טבלה שambilת את כל הסוקטים, עם המצביע שלהם ומזהה ה-TCP שלהם: פורט עבור listening socket, או מזוהה חיבור עבור connected socket.
2. כאשר תהליך יוצר סוקט, מוקצת אובייקט והוא מצביע על ידי ה-socket open file table שנמצא ב-PCB של התהליך. זכיר, שלמעשה מה-open file table מצביעים אל struct file table והוא מצביע אל אובייקט הסוקט.
3. התהליך עושה bind לסתוקט לפורט 9999. הוא קורא ל-accept ומכיוון שאין עדין בקשות התחבירות הוא בולק (התהליך ישן ומחייב שיגיע חיבור).
4. ברגע שנוצר חיבור, מערכת הפעלה מקaza אובייקט סוקט חדש, ותוסיף שורה שאומרת שהסוקט הוא עם המזהה של החיבור (כתובת ופורט של השרת + של הלוקום).

```
int s = socket(AF_INET, SOCK_STREAM, 0);
struct sockaddr_in sin = {
    .sin_family = AF_INET,
    .sin_port = 9999,
    .sin_addr = {0,0,0,0}
};
connect(s, &sin, sizeof(sin));
/* can now read/write on s */
```

עד לקובץ: יוצר סוקט מסוג TCP, קורא ל-connect ולאחר שהוא חודרת הוא מחיבור ואפשר לקרוא ולכתוב. הקריאה ל-connect מכניסה את הסוקט למצב CONNECTING ביחס למזהה של החיבור. הפורט המקומי של A נבחר על ידי מערכת הפעלה, כי התהליך לא עשה bind. כאשר החיבור נוצר, מצב הסוקט משתנה ל-CONNECTED. באותו עירוקון, כאשר תגיע פקטה מ-B מפורט 9999 אל הפורט המקומי ב-A, הקוד של TCP בקורסן ידע לשיך אותה אל הסוקט זהה ולהעביר את המידע שמאגי אליו.

שאלות:

- **למה לא משתמשים ב-write עם סוקטים של UDP אבל כן עם TCP?** בשיש חיבור קיים, יודעים מי היעד ולמי לשלוח (ב-TCP). ב-UCP כל פקטה יכולה ללבת לבתוות IP/פורט אחר, ובכל send צריכים לכלול את היעד הזה. אפשר לבנות לקורא ל-connect על סוקט UDP, ואז זה מסמן שככל הפקטות על הסוקט נשלחות לעד מסויים.
- **האם יש סיבה שפקעת IP תנייע?** out of order? הניתוב של החבילות בדרך (route) יכול להשתנות, ניתוב של פקטה A יכול להיות איטי יותר מאשר פקטה B ואז B תגיע לפני. אפילו אם כל kod בדרך שומר על סדר הפקטות, עדין פקטות יכולות להגיע מחוץ לסדר כי הן עוברות ניתובים שונים.

פרוטוקול TCP

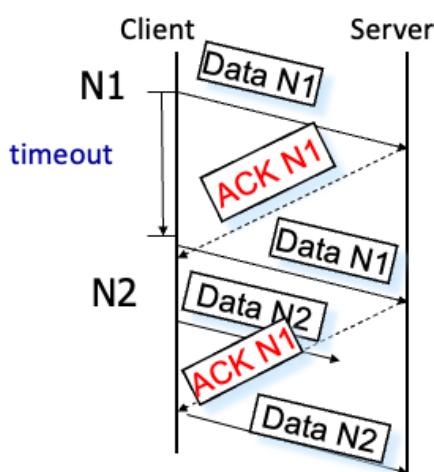
העברה המיידית:

TCP הוא חיבור TCP על שכבת חיבור TCP בטל נט워ק-layer. אנחנו מסתכלים על חיבור TCP בעל שני חיבורים חד-כיווניים שעובדים במקביל, באשר בחיבור אחד צד א' רך שלוח וצד ב' רך מקבל. בהמשך נראה איך הפרוטוקול בעצם מרים במקביל שני עותקים של כל המנגנונים שנראה.

AIR הופכים שליחת מידע לאמינה: הרעיון הוא שהשלוח צריך לידע שפהיה הגיעו ליעדה בשלום, ולשדר אותה מחדש אם היא לא הגיעו בשלום, ולכן משתמש ב-**ACK** (acknowledgement packet), שהצד מקבל ישלח בחזרה אל השלח, על מנת להודיע לו שהפקודות שלו הגיעו לעדן. השלח ישלח פקטה ויחכה ל-ACK. הזמן שמעבר בין שליחת הפקודה עד ה-ACK נקרא **RTT** (round trip time). אם השלח לא קיבל ACK אחרי פרק זמן מסוים (יש timeout), הוא ישלח את הפקודה שוב (retransmission).

כל זה ממושג על ידי קוד הkernel שמתפעל את TCP, והוא החלוטן שקוף לתהליכיים – הם רק מבצעים write/read על החיבור. הוא כודר לאחר שהמידע נשלח. בruk, ה-TCP ב奏ורה א-סינכרונית יקבע timeout אם לא הגיע ACK מספיק מהר, ויבצע write/retransmit, ללא מעורבות של התהילה.

בעיה ראשונה – נכונות:

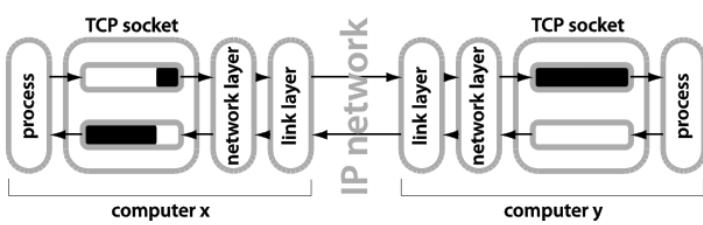
באשר מקבלים ACK, ניתן לחסוך וודאות לגבי איזה פקודה הוא מכבה. אם הלקוח שלוח פקודה 1 אל השירות, היא מגיעה והשרות שלוח ACK. אבל אם ה-ACK מתעכבר, הלקוח יכול BINATEIM לשולח שוב. אם עבשו מגיעת-ACK שנשלחה קודם, הלקוח חושב שזה על ה-ACK, retransmit, וכך עובד לשדר את הפקודה הבאה. השירות BINATEIM עושה ACK על ה-retransmit של 1, ופקודה 2 אובדת בדרך אבל הלקוח יפרש את ה-ACK שנשלחה בקבלה של 2! זו הפרה של תוכנת האמינות והסדר שהפרוטוקול רצה לספק.

כדי לפתור את הבעיה – צריך לספק וודאות לגבי איזה פקודה מתייחס ACK. עושים זאת על ידי הוספת שדה **sequence number** שמתווסף ל-**header** של הפקודות. כל פקודה מכילה seq so שמתקדם ב-1 וכל ACK מצינו מה ה-so seq של הפקודה הרלוונטי. זה פותר גם את בעיית היותר פעמי אחת (למשל, השירות ידע לא להעביר לsocket פקודה שנשלחה אליו עם retransmit, אם כבר קיבל אותה קודם, פשוט שלוח ACK זהה ל-ACK הקודם שנשלח וההעכבר בדרך).

שובר כל ערך של timeout שנקבע, יש מצבים שעבורם הערך קטן מדי, ולכן יהיה retransmit למרות שלא צריך, והיו מצבים שעבורם הערך גדול מדי, ולכן retransmit ישלח מאוחר מדי. לכן, נובדים עם timeout דינמי ואופטימי שמחושב על סמך מדידה שוטפת של ה-RTT, כמה זמן לוקח לראות ACK על פקודות.

בעיה שנייה – ביצועים (stop and go):

בכל יחידת זמן של RTT יש רך פקודה אחת שנשלחת. כדי להרחיב את אופן הפעולה של הprotokol, מכנים מנגנון **buffering**. יש זוג באפרים עבור כל socket connected socket שנקשרים (send buffer), והשני מחזיק את המידע שמתתקבל (receive buffer).

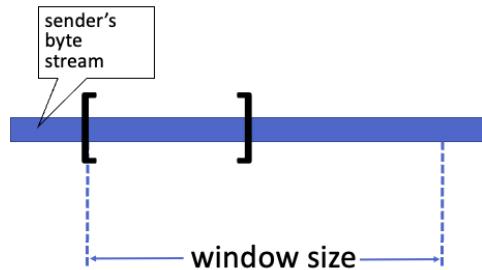

באשר תהילך שלוח מידע באמצעות הסוקט, המידע מועתק לsocket באפר השליחה של הסוקט, ולאחר מכן write. הkernel מרוקן את הבארפר ב奏ורה א-סינכרונית, ע"י יצירתה של פקודות שמכולות את המידע שבראש הבארפר ושליחה שלהן. המקרה היחיד בו write יבלוק הוא אם אין מספיק מקום בbearpar כדי להעתיק אליו מידע.

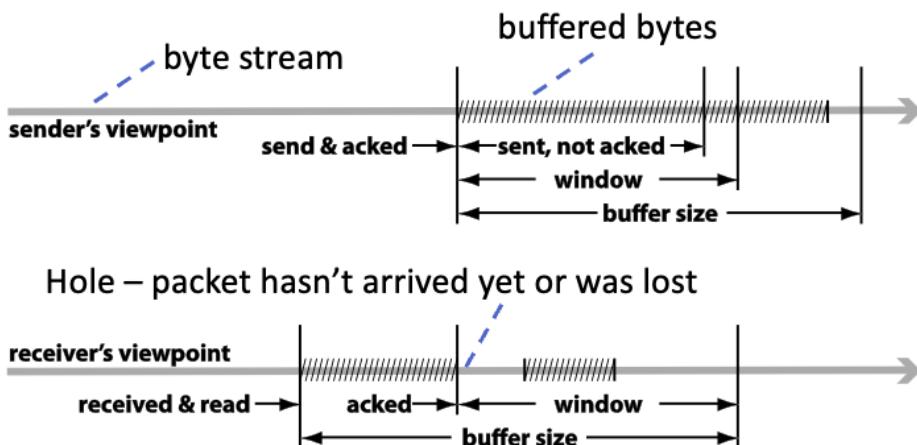
- בעת, יותר הגיוני שה-so seq של פקודות יהיה **seq** של בתיים שנשלחו על החיבור במקומם של הפקודות עצמן.
- הפקודות הן רק אמצעי להעברת הבטים. קונספטואלית הוא דומה ל-stream offset של קובץ, ומציין לאיפה הפקודה שייכת בתוך stream הבטים שנכתבו לחיבור. מכאן, ACK מציין שככל הבטים הרלוונטיים שנשלחו הגיעו אל הצד מקבל.
- הוספת ה-receive buffer מאפשרת עוד "על" שימוש שמאפשר להחזיק יותר פקודה אחת בכל רגע נתון, באמצעות windowing. במקרה לשולח פקודה אחת, נשלח סדרה של פקודות, שנקראת חלון, בהתאם לכמה מקום פנוי יש בbearpar של המקלט. איך נדע כמה מקום יש בbearpar של?
- receive window flow – אפקטיביות B יכול לשנות על קצב העברת המידע מ-A, התהילך שבו B רומץ לא-**A** כמה מידע לשולח נקרא control flow – אפקטיביות B יכול לשנות על קצב העברת המידע מ-A, כאשר ה-write window גודל A מצוי הרבה פקודות וקצב העברת גבוהה (וכאשר הוא קטן קצב העברת קטן).

Sliding Window (SW): מתי השולח ישדר חלון נוסף של פקטה? עובדים בשיטת window sliding, בכל פעם שSEGMENT ACK, הוא מאפשר לשחרר עוד פקטה מהחלון הבא. מסתכלים על סדרת הבטים שהתהליך המשדר שולח על החיבור, זה ה-stream הבלתי כל בית שהתהליך השולח מתווסף לסופם-stream בצד ימין, והבית הראשון שנכתב הוא הכל משמאלי. **הבטים שהשלוח שידר ועדיין לא קיבל ACK מוגדרים ע"י sliding window.** הצד ימני מצביע לבית הבא ב-send buffer שציריך לשלוח. בכל פעם שפקטה נבנית ומשודרת הצד הזה מתקדם.

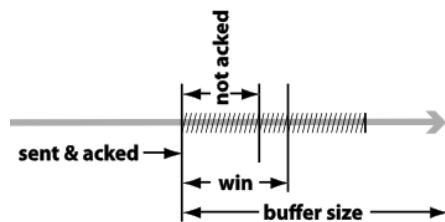
הגודל שהוא יכול להציג אליו נקבע על פי ה-W-S receive window שמתאפשר מצד הרשת (ב- header של ה-ACK שלו), והוא אומר כמה בתים אחרי ה-ACK המעודכן ביותר שלו הוא עוד יכול לקבל ("יש לי מקום באפרים לקבל את הבטים עד X"). **ברגע שיש פער בין הצד ימני של ה-W-S לצד ימני של ה-RW השולח יכול להוציא עוד פקטות לרשות.** איך נפתח פער כזה? מגיע ACK שմודיע את הקצה של ה-RW. תacen גם ש-ACK יגיד רק את הקצה השמאלי של ה-W-S ולא ישנה את ה-RW.

- הבהיר של השולח מכיל את כל הבטים שנכתבו ע"י התהליך אך עדין לא קיבל ACK (לא נשלחו, או שנשלחו ולא הגיע עדין ACK). במotaת הבטים בבאפר שהשלוח יכול לשולח חסומה ע"י RW שהוא מודע אליו. השולח מתחזק מה הבית האחרון שהוא שלח – הקצה ימני של ה-W-S. יש פער קטן מול ה-RW בלאו אף אפשר לשולח עוד פקטה.
- הבהיר של המקלט מקבל את כל הבטים שהוא קיבל אבל התהליך עדין לא קרא מהמסוקט. על כל בית שהתקבל מוצאים ACK. גודל ה-RW הוא פשוט כמה מקום פנוי יש בבאפר שבו נמצא מוציא את ה-ACK.
- העובדה שיש receive buffer אומכת שכארש מגיעה פקטה out of sequence, המקלט יכול להכניס את הבטים שלא מקום הנכון בבאפר, ואז נוצר מעין "חור" בבאפר. התהליך הקורא לא יכול להתקדם בקריאיה מעבר לחור, כי הריו לא ידועים הבטים שאמורים להיות שם, וגם המקלט לא יכול להוציא ACK. נניח שSEGMENT הפסורה – מה יקרה?

- מכיוון שהחומר נסגר, המקלט יכול לשולח ACK על כל הבטים שנמצאים בבאפר שלו. למרות שגודל החלון לבארה הצטמצם, קונסיסטואליות הוא לא השתנה – הוא פשוט מצביע אל הבית האחרון שהמקלט יכול לקבל, וזה נקבע ע"פ גודל הבאפר וכן לא השתנה. מה יקרה כאשר השולח קיבל את ה-ACK?

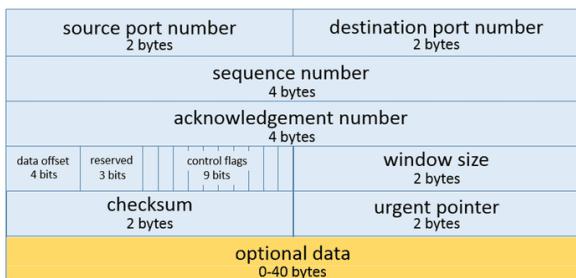
- קבלת ה-ACK מזיהה את הצד השמאלי של ה-W-S בשולח, לא משנה את ה-RW.
- התהליך בצד המקלט קורא מהמסוקט ומרוקן מידע מהבאפר. מה יקרה? הקריאה מהבאפר משחררת מקום. קונסיסטואליות, מצירירים את הבאפר מעתה בזמנים שהמקלט קיבל אבל התהליך עוד לא קרא, לכן פינוי מקום בבאפר בעצם אמורת שהבאפר יכול להכיל בתים יותר מתקדמים ב-stream, ה-RW גדל. זה מועבר לשולח ב-ACK הבא. מה יקרה לשולח?
- קבלת ה-ACK תגדיל את ה-RW שהשלוח מודע אליו ותאפשר לו לשולח יותר מידע. כך הפרוטוקול מתקדם.

TCP headers

Transmission Control Protocol (TCP) Header

20-60 bytes

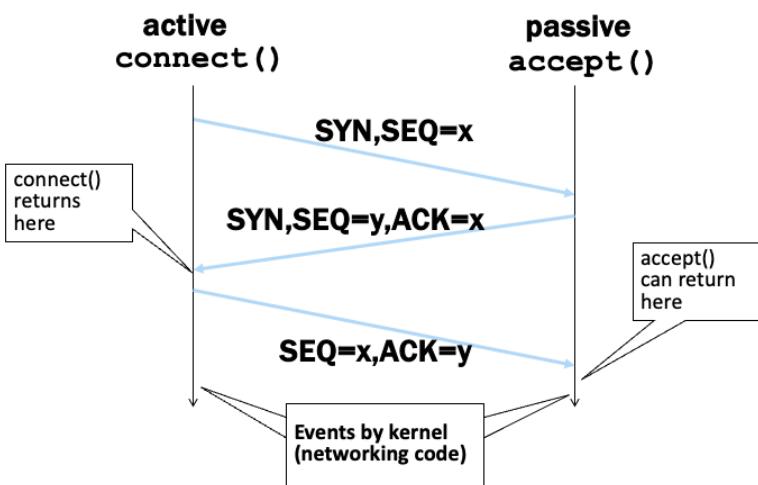

- במו-ל-UDP יש שדות source/dest port number – seq offset – stream-shade של no – השדה של(seq offset – stream-shade) ב-dest של הדאטא בפקטה הזאת.
- שדה ack – אומר מה ה-seq הבא source-shade מטרת לקלט מה-dest ב-stream המקביל.
- פקטה עט ACK יכולת גם להוביל מידע ייחודי עם זה source-shade מaddr-dest מודיע שבל-stream בכוון הזה, והוא יכול במקביל לשדר לו גם ACK של-stream המקביל. זה בעצם המנגנון שבעזרתו שני-streams עובדים במקביל.

הצורה שבה הפרטוקול בניו מאפשרת ל-TCP לעשות אופטימיזציה נחמדה delayed ACK. כאשר מגיעה פקטה עם מידע חדש, TCP לא שולח מיד פקעת ACK, אלא מוחכה פרק זמן בלשנה בתקופה windows update שלם更新. שיקראו אחד מה הבאים: שתההילך יבתוב מידע לסקוט, ושהתהליך יקרה מהסקוט והיה windows update לשולח.

יצירת סגירת חיבור

לחיצת ידיים משולשת (3-way handshake)

- באשר תהליך קורא connect(), הדבר גורר שליחת של פקטה אל הצד השני שבזה דלק הדגל SYN. פקטה זו מכילה את ה-seq seq הראשון של החיבור.
- התגובה לפקטה SYN תהיה במצב הצד מקבלאות:
  - אם אין סוקט שמקשיב על הפורט שלו הפקטה מיועדת, הצד שלוח פקטה עם ACK וdagel RST המשמן שהחיבור מת.
  - אחרת, מADDRים חוזר פקטה עם SYN-i ACK – ל-seq seq שהגיע.
- התהליך מקבל את ה-ACK:SYN connect().
  - ה-accept().
  - מערכת הפעלה שלוחת ACK בחזרה (ובשיהיא מגיעה לצד השני, ה-accept() יחזיר).

השורת B קשור סוקט לפורט 9999, ועוזה עליו listen עם גודל תור של 2. תהליך על A יוצר חיבור ל-B מפורט 3-WHS. יישלם וה-connect על A חודר, אבל החיבור יושב על התור של A. B. יכול לשלוח מידע על החיבור, והוא יאגר בצד של B בתוך receive buffer של הסוקט של החיבור. נניח שתהליך ב- C יוצר חיבור ל-B מפורט 7043, בדיק במו קודם, והוא יחוור וווכנס connect。

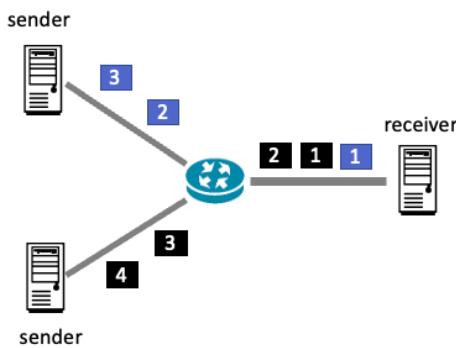
אם עבשו תהליך אחר ב-C ינסה להתחבר ל-B מפורט אחר, ניסיון החיבור, תמצא את התור של listen מלא. הסטנדרט של TCP מರשה למערכת הפעלה להחזיר RST, לסרב ליצור את החיבור. אפשר גם לעשות בולוקינג ליצירת החיבור, לא לשלוח ACK.

סגירת חיבור:

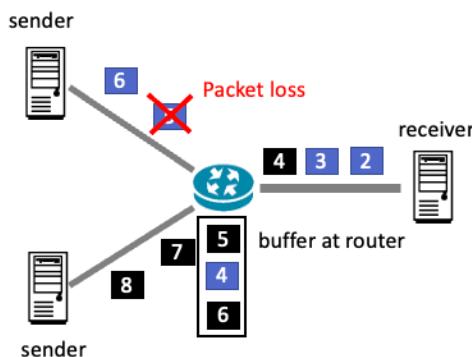
- תהליך קורא ל-close, אז נשלחת פקטה FIN ("אני לא אשלח יותר מידע") אל הצד השני וה-close חודר. קבלת FIN בצד השני מציניתשה-stream זהה נסגר, והקריאה הבאה מחזירה EOF (במו סוף של קובץ).
- הצד השני מוחזיר ACK.
- התהליך בצד השני קורא ל-close וגם שלוח FIN. נשים לב שהחיבור ממשיך להיות בצד הראשון, כדי שהקרnl יהיה מסוגל לטפל בפקטות שמאנוות (הוא לא יצא בעצמו הודות, אבל עדין מקבל), בפרט בפקעת FIN.
- הצד הראשון מוחזיר ACK.

זמן MSL: לאחר סגירת חיבור, יש פקטה מהחיבור שנסגר שלכארה הלכה לאיבוד, אבל למעשה פשוט לוקח לה הרבה זמן להגיע. עד שהוא תגיע, יוצר חיבור חדש עם אותו פרמטרים (4 tuples), ואז **בשפת הקטינה תגיע, היא תשתחל אל החיבור החדש ולעשות תגרום לאחד מהצדדים לקבל בתים שהצד השני לא שלח!**

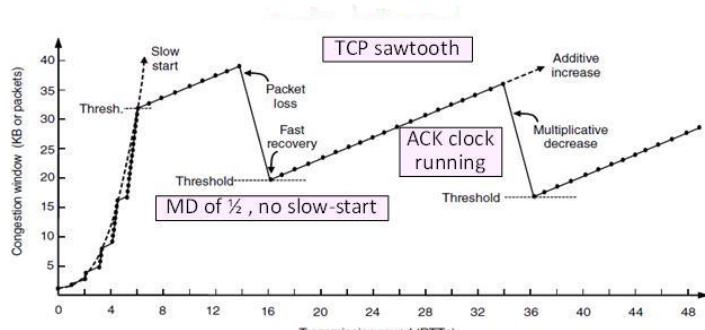
לכן מנהיים שיש פרק זמן מקסימלי שפקטה יכולה להתעכב בראשת: **MSL** (maximum segment lifetime). מערכות הפעלה שונות מגדירות אותן אחרות, אבל תמיד מדובר על פרק זמן שהוא נצחי בקבוע זמן של מחשבים ורשתות, שהוא במגוון 30 שניות או כמה דקות. מי שיזום את סגירת החיבור, חייב לחכות 2*MSL לפני שחזור חדש עם אותו פרמטרים להיווצר.

אופטימיזציות:

עומס ברשת (network congestion): נחושב על הרשות הפיזיות (החברים בין המחשבים) כמו על צינורות שמכניסים אליהם פקוטות מצד אחד והן יוצאות מצד השני, באשר לצינור יש קיבולת של כמה פקוטות הוא יכול להכיל בו זמינות. נניח שיש שני מחשבים שלוחים ואחד מקבל, והם מחוברים דרך router אחד. הקצב בין ה-*router* וה-*computer X* ביטים בשניה, אבל השולחים עובדים בקצב של $X^{\frac{2}{3}}$ ביטים בשניה. ככלmor בין הנ才干 למקבל אפשר להכיל עד 3 פקוטות, ובין השולחים לנ才干 עד 2 פקוטות. נניח שהגדילו את המקלט מפרסם הוא 10 פקוטות.

- ביחסית הזמן הראשונה, כל אחד שולח 2 פקוטות.
- לאחר מכן, הפקטה הראשונה שליהם מגיעה אל הנ才干, והוא עושה לפחות אחד מהן אל המקלט. זה מאפשר לפחות מהם לשדר עוד פקטה על הlienך אל הנ才干.
- עד פעמי שתי הפקוטות הבאות מגיעות אל הנ才干. באשר הוא מקבל את הפקטה השנייה של השולח התיכון, הוא יכול לעשות לה forward כי יש מקום בlienך אל המקלט, אבל שילוח הפקטה ממלאת את הlienך אל המקלט, ופקטה 2 של העליון נכנסת לבארור בצד הנ才干.
- באשר מגיעות עוד פקוטות מצד השולחים, הן נוכנסות לבארור. מה קורה במקרה יותר מקום בбарור? פקטה שמנגיעה במצב כזה תעבור לבארור – אין משאבי לטפל בה. TCP עושה *retransmit*, מה שגורם לשידור של עוד פקוטות.

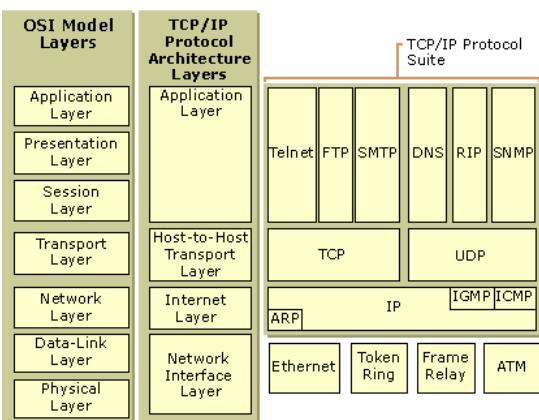

התנהגות זו מובילה להתומותות של הרשות תחת עומס – **congestion collapse**. כדי להתמודד על מצב זה הוסיףו מספר אלגוריתמים ל-TCP. אלגוריתם ה-*tcp*-congestion control מוסיף דרך שלוט בקצב השילחה בפונקציה של העומס ברשות. הוא מוסיף עוד חלון בשם *congestion window*, שהוא שלוי נקבע ע"פ העומס ברשות. הרעיון הכללי הוא שבתחלת חיבור לא יודעים מה מצב הרשות, שולחים בקצב מאוד מהיר (נקרא *slow start* slow start slow los מושם מה), וזה מסתיים כאשר מגעים ל-RW או באשר יש איבוד של פקטה. מקטינים את הקצב, ואז שוב מעלים אותו ומקטינים שוב במרקחה של איבוד פקטה. הגדלת ה-*window* על מנת *congestion window* נעשית בצורה אדיטיבית – הוא גדל בערך בפקטה עbor כל חלון פקוטות שנשלחה.

שאלות:

- **בעבודה עם sliding window, מה קורה אם ה-*process* בצד המקלט לא קורא את הבטים מהסוקט?**
ה-RW לא היה גדול, לא היו מקבלים עדכונים ולפניהם לא ניתן לשולח יותר. זה שקיבלו ACK שאומר המידע הגיע לצד השני, אבל עוד לא קיבלנו גם מידע של "יש עוד מקום פנוי" לא נוכל להמשיך לשולח.

תרגול 9 (רשתות)

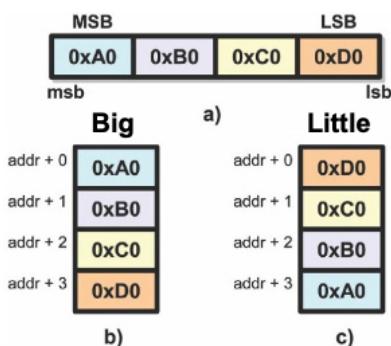
[רקע על רשותות](#)

ראינו כי חבילת המידע שאננו שולחים בراتש מחלוקת לשכבות (protocol stack): שכבה שאחראית על המעבר הפיזי (ethernet), שכבה האינטernetes שאחראית על הנטווב (IP), שכבה של מידע נוסף שמבטיחה את אופן העברת המידע (TCP), ולבסוף שכבת האפליקציה שמבצעת את התוכן עצמו (HTTP, FTP).

כדי לזהות את ברטיס הרשות משתמשים בכתובת MAC, אך כדי לבצע ניתוב בין רשותות משתמשים בכתובת IP שנותנתה לו אבטורקציה.

מבחןת פרוטוקול התקשרות:

- ב-TCP אנו מקבלים הבטחה האם הייתה בעיה בשילוחה, נשלח את ההודעה שוב. לפקודות יש ערך מסוים ולא משנה מה סדר השילוחה, ניתן היה להרכיב אותן כמו הצורך בקצתה. בנוסף, ניתן לשלוח גם ל-port מסוים בכתובת IP כדי להבחין בין אפליקציות שונות.
- פרוטוקול אחר שהוא לא אמין (UDP) אינו מבטיח את סדר קבלת ההודעות / סכל ההודעות יגיעו. היתרון ב프וטוקול זה הוא שהתקשרות הרבה יותר מהירה. שימושו למשל עבור audio streaming.
- כמו שמערכת הפעלה נותנת לנו אבטורקציה בדמות קובץ / process, אבטורקציה לברטיס הרשות היא בדמות socket.
- גם בلينוקס ה-socket הוא קובץ שיש לו fd אליו.אפשרים לתקשר בין processes דרך הרשות.
- אפשר להשתמש באותו פורט (21 למשל) לשני פרוטוקולים שונים tcp ו-udp.

למבדדים שונים יש סדר שונה של בתים – MSB – LSB .
Big-Endian: כתובים את ה-MSB ראשון בכתובת הכיוון. Little-Endian: כתובים את ה-LSB קודם.

למה זה חשוב? אנחנו מעבירים מידע ברשות בין מבדדים שונים, יכול להיות שהם מפרשרים את הבטים אחרת. הקונבנצייה היא להעביר Big-Endian. משתמשים בפונקציה שעושה את .network to host .host to network: בצד ההפוך כשמקבלים מידע.

[ממשק client-server](#)

בקשרות הבסיסית בין לקוח לשרת, הרשות מחברת שהליך יתחבר אליו.

client	server
sd=socket()	sd=socket()
	bind(sd, port)
	listen(sd,...)
connect(sd, dst)	new_sd=accept(sd)
write(sd, ...)	write(new_sd, ...)
read(sd, ...)	read(new_sd, ...)
close(sd)	close(new_sd)

נסתכל תחילה על השרת:

פונקציה	פירוט
socket()	يוצר את ה-socket לתקשרות, ומוחזר fd. מعتبرים את ה-family :IPv4, UNIX_AF_INET או SOCK_STREAM :type שמאחד סוג תקשורת לוקאלית (IPC). מعتبرים את ה-protocol:TCP: עברו 0 נקבל את הדיפולטי שהוא TCP עבר SOCK_STREAM.
bind()	נרצה שה-socket יאוזן על port מסוים. אנחנו מבצעים bind וкосרים את ה-port ל-socket ספציפי. אנחנו מعتبرים את ה-fd שקיבלנו, ובתבנת IP ופורט מסוימים באמצעות my_addr.
listen()	נאזין לקבלת חיבורים חדשים. מعتبرים את ה-fd ומספר מקסימלי של pending connections, לקוחות שביקשו להתחבר ונכנסו לתור עד לטיפול של השרת, זהו גודל התור הב"ל.
accept()	שולפים את ה-client הראשון שמחכה בתור. הפונקציה מחזירה sock fd חדש המייצג את החיבור עם ה-client הספציפי. כל עוד אין client שמחכה הפונקציה בולכת ומוחבה. מعتبرים גם peer_addr שאליו יכתבו הפרטים על הלוקה.
close()	באשר רוצים לסגור את ה-socket. אם לקוח יקרא מה-socket בשחיבור סגור, נקבל 0 שזה עבר EOF.

נסתכל עבשו על הלוקה:

פונקציה	פירוט
socket()	בדומה לשרת.
connect()	מعتبرים את ה-fd שקיבלנו קודם, ואת השרת אליו אנחנו רוצים להתחבר serv_addr ... לא יצליח אם למשל השרת עדין לא עשה ()listen, או שהטור התמלא...

```

struct sockaddr {
    unsigned short sa_family; // address family, AF_xxx
    char sa_data[14]; // 14 bytes of protocol address
};

struct sockaddr_in {
    short int sin_family; // address family, AF_xxx
    unsigned short int sin_port; // port number
    struct in_addr sin_addr; // internet address
    unsigned char sin_zero[8]; // for alignments
};

struct in_addr {
    unsigned long s_addr; //32-bit long (4 bytes) IP
        address
}

```

ההעברה מידע: אחרי שיש לנו socket, אפשר להשתמש בפונקציות write/read. לחילופין אפשר להשתמש ב-`.send`/`.recv`. (`read`): הפונקציה בולכת עד שיש מידע זמין. כשהפונקציה חוזרת, הוא יחזיר מספר שהוא קטן או שווה ל-`max bytes` שנקבע לו כפרמטר. לכן נבצע את זה בולולאת `while` כדי לקרוא את כל המידע. متى נפסיק לקרוא? זה כבר תלוי בפרוטוקול התקשורת (אפשר להעביר בהתחלה metadata שאומר כמה גודל ההודעה, אפשר לדעת שהגענו לסוף אם קראנו 0 בתים – סוג של EOF).

template<**struct sockaddr**> זה struct כלשהו המשמש בו בתור ה-`sockaddr` של כתובות. אנחנו משתמשים ב-`in_` `sock_addr` שהוא ספציפי ל-`IPv4`. הוא גם מתחילה כמו הכללי, ומוביל גם:

- `port` – מספר פורט.
- `addr` – מספר של 32 ביט שמייצג את הכתובת.
- `padding` של אפסים כדי שתהייה אותה בנות בתים כמו `sockaddr`.

כולומר, באשר נרצה לקרוא ל-`connect`, נמיר את הטיפוס של ה-`struct sockaddr` שלו ל-`sockaddr` ונסלח אותו בפרמטר.

```

int main(int argc, char *argv[])
{
    listenfd = socket( AF_INET, SOCK_STREAM, 0 );
    serv_addr.sin_family = AF_INET;
    serv_addr.sin_addr.s_addr = htonl(INADDR_ANY);
    serv_addr.sin_port = htons(10000);
    if( 0 != bind( listenfd, (struct sockaddr*)&serv_addr, addrlen ) ){
        printf("\n Error : Bind Failed. %s \n",
strerror(errno));
    }
    if( 0 != listen( listenfd, 10 ) ) {
        printf("\n Error : Listen Failed. %s \n",
strerror(errno));
    }
    while( 1 ) {
        connfd = accept( listenfd, (struct sockaddr*)&peer_addr, &addrlen );
        getsockname(connfd, (struct sockaddr*)&my_addr, &addrlen );
        getpeername(connfd, (struct sockaddr*)&peer_addr, &addrlen );
        int notwritten = strlen(data_buff);
        while( notwritten > 0 )
        {
            nsent = write(connfd, data_buff + totalsent,
notwritten);
            assert( nsent >= 0 );
            totalsent += nsent;
            notwritten -= nsent;
        }
        close(connfd);
    }
}

```

צד השירות (tcp_server.c)

- יוצרים socket – עם AF_INET – socket(SOCK_STREAM).
- בונים את struct serv_addr שמודדר עם INADDR_ANY עבור כל ברטיסי הרשות של המחשב. נגידו את הפורט 10000. נשים לב שאחנו משתמשים באן-htonl ו-htons.
- געשה bind כדי לקשר לפורט 10000 (נמצא ב-serv_addr).
- געשה listen על ה-socket עם תור בגודל 10. בעת ל Kohot יכולם להתחילה להתחרה.
- נרץ בולאה תמידית ובכצע accept כדי לקבל את החיבור:

  - נקבל connfd עבור החיבור. נדפיס מידע על החיבור. הפונקציה getpeername בה באן שמשתמשים מהאפשרת לקבל את המידע על הלוקון (accept) אם לא העברנו פרמטר -l.
  - באמצעות write ל-connfd נכתב את הזמן הנוכחי. געשה זאת בולאה כל עוד יש עוד מה לכתוב.

צד הלקוח (tcp_client.c)

- יוצרים socket כמו בשרת.
- מגדירים struct serv_addr עם IP 127.0.0.1 כדי להתחבר ל-.localhost.
- געשה connect כדי להתחבר ואז נקרא בולאה .read עם server-client מפסיק כאשר ה-close עשויה, מנסים לעשות read ומקבלים 0: ואז עושים break.

פקודות שימושיות:

```
cat /etc/services
```